

KS. WITOLD KUJAWSKI* – WŁOCŁAWEK

**REPERTORIUM KSIĄG WIZYTACJI KANONICZNYCH
BISKUPÓW KUJAWSKO-POMORSKICH
PRZECHOWYWANYCH W ARCHIWUM DIECEZJALNYM
W PELPLINIE**

CZĘŚĆ I

Jak już wspomniano we wstępie do serii opracowań ksiąg wizytacyjnych biskupów kujawsko-pomorskich¹, księgi protokołów wizytacji, wbrew zasadzie archiwalnej poszanowania zespołu² archiwalnego, zostały podzielone pomiędzy diecezje, które otrzymały terytoria, dawniej należące do diecezji kujawsko-pomorskiej. W ten sposób część ksiąg protokołów wizytacyjnych z Włocławka znalazła się także w Pelplinie. Stało się to dlatego, że duża część historycznej diecezji kujawsko-pomorskiej, a mianowicie archidiaconat pomorski, została w 1821 r. włączona do diecezji chełmińskiej, której, na siedzibę biskupa, dano pocysterskie zabudowania i świątynię w Pelplinie.

Starania o otrzymanie dokumentacji archiwalnej dawnego archidiaconatu pomorskiego rozpoczął już w 1820 r. Alojzy Rosółkiewicz, mianowany przez Stolicę Apostolską wikariuszem apostolskim dla terenów odłączonych w 1818 r. od diecezji włocławskiej. Kapituła włocławska, w której pieczy był zasób archiwalny, szusnie wstrzymywała wydanie akt do czasu, gdy zapewnione będzie przekazanie akt z Gniezna tych terenów, które do diecezji włocławskiej, czyli kujawsko-kaliskiej po 1818 r. przyszły. Ostatecznie jednak, przy zgodzie biskupa kujawsko-kaliskiego, Andrzeja Wołłowicza (1819-1822), nastąpiło przekazanie akt.

* Ks. Witold Kujawski – dr hab. historii Kościoła, prof. UMK, Kierownik Zakładu Historii Kościoła – Starożytnej i Średniowiecznej, Wydział Teologiczny UMK w Toruniu.

¹ Początkowe części repertoriów ksiąg wizytacji biskupów kujawsko-pomorskich, znajdujących się we Włocławku i Gnieźnie, opublikowano w czasopiśmie „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, wydawanym przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych w Lublinie.

² Trzeba powiedzieć jednak, że w tamtym czasie ta zasada, dzisiaj naczelna w praktyce archiwalnej, dopiero się kryształizowała.

Ten podział akt został wymuszony przez władze państw zaborczych. Proces ich przekazania został opisany przez księdza Stanisława Chodyńskiego i opublikowany w *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*³.

Dzięki życzliwości dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Pelplinie, księdza dra hab. Anastazego Nadolnego, można było przystąpić do opracowania niniejszego repertorium.

G11

A. OPIS KSIĘGI

[1. Sygn. akt.] G11.

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio Ecclesiarum Pomeraniae sub Illustrissimo Nicolao Alberto Gniewosz, episcopo Wladislaviensis et Pomeraniae, anno domini 1649 peracta*⁴.

[3. Daty krańc.] 1649.

[4. Opis zewn.] Łac. – Pol., 2° (31,0 x 21,0 cm.). Kart niepaginowanych na początku księgi 4, kart paginowanych 157. Oprawa zniszczona. Pismo wystarczająco czytelne. Od k. 126v pisano inną ręką. Z dawnej oprawy, z pewnością z czasów włocławskich, zachował się fragment grzbietu. Brak dwóch kart, 68 i 59. Były to karty środkowe seksternu i obluźowane podczas korzystania z księgi, zostały zagubione. Karty puste: 3v nlb., 6v, 10v, 36v-37v, 39v, 40, 44, 47, 48, 61v, 62v, 79-80, 92-93v, 139v, 140,

[5. Uwagi] Przy opracowywaniu repertorium bezpośrednią pomocą służył „Spis kościołów i duchowieństwa diecezji chełmińskiej na rok 1963” oraz praca Andrzeja Tomczaka, *Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w.*⁵ Najdokładniejszy jednak okazał się schematyzm diecezji chełmińskiej z 1928 r. wydany pod tytułem *Diecezja chełmińska, zarys historyczno-statystyczny, Pelplin 1928*, zawierający najwięcej danych służących pomocą przy identyfikacji miejscowości. Natomiast dla tych terenów, które po utworzeniu w 1925 r., diecezji gdańskiej, powiększonej w 1992 r. do niej zostały włączone, pomocą służył *Schematyzm Diecezji Gdańskiej rok 1986* oraz *Schematyzm Archidiecezji Gdańskiej 1996*. Ponieważ obecnie parafie tu opisywane należą do diecezji pelplińskiej i archidiecezji gdańskiej, podaje tylko szczegółową wiadomość przy parafiach tej ostatniej. Inne, to dawna diecezja chełmińska, obecnie pelplińska.

W tej wizytacji przy podawaniu wsi należących do poszczególnych parafii, podawano też, jakie były z nich opłaty na rzecz parafialne, a także notowano, gdy właścicielami byli innowiercy.

Mankamentem jest brak podawanych nazwisk proboszczów. Tylko w nielicznych wypadkach je podawano. Można jednak dowiedzieć się dosyć dokładnie, jaką powierzchnię zajmowały poszczególne wsie oraz ilość gospodarstw. Jednak nie zdecydowano się na

³ [S. Chodyński], *Szczegół do historii Archiwum Diecezji Włocławskiej*, w: *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. 24, Wladislaviae 1910, s. 98-124.

⁴ Słowa tytułu, począwszy od *episcopo*, napisane inną ręką, a więc tytuł został uzupełniony później. Na karcie tytułowej jest ponadto dawna sygnatura, napisana niebieskim ołówkiem – IV 26 oraz pieczęć okrągła z napisem „Archiwum Diecezji Chełmińskiej”. Nie podano tu nazwiska wizytatora.

⁵ M. Biskup, A. Tomczak, *Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w. I. Rozmieszczenie własności ziemskiej, II Sieć parafialna*, Toruń 1955.

podawanie w repertorium tych danych z uwagi na rozmiar tak rozbudowanego repertorium.

Z zapisów wizytacyjnych wynika, że wiele świątyń zostało odzyskanych staraniem biskupa Hieronima Rozrażewskiego dnia 21 VIII 1596 r.

Nie zawsze dało się zidentyfikować występujące miejscowości. Gdy taka jest jednoznacznie wiadoma i w tej parafii obecnie występuje, nie dawano żadnego przypisu, w innych przypadkach podawano możliwe wy tłumaczenie, o jaką miejscowość może chodzić i gdzie ona teraz należy. Niekiedy posłużono się Spisem miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁶, dzięki czemu można stwierdzić, że miejscowość taka aktualnie istnieje, ale ponieważ nie ma dokładnych wykazów wszystkich miejscowości należących do poszczególnych parafii, stąd określenie w trybie przypuszczającym, że parafia pewnie tam należy.

Na końcu księgi umieszczono odpisy różnych dokumentów, jednak dotyczących wizytowanego terenu.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI

Karta tytułowa z tytułem jak wyżej i z późniejszym dopiskiem – „ex archivio venerabili capituli Wladislaviensis registro inscriptum anno domini 1728, k. 1 nlb.

Wykaz dekanatów, spisywany różną ręką i z dopiskami ołówkiem numeru kart, na których się rozpoczynają, k. 2v nlb.

Indeks alfabetyczny osób, których sprawy w niniejszej księdze się znajdują⁷, k. 2-4 nlb.

Właściwy początek księgi rozpoczęty wezwaniem Imienia Bożego i podaniem roku 1649, k. 1.

Dekanat świecki

Ś w i e c i e. Miasto królewskie. Świątynia murowana, z wieżą, pw. św. Stanisława. Opis uposażenia parafii. Można z tego opisu wnioskować, że był proboszcz i dwóch wikariuszy, k. 1-1v.

Wsie parafialne z podaniem właściciela i ilością gospodarstw kolonistów: Przechowo, Kozłowo, Sulmowo, Sulmówko, Skarszewo, Zdzikowy,⁸ Czaple, Czapelki, Wiąg⁹, Morsk, k. 1v-2.

G r u c z n o. Wieś stanowiąca własność kapituły gnieźnieńskiej. Świątynia murowana, pw. św. Jana [Chrzcziciela]. Parafia inkorporowana do kolegium wikariuszy gnieźnieńskich. Dokument erekcyjny miał znajdować się w rękach kapituły gnieźnieńskiej. Dach świątyni przeciekał. Trzy ołtarze, k. 2v.

Uposażenie parafii w grunta. Dom proboszcza znacznie zniszczony. Był też dom dla wikariusza i sąsiadujący z nim dom szkoły¹⁰.

⁶ *Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Warszawa 1968.

⁷ W rzeczywistości jest to indeks parafii, których protokoły wizytacyjne w tej księdze się znajdują,

⁸ Miejscowość niezidentyfikowana.

⁹ Chodzi o miejscowość tej nazwy leżącą obecnie w par. Sartowice

¹⁰ Można wnioskować, że był proboszcz, już starszy, od trzydziestu lat tam przebywający, ale

Wsie parafialne: Gruczno, Kosowo, Chrystkowo¹¹, Luszkowo, Luszkówko, Małociechowo, Bagniewo, Parlin, Więckowo, Pidinek¹². Czurowo,¹³ Miedzwiedz¹⁴, Rutki, Grabowo¹⁵ i Poledno. Podano też właścicieli wsi, k. 3-4v.

Był przytułek, bez uposażenia. Przebywało w nim 7 kobiet i dwóch mężczyzn. Utrzymywali się z jałmużny. Proboszcz., a przynajmniej wikariusz, powinien częściej wizytować przytułek¹⁶, k. 4v.

T o p o l n o. Wieś Samuela Konarskiego. Świątynia drewniana z dzwonnica¹⁷, pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, k.5.

Uposażenie stanowił dom z ogrodem i łąką określona na 6 prętów mierniczych¹⁸. Ponadto kolator Konarski dawał prob. rocznie 60 florenów, k. 5.

Wsie parafialne: Cieleśzyn¹⁹, Rutki, Grabowo k. 5.

N i e w i e ś c i n. Wieś szlachecka. Świątynia drewniana, pod dachówką, pw. Świętej Trójcy i św. Jakuba Większego Apost., k. 5v.

Uposażenie stanowił dom dla proboszcza i ogród. Żadnego gruntu nie było, k. 5v.

Wsie parafialne: Niewieścín, Zębowo²⁰, Suponin, Cieleśzyn, Cieleśzynek, młyn Grabowo, Zbrachlin, Wałdowo²¹, Pruszcz²², Mroczo²³, Kościelec²⁴, k. 5v-6.

Dekanat nowski

L a l k o w y. Wieś królewska. Świątynia pw. Św. Barbary, z trzema ołt. Prawo patr. należało do króla, k. 7.

Uposażenie parafialne w grunta, należne opłaty – ofiary, a także prawo do pożytku z pasiek w bliżej nieokreślonej liczbie, k. 7.

Wsie parafialne: Lalkowy, Frąca, Smętowo, Kopytkowo²⁵, Rynkówka, Włosienica, Smentówko, Budzies²⁶, k. 7v.

P i e n i ą ż k o w o. Wieś biskupia. Świątynia nowa, murowana, zbudowana przez Oleskiego, pw. Św. Jana Chrzciciela, konsekrowana w 1593 r., k. 8.

Uposażenie parafialne stanowił dom dla proboszcza z ogrodem i trzy łany ziemi. Pew-
czy był wikariusz i czy szkoła funkcjonowała, powiedzieć trudno.

¹¹ Pisało się dawniej Krostkowo.

¹² Obecnie nie występuje.

¹³ Obecnie nie występuje.

¹⁴ Obecnie nie występuje.

¹⁵ Obecnie w parafialne Topolno.

¹⁶ Z tego polecenia można wnioskować, że był wikariusz.

¹⁷ Pewnie wieża spełniająca jednocześnie rolę dzwonnicy.

¹⁸ Virga [mensoria] równała się 15 łokci.

¹⁹ Obecnie w par. Niewieścín.

²⁰ Wieś niezidentyfikowana.

²¹ Teraz w parafii Pruszcz Pomorski.

²² Obecnie Pruszcz Pomorski, ośrodek osobnej parafialne.

²³ Wieś niezidentyfikowana.

²⁴ Wieś niezidentyfikowana.

²⁵ Obecnie w parafii Smętowo.

²⁶ Może chodzi o dzisiejszą miejscowość Udzierz.

na część gruntu proboszczowskiego zawłaszczyli sobie sąsiedzi, gdy z braku świątyni, nie było tu prob., k. 8.

Wsie parafialne: Pieniążkowo, Półwieś, Dąbrówka, Ostrowite, Smarzewo (Smętowo)²⁷, Czerwińsk²⁸, Luchowo²⁹, k. 8-8v.

J a n i a³⁰, Wieś Szlachecka. Świątynia pw. Św. Mikołaja, patronatu. szlacheckiego, k. 8v.

Uposażenie stanowią cztery łany ziemi, ale trzy z nich zawłaszczyli sobie koloniści, k. 8v.

Wsie parafialne: Jania, zwana Kościelna, Stara Jania, Leśna Jania i osada młyńska Kownatka³¹, k. 8v.

S k ó r c z. Wieś królewska.. Świątynia murowana, pw. Wszystkich Świętych, sprofanowana dawniej, ale w 1596 r. z rąk innowierców przez bpa Hieronima [Rozrażewskiego] odzyskana. Kiedy była erekcja nie wiadomo, k. 9.

Uposażenie parafialne stanowiło sześć łanów gruntu, dom dla prob. i ogród, a także dom dla nauczyciela, k. 9

Wsie parafialne: Skórcz, Wielbrandowo, k. 9v.

G r a b o w o. Wieś królewska. Świątynia murowana, filia parafii Skórcz, odzyskana z rąk innowierczych razem ze świątynią w Skurczu. Większość mieszkańców to innowiercy, k. 10.

Uposażenie parafialne stanowił dom parafialny i cztery łany gruntu, k. 10.

Wsie parafialne: sama wieś Grabowo, k. 10.

P i a s e c z n o. Wieś królewska. Świątynia murowana, pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Na to święto przybywa tu wielu wiernych z innych miejscowości. Prawo patronatu należało do monarchy. Był organista i nauczyciel, k. 11.

Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Plebania przed trzema laty spłonęła i prob. mieszkał w szkole, k. 11.

Wsie parafialne: jedna wieś Piaseczno, k., 11.

C z a r n y L a s³². Wieś należąca do zamku w Gniewie. Świątynia częściowo murowana, pw. Św. Andrzeja, w 1596 r. odzyskana z rąk innowierczych przez bpa włocławskiego. Prawo patronatu należało do monarchy, k. 11v.

Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi, dom z ogrodem oraz budynek szkolny z ogrodem, k. 11v.

Wsie parafialne: Czarnylas, Zelgoszcz, k. 11v.

T y m a w a. Wieś należąca go grodu w Gniewie. Świątynia w połowie murowana, w 1596 r. przez bpa Rozrażewskiego odzyskana. Teraz od nowa wystawiona, jeszcze całkowicie nie ukończona i nie konsekrowana. Dawna nosiła wezwanie św. Michała, k. 12.

²⁷ Teraz ośrodek osobnej parafialne.

²⁸ Obecnie w parafii Smętowo.

²⁹ Obecnie w parafii Smętowo.

³⁰ Obecnie Kościelna Jania.

³¹ Nazwa ta nie została zidentyfikowana.

³² Dawniej napisano rozdzielnie – Czarny Las.

Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Dom parafialny w ruinie, k. 12.
Wsie parafialne: Tymawa, Jeleń³³, Rakowiec³⁴, Biała³⁵.

O p a l e n i e. Wieś szlachecka Dębołęckiego. Świątynia ze starości upadła i stanowi taka ruinę, że można ją jedynie od podstaw odbudować. Od lat 8 nie ma tu nabożeństw. Nosi wezwanie św. Piotra, na którego święto przybywało tu wielu wiernych dla zyskania odpustu. Ostatni proboszcz, imieniem Mateusz, odszedł do Łalkowych, k. 12v.

Uposażenie parafialne składało się z czterech łanów ziemi, domu proboszcza i ogrodu, k. 13.

Wsie parafialne: Opalenie, Mysterwald³⁶, Jązwiska, k. 13-13v.

Dekanat gniewski

G n i e w (Meva). Miasto (oppidum) królewska. Świątynia murowana, z wieżą. Przez lat czterdzieści w posiadaniu innowierców, ale została odzyskana przez bpa Hieronima Rozrażewskiego w 1596 r. Konsekwowana, pw. św. Mikołaja. Przywilej erekcyjny, gdzie było także opisane uposażenie parafii w cztery łany ziemi, jak zeznał notariusz miejski, dawniej się znajdował, ale później zaginął, k. 14.

Uposażenie parafii i osobne dla proboszcza. Wyszczególnienie wielkości uposażenia, k. 14-15.

Do parafii należało samo miasto i osada młyńska za miastem, k. 15.

Dawniej, przy bramie wodnej, znajdowała k a p l i c a, z czasów krzyżackich, a także świątynia, za murami miasta, przy bramie miejskiej, na miejscu której mieszczanie, za zgodą miasta, mianowicie Marcin Fogel, Michał Rzeźnik i Marcin, notariusz miejski, wystawili magazyny, k. 15v.

Szpital przy bramie wodnej, a w nim 14 ubogich, z własnym uposażeniem oraz drugi szpital, pw. Św. Jerzego, przed bramą miejską, przy którym dawniej była Świątynia, teraz zupełnie zniszczona, posiadająca także pewne uposażenie we wsi Winnagóra³⁷, ale aktualnie w użytkowaniu miasta, k. 15v-16.

S z p r u d o w o³⁸. Wieś należąca do grodu w Gniewie. Świątynia murowana z wieżą i zegarem, filia parafii Lignowy, sprofanowana przez innowierców, odzyskana przez biskupa. Nie wiadomo jakiego jest wezwania. Nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, ponieważ nie było kapłana. Co drugi tydzień odprawiał proboszcz z Lignowych, k. 16v.

Uposażenie parafii składało się z domu proboszcza (wikarego), zamieszkałego obecnie przez wieśniaka. Ziemi nie było, tylko czynsz pieniędzy, k. 16v.

L i g n o w y. Wieś królewska, dzierżawiona przez Przyjemskiego. Świątynia murowana, z wieżą i zegarem, odzyskana w 1596 r. z rąk protestantów. Nosi wezwanie św. Małgorzaty i św. Marcina. Z dawnych czterech ołtarzy pozostały dwa. Nazwiska proboszcza nie podano, k. 17.

³³ Obecnie w parafii Piaseczno.

³⁴ Obecnie w parafii Piaseczno.

³⁵ Miejscowość niezidentyfikowana.

³⁶ Może obecny Dębowy Las.

³⁷ Miejscowość niezidentyfikowana.

³⁸ W tekście jest „Sprudowo”. Obecnie wieś na terenie par. Lignowy.

Uposażenie parafialne stanowiły zabudowania plebańskie, cztery łany ziemi oraz opłaty z wsi parafialnych, k. 17-17v.

Wsie parafialne: Lignowy, Kursztyn i Janiszewo³⁹, k. 17v-18.

G a r c z⁴⁰. Świątynia murowana z wieżą i zegarem, w 1596 r. odzyskana dzięki biskupowi Rozrażewskiemu. Była prawdopodobnie pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Marii Panny. Trzy ołtarze, k. 18v.

Uposażenie parafii stanowiły zabudowania plebańskie, cztery łany ziemi oraz dom dla nauczyciela szkoły, k. 18v.

Wsie parafialne: Garcz, Rudno, Gręblin, k. 19.

Było pewne uposażenie dla nauczyciela oraz zapis 200 marek pruskich uczyniony przez nieżyjącego Zeliśławskiego i zabezpieczony na dobrach Feliksa Konarskiego, k. 19.

W a l i c h n o w y⁴¹. Wieś królewska.. Świątynia pw. Wszystkich Świętych i Matki Bożej, odzyskana, jak okoliczne, w 1596 r, po trzydziestoletnim użytkowaniu przez innowierców, niezbyt dobrze utrzymana z powodu niedbalstwa proboszcza, k. 19v.

Uposażenie parafii składało się z trzech łanów gruntu, domu plebańskiego wymagającego naprawy i ogrodu. Była szkoła z ogrodem, a nauczyciel był wynagradzany przez mieszkańców, k. 19v-20.

Wieś parafialna – same Walichnowy, k. 20.

P e l p l i n⁴². Świątynia parafialna pw. Bożego Ciała, z trzema ołtarzami, k. 20v.

Do parafialne należała sama wieś Pelplin. Byli innowiercy, k. 20.

Nabożeństwa były raz w tygodniu. W przytułku było 12 podopiecznych, którym żywność dawał opat klasztoru, k. 20.

R a j k o w y. Świątynia drewniana z murem (pewnie w tzw. pruski mur), pw. Św. Bartłomieja, przez 40 lat w posiadaniu innowierców, odzyskana w 1596 r., dnia 19 VIII. Trzy ołtarze. Były organy, ale nie było organisty. Tabernakulum bez Najświętszego Sakramentu i bez zamknięcia, k. 21.

Uposażenie z czterech łanów ziemi, zabudowania plebańskiego z ogrodem, Szkoła, także z ogrodem, k. 21,

Wieś parafialna – pewnie same Rajkowy, k.21.

D z i e r ż ą ż n o. Wieś należąca do biskupa. Świątynia drewniana z zakrystią. Prezbiterium było za czasów biskupa Karnkowskiego odbudowane, ponieważ uległo zniszczeniu, i nie było jeszcze konsekrowane, k. 21v.

Wsie parafialne: Dzierżążna, Gogolewo i Brody⁴³, k. 21v.

N o w a C e r k i e w. Wieś opata z Pelplina. Świątynia murowana z piękną wieżą, pw. św. Piotra i Pawła. Zegar i organy sprawione przez parafiankę nazwiskiem Pawłowska.

³⁹ Wówczas nazwa brzmiała Janiszewo.

⁴⁰ Pewnie chodzi o obecny Wielki Garc.

⁴¹ Pewnie obecna parafia Walichnowy Wielkie.

⁴² Dawniej parafia z opactwem cysterskim, obecnie siedziba diecezji.

⁴³ Dawniej wieś pisała się „Brod”.

Był dokument odpustów, który oddano biskupowi. Tabernakulum dobrze utrzymane z Najświętszym Sakramentem, k. 22.

Uposażenie parafialne stanowił dom parafialny wystarczająco dobry z ogrodem, cztery łany ziemi. Było też uposażenie dla nauczyciela, k. 22.

Wsie parafialne: Nowa Cerkiew, Rożental⁴⁴, Kulice, Gentomie, Morzeszczyna, Borowo, Ropuchy⁴⁵, Rzeżęcin, k. 22v-23.

K r ó ł ó w l a s. Wieś opata (pewnie z Pelplina). Świątynia, nie podano jaka, filia parafii Nowa Cerkiew, pw. św. Mikołaja. Odprawiano nabożeństwa każdego tygodnia. Dwa dzwony w dzwonnicy, k. 23v.

Uposażenie parafii: Dom proboszcza, ale ponieważ proboszczem był ten sam co w parafialne Nowa Cerkiew, dlatego wityrkusi dom parafialny wydzierżawili, a dochód szedł na parafię. Były dwa łany ziemi oraz jeden łan na utrzymanie świątyni, воск i inne wydatki, k. 23v.

Wieś parafialna: tylko Królówlas, k. 24.

D ą b r ó w k a⁴⁶ Świątynia pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, murowana z dzwonnica, pewnie w wieży, także przez 40 lat w posiadaniu innowierców, odzyskana przez biskupa razem z innymi Świątyniami. Trzy ołtarze, ale tabernakulum bez Najświętszego Sakramentu, ponieważ proboszcz mieszkał w Jabłowie i on miał klucze, stąd wnętrza jej nie zwizytowano. Była to filia parafii w Jabłowie, k. 24.

Uposażenie stanowiły cztery łany gruntu i opłaty z wsi Dąbrówka, jedynej, należącej do parafii, k. 24-24v.

J a b ł o w o. Wieś królewska. Świątynia murowana pw. św. Wawrzyńca, przez lat dwadzieścia, a może i dłużej, w rękach innowierców, w 1596 r. odzyskana, k. 24v.

Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, zabudowania plebańskie i opłaty z wsi Jabłowo, która jedyna należała do parafii. Ponadto były dwa domy, wydzierżawione, z których pobierano opłaty, k. 24v.

B o b o w o. Wieś królewska. należąca do grodu gniewskiego. Świątynia murowana, przez 42 lata należąca do luteran i odzyskana 21 VIII 1596 r., pw. św. Wojciecha, k. 25.

Uposażenie w cztery łany ziemi, dzierżawionej za czwartą część dochodu oraz dwa ogrody. Dom parafialny wymagał naprawy, k. 25.

Wsie parafialne: Bobowo i Wysoka, k. 25v.

P ą c z e w o⁴⁷. Wieś królewska. należąca do grodu w Gniewie. Świątynia murowana, też przez czterdzieści lat w posiadaniu innowierców, odzyskana w 1596 r., k. 26.

Uposażenie w cztery łany, oddane w dzierżawę. Dom plebański oddalony od świątyni, co jest niewygodne. Była szkoła posiadająca własny ogród, k. 26.

Wsie parafialne: Pączewo i Wolental, k. 26v.

B a r ł ó ż n o. Wieś królewska. Świątynia pw. św. Doroty, także przez lat 30 w rękach

⁴⁴ Teraz w parafii Pelplin

⁴⁵ Teraz w parafii Pelplin.

⁴⁶ Teraz pisze się Dąbrówka koło Starogardu,

⁴⁷ Dawniej pisano Punczewo. Pewnie w języku niemieckim brzmiała Panschau.

innowierców, odzyskana razem z innymi w 1596 r., tak zniszczona, że proboszcz umówił się już z rzemieślnikami na prace przy niej, k. 27.

Uposażenie parafii: Łan ziemi, który uzurpował sobie innowierca Berzewicz, ale po jego śmierci zwróciła go wdowa oraz inne cztery łany oraz dwa domy, k. 27-27v.

Wsie parafii: Barłożno i Mirotki, Gąsiorki, Lipiagóra i Kierwałd, k. 27v-28.

S u b k o w y⁴⁸. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia murowana z wieżą, pw. św. Stanisława, k. 28v.

Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, dom plebański z ogrodem, k. 28v.

Wsie parafialne: Subkowy, Brzusce, Wielgłowy⁴⁹, Słończa Niemiecka⁵⁰, Narkowy, Brzeźno⁵¹, Warczymierz Wielki⁵², Gniszewo, Warczymierz Mały⁵³, Czarlin, Radostowo i Garcz⁵⁴, k. 28v-29v.

K l o n ó w k a. Wieś królewska., w dzierżawie Hieronima Buczyńskiego, wojewody sieradzkiego. Świątynia murowana, pw. św. Katarzyny, k. 30.

Uposażenie parafii w dom plebański, ogród i cztery łany ziemi, k. 30.

Wsie parafialne: Klonówka i Rywałd, k. 30.

K o k o s z k o w y. Wieś starosty starogardkiego. Świątynia murowana, pw. św. Barbary, k. 30v.

Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi i ogród, k. 30v.

Wsie parafialne: Kokoszkowy, Krag⁵⁵, Linowiec, Żabno, Ciecholewy, k. 30v-31.

S z p ę g a w s k⁵⁶. Wieś szlachecka Świątynia drewniana i murowana (pewnie w tzw. pruski mur), znajdująca się w ruinie, pw. Narodzenia Matki Bożej, k. 31v.

Uposażenie parafii stanowiły trzy łany ziemi, ale obecny proboszcz ich nie odebrał od kolatora i zadowalał się pewnym czynszem, k. 31v.

Wsie parafialne: Szpęgawsk i Zduny⁵⁷, k. 31v.

N o w a W i e ś⁵⁸. Brak dalszego ciągu protokołu, k. 32.

L u b i e c h ó w⁵⁹. Brak dalszego ciągu protokołu, k. 32v.

K l e s z c z e w o⁶⁰. Brak dalszego ciągu protokołu, k. 33.

Ł ą g. Brak dalszego ciągu protokołu, k. 33v.

Z b l e w o. Brak dalszego ciągu protokołu, k. 34.

⁴⁸ Pisano wtedy Sobkowy.

⁴⁹ Pisano wtedy „Wielgogłowy”.

⁵⁰ Pewnie to obecna Wielka Słońca.

⁵¹ Z pewnością chodzi o Brzeźno w parafii Klonówka.

⁵² Obecny Wacimierz w parafii Swarozyn.

⁵³ Pewnie obecny Waćmerek w parafii Swarozyn.

⁵⁴ Pewnie to obecny Mały Garc w parafii Subkowy.

⁵⁵ Teraz ośrodek oddzielnej parafii.

⁵⁶ Teraz wieś w parafii Swarozyn.

⁵⁷ Teraz leżą w parafii Swarozyn.

⁵⁸ Pewnie obecna wieś w parafii Starogard Gdański.

⁵⁹ Pewnie obecna parafii Lubichowo.

⁶⁰ Obecne Kleszczewo Kościerskie.

G a r c z y n. Wieś szlachecka Garczyńskich. Świątynia drewniana pw. św. Andrzeja, k. 34v.

Uposażenie parafii w cztery łany ziemi, wydzierżawionej, dom plebański z ogrodem, k. 34v.

Wsie parafialne: Garczyn, Liniewo, Lubieszyn, Płachty⁶¹, Sobęcice⁶², Małe Liniewo⁶³, Korowo⁶⁴, k. 34v-35.

J a d a m o w o⁶⁵, Wieś szlachecka. Świątynia drewniana pw. św. Mikołaja, k. 35v.

Uposażenie stanowią cztery łany ziemi wydzierżawionej, k. 35v.

Wsie parafialne: Niedamowo, Polesie Wielkie⁶⁶, Stawiska, Polesie Małe⁶⁷, k. 35v-36.

Dekanat tczewski

T c z e w. Miasto królewskie. Świątynia duża i piękna, z wieżą, pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Wnętrze, dawniej piękne, z wieloma ołtarzami, częściowo ze starości, częściowo w następstwie innowierstwa, znacznie zniszczone. Kaplice będące przy tej świątyni, znajdują się w rękach bractw, które są właściwie opanowane przez protestantów, którzy nie chcą do nich dopuścić proboszcza, k. 38.

Uposażenie parafii stanowiły trzy łany ziemi, ale rajcy miejscy, innowiercy, wypłacają tylko czynsz. Były też inne jeszcze dochody. Szkoła w dobrym stanie, w której mieszkał wikariusz i rektor szkoły. Było około 15 uczniów, Inni uczniowie „przez magistra innowierczego byli deprawowani”, k. 38-38v.

Wsie parafialne: Czyżkowy⁶⁸, Knibawa⁶⁹, Bałdowo, Rokitki⁷⁰, Suchostrzygi⁷¹, Stan-
genberg⁷², Śliwiny⁷³, k. 38v-39.

L u b i s z e w o. Wieś należąca do Tczewa. Świątynia murowana z wieżą, pw. Świętej Trójcy, pięknie ozdobiona staraniem parafian, k. 40v.

Uposażenie parafii składało się dawniej z ośmiu łanów, na co dokument ma być przechowywany w Lipienku⁷⁴, jednak proboszcz pytany o to oświadczył, że są w rzeczywistości tylko dwa łany. Były jeszcze ogrody i zabudowania, k. 40v-41.

⁶¹ Schematyzm z 1963 r. nie zna tej miejscowości.

⁶² Schematyzm z 1963 r. nie zna tej miejscowości.

⁶³ Pewnie Liniewko, notowane przez Tomczaka, ale schematyzm z 1963 r. nie zna tej miejscowości.

⁶⁴ Nie zna tej miejscowości ani Tomczak, ani schematyzm z 1963 r.

⁶⁵ Obecnie parafia Niedamowo.

⁶⁶ Pewnie obecna miejscowość Podleś Wielki.

⁶⁷ Pewnie obecna miejscowość Podleś Mały.

⁶⁸ Zna tę miejscowość Tomczak, ale nie notuje schematyzm z 1963 r.

⁶⁹ Zna tę miejscowość Tomczak, ale nie notuje schematyzm z 1963 r.

⁷⁰ Obecnie w parafii Lubiszewo.

⁷¹ Zna tę miejscowość Tomczak, ale nie notuje schematyzm z 1963 r.

⁷² Nie notuje tej miejscowości ani Tomczak, ani schematyzm z 1963 r.

⁷³ Obecnie w parafii Lubiszewo.

⁷⁴ Miejscowość niezidentyfikowana.

Wsie parafialne: Lubiszewo, Swaróżyn⁷⁵, Rukisin, Stanisławie, Wędkowy⁷⁶, Linowka⁷⁷, Małzewo, Małzewko, Goszyn⁷⁸, k. 41-41v.

S w a r o ż y n. Wieś szlachecka, a w niej kaplica, pw. św. Katarzyny, należąca do parafii Lubiszewo, k. 42.

M i ł o b ą d z. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia drewniana, pw. św. Małgorzaty. Nie było aktualnie proboszcza, a parafią zarządzał niejaki kapłan Bartłomiej, zakonnik z klasztoru w Oliwie, k. 42v.

Uposażenie dawniej stanowiło siedem łąnów, ale pięć z nich przed 30 laty zostało włączone do folwarku biskupiego, k. 42v.

Wsie parafialne: Miłobądz, Mieścín, Zajączkowo, Rębielcz⁷⁹, Szpęgawa⁸⁰, Malenin, Dąbrówka, Łukocin, Żenistawki⁸¹, Skowarcz⁸², Pszczółki⁸³, Kulinko⁸⁴, k. 43-43v.

D a ł w i n. Wieś królewska. Świątynia murowana, k. 44v.⁸⁵

G o d z i s z e w o. Wieś należąca do opactwa w Ładzie. Świątynia murowana pw. św. Pawła, k. 45.

Uposażeniem były trzy łąny, dzierżawione wieśniakom, k. 45.

Wsie parafialne: Godziszewo, Gołębiewo⁸⁶, Rościszewo, Kobierzyn, Szczerbęcín, Turze Małe, Turze Wielkie⁸⁷, Damaszká, Boroszewko i Boroszewo Małe⁸⁸, Żygowice⁸⁹ Trzcínsk, k. 45-46.

O b o z i n⁹⁰. Wieś szlachecka. Świątynia drewniana i murowana (pewnie w tzw. pruski mur), ale chyląca się ku ruinie, k. 46v.

Uposażenie parafii stanowiły cztery łąny ziemi oraz łąka, k. 46v.

Wieś starostwa Skarszewy. Świątynia drewniana, pw. św. Szymona i Judy, k. 47v.

Uposażeniem parafii był dom mały parafialny i cztery łąny ziemi w dzierżawie, k. 47v.

Wsie parafialne: Szczodrowo i Wíec⁹¹, k. 47v.

⁷⁵ Obecnie miejscowość ta jest ośrodkiem osobnej parafialne.

⁷⁶ Obecnie w parafii Swaróżyn.

⁷⁷ Pewnie obecne Liniewko w parafialne Swaróżyn.

⁷⁸ Obecnie w parafii Swaróżyn.

⁷⁹ Miejscowość znana u Tomczaka, ale nie notuje jej schematyzm z 1963 r.

⁸⁰ Obecnie w parafii Lubiszewo.

⁸¹ Nie zna tej miejscowości Tomczak i schematyzm z 1963 r.

⁸² Zna tę miejscowość Tomczak, nie zna jej schematyzm z 1963 r.

⁸³ Zna tę miejscowość Tomczak, nie zna jej schematyzm z 1963 r.

⁸⁴ Nie zna tej miejscowości Tomczak i schematyzm z 1963 r.

⁸⁵ Brak dalszej części protokołu.

⁸⁶ Wyliczone trzykrotnie.

⁸⁷ Teraz jest tylko jedna miejscowość Turze.

⁸⁸ Teraz jest tylko jedna miejscowość Boroszewo.

⁸⁹ Nie zna tej miejscowości Tomczak i schematyzm z 1963 r.

⁹⁰ Pewnie chodzi o obecną miejscowość Obozin w parafialne Godziszewo. Tu napisano nazwę tej miejscowości „Obaszyno”,

⁹¹ Pewnie chodzi o obecną miejscowość Nowy Wíec.

W y s i n. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia drewniana, przez samego biskupa konsekrowana, ale nie podano wezwania, k. 48v

Wsie parafialne: Wysin, Iłowica⁹² i Skrzydłowo, k. 48v.

D ę b l i n. Nie ma protokołu⁹³, k. 49.

W i e l k i e T r ą b k i⁹⁴, Nie ma protokołu, k. 49v.

Ł a b i s z y n⁹⁵. Nie ma wpisanego protokołu, k. 50.

K o z m i n e k⁹⁶. Nie ma wpisanego protokołu, 50v.

P i ń c z y n. Nie ma wpisanego protokołu, k. 51.

G o r z e d z i e j. Wieś królewska. należąca do Tczewa. Świątynia murowana z cegły, stara i wymagająca naprawy, k. 51v.

Uposażenie parafii był dom dla proboszcza z ogrodem i cztery łany wydzierżawione wieśniakom, k. 51v.

Wieś parafialna - tylko Gorzędziej, k. 51v.

Dekanat gdański

Wieś Ś w i ę t y W o j c i e c h⁹⁷. Świątynia murowana z kwadratowych bloków kamiennych, pięknie ozdobiona, pw. św. Wojciecha, k. 52.

Uposażenie parafialne stanowiły trzy łany ziemi i łąka, ogród i pięć domów, k. 52-52v.

Uposażenie szkoły, k. 52v.

Wsie parafialne: Wieś Świąty Wojciech, Cieplewo⁹⁸, Rusocin⁹⁹, Swincz¹⁰⁰, Gadowo¹⁰¹, Wojanowo¹⁰², Będzieszyn¹⁰³, Bartlin¹⁰⁴, Borzęcin¹⁰⁵, Rekcin¹⁰⁶, Juszkowo¹⁰⁷, Przędzie-

⁹² Pisała się wówczas „Jełowica”.

⁹³ Pewnie chodzi o nieistniejącą parafię. Miejscowość ta nosi obecnie nazwę Demlin i leży w parafialne Skarszewy.

⁹⁴ Nie zna tej miejscowości schematyzm z 1963 r. Tomczak podaje nazwę Trąbki Wielkie.

⁹⁵ Nie zna tej miejscowości ani Tomczak, ani schematyzm z 1963 r. Czyżby przez pomyłkę wpisano tu nazwę parafii z nad Noteci?

⁹⁶ Parafia nie istnieje. Pewnie chodzi o miejscowość Kośmin w obecnej parafialne Pogódki.

⁹⁷ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁹⁸ Pewnie dawne Cziplaw. Obecnie w parafii Łęgowo.

⁹⁹ Zna Tomczak Obecnie w parafii Łęgowo.

¹⁰⁰ Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹⁰¹ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁰² Zna Tomczak. Teraz w parafii Pruszcz Gdański.

¹⁰³ Zna Tomczak Teraz w parafii Pruszcz Gdański.

¹⁰⁴ Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹⁰⁵ Zna Tomczak. Teraz w parafii Pruszcz Gdański.

¹⁰⁶ Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹⁰⁷ Zna Tomczak. Teraz w parafii Pruszcz Gdański.

szyn¹⁰⁸, Arciszewo¹⁰⁹, Chudomin¹¹⁰, Straszyn¹¹¹, Jankowo¹¹², Borchweld¹¹³, Gołąbkowo¹¹⁴, Maćkowy¹¹⁵, Lepcz¹¹⁶, Guttherberge¹¹⁷, k. 53-54.

W o j a n o w o¹¹⁸. Wieś szlachecka Świątynia częściowo murowana, częściowo drewniana, pw. św. Mikołaja. Filia parafii Święty Wojciech, k. 54v.

J u s z k o w o¹¹⁹. Wieś należąca do miasta Gdańska. Świątynia murowana, z wieżą drewnianą. Filia parafii Święty Wojciech. Od wielu lat w posiadaniu innowierców, k. 55.

O r u n i a¹²⁰. Wieś należąca do miasta Gdańska. Świątynia w tzw. pruski mur stawiana. Filia parafii Święty Wojciech. Od dawna w posiadaniu innowierców, k. 55v.

Ł ę g o w o¹²¹. Wieś opactwa oliwskiego. Świątynia murowana z wieżą, pw. św. Mikołaja, niedawno odzyskana z rąk innowierców, k. 56.

R ó ż y n y¹²². Wieś królewska. Świątynia murowana, pw. św. Wawrzyńca, w roku ubiegłym przywrócona do kultu katolickiego, k. 56v.

Uposażenie stanowią cztery łany ziemi, ale jeszcze w posiadaniu innowierczych kolonistów oraz dom z ogrodem i pewne inne zabudowania, k. 55v.

Do parafii należała tylko ta jedna wieś, k. 55v.

P r e g o w o¹²³. Wieś należąca do klasztoru Brygidek z Gdńska. Świątynia murowana, pw. Bożego Ciała. Prawo patronatu należało do króla, k. 57.

Uposażenie składało się z folwarku we wsi Popówka¹²⁴, k. 57-57v

¹⁰⁸ Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹⁰⁹ Zna Tomczak. Teraz w parafii Straszyn.

¹¹⁰ Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹¹¹ Zna Tomczak. Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹¹² Zna Tomczak. Teraz w parafii Lublewo. Pewnie to dawny Junichow, tak zapisany w księdze.

¹¹³ Prawdopodobnie Borkowo. Zna Tomczak. Obecnie w parafii Święty Wojciech.

¹¹⁴ Tomczak umieszcza tę wieś w parafii Lublewo. Obecnie pewnie nie istnieje.

¹¹⁵ Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹¹⁶ Pewnie Lipce. Zna Tomczak, teraz pewnie nie istnieje.

¹¹⁷ Miejscowość Niezidentyfikowana.

¹¹⁸ Zna Tomczak. Obecnie w parafii Pruszcz Gdański.

¹¹⁹ Obecnie wieś w parafii Pruszcz Gdański.

¹²⁰ Obecnie parafia na terenie Gdańska.

¹²¹ Po niemiecku Langenau. Pewnie Łęgowo. Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹²² Po niemiecku pewnie Rozenberk i tak napisano w protokole wizytacyjnym. Zna Tomczak. Obecnie parafia w archidiecezji gdańskiej.

¹²³ Obecnie parafia w archidiecezji gdańskiej.

¹²⁴ Nie zidentyfikowano gdzie ta wieś leży. Pewnie w samym Pręgowie,

Wsie parafialne: Pęgowo, Wilkówka¹²⁵, Wilkowo¹²⁶, Goszyn¹²⁷, Kleszczewa¹²⁸, Ostróżki¹²⁹, Warcz¹³⁰, Czerniewo¹³¹, k. 56v¹³².

[K ł o d a w a]¹³³. Wymieniona jest wieś parafialna Kaśki¹³⁴ i Łęgnowo, gdzie była też kaplica, k. 60.

P r u s z c z¹³⁵. Wieś należąca do miasta Gdańska w ładną murowana świątynią z wieżą¹³⁶, k. 60v.

C z e p i o ł k i¹³⁷, k. 61,
L u b i e l e w o¹³⁸, k. 62.

Dekanat mirachowski, czyli kościerzynski

K o ś c i e r z y n a. Miasto królewskie w dzierzawie u Mikołaja Kostki. Świątynia Wystawiona w pruski mur, z wieżą, pw. św. Wojciecha i Jerzego, k. 63.

Dwa dokumenty, jeden w języku łacińskim, a drugi niemieckim, dotyczące uposażenia parafii, k. 63-65.

Wsie parafialne: Miasto Kościerzyna, zwane inaczej Berna, Siedlce¹³⁹, Lubiana, Korne, Skorzewo, Nowa Wieś, Mączewo¹⁴⁰, Czestkowo, Wąglikowice, Nowy Klincz, Mały Klincz¹⁴¹, Parchocin¹⁴², Sarnowy, Sikorzyna, Grabowo¹⁴³, Rekownica¹⁴⁴, gdzie była też świątynia wybudowana przez protestantów i Bendomin¹⁴⁵, k. 66-67.

Był szpital, a w nim czterech podopiecznych. Miał on własne uposażenie, k. 67v.

L i p u s z. Wieś należąca do Koscierzyny. Świątynia drewniana pw. św. Michała, k. 68.

¹²⁵ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹²⁶ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹²⁷ Obecnie w parafii Straszyn.

¹²⁸ Obecnie są dwie miejscowości tej nazwy – Kleszczewo Małe i Kleszczewo Duże. W tym przypadku chodzi zapewne o miejscowość w parafii Rożyny,

¹²⁹ Obecnie w parafii Pęgowo.

¹³⁰ Obecnie w parafii Lublewo.

¹³¹ Obecnie w parafii Trąbki Wielkie.

¹³² Księga uszkodzona, ponieważ brakuje dwóch kart zawierających cztery strony, a mianowicie 58, 58v, 59, 59v.

¹³³ Nie ma początku protokołu. Prawdopodobnie jest opuszczona jeszcze jedna parafia.

¹³⁴ Może to wieś Kaczki w parafii Kłodawa Gdańska, w archidiecezji gdańskiej.

¹³⁵ Parafia w archidiecezji gdańskiej.

¹³⁶ Brak dalszej części protokołu.

¹³⁷ Miejscowość niezidentyfikowana. Brak wpisanego protokołu wizytacyjnego.

¹³⁸ Pewnie Lublewo w archidiecezji gdańskiej

¹³⁹ Obecnie wieś ta nie występuje.

¹⁴⁰ Obecnie wieś ta nie występuje.

¹⁴¹ Obecnie jest Mały Klincz i Nowy Klincz,

¹⁴² Obecnie wieś ta nie występuje.

¹⁴³ Pewnie chodzi o Grabowo Kościerskie, obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁵ Obecnie w parafii Rekownica.

Uposażenie: cztery łany ziemi i dom plebański, k. 68.

Wsie parafialne Lipusz, Kalisz, Gostomek, Juszkowy¹⁴⁶, osada młyńska zwana Borowski¹⁴⁷, Raduń¹⁴⁸, Śluza, Welin¹⁴⁹, Głowczyk¹⁵⁰, Dziemiany¹⁵¹, k. 68-69.

P a r c h o w o. Wieś starosty mirachowskiego. Świątynia pw. św. Mikołaja, k. 69v.

Uposażenie składało się z czterech łanów ziemi, ogrodu i domu plebańskiego, k. 69v.

Wsie parafialne: Parchowo, Jamno, Żukowisko¹⁵², Gołczewo, Nakła, Sielczno, Zduńnowice¹⁵³, Sulęcżyn¹⁵⁴, Żakowo¹⁵⁵, Chośnica, Podjazy¹⁵⁶, Kistowo¹⁵⁷, Grabowo, Priczka¹⁵⁸, osada młyńska Borowy¹⁵⁹, k. 69v-70v.

S i e r a k o w i c e. Świątynia drewniana pw. św. Marcina, k. 71.

Ogród, należący do proboszcza zabrano przez 7 laty, k. 71.

Wsie parafialne: Sierakowice, Tuchlino, Puzdrowo, Golidlin¹⁶⁰, Lysnewo¹⁶¹, Czapple¹⁶², Zgorzały¹⁶³, Pierszewo¹⁶⁴, Golub¹⁶⁵, k. 71-71v.

S t r z e p c z. Wieś starostwa mirachowskiego. Świątynia drewniana, pw. św. Marii Magdaleny, k. 72.

Uposażenie w dwa łany ziemi, ogród i prawo połowu ryb w jeziorze, k. 72.

Wsie parafialne: Strzepcz, Tłuczewo, Linia¹⁶⁶, Tępcz, Bargłowo¹⁶⁷, Pobłocie, Smarzy-no¹⁶⁸, Zęblewo¹⁶⁹, Lewino, Miłoszewo, Swianowo¹⁷⁰, Staniszewo¹⁷¹, Ciecioro¹⁷², k. 72-73.

¹⁴⁶ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁴⁷ Może obecny Borówiec.

¹⁴⁸ Obecnie w parafii Dziemiany.

¹⁴⁹ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁵⁰ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁵¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁵² Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁵³ Obecnie w parafii Sulęcżyn.

¹⁵⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁵⁵ Obecnie w parafii Sulęcżyn.

¹⁵⁶ Obecnie w parafii Sulęcżyn.

¹⁵⁷ Obecnie w parafii Sulęcżyn.

¹⁵⁸ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁵⁹ Niezidentyfikowana.

¹⁶⁰ Pewnie obecne Gowidlino, siedziba samodzielnej parafii.

¹⁶¹ Obecnie w parafii Gawidlino.

¹⁶² Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁶³ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁶⁴ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁶⁵ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁶⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁶⁷ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁶⁸ Obecnie w parafii Łebno.

¹⁶⁹ Obecnie w parafii Łebno.

¹⁷⁰ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁷¹ Pewnie w obecnej parafii Sianowo.

¹⁷² Miejscowość niezidentyfikowana.

S w i a n o w o¹⁷³. Świątynia drewniana, mała, filia parafii sierakowickiej, k. 73v.
M i r a c h o w o¹⁷⁴, k. 74.

L u z i n o¹⁷⁵. Wieś należąca do klasztoru w Żukowie. Świątynia drewniana, k. 74v.
Uposażenie składało się z czterech łąnów ziemi, ogrodu, łąki i stawu, k. 74v.

Wsie parafialne: Luzino, Kębłowo, Gościmin¹⁷⁶, Barłomino, Robakowo, Sopieszyno¹⁷⁷, Dąbrówka, Częstkowo, Milwino, Wyszecino, Strzebielino, k. 74v-75.

C h m i e l n o. Wieś klasztoru w Żukowie. Świątynia drewniana, stara, pw. św. Piotra i Pawła. Wspomniano o dokumencie dotyczącym odpustu, wystawionym przez bpa Aleksandra [Myszyńskiego], sufragana wrocławskiego oraz o dekrete Stanisława Wilczyńskiego¹⁷⁸, kanonika wrocławskiego i archidiacona pomorskiego dotyczącym ugody proboszcza c Chmielna z wtrykami tej parafii, k. 75v-76,

Uposażenie stanowił dom parafialny i cztery łąny ziemi, zwanej „Żrzębie”, k. 76.

Wsie parafialne: Cmielno, Zawory, Ręboszewo¹⁷⁹, Reskowo, Brodnica¹⁸⁰, Łączyn¹⁸¹, Borostowo¹⁸², Miechucino, Cieszyn¹⁸³, Kożyczkowo, Garcz, Łapalice, Krokowo¹⁸⁴, Grzebieniec¹⁸⁵, k. 76-77.

G o r ę c z y n o¹⁸⁶. Wieś klasztoru w Kartuzach. Świątynia drewniana pw. Wszystkich Świętych, k. 77v.

Uposażenie w cztery łąny ziemi, l. 77v.

Wsie parafialne: Gorzeczyno, Borcz¹⁸⁷, Ostrzyce, Rąty¹⁸⁸, Sławki¹⁸⁹, Polesin¹⁹⁰, Samanino¹⁹¹ i Wicieszkow¹⁹², k. 77v-78.

K i e ł p i n o¹⁹³. Świątynia drewniana z wieżą, k. 78v.

Uposażenie w dom plebański z ogrodem i trzy łąny ziemi, k. 78v.

¹⁷³ Pewnie chodzi o Sianowo. Nie ma całego prptokołu.

¹⁷⁴ Nie ma żadnego zapisu.

¹⁷⁵ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁷⁶ Obecnie w parafii Góra Pomorska.

¹⁷⁷ Obecnie w parafii wejherowskiej

¹⁷⁸ Biogram tego kan. zob. C h o d y Ń s k i, *Katalog*, s. 997.

¹⁷⁹ Obecnie w parafii Brodnica Górna,

¹⁸⁰ Pewnie obecnie Brodnica Górna, siedziba samodzielnej parafii.

¹⁸¹ Pewnie w obecnej parafii Wygoda.

¹⁸² Pewnie obecne Borzestowo w parafii Wygoda.

¹⁸³ Pewnie obecne Cieszenie.

¹⁸⁴ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁸⁵ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

¹⁸⁶ Dawniej pisano „Rorzęcino”.

¹⁸⁷ Obecnie w parafii Kiełpino Kartuskie,

¹⁸⁸ Dawna nazwa „Rathii”.

¹⁸⁹ Dawna nazwa zapewne była Sławkowo.

¹⁹⁰ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁹¹ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁹² Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁹³ Obecnie Kiełpino Kartuskie.

Dekanat pucki

P u c k. Miasto (oppidum) królewskie w dzierżawie u Weihera. Dwie świątynie: parafialna w samym mieście, pw. św. Piotra i Pawła i druga, poza murami miasta, pw. św. Jerzego. Nie było żadnych dokumentów. Opis domów należących do parafii, z których częściowo korzystała parafia, a częściowo były wydzierżawione. Pewien starzec zeznał, że dawniej było w Pucku 6, a nawet 7 kapłanów, którzy mieli wystarczające uposażenie, którego teraz nie ma. Ernest Weiher, starosta pucki, zapisał na kaplicę Matki Bożej przy kościele, 300 marek pruskich, k. 80v-81.

Uposażenie zabrane prawdopodobnie przez mieszczan. Z tych ról użytkownicy płacą czynsz proboszczowi. Podobnie jezioro należące do parafii dzierżawi pewien mieszczanin. Dom proboszcza, niedawno odbudowany, z ogrodem, k. 81-81v.

Wsie parafialne: Wieś Puck, w pobliżu miasta, Pałczyn, Celbowo¹⁹⁴, Brozdowo¹⁹⁵, Palchowo¹⁹⁶, Brzeźno¹⁹⁷, Rwedelino¹⁹⁸, Osłonino¹⁹⁹, Bładzikowo, Smolno²⁰⁰, Żelistrzewo, Sławutowo, Rzucewo i Sławutówko, k. 81v-84.

S w a r z e w o. Wieś królewska.. Świątynia drewniana, pw. Narodzenia Matki Bożej. Dokumentów żadnych nie było, k. 84v.

Uposażenie w dwa łany ziemi, k. 84v.

Wsie parafialne: Swarzewo, Gnieźdźewo, Wielka Wieś Królewska.²⁰¹, należała także wyspa, położona w kierunku Helu, k. 84v-85.

Ł e p c z. Wieś królewska. Świątynia murowana z wieżą, pw. św. Bartłomieja, k. 85v.

Uposażenie stanowił dom, ale w złym stanie, w którym zamieszkiwał stróż. Ziemi cztery łany, w dzierżawie za czynsz oraz ogród, k. 85v.

Wsie parafialne: Łepcz, Chłapowo, k. 85v-86.

S t r z e ł n o. Wieś królewska. ze Świątynia drewnianą, z wieżą, k. 86v.

Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi i ogród o wielkości dochodzącej do jednego łana, zwany Kempa oraz dom z ogrodem, k. 86v.

Wsie parafialne: Strzelno, Miroszyno, Tupadły, Liśniewo²⁰²Poczernino²⁰³, Karwia²⁰⁴, Cetniewo, k. 86v-87.

S t a r z y n o. Wieś należąca do klasztoru w Oliwie. Świątynia drewniana, z wieżą, k. 88.

Uposażenie stanowił dom z trzema ogrodami, z których jeden nosił nazwę Dwornica, k. 88.

¹⁹⁴ Dawniej pisano „Celibowo”. Obecnie jest Celbowo i Celbówko.

¹⁹⁵ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁹⁶ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁹⁷ Obecnie w parafii Mrzezino.

¹⁹⁸ Miejscowość niezidentyfikowana.

¹⁹⁹ Zna Tomczak, Nie notuje schematyzm z 1963 r.

²⁰⁰ Obecnie w parafii Mrzezino.

²⁰¹ Zna Tomczak. Nie notuje Schematyzm 1963 r.

²⁰² Zna Tomczak. Nie notuje schematyzm z 1963 r.

²⁰³ Obecnie w parafii Władysławowo.

²⁰⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

Wsie parafialne: Starzyno wieś, Werblina, Domatowo²⁰⁵, Kłanino, Parszkowo, Radoszewo²⁰⁶, Starzyno folwark klasztorny, k. 88-88v.

M e c h o w a. Wieś opata oliwskiego. Świątynia niedawno restaurowana staraniem witrykusów parafii, pw. Świętego Krzyża. Znajdował się dokument przywileju odpustowego, k. 89.

Uposażenie parafii. stanowiły cztery łany ziemi, ogród i dom, niedawno wystawiony, k. 89.

Wsie parafialne: Mechowa, Darłowo²⁰⁷, Nowa Wieś Mechowa²⁰⁸, k. 89v.

K r o k o w a²⁰⁹. Brak zapisu, jedynie podano, że była to wieś, k. 90.

G ó r a²¹⁰. Wieś starostwa puckiego. Świątynia drewniana pw. św. Mateusza, k. 90v.

Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi, k. 90v.

Wsie parafialne: Góra, Kniewo²¹¹, Rybno²¹², Zelewo, Orla²¹³, Bulszewo²¹⁴, Petrikowice²¹⁵, Śmiechowo²¹⁶, Nanicz²¹⁷, k. 90v-91.

K n i e w o²¹⁸. Świątynia drewniana, filia parafii Góra, pw. św. Jana. Jako uposażenie był grunt zwany Drerota, k. 91v.

K a c k²¹⁹. Wieś bpa włock. Świątynia drewniana, niedawno przez biskupa odbudowana, jeszcze niekonsekwentna. Dawna, przed 40 laty spaliła się, k. 94.

Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, k. 94.

Wsie parafialne: Kack, Kolebka²²⁰, Kack Mały²²¹, Radłowo²²², k. 94-94v.

C h w a s z c z y n o²²³. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia drewniana pw. św. Szymona i Judy [Tadeusza], k. 95.

²⁰⁵ Obecnie w parafii Mechowa.

²⁰⁶ Dawniej nosiło nazwę „Radessino”.

²⁰⁷ Miejscowość niezidentyfikowana, chyba że to obecna wieś Darzłubie.

²⁰⁸ O jaką wieś chodzi i czy może złączyła się z obecną wsią Mechowa, powiedzieć trudno.

²⁰⁹ Dawna nazwa „Krokow”.

²¹⁰ Obecna parafia Góra Pomorska.

²¹¹ Zna Tomczak. Nie notuje rocznik 1963 r.

²¹² Zana Tomczak pod nazwą Rybna. Nie notuje rocznik 1963 r.

²¹³ Obecne Orle.

²¹⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii Bolszewo.

²¹⁵ Tomczak podaje nazwę Petkowice. Schematyzm 1963 r. nie notuje.

²¹⁶ Zna Tomczak. Nie notuje schematyzm 1963 r.

²¹⁷ Zna Tomczak pod nazwą Naniec, nie notuje Schematyzm 1963 r.

²¹⁸ Parafia nie istnieje. Już Tomczak notuje wieś w parafialne Góra.

²¹⁹ Obecnie dzielnica Gdyni i parafia Gdynia-Wielki Kack.

²²⁰ Tomczak notuje nazwę Kolibki.

²²¹ Pewnie obecna parafia Gdynia-Kack Mały.

²²² Pewnie obecna parafia Gdynia-Redłowo.

²²³ Wówczas pisano „Kwascino

Uposażenie w cztery łany ziemi, k. 95.

Wsie parafialne: Chwaszczyno²²⁴, Tuchomie²²⁵, k. 95.

C h y l o n i a²²⁶. Świątynia drewniana, pw. św. Mikołaja, k. 95v.

Uposażenie w dwa łany ziemi, k. 95v.

Wsie parafialne: Chylonia i Ciszewo²²⁷, k. 95v.

O l i w a. Tam znajdował się klasztor cysterski. Świątynia parafialna pw. św. Jakuba²²⁸, poza klasztorem położona, w której duszpasterzuje aktualnie kapłan Jan, doktor teologii. Podczas rewolty protestanckiej przeciwko królowi Stefanowi [Batoremu], Świątynia ta została sprofanowana, niedawno rekuncyliowana, k. 96.

Uposażenie (dochody) parafii. Byli witrykusi w liczbie sześciu. Oni troszczyli się o wino i świece. Nie podano wiadomości o innym uposażeniu, k. 96.

Wsie parafialne: Striis²²⁹, Barnowiec²³⁰, Wusztok²³¹, Sropot²³², Głotkowo²³³, Zaspe²³⁴, Burow²³⁵, Szmirow²³⁶, k. 96-96v.

K i e l n o. Świątynia Drewniana, pw. św. Marii Magdaleny, z rąk innowierców odzyskana w 1596 r., k. 97.

Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi Nauczyciel był wynagradzany przez parafian, k. 97.

Wsie parafialne: Kielno, Bojano, Wiczlino, Koleczkowo²³⁷, Lesice²³⁸, Dobrzewino, Niewiadowo²³⁹, Warzno, Warzenko, Kłossowo²⁴⁰, Domierze²⁴¹, k. 97-97v.

S y n w a l d²⁴². Wieś królewska. w dzierzawie niejakiego Werde. Kaplica filialna parafii w Kielnie, k. 98.

R e d a. Wieś starostwa puckiego. Świat. drewniana, z wieżą, k. 98v.

²²⁴ W tym przypadku użyto pisowni Quascino.

²²⁵ Obecnie Tuchom.

²²⁶ Wówczas pisano „Chylonii”. Obecnie parafia: Gdynia Chylonia, parafia św. Mikołaja.

²²⁷ To pewnie ośrodek samodzielnej parafii Gdynia-Cisowa.

²²⁸ Obecnie to kościół filialny przy parafii archikatedralnej oliwskiej w Gdańsku.

²²⁹ Pewnie Strzyża.

²³⁰ Tomczak pisze: Barnowiec. Obecnie Barniewice w parafii Chwaszczyno.

²³¹ Nie zidentyfikowane.

²³² To pewnie obecny Sopot.

²³³ To pewnie obecne Jelitkowo.

²³⁴ To obecna Zasp, dzielnika Gdańska.

²³⁵ Nie zidentyfikowane.

²³⁶ To Siemirowo, które zna Tomczak.

²³⁷ Dawniej pisano „Koleczkowice”.

²³⁸ Nie zidentyfikowano.

²³⁹ Nie zidentyfikowano.

²⁴⁰ Pewnie obecne Kłósówko.

²⁴¹ Pewnie obecny Donimierz w parafialne Szemud.

²⁴² Trudne do zidentyfikowania. Miejscowości tej nie podaje nawet schematyzm diecezji chełmińskiej z 1928 r.

Uposażenie w dwa łany ziemi, jak zeznali witrykusi, ale prawdopodobnie dawniej były trzy łany, tylko jeden z nich został zawłaszczony właśnie przez witrykusów, k. 98v.

Wsie parafialne: Reda²⁴³, Gniewowo, Ciecchocino, Zagorze²⁴⁴, Rakowo²⁴⁵, Łazino²⁴⁶, Zbychowo, k. 98v-99.

Ż a r n o w i e c. Siedziba klasztoru Sióstr. Był on także zajęty przez innowierców, ale staraniem biskupa został odzyskany. Świątynia parafialna pw. Matki Bożej (Zwiastowania Majświętszej Marii Panny). Rezydowało przy niej dwóch kapłanów, a mianowicie Jan Pakostiensis (z Pakości), zarządca parafii. Drugi kapłan Andrzej Kłodawiensis (z Kłodawy), zakonnik augustianin, za zgodą swoich władz i bpa włocł., k. 99v.

Wsie parafialne skąd płynęło uposażenie: Żarnowiec, Kolkowo²⁴⁷, Opalino²⁴⁸, Lisewo²⁴⁹, Wysoka²⁵⁰, Łętowice²⁵¹, Lubkowo, Kartoszyno, Sobieńczyce, Tulowa²⁵², Rybno²⁵³, Sławoszyńsko²⁵⁴, k. 100-103.

Był przywilej odpustowy. Metryki spisywano. Był przytułek, którego podopieczni usługują w klasztorze i mają za to utrzymanie, 100-101v.

Dekanat świecki

Ś w i e k a t o w o²⁵⁵. Wieś kapituły włocławskiej. Świątynia drewniana, stara, pw św. Marcina. Prawo patronatu należało do kapituły włocławskiej, k. 104.

Uposażenie parafialne w dwa łany ziemi oraz dziesięcina pieniężna z wsi należących do parafii. Ponadto pewna suma zapisana na karczmie w Świekatowie, k. 104.

Wsie parafialne: Świekatowo, Zakesie²⁵⁶, Błędzim²⁵⁷, Ostrowite²⁵⁸, Krupocin²⁵⁹, Bránica²⁶⁰, Szewno, Włask²⁶¹, Łąkie²⁶², k. 104v-105.

Był przytułek, a w nim trzech podopiecznych, k. 105.

²⁴³ Tu napisano „Rheda”.

²⁴⁴ Zna Tomczak. Nie notuju schematyzm z 1963 r.

²⁴⁵ Pewnie obecne Rekowo Dolne i Rekowo Górne.

²⁴⁶ Nie zidentyfikowano.

²⁴⁷ Zna Tomczak, nie notuje schematyzm z 1963 r.

²⁴⁸ Zna Tomczak, nie notuje schematyzm z 1963 r.

²⁴⁹ Obecnie w parafii Krokowa.

²⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

²⁵¹ Obecnie w parafii Krokowa.

²⁵² Nie zidentyfikowano.

²⁵³ Była wątpliwość, do jakiej parafii należy ta wieś, czy do Żarnowca, czy do Góry, albo też do parafii Krokowa.

²⁵⁴ Obecnie w parafii Krokowa.

²⁵⁵ Dawniej pisano „Siekatowo”.

²⁵⁶ Może obecne Zalesie Królewskie.

²⁵⁷ Pewnie obecny Błędzim-Rykwisko, siedziba osobnej parafii.

²⁵⁸ Pewnie w obecnej parafii Błędzim-Rykwisko.

²⁵⁹ W obecnej parafii Bukowiec Pomorski.

²⁶⁰ W obecnej parafii Bukowiec Pomorski.

²⁶¹ Nie zidentyfikowano.

²⁶² Może obecne Małe Łąki,

Łąk i²⁶³. Wieś szlachecka Stara świątynia, zburzona podczas wojen krzyżackich, odbudowana w 1584 r. Patronat należał do miejsc. dziedziców. Od dwóch lat nie było tu kapłana, ale przyjeżdżał zakonnik, franciszkanin konwentualny, z Chełmna, k. 105v.

Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi, z których korzystał kołator, k. 105v.

Wsie parafialne: Łąki, Więckowo²⁶⁴, Różanna, Gołuszczyce²⁶⁵, Korytowo, k. 105v-106.

Przysiersk²⁶⁶. Wieś królewska. W starostwie świeckim. Świątynia drewniana, pod dachówką, z wieżą, pw. św. Wawrzyńca. Prawo patr. należało do monarchy, k. 106.

Uposażenie parafii składało się z dwóch łanów ziemi, ale dawniej były cztery łany. Był dom plebański, stary, wymagający odbudowy oraz szkoła, ale nie uczono w niej dzieci, k. 106-106v.

Wsie parafialne: Przysiersk, Budzyn²⁶⁷, Kawęcin²⁶⁸, Bukowiec²⁶⁹, Drozdowo, Poledno²⁷⁰, Różanna²⁷¹, Przechowo²⁷², k. 106v-107.

Szpital, a w nim 7 podopiecznych żyjących z jałmużny, k. 107.

Drzycim. Wieś należąca do starostwa świeckiego. Świątynia drewniana, pw. św. Piotra i Pawła. Prawo patronatu należało do monarchy, k. 107v.

Uposażenie parafii w cztery łany ziemi. Dom plebański w ruinie, z ogrodem. Była szkoła, k. 107v.

Wsie parafialne: Drzycim, Gródek, Lubochiń, Dólsk, Gacki, Dąbrówka, Lubodzież, Wetpie²⁷³, Siemkowo²⁷⁴, Lwiano²⁷⁵, Mszano²⁷⁶, Brzemiona²⁷⁷, Hamer²⁷⁸, Załesie Szlacheckie, Jastrzębie, Sierosław, Spławie, Wery, Rowienica, Swinolesie²⁷⁹, k. 107v-109.

Serock. Wieś królewska. należąca do zamku w Jasieńcu. Świątynia drewniana, w części niedawno odbudowana, pw. św. Szymona i Judy Tadeusza, k. 109.

Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi, zabudowania plebańskie i ogród, k. 109.

²⁶³ Obecnie parafia Polskie Łąki.

²⁶⁴ Obecnie w parafii Gruczno.

²⁶⁵ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

²⁶⁶ Dawniej pisano „Priissiersk”.

²⁶⁷ Może chodzi o Budyń, w dzisiejszej parafii Bukowiec Pomorski.

²⁶⁸ W dzisiejszej parafii Bukowiec Pomorski.

²⁶⁹ To zapewne obecny Bukowiec Pomorski, ośrodek samodzielnej parafii.

²⁷⁰ Może to obecne Plewno.

²⁷¹ Może chodzić o tę sama miejscowość, co w obecnej parafii Polskie Łąki.

²⁷² To pewnie obecnie ośrodek osobnej parafii Świecie Przechowo.

²⁷³ Zna tę miejscowość Tomczak w parafii Drzycim, ale nie notuje jej schematyzm z 1963 r.

²⁷⁴ Pewnie obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

²⁷⁵ Pewnie chodzi o Lniano, obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

²⁷⁶ W obecnej parafii Lniano.

²⁷⁷ W obecnej parafii Lniano.

²⁷⁸ Nie zidentyfikowano.

²⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

Wsie parafialne: Serock, Lonin²⁸⁰, Łaszewo²⁸¹, Gołuszyce²⁸², Nieciszewo²⁸³, Brzeźno, Łowinek, Glinki, Jasiniec²⁸⁴, osada młyńska Liphorz i osada młyńska Chochotek²⁸⁵, k. 109-109v.

C e k c y n²⁸⁶. Wieś królewska. należąca do zamku w Tucholi. Świątynia drewniana, stara, niedawno odbudowana, niekonsekrowana, k. 110.

Uposażenie w cztery łany ziemi, łąkę zwaną Babia Łąka, inne jeszcze łąki i staw. Dom plebański z ogrodem. Szkoły nie było, ale obiecywano ją odbudować, k. 110.

Wsie parafialne: Cekcyn, Suminy²⁸⁷, Zawarte²⁸⁸ oraz dwie osady młyńskie, k. 110-110v.

Z b y s ł a w²⁸⁹. Wieś królewska. należąca do zamku w Tucholi. Świątynia murowana, pw. Wszystkich Świętych, k. 111.

Uposażenie w pięć łanów ziemi, łąka i staw oraz ogród, k. 111.

Wsie parafialne: Zbysław, Niemekowo²⁹⁰, Zbysławek²⁹¹, Wełpin, k. 111-111v.

L u b i e w o²⁹². Wieś arcybiskupa gnieźnieńskiego. Świątynia drewniana, przez kilka laty odbudowana, niekonsekrowana, pw. św. Mikołaja, k. 112.

Uposażenie w cztery łany ziemi, dom plebański z ogrodem i łąka, k. 112.

Wsie parafialne: Lubiewo²⁹³, Klinowo, Sucha, Trutowo i osada młyńska Ząbczyńskie-go, k. 112-112v.

Ś l i w i c e. Świątynia drewniana, pw. św. Katarzyny. Był dokument posiadanych przywilejów odpustowych, k. 113.

Uposażenie parafii w cztery łany ziemi, łąkę zwaną Chmielniki, staw rybny, ogród i dom plebański, k. 113.

Wsie parafialne: Śliwice, Łansk²⁹⁴, Lińsk, Ossowko²⁹⁵, k. 113-113v.

O s i e²⁹⁶. Świątynia drewniana, pw. św. Bartłomieja, konsekrowana przed 15 laty, k. 114.

Uposażenie parafii stanowiły cztery łany, dane w dzierżawę. Dom parafialny z dwoma ogrodami. Nie było szkoły, ale obiecywano ją odbudować, a dla nauczyciele dawać składkę, k. 114.

²⁸⁰ Nie zidentyfikowano.

²⁸¹ Obecnie w parafii Polskie Łąki.

²⁸² Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

²⁸³ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

²⁸⁴ Pewnie obecny Nowy Jasiniec

²⁸⁵ Te dwie nazwy Nie zidentyfikowane.

²⁸⁶ Pisano dawniej „Czekcin”.

²⁸⁷ Są obecnie Suminy Stare i Nowe.

²⁸⁸ Pewnie to obecne Zamarte.

²⁸⁹ To obecna parafia „Bysław”.

²⁹⁰ To z pewnością obecne Minikowo.

²⁹¹ Obecny Bysławek.

²⁹² Dawna nazwa Lubiejewo.

²⁹³ Tu podano nazwę w dzisiejszym brzmieniu.

²⁹⁴ Może obecny Łązek,

²⁹⁵ Może Osówek w obecnej parafii Szlachta.

²⁹⁶ Dawniej pisano „Ossie”.

Wsie parafialne: Osie, , Miedzno, Brzeziny, Lipienek²⁹⁷, Wierzchy, Brzemiona²⁹⁸, Osada młyńska zwana Żur²⁹⁹ i osada młyńska Tleń³⁰⁰, k. 114-114v.

J e ż e w o. Wieś bpa włocł. w kluczu komorskim. Świątynia drewniana, pw. Świętej Trójcy, wymagająca naprawy, k. 115.

Uposażenie: Dom plebański w roku poprzednim odbudowany. Jeden łan ziemi, ale dawniej miało należeć cztery łany, k. 115.

Wsie parafialne: Jeżewo, Taszewo, Białe³⁰¹, Piskarki, Belno³⁰², Osłowo³⁰³, Lipno³⁰⁴, Lipienko, Laskowice³⁰⁵, Krapiewice³⁰⁶, Buczek, Czersk³⁰⁷, Jaszcz³⁰⁸, Busznio³⁰⁹. Witrykusami byli niejacy Kozłowski i Ostrowski z pośród szlachty i czterech kmieci, k. 115v-117v.

Ś w i ę t e³¹⁰. Wieś Dabrowskich i Żeliszawskich. Świątynia drewniana, pewnie w tzw pruski murowana Filia parafii w Sartowicach, k. 118.

S a r t o w i c e. Wieś Jeżego Bąkowskiego, miejscowego dziedzica, który w miejsce starej kaplicy wystawił Świątynia drewniana, k. 118v.

Uposażenie parafii, wg zeznania kolatora Bakowskiego, nie było wyznaczone, a więc nie było ziemi, jedynie opłaty od wieśniaków, oraz od szlachty: Bakowskiego i Żeliszawskiego ze Smarzy, k. 118v-119.

Wsie parafialne Sartowice, Swolenko, Stwolno³¹¹, Pratwin³¹², Święte, Świetle Wielkie, Smarze³¹³, k. 119-119v.

Dekanat nowski

N o w e. Miasto – [oppidum]. Świątynia murowana, pw. św. Mateusza. Prob. i dziekanem nowskim był Jan ze Zbąszynia. Miał wikar. niewiadomego imienia, k. 120.

Uposażeniem były cztery łany użytkowanego przez samego prob., k. 120.

Miejscowoci parafialne: Nowe, Rychława, Mieliwe Wielkie³¹⁴, Mieliwe Małe³¹⁵, Kamionka, Bochlin, Kozielec, k. 120v.

²⁹⁷ Nie zidentyfikowano.

²⁹⁸ Zna Tomczak. Nie notuje schematyzm 1963 r.

²⁹⁹ Jest obecnie miejscowość „Żur”.

³⁰⁰ Jest obecnie miejscowość „Tleń”.

³⁰¹ Dawniej pisano „Białe”. Może to obecne Białeblota.

³⁰² Pewnie obecnie w parafii Laskowice.

³⁰³ Obecnie w parafii Laskowice.

³⁰⁴ Obecnie w parafii Laskowice.

³⁰⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³⁰⁶ Obecnie Krapiewice Stare i Nowe w parafii Laskowice.

³⁰⁷ Obecnie Czersk Świecki,

³⁰⁸ Obecnie Jaszcz Stary i Nowy.

³⁰⁹ Z pewnością obecna „Busnia”.

³¹⁰ Obecnie wieś na terenie parafii Sartowice.

³¹¹ Swolenko to może dawne Stwolno Polskie i Niemieckie, jak podał Tomczak.

³¹² Miejscowość niezidentyfikowana.

³¹³ Może chodzić o obecna miejscowość Marzy Nowe i Marzy Stare w parafii Górna Grupa.

³¹⁴ Może chodzi o obecne Milewko, jak to też podał Tomczak.

³¹⁵ Pewnie chodzi o Milewko.

Klasztor Franciszkanów Obserwantów, ale w stanie daleko posuniętego zniszczenia. Nie podano wiadomości, czy przebywali w nim zakonnicy, ale można wnioskować, że tak, ponieważ z połowy swego uposażenia, która miała należeć do parafii, dawali na wino. Inne było częściowo zajęte przez starostę z Nowego, przeciwko któremu uzyskał dekret Stanisław Karnkowski, arcybp gnieźn. od króla Stefana Batorego. Kopię tego dekretu widział wizytator. Wymieniono, że do klasztoru należało też Jezioro Mniskie i staw zwany Księży Rów³¹⁶, ale też uzurpowane przez starostę, k. 121.

Szpital znajdował się poza miastem, ze Świątynia pw. św. Jerzego, ale w nim nie odprawiano. Było specjalne uposażenie. Podopieczni, nie wymienieni nawet co do liczby, uczęszczali do kościoła parafialnego, k. 121-121v.

Był też szpital przy Świątynia parafialnej, a w nim 9 podopiecznych. Należała do niego łąka, dająca niewielki dochód. Biskup włocławski dawał corocznie nań jałmużnę z dóbr subkowskich, k. 121v.

B z o w o. Wieś królewska. należąca do starostwa grudziądzkiego, z której dochód czerpał kasztelan gnieźnieński, Jan Zborowski, innowierca. W roku ubiegłym świątynia spłonęła, ale jej wyposażenie uratowano, k. 122.

Uposażenie, dokładnie opisane, ale ponieważ od lat siedmiu nie było prob., korzystali zeń inni, k. 122-122v.

Wsie parafialne: Bzowo i Zajączkowo³¹⁷, k. 122v-123.

P ł o c h o c i n. Świątynia drewniana, pw. św. Wawrzyńca, k. 123v.

Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi, k. 123v.

Wsie parafialne: Płochocin i Bąkowo, k. 123v.

K o m o r s k³¹⁸. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia drewniana, pw. św. Bartłomieja, k. 124.

Uposażenie parafii w trzy łany ziemi, k. 124.

Wsie parafialne: Komórska³¹⁹, Warlubie³²⁰, Rulewo³²¹, k. 124-124v.

Kopia dokumentu Jarosława [Bogorii Skotnickiego] dotycząca uposażenia kapituły i wikariuszy gnieźnieńskich w parafialne Gruczno. Jednak nie podano całego tekstu. Chodziło o to, że użytkujący dochody z parafii, kanonicy i wikariusze, nie mogli tu rezydować i należało zaradzić potrzebom duszpasterskim. Rozwiązania brak z powodu niekompletności odpisu, k. 125.

S k ó r c z³²². Wizytacja przeprowadzona 29 X 1638 r. przez bpa Macieja Łubieńskiego. Świątynia murowana, pw. Wszystkich Świętych, konsekrowana przez bpa Hieronima Rozrażewskiego. Prob. był Adam Rosnowski, k. 125v.

Uposażenie parafii, według dokumentu lokacyjnego wsi z czasów krzyżackich, miało stanowić sześć łanów ziemi, k. 125v.

---

³¹⁶ Tych zbiorników wodnych nie zidentyfikowano.

³¹⁷ Pewnie wieś należąca do obecnej parafii Lubień Wielki.

³¹⁸ Obecna nazwa parafii „Komórska Wielka”.

³¹⁹ Obecnie jest Komórska Wielka i Komórska Mała.

³²⁰ Obecnie siedziba osobnej parafii.

³²¹ Obecnie w parafii Warlubie.

³²² Od tego miejsca księga pisana inną ręką.

Wsie parafialne: Skórcz, Wielbrandowo, Osiek³²³ i Grabowo³²⁴, gdzie był kościół filialny, k. 125v-126.

Opis stanu parafii, duszpasterstwa, stanu świątyni i zarządzenie powizytacyjne, k. 126-126v.

**Inwentarze wyposażenia kościołów diecezji pomorskiej,
złożone na czas wojen szwedzkich w Gdańsku**

Inwentarz rzeczy z kościoła w P i a s e c z n i e³²⁵, spisany 4 VII 1657 r. Wymieniono obraz Najświętszej Marii Panny i wota przy nim, k. 127-127v.

Inwentarz kościoła w P i a s e c z n i e, sporządzony 19 III 1658 r., podpisany przez Marcina Smigleskiego, wiceoficjała gdańskiego i Stanisława Stojanowskiego, prob. w P i a s e c z n i e i L i g n o w a c h, k. 127v-128.

Inwentarze paramentów kościołów dekanatu p u c k i e g o z dnia 5 II 1656 r.

Inwentarz kościoła w Ł e b c z u³²⁶, k. 128-128v.

Inwentarz kościoła w S t r z e l n i e, k. 128v-129.

Inwentarz rzeczy z kościoła w S k a r s z e w a c h, złożone w Gdańsku w klasztorze sióstr św. Brygidy, sporządzony 5 VIII 1655 r., k. 129-130.

Inwentarz rzeczy, które pozostały w S k a r s z e w a c h, sporządzony 2 VIII 1655 r., k. 130.

Inwentarz kościoła p u c k i e g o, sporządzony dnia 7 VI 1657 r., w obecności komisarzy wyznaczonych przez Stanisława Święcickiego³²⁷, sufragana żmudzkiego i archidiacona włocławskiego oraz oficjała gdańskiego, w obecności: Jana Colmner, proboszcza i dziekana pucckiego oraz Jerzego Sztymier, Piotra Haer i Tomasza Rhanc, mieszczan i rajców z Pucka. Dokładny spis rzeczy kościelnych. Inwentarz podpisał komisarz Wojciech Zachonus Prosz³²⁸, dziekan o oficjał bydgoski i prob. kowalski, k. 130v-131v.

Inwentarz rzeczy kościoła k o ś c i e r z y ń s k i e g o³²⁹, k. 131-132.

Inwentarz rzeczy i książek własnych Grzegorza Słupeckiego³³⁰, k. 132-132v.

Uwaga, że niektóre z tych rzeczy (pewnie z kościoła k o ś c i e r z y ń s k i e g o) odebrał nowy proboszcz dnia 20 II 1658 r., k. 133.

Inwentarz rzeczy kościoła s w a r z e w s k i e g o³³¹, k. 133.

³²³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³²⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³²⁵ Pewnie chodzi o parafię Piaseczno w pobliżu Gniewa.

³²⁶ Lekcja niepewne

³²⁷ Biogram tego prałata zob. C h o d y ń s k i, *Prałaci*, s. 899-901.

³²⁸ Lekcja niepewna.

³²⁹ Sporządzony w języku polskim, bez daty.

³³⁰ Nie podano kto to był. Inwentarz pewnie spisał wyżej wspomniany oficjał bydgoski w 1657 r.

³³¹ Chodzi o parafię w Swarzewie.

Wykaz powinności względem proboszcza w P i a s e c z n i e, sporządzony przez Samuela Czarlińskiego, dnia 28 I 1651 r.

Inwentarz kościoła parafialnego p r ę g o w s k i e g o³³², spisany 22 III 1648 r. Spisano także długi względem tego kościoła oraz rzeczy ukryte uprzednio przez proboszcza z Pręgowa, Adama Trąbczyńskiego, k. 133v-134v.

Wykaz należności dla kościoła t r ą b s k i e g o³³³, k. 134v.

Inwentarz rzeczy kościelnych kościoła w B a r ł o ż n i e , z 1656 r., k. 134v-135.

Inwentarz rzeczy kościoła w Ł e b c z u , z II 1656 r., k. 135.

Inwentarz rzeczy kościoła w S t r z e l n i e , z dnia 5 I 1656 r., k. 135.

Inwentarz rzeczy kościoła w S w a r z e w i e , złożonych i Sióstr św. Brygidy w Gdańsku, sporządzony 5 VIII 1655 r., k. 135-135v.

Wykaz rzeczy, które pozostały w kościele w S w a r z e w i e , sporządzony dnia 5 VIII 1655 r., k. 135v.

Inwentarz rzeczy kościoła w W e j h e r o w i e , złożonych na przechowanie w Gdańsku u niejkiej Krystyny Vockol, sporządzony przez Grzegorza Bissert, proboszcza z W e j h e r o w a i G ó r y , w grudniu 1655 r., k. 135v-136v

Inwentarz rzeczy kościoła w S t a r z y n i e i M e c h o w e j , ukrytych w skrzyni i złożonych w Gdańsku, w hospicjum Lazarskiego (szlachcica), sporządzony dnia 6 I 1656 r., k. 136v-137.

Mikołaj Borchman, spowiednik sióstr i komendarz z Ż a r n o w c a , oświadczył, że kosztowności kościoła żarnowieckiego zostały należycie spisane i zabezpieczone w pewnym miejscu w Gdańsku, k. 137.

Dekret Olbrachta Stanisława Radziwiła [...] starosty nowskiego, nakazujący poddanym starostwa z P i a s e c z n a i J e l e n i a , aby należycie wypełniali swoje powinności w stosunku do proboszcza z Piaseczna. Dekret wystawiony w miejscowości Wda, 11 sierpnia 1640 r., k. 137.

Upomnienie z dnia 20 V 1655 r., wystawione w zamku [może we Wdzie], dane sołtysom z Jelenia i Piaseczna, aby dokonali potrzebnych napraw w domu proboszcza z Piaseczna, k. 137v.

Notatka nawiązująca do inwentarza ze strony 135v o zabezpieczeniu kosztowności kościoła w Wejherowie u Krystyny Rockolpst w Gdańsku, k. 137v.

Notatka, że 5 VIII 1655 r. kosztowności kościoła w S w a r z e w i e zostały zabezpieczone u sióstr św. Brygidy w Gdańsku, w obecności rektora kościoła w Swarzewie oraz prowizorów Jerzego Detlas i Jana Ruth oraz mieszczanina gdańskiego Jana Detlas, k. 137v.

³³² Chodzi o parafię Pręgowo, w archidiecezji gdańskiej.

³³³ Chodzi o parafię Trębki, w dzisiejszej archidiecezji gdańskiej.

Zygmunt, książę Litwy, brat rodzony Aleksandra Witolda, wielkiego księcia Litwy, wystawia dokument dla kościoła w G o r z ę c z y n i e, który zbudowany pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny i św. Piotra i Pawła, konsekrowany przez Mikołaja, biskupa wileńskiego, otrzymał odpowiednie uposażenie. Gorzyczyn, w dniu św. Marcina 1411 r., k. 138-139.

Stanisław Jacek Świącicki, bp sufragan żmudzki [...] oficjał generalny gdański, do opatów, proboszczów, dziekanów i przeorów i wszystkich przełożonych zakonnych, zarządców kościołów, wikariuszy, altarzystów na terenie diecezji pomorskiej, na mocy upoważnienie bpa włocławskiego Kazimierza Floriana Czarторыskiego, wzywa, dla dobra ojczyzny, a więc króla i królowej, a także senatorów i wszystkich stanów, dla oddalenia zagrożenie od wrogów, do modlitwy, z którą z łaski papieża Aleksandra VII jest przynależny odpust zupełny. O tym piśmie należy powiadomić także wiernych. Z Gdańska, dnia 24 IV (feria quarta po święcie Wielkanocy) 1658 r., k. 140v-141v.

Kazimierz, książę Mazowsza, Rusi [...] potwierdza zapis Jana Ratiborii (z Raciborza ?) i innych rajców z Płocka, na rzecz proboszcza parafialne św. Bartłomieja w Płocku, za co ten ma odprawiać rocznie dwie msze za zmarłych i jedną za żywych, dla odpuszczenia im grzechów, k. 141v-142v.

Warszawa, feria sexta post festum Purificationis Beate Mariae Virginis 1650 r.(5 II) Jan Kazimierz rozsądza spór pomiędzy mieszkańcami wsi Mały i Wielki Wełcz a Tomaszem Poniatowskim, proboszczem parafii Mokrzeńskiej o kościół we wsi Wełcz, który powinien należeć do parafialne Mokre, k. 142v-144.

Król Zygmunt August potwierdza sprzedaż przez bpa włocławskiego i pomorskiego dóbr tego biskupstwa, a mianowicie B o b r o w a, L u b i e ń c a i O s i e k a, położonych na Pomorzu, w pobliżu Lęborka, za sumę dziesięciu tysięcy talarów Ernestowi Weiher. Dokument wystawiony w Warszawie, dnia dominika palmarum 1564 r. (6 IV), k. 145v-146.

Odpis dokumentu przywileju odpustowego dla kościoła parafialnego św. Marcina i św. Małgorzaty w L i g n o w a c h, wystawionego w Awinionie, dnia 15 XII 1373 r., k. 146v-147.

Skarszewy, Szlachcic Jan Osiecki, stawiawszy się dnia 4 VII (sobota po święcie Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny) 1654 r. przed urzędem zamku w Skarszewach, prosił o wpisanie do akt dekretu Trybunału Piotrkowskiego z dnia 17 II (feria secunda post dominicam sexagesimae) 1648 r., dotyczącego sporu pomiędzy Jakubem Weitman, prepozytem ze Świętego Wojciecha pod Gdańskiem, a niejakiimi Bąkowskimi o wieś Bornice i część Ręcina, k. 148-150v.

W i z y t a c j a k l a s z t o r u s i ó s t r i b r a c i z a k o n u św. B r y g i d y w Starym Gdańsku, przeprowadzona przez bpa Stanisława Karnkowskiego. Do przeprowadzenia wizytacji w charakterze komisarzy i do towarzyszenia, wyznaczył biskup doktora teologii Mikołaja Milomo i Marcina Kulkiędlemano, kaznodzieję gdańskiego. Wstępne zarządzenie wystawił biskup w Smardzewicach, dnia 8 X 1880 r. Komisarze owi mieli wizytować klasztor według następującego porządku ustalonego przez biskupa Karnkowskiego: wizy-

tacja chóru zakonnego i świątyni; dyscyplina klauzury zakonnej siostr zakonnych; dyscyplina klauzury braci zakonnych, k. 150v-152.

Kazimierz Florian C z a r t o r y s k i, bp włocławski i pomorski, do kleru i wiernych diecezji, z oznajmieniem o odpuszczeniu jubileuszowym ogłoszonym na rok 1661 przez papieża Aleksandra VII. Przytoczono tu bullę papieską, noszącą datę: Rzym, dnia 2 III 1661 r. Pismo biskupa z poleceniami wykonawczymi dla diecezji nosi datę: Smardzewice, 30 IV 1661 r., k. 152v-156v.

Gdańsk, dnia 29 IX 1661 r. Prowincjał d o m i n i k a n ó w, brat Cyprian Stefanowski, do Walentego Sobierajskiego i jego siostry Zofii, z doniesieniem, że zostali przyjęci do wspólnoty zakonnej i uczestniczą w owocach modlitewnych i innych uczynkach pobożnych zakonu, k. 156v-157.

G 20^a

A. OPIS KSIĘGI

[1. Sygn. aktualna] G 20^a

[2. Tytuł oryginalny] *Visitatio archidiaconatus Pomeraniae, sub felicissimis auspiciis illustrissimi et reverendissimi Domini Bonaventurae de Niedzielsko Madaliński³³⁴, Dei et Apostolica Sedis gratia episcopi Wladislaviensis et Pomeraniae, a perillustri et admodum reverendo Domino Andrea Albinowski³³⁵, archidiacono Pomeraniae, cantore Premisliensi, praeposito Volbóriensi, Anno 1686 et 1687 peracta.*

[Daty krańcowe] 1686-1687.

[Opis zewnętrzny] Łac. 2° (31,0x20,5 cm). Stan zachowania dobry. Oprawa w skórę, tylko na grzbiecie nieco uszkodzona. Pismo wyraźne, jednej ręki. Przy oprawie obcięto zapiski dotyczące dat wizytacji. Kart foliowanych cyframi arabskimi 194 i jedna oznaczona cyfrą rzymską. Karty puste: Odwrocie karty tytułowej i karta następna, 2v-3v, k. 13-15v, 24v-25v, 32v-33v, 38-39vk, 64-65v, 80-81v, 98-99v, 110v-111v, 130v-133v, 135v-136v, 143-144v, 147-148v, 155-156v, 163-163v-167-167v, 173-174v, 179-179v, 183-183v, 191v.

[Uwagi] Wizytacja zewnętrzna. Dostępnym są dokładne opisy świątyń oraz uposażenia parafii. Nie podawano w niniejszym repertorium tych opisów, poprzestając na podaniu wzwania świątyń, ewentualnych bractw itp. Podawano wszystkie występujące nazwiska osób i nazwy miejscowości, chociaż nie wszystkie udało się zidentyfikować. Przy identyfikacji posługiwano się najnowszymi schematyzmami z diecezji pelplińskiej i archidiecezji gdańskiej.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI

Pismo wizytatora Andrzeja Albinowskiego, wystawione we Włocławku, dnia 1 X 1686 r., skierowane do wszystkiego duchowieństwa tych dekanatów, które miały być wizytowane, zapowiadające te wizytacje, k. I-Iv.

³³⁴ Był biskupem włocławskim w latach 1681-1691.

³³⁵ Biogram tego prałata, a potem sufragana włocł. Zob. C h o d y ń s k i, *Sufragani*, s. 66-67.

Punkty do wizytacji kościołów dekanatów archidiakonu pomorskiego³³⁶, k. 1-2.

Wizytacja dekanaty starogardzkiego

S t a r o g a r d. Wizytacja 15 XI 1686 r. Świątynia pw. św. Mateusza Apostoła i Ewangelisty. Opis świątyni, znajdującej się w dobrym stanie. Znajdowały się tu organy. Istniało bractwo Różańcowe i śpiewano różaniec w niedzielę i święta. Proboszcz Kazimierz Wybranowski. Miejscowości parafialne: Miasto (civitas) Stargard z przedmieściami, zamkiem i folwarkiem Kotysz³³⁷, wsie: Sumino (pewnie obecny Sumin?³³⁸), Rokocin, Owidz³³⁹, Barchnowy³⁴⁰, Kolincz, Kocborowo. Do sakramentów wielkanocnych przystępowało około 600 osób. Opis uposażenia, gdzie wspomniano o znajdującym się w ruinie kościele św. Jana. Wykaz dziesięćcin. Parafia miała też pewne dochody, którymi zarządzali wotrykuści. Szpital św. Jerzego za miastem, z sześcioma osobami podopiecznymi, z własnym uposażeniem, pod opieką magistratu miasta, k.4-5.

K o k o s z k o w y. Wizytacja 16 X 1686 r. Wieś należąca do starostwa starogardzkiego. Świątynia murowana, pw. Św. Barbary. Aktualnie restaurowana. Konsekwowana. Ale nie znano dnia rocznicy tej uroczystości. Opis wyposażenia wnętrza i trzech ołtarzy oraz paramentów. Wsie parafialne: Kokoszkowy, Krag³⁴¹, Orzechówka, inaczej Bączek³⁴², Linowiec, Ciecholewy, Żabno, sołectwo Kokoszkowy. Parafię obsługiwali dominikanie z Tczewa. Oni także sprawowali sakramenty we wsi Szpegawsk³⁴³, należącej do Czarlińskich, gdzie był kościół pw. Narodzenia Matki Bożej. Świątynia ta była zniszczona, a właściwie pozostał po niej tylko krzyż stojący na dawnym miejscu. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi w Kokoszkowach i trzy łany we wsi Szpegawsk, a ponadto należał się czynsz od niektórych kmieci. Dom plebański spłonął przed kilkoma laty. Był przytułek dla ubogich z trzema podopiecznymi, żyjącymi z jałmużny, k. 5-6.

N o w a W i e ś³⁴⁴. Wizytacja 16 X 1686 r. Wieś należąca do starostwa starogardzkiego. Posiadała świątynię filialną parafii starogardzkiej, pw. św. Anny, odbudowaną przed siedemnastu laty staraniem i z ofiar parafian. Były trzy ołtarze, ale nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, ani nie sprawowano sakramentów, bo te otrzymywali wierni w świątyni parafialnej. Mszę sprawowano tylko raz do roku. Obok cmentarz, dosyć dobry, ale nie ogrodzony. Dzwonnica z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Do świątyni tej należała tylko wieś kościelna. Mieszkańcy żalili się, że msza rzadko była tu sprawowana, k. 6.

J a b ł o w o³⁴⁵. Wizytacja 16 X 1686 r. Wieś królewska, należąca do starostwa w Gniewie. Świątynia pw. św. Wawrzyńca, murowana, z wieżą uszkodzoną od uderzenia pioruna.

³³⁶ Zestawienie pytań, które będzie stawiał wizytator.

³³⁷ Obecnie w parafii Sumin.

³³⁸ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³³⁹ Obecnie w parafii Jabłowo.

³⁴⁰ Obecnie w parafii Jabłowo.

³⁴¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

³⁴² Obecnie w parafii Krag.

³⁴³ Obecnie w parafii Swarozyn.

³⁴⁴ Wieś ta należy do parafii Starogard. Świątynia wspomniana, Nie istnieje.

³⁴⁵ Przez czas pewien nie było tu samodzielnej parafii.

Opis świątyni, niedawno restaurowanej. Zakrystia murowana. Nie przechowywano Najświętszego Sakramentu, ani nie udzielano tu sakramentów, chociaż ołtarz główny i tabernakulum były należycie przygotowane. Cmentarz należycie urządzony. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, uprawianej przez 12 kmieci, którzy płacili czynsz. Były i inne źródła dochodu. Parafią opiekował się, w charakterze zarządcy, proboszcz ze Starogardu. Do parafii należała tylko wieś Jabłowo, licząca 150 osób zobowiązanych do sakramentów wielkanocnych, k. 6-6v.

Dąbrówka [koło Starogardu]. Wizytacja 17 X 1686 r. Wieś należąca do starostwa gniewskiego, ze świątynią murowaną, pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, z wieżą, na której dwa dzwony. Wymagała nieco naprawy, zwłaszcza kruchta dla ubogich, zwana babiniec. Dzień rocznicy poświęcenia obchodzono w niedzielę po święcie Podwyższenia Krzyża Świętego. Nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, ani nie sprawowano innych sakramentów. Parafią zarządzał Fabian Potarski, proboszcz z Bobowa. Do parafii należała tylko wieś kościelna i było w niej około 30 wiernych, bo inni mieszkańcy byli luteranami. Proboszcz miał na uposażenie cztery łany ziemi, a na utrzymanie świątyni był także łan ziemi dany niegdyś przez Albrechta Radziwiłła. Szpitala nie było, k. 6v-7.

Bobowo. Wizytacja 17 X 1686 r. Wieś królewska należąca do starostwa gniewskiego. Świątynia murowana, pw. św. Wojciecha. Wieża w pruski mur wystawiona, ale w ruinie, tak iż zdjęto z niej dwa dzwony. Trzy ołtarze. Przechowywano Najświętszy Sakrament, a także sprawowano inne sakramenty. Opis świątyni, której dach wymagał naprawy. Szpital, w sąsiedztwie świątyni, a w nim sześciu ubogich żyjących z jałmużny. Wsie parafialne: Bobowo, Wysoka, Smołąg, Żabianki³⁴⁶. Wiernych, włączając wieś Dąbrówka, było około 300 osób. Zabudowania proboszczowskie wystarczające. Była szkoła, a nauczyciele utrzymywali wieśniacy. Proboszcz miał na uposażenie cztery łany ziemi i łąki, a także pobierał meszne. W zabudowaniach parafialnych mieszkało 3 komorników, płacących czynsz. Organistę opłacali parafianie w sumie 50 florenów. Z łanu ziemi w Bobowie parafia otrzymywała czynszu 24 floreny rocznie. Parafią zarządzał Fabian Potarski, k. 7-7v.

Lubichowo³⁴⁷. Wizytacja 19 X 1686 r. Wieś należąca do starostwa borzechowskiego³⁴⁸. Świątynia drewniana, z wieżą, pw. św. Barbary. Trzy ołtarze. Przechowywano Najświętszy Sakrament i sprawowano inne sakramenty. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, a w niej trzy dzwony. Wsie parafialne: Lubichowo, Zielonagóra, Bietowo, Osowo, Szteklin, Ocypel, Szyszkowy³⁴⁹, karczma Pazda³⁵⁰. Wiernych zobowiązanych do spowiedzi wielkanocnych niecałe trzysta osób. Zabudowania parafialne stare. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi i jezioro zwane Maliniec z prawem połowu ryb. Łąki zostały zabrane przez nieżyjącego już dziedzica nazwiskiem Podleski. Niektóre wsie dawały meszne. Był szpital z trzema ubogimi. Sama parafia nie posiadała osobnego uposażenia, z wyjątkiem ofiar składanych w dni świąteczne. Parafią zarządzał proboszcz z Bobowa, utrzymujący tu kapłana, Bartłomieja z Szadłowic, który sprawował tu nabożeństwa. Była szkoła,

³⁴⁶ Nie ma jej obecnie. Notowana przez schematyzm 1928 r.

³⁴⁷ W księdze nazwa brzmi: „Libichowo”.

³⁴⁸ Pewnie od Borzechowa, w parafii Zblewo, obecnie ośrodka samodzielnej parafii.

³⁴⁹ Nie zidentyfikowano.

³⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

ale nauczyciel nie miał swojego mieszkania i mieszkał w mieszkaniach wynajętych. Dzieci uczył. Obecnie zażądał parafią Andrzej Łęski³⁵¹, k. 7v-8v.

Z b l e w o. Wizytacja 18 X 1686 r. Wieś król, należąca do starostwa borzechowskiego, ze świątynią drewnianą, pw. św. Michała Archaniola, tak zniszczoną, że wymagała właściwie odbudowy. Przechowywano Najświętszy Sakrament i udzielano innych sakramentów. Opis świątyni. Nie było dzwonnicy, a dwa dzwony zawieszono na drzewie. Plebania spaliła się i proboszcz mieszkał w domku komornika. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, wraz z łąkami. Do parafii należały wsie: Zblewo, Borzechowo³⁵², Radziejewo³⁵³, Miradowo, Bytomia, Iwiczno³⁵⁴, Piewicki³⁵⁵, Młyńsk³⁵⁶, Lipy, Błanweld³⁵⁷. Nie podano ilości wiernych zdalnych do sakramentów wielkanocnych. Po śmierci proboszcza Jana Lwowieckiego, parafią zarządzał Andrzej Łęski, posiadający świadectwo święceń i inne, k. 8v-9.

P i n c z y n. Wizytacja 18 X 1686 r. Wieś królewska W starostwie kiszewskim. Świątynia drewniana, pw. św. Elżbiety, tak zniszczona, że Najświętszy Sakrament przechowywany był w szafie w zakrystii, z innymi sprzętami i rzeczami kościelnymi, ale sakramenty były tu sprawowane. Opis świątyni. Cmentarz nie był ogrodzony, sygnaturka uszkodzona, zaś dwa dzwony zawieszone na czterech słupach. Nauczyciela nie było z braku wystarczającego uposażenia. Wsie parafialne: Pinczyn, Góra, Semlin³⁵⁸, Pustkowie³⁵⁹. Wiernych zobowiązanych Do sakramentów wielkanocnych było około 250 osób. Oddawano meszne i inne świadczenia, ale tylko częściowo. Dom parafialny, który spłonął roku zeszłego z niedbalstwa proboszcza, dotąd nie został odbudowany, a proboszcz mieszkał w chacie jednego z wieśniaków. Był nim Jan Lwowiecki. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, z których w jednej czwartej dochód odbierał proboszcz, k. 9-9v.

P o g ó d k i. Wizytacja 19 X 1686 r. Wieś opata pelplińskiego. Świątynia o prezbiterium drewnianym i nawie wystawionej w pruski murowana, pw. św. Piotra i Pawła. Opis świątyni. Najświętszy Sakrament należycie przechowywany, podobnie jak i inne paramenty i Oleje Święte. Cmentarz niezbyt dobrze utrzymany. Dzwonnica z dwoma dzwonami, a sygnarek na wieżycze znajdującej po środku świątyni. Wsie parafialne: Pogódki³⁶⁰, Kowalkowy³⁶¹, Kobyle, Czernikowy³⁶², Malikowy³⁶³, Głodowo, Junkrowy³⁶⁴, Więcko-

³⁵¹ Jak to rozumieć wobec wyżej podanego stwierdzenia, że parafią zarządzał prób, z Bobowa i miał tu kapłana Bartłomieja z Szadłowic?

³⁵² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii,

³⁵³ Obecnie w parafii Borzechowo.

³⁵⁴ Pewnie w obecnej parafii Piece.

³⁵⁵ Nie zidentyfikowano.

³⁵⁶ Pewnie obecnie miejscowość Lipski Młyn.

³⁵⁷ Pewnie chodzi o Blumfelde – Lipy. Zob. schematyzm c 1928 r., s. 582.

³⁵⁸ Pewnie obecnie w parafii Kleszczewo.

³⁵⁹ Nie zidentyfikowano.

³⁶⁰ W tekście napisano „Pogutkowy”.

³⁶¹ Nie zidentyfikowano.

³⁶² Obecnie Czerniki w parafii Polaszki Stare.

³⁶³ Pewnie obecne Maliki.

³⁶⁴ Obecnie w parafii Skarszewy.

wy³⁶⁵, Reszka³⁶⁶, Jaroszewy, Wałówko³⁶⁷, Kleszczewo³⁶⁸, Jezierce³⁶⁹, Koźmin, Malary, De-ka. Wiernych około 300 osób. Mszne oddawano. Wszystkie zabudowania plebańskie wymagały odbudowania. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi w Kleszczewie, cztery w Kośminie oraz ogrody i domy. Był dom dla nauczyciela. Proboszczem był Maciej Władysław Bielewski. W Kleszczewie, posiadłości opata z Pelplina, była kaplica drewniana z osobnym uposażeniem dla kapłana i na utrzymanie kościoła, k. 19-10.

K i s z e w a. Wizytacja 19 X 1686 r. Wieś królewska starostwa kiszewskiego, ze Świątynią drewnianą, pw. św. Marcina. Dzwonnica, w której były dwa dzwony, zbudowana w tzw. pruski murowana Opis wyglądu Świątyni. Wsie parafialne: Kiszewa, Konarzyny³⁷⁰, Bartoszyłas, Nowa Kiszewa³⁷¹, Stary Bukowiec, Nowy Bukowiec, Foshuta, Chwarzcienko³⁷², Paubin, Stare Polaszki³⁷³, Polaszki Nowe³⁷⁴, Bożepole, Turowo³⁷⁵. Malikowy³⁷⁶, Dubryk, Strużnik³⁷⁷, Chwarzno, Podzamcze³⁷⁸, Nierybus³⁷⁹, Studzienice³⁸⁰, Bartel³⁸¹, Wygonin, Olpuch³⁸², Babie³⁸³, Gołun³⁸⁴, Ruda. Wiernych około 400 osób. Parafią administrował Jan Jeliński z prezenty królewska Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi i dziesięciny z wyżej wspomnianych wsi. Nie było szkoły, bo przed kilkoma laty spłonęła, k. 10-10v.

P o l a s z k i. Wizytacja 19 X 1686 r. Wieś król., ze Świątynią drewnianą, pw. św. Mi-kołaja, filialna parafii Kiszewa. Opis Świątyni w dobrym stanie. Nie sprawowano tu sakramentów i nie przechowywano Najświętszego Sakramentu. Obok cmentarz i dzwonnica z dwoma dzwonami. Odprawiał tu msze, w co trzecią niedzielę, proboszcz kiszewski. Uposażenie stanowił jeden łan ziemi. Był szpital z dwoma podopiecznymi żyjącymi z jałmużny. Był też zapis uczyniony przez Zofię Czapską, podkomorzyńę malborską, k. 10v-11.

C z e r s k³⁸⁵. Wizytacja 21 X 1686 r. Wieś królewska starostwa tucholskiego, ze świątynią, parafialną, drewnianą, pw. św. Marii Magdaleny, z wieżą służącą jako dzwonnica, drewnianą, z dwoma dzwonami. Opis świątyni, dobrze utrzymanej. Cmentarz nie cały

³⁶⁵ Obecnie w parafii Skarszewy.

³⁶⁶ Nie zidentyfikowano.

³⁶⁷ Obecnie w parafii Kleszczewo Kościerskie.

³⁶⁸ Pewnie obecne Kleszczewo Kościerskie.

³⁶⁹ Obecnie w parafii Kleszczewo Kościerskie.

³⁷⁰ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³⁷¹ Obecnie w parafii Niedamowo.

³⁷² Pewnie obecne Chwarzenko.

³⁷³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii Polaszki Stare.

³⁷⁴ Obecnie w parafii Polaszki Stare.

³⁷⁵ Nie zidentyfikowano.

³⁷⁶ Nie zidentyfikowano. Może to ta sama wieś, co w parafii Pogódki.

³⁷⁷ Pewnie obecna Struga.

³⁷⁸ Nie zidentyfikowano. Może obecny Zamek Kiszewski.

³⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

³⁸⁰ Pewnie w obecnej parafii Piece.

³⁸¹ W obecnej parafii Piece.

³⁸² Pewnie w obecnej parafii Konarzyny.

³⁸³ Nie zidentyfikowano.

³⁸⁴ Obecnie we parafii Konarzyny.

³⁸⁵ W tekście napisano „Czyrsk.”

ogrodzony. Wsie parafialne: Czersk, Łąg³⁸⁶, Mokre, Prusy³⁸⁷, Będźmierowice³⁸⁸, Małachyn, Nieżurawa, Legbąd³⁸⁹, Zapędowo³⁹⁰, Lutom³⁹¹, Rytel³⁹², Pustkowie, Hininy³⁹³, Zimne Zdroje³⁹⁴, Złe Mięso³⁹⁵, Wieck³⁹⁶, Zawada³⁹⁷, Kurcie³⁹⁸, Kłoczek³⁹⁹, Twarożnica, Łosiny⁴⁰⁰, Uboga⁴⁰¹, Konigort⁴⁰², Ostrowy⁴⁰³, Kłodnia, Sienica. Do parafii należało około 1000 osób. Uposażenie stanowiło pięć łanów ziemi, jeszcze z przywileju Krzyżaków, czego dokument przechowywany był na zamku w Tucholi. Parafią zarządzał Samuel Finck. Zabudowania plebańskie wymagały restauracji. Proboszcz pobierał meszne z wyżej wymienionych wsi, według zwyczajów prowincji pruskiej. Nauczyciel miał dom i ogród, zatem powinna być szkoła. Proboszcz użytkował także łąki zwane Rozgard i Bielawa, k. 11-11v.

Łąg⁴⁰⁴. Wieś król, starostwa tucholskiego, ze Świątynią filialną parafii Czersk, pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Był to kościół drewniany, z wieżą pełniącą rolę dzwonnicy, z dwoma dzwonami, wymagającą naprawy. W świątyni tej przechowywano Najświętszy Sakrament i udzielano innych sakramentów, chociaż oleje przynoszono ze świątyni parafialnej, stosownie do potrzeby. Opiekował się nią proboszcz z Czerska Samuel Finck. Było tu też uposażenie w postaci czterech łanów ziemi, a także pewne zabudowania. W jednym z nich była karczma, z której czynsz, dawniej do proboszcza należący, aktualnie pobierał zarządzający zamkiem w Tucholi, ale proboszcz podjął kroki odzyskania tych dochodów, k. 11v-12.

K l o n ó w k a. Wizytacja 23 X 1686 r. Wieś królewska, w dzierzawie Wollfów. Świątynia parafialna murowana, z wieżą, pw. św. Katarzyny. Opis świątyni, dobrze wyposażonej, były nawet organy na chórze muzycznym. W wieży były trzy dzwony. Ogrodzenie cmentarza murowane, aktualnie znacznie zniszczone. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, łąka przy rzece oraz inne dochody. Częściowo korzystał z nich nauczyciel. Należące do parafii zabudowania zajęte były przez dzierzawcę majątku. Do parafii należały wsie: Klonówka, Rywałd, Lipinki, Nowy Dwór [Pelpliński], z których oddawano proboszczowi meszne. W domu dla nauczyciela, o którym mówiono, że miał być na przytułek, zamiesz-

³⁸⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³⁸⁷ Obecnie Prusy Stare i Prusy Nowe w parafii Łąg.

³⁸⁸ Obecnie w parafii Łąg.

³⁸⁹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

³⁹⁰ Obecnie w parafii Rytel.

³⁹¹ Obecnie w parafii Rytel.

³⁹² W tekście napisano jednak wyraźnie „Pytel”.

³⁹³ Nie zidentyfikowano.

³⁹⁴ Obecnie w parafii Łąg.

³⁹⁵ Obecnie w parafii Łąg.

³⁹⁶ Obecnie w parafii Odry.

³⁹⁷ Obecnie w parafii Łąg.

³⁹⁸ Może to obecnie Kurkowo?

³⁹⁹ Obecnie w parafii Legbąd.

⁴⁰⁰ Obecnie w parafii Legbąd.

⁴⁰¹ Obecnie w parafii Rytel.

⁴⁰² Obecnie w parafii Rytel.

⁴⁰³ Obecnie w parafii Rytel.

⁴⁰⁴ W tekście napisano „Łak”.

kiwał organista. Parafią zarządzał aktualnie proboszcz z Rajkowych, Paweł Kurowski, odpowiadając tu w co drugą niedzielę, k. 12-12v.

Wizytacja dekanatu mirachowskiego

W i e l e. Wizytacja 23 XI 1686. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Świątynia drewniana, pw. św. Anny. Zbudowana była tak, jakby były trzy części, prezbiterium i dwie nawy. Znajdował się organ, czyli pozytyw. Opis wnętrza. Dzwonnica, stojąca obok, drewniana z dwoma niewielkimi dzwonami. Były dwa bractwa: św. Anny i św. Józefa. Uposażenie stanowiło pięć łanów ziemi. Wsie parafialne: Wiele, Karsin⁴⁰⁵, Górki, Przytarnia, Dąbrówka, Osowo, Piechowice⁴⁰⁶, Odry⁴⁰⁷ z kaplicą św. Krzyża, patronatu szlacheckiego. Kaplica ta była drewniana i wymagała naprawy. Opis wnętrza kaplicy. Odprawiał w niej proboszcz parafii Wiele kilka razy w roku. Uposażenie własnego nie miała. Odprawiającego kapłana wynagradzał dziedzic miejscowy. Wsie należące do tej kaplicy: Wojtał, Wdzydze Tucholskie, Lelekowiec⁴⁰⁸, Lipa, Zabrody⁴⁰⁹, Jankowski⁴¹⁰, Pustki⁴¹¹, Bąk⁴¹². Wiernych w parafii było około 600 osób. Parafią administrował Stanisław Jacek Żeromski. Nauczyciel mieszkał w domu we wsi, bo jego dom się spalił i otrzymywał wynagrodzenie od wieśniaków, k. 16-17.

L i p u s z. Wizytacja 26 XI 1686 r. Wieś królewska Należąca do starostwa berneńskiego (kościelżyńskiego). Świątynia drewniana, pw. św. Michała Archaniola. Opis Świątyni. Były organy, czyli „regał”. Dzwonnica w wieży, z dwoma dzwonami. Wsie parafialne: Lipusz, Kalisz, Juszkowy⁴¹³, Skwierawy, Gostomek, Grzybowo, Piła⁴¹⁴, Loryniec⁴¹⁵, Wirówna, Scibor⁴¹⁶, Turzona⁴¹⁷, Trawice, Turzona⁴¹⁸, Pełk⁴¹⁹, Dywan⁴²⁰, Jabłuszko, Śluza, Zdroje, Borowiec. Wiernych ogółem było 320 osób. Uposażenie dla proboszcza stanowiły cztery łany ziemi. Parafia administrował Wojciech Gostomski. Zabudowania plebańskie było należyte. Był organista, jednak dom, w który mieszkał w połowie wymagał naprawy. Otrzymywał wynagrodzenie od parafian, k. 17-17v.

B e r n a (Kościerzyna). Wizytacja 26 XI 1696 r. Miasto (oppidum) królewskie i starostwo. Świątynia pw. św. Wojciecha i św. Jerzego, murowana, przed czterdziestoma laty

⁴⁰⁵ Obecnie siedziba osobnej parafii.

⁴⁰⁶ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁴⁰⁷ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁴⁰⁸ Nie zidentyfikowano.

⁴⁰⁹ Nie zidentyfikowano.

⁴¹⁰ Nie zidentyfikowano.

⁴¹¹ Nie zidentyfikowano.

⁴¹² Obecnie w parafii Karsin.

⁴¹³ Nie zidentyfikowano.

⁴¹⁴ Nie zidentyfikowano.

⁴¹⁵ Dawna nazwa Lorenc.

⁴¹⁶ Nie zidentyfikowano.

⁴¹⁷ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁴¹⁸ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁴¹⁹ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁴²⁰ Obecnie w parafii Dziemiany.

od nowa wystawiona. Opis świątyni. Dzwonnica murowana z trzema dzwonami. Było bractwo Różańcowe. Poza miastem kaplica pw. Świętego Krzyża, ale w ruinie. Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi i folwark zwany Pierzchowko⁴²¹, a także niektóre domy, które dawały pewne dochody. Miejscowości parafialne: Miasto (civitas)⁴²² Bernaiwskie: Puc⁴²³, Grabowo⁴²⁴, Klincz Wielki, Klincz Mały⁴²⁵, Wąglikosice, Sarnowy, Częstkowo, Lubiana, Korne, Biebrznica⁴²⁶, Owśnice, Sikorzyno, Nowa Wieś, Szembark⁴²⁷, Fiszerowa Huta⁴²⁸, Barkoczyn Stary⁴²⁹, Barkoczyn Nowy⁴³⁰, Krusina⁴³¹. Wiernych w parafii było 1173 osoby. Zabudowania plebańskie dosyć dobre. Do uposażenia proboszcza należał też grunt zwany Podsidlicze. Był organista i prawdopodobnie nauczyciel szkoły, opłacani przez miasto. Wspomniane bractwo posiadało własne uposażenie, tu opisane. Ponadto znajdował się szpital z sześcioma podopiecznymi. Parafią administrował Andrzej Kazimierz Laurynowicz, k. 17v-18.

S t ę ż y c a. Wizytacja 28 XI 1686 r. Wieś szlachecka Jana Łaszewskiego, a w niej świątynia drewniana, pw. św. Jana Chrzyciela i św. Katarzyny. Opis świątyni. Były organy, czyli pozytyw. Dzwonnica drewniana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Stężycza, Gostomie, Niesiołowice, Mściszewice⁴³², Borucin⁴³³, Zuromino, Kamienica⁴³⁴, Zgorzałe, Gołubie, Czaple Stare⁴³⁵, Przewóz⁴³⁶, Pierśczerwo. Wiernych było 250 osób. Zabudowania plebańskie dosyć dobrze utrzymane oraz dom organisty. Parafią zarządzał Wojciech Albrechtowicz, k. 18v-19.

S i e r a k o w i c e. Wizytacja 3 XII 1686. Wieś szlachecka Łaszewskich. Świątynia parafialna drewniana, pw. św. Marcina. Opis świątyni w dobrym znajdującej się stanie. Były organy. Dzwonnica drewniana, z trzema dzwonami. Wsie parafialne: Sierakowice, Puzdrowo, Tuchlino, Gowidlino⁴³⁷, Łyśniewo⁴³⁸, Żalakowo, Dwór Sterzewski⁴³⁹, Pałubice, Kamienica, Młyny Kamieńskie⁴⁴⁰, Pączewo, Huta Szopska⁴⁴¹, Mojusz, Huta Mojszewska,

⁴²¹ Nie zidentyfikowano.

⁴²² W tym miejscu użyto takiego właśnie określenia.

⁴²³ Obecnie w parafii Rekownica.

⁴²⁴ Pewnie obecne Grabowo Kościerskie, ośrodek samodzielnej parafii.

⁴²⁵ Może Obecny Nowy Klincz.

⁴²⁶ Nie zidentyfikowano.

⁴²⁷ Nie zidentyfikowano.

⁴²⁸ Lekcja niepewna. Może to obecna Finfrowahuta?

⁴²⁹ Obecnie w parafii Barkoczyn Nowy.

⁴³⁰ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁴³¹ Nie zidentyfikowano.

⁴³² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁴³³ Nie zidentyfikowano.

⁴³⁴ Nie zidentyfikowano.

⁴³⁵ Może w obecnej parafii Brodnica Górna?

⁴³⁶ Może w obecnej parafii Brodnica Górna?

⁴³⁷ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁴³⁸ Obecnie w parafii Gowidlino.

⁴³⁹ Nie zidentyfikowano.

⁴⁴⁰ Nie zidentyfikowano.

⁴⁴¹ Pewnie obecna wieś Szopa.

Bigosowo⁴⁴², Smolnikow⁴⁴³. Pałegowski⁴⁴⁴, Patoki⁴⁴⁵, Sierakowska Huta. W wsi tej proboszcz pobierał meszne. Wiernych ogółem było około 500 osób. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, ale wg zdania proboszcza była tego zaledwie połowa. Zabudowanie proboszcza dosyć dobre. Była organistówka. Parafią zarządzał Wawrzyniec Bephel, k. 19v-20.

C h m i e l n o. Wizytacja 6 XII 1686 r. Wieś zakonnic z Żukowa. Świątynia parafialna drewniana, pw. Św. Piotra i Pawła. Opis świąt., dobrze utrzymanej. Dzwonnica drewniana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Chmielno, Dwór Chmieliński⁴⁴⁶, Zawory, Ręboszewo⁴⁴⁷, Borzestowo⁴⁴⁸, Miechucino, Łączyno⁴⁴⁹, Borzestowska Huta⁴⁵⁰, Łączyńska Huta⁴⁵¹, Reskowo, Kożyczkowo, Cieszenie, Garcz, Łapalice, Prokowo⁴⁵², Brodnica Dolna⁴⁵³, Brodnica Górna⁴⁵⁴, Grzebieniec⁴⁵⁵, Smętowo⁴⁵⁶, Wilczymlын⁴⁵⁷, Lipowiec⁴⁵⁸. Wiernych około 700 osób, k. 12. zabudowania plebańskie dosyć dobre. Wspomniano o budynku dla nauczyciela, czyli była szkoła. Obowiązki proboszcza spełniał karmelita, Stanisław, od św. Wojciecha, Sowiński, k. 20-21v.

G o r ę c z y n o⁴⁵⁹. Wizytacja 7 XII 1686 r. Wieś należąca do zakonników z Kartuz. Świątynia murowana, pw. Wszystkich Świętych, konsekrowana, przed około czterdziestoma laty zbudowana. Dzwonnica murowana, ładna, a w niej trzy dzwony. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Do parafii należały następujące wsie: Goręczyno, Ostrzyce, Nowe Czaple⁴⁶⁰, Rątry, Kartuzy⁴⁶¹, Słomkowy⁴⁶², Somonino, Woyciechowo⁴⁶³, Borcz⁴⁶⁴,

---

⁴⁴² Nie zidentyfikowano.

⁴⁴³ Nie zidentyfikowano.

⁴⁴⁴ Nie zidentyfikowano.

⁴⁴⁵ Nie zidentyfikowano.

⁴⁴⁶ Obecnie nie wymieniany.

⁴⁴⁷ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁴⁴⁸ Obecnie w parafii Wygoda.

⁴⁴⁹ Obecnie w parafii Wygoda.

⁴⁵⁰ Obecnie nie istnieje.

⁴⁵¹ Obecnie nie istnieje.

⁴⁵² Pewnie obecnie w parafii Kartuzy.

⁴⁵³ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁴⁵⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁴⁵⁵ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁴⁵⁶ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁴⁵⁷ Nie zidentyfikowano.

⁴⁵⁸ Nie zidentyfikowano.

⁴⁵⁹ W tekście napisano „Goręczyno”.

⁴⁶⁰ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁴⁶¹ Pewnie chodzi o dzisiejsze Kartuzy, ośrodek parafii i miasto.

⁴⁶² Nie zidentyfikowano.

⁴⁶³ Pewnie obecne Wyczechowo.

⁴⁶⁴ Obecnie w parafii Kiełpino Kartuskie.

Nowa Wieś⁴⁶⁵, Egiertowa Huta⁴⁶⁶, Kolano⁴⁶⁷, Starkowa Huta, Osenkop⁴⁶⁸, Olusino⁴⁶⁹, Kapełowa Huta⁴⁷⁰, Grzybno⁴⁷¹. Wiernych około 500 osób, oprócz luteran. Zabudowania plebańskie dobre. Nauczyciel miał swój dom i był wynagradzany z parafii. Proboszczem był Jerzy Wechorowski, k. 20v-21.

K i e ł p i n o [Kartuskie). Wizytacja 9 XII 1686 r. Była tu świątynia niewielka, ale ładna, filialna w parafii Goręczyno, pw. ś. Michała Archanioła., zbudowana przed około czterdziestoma laty, nie konsekrowana. Opis Świątyni. Dzwonnica miała dwa dzwony. Nie należało do tej świątyni inna wieś, poza Kiełpinem. Do sakramentów wszyscy przystępowali w Goręczynie. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi oraz łąki, z których mieszkańcy Kiełpina płacili czynsz. Nie było zabudowań parafialnych, bo też nie było ty proboszcza. Nie było też mieszkania dla nauczyciela. W co trzecią niedzielę odprawiał tu proboszcz z Goręczyna, Jerzy Werechowski, k. 21-21v.

K a r t u z y. Wizytacja 8 XI 1686 r. We wsi Kartuzy, oprócz świątyni klasztornej, znajdował się kościół parafialny, mały i murowany, pw. św. Katarzyny, filialny w stosunku do parafii w Goręczynie. Uposażenia własnego kościoła ten nie posiadał. Zakonnik kartuski odprawiał tylko w kaplicy w każdą niedzielę, zaś proboszcz jedynie około trzy razy w roku. Zmarłych chowają na miejscowym cmentarzu przy kaplicy, jednak po sakramentach wierni udają się do świątyni parafialnej w Goręczynie, k. 21v-22.

S i a n o w o⁴⁷². Wizytacja 9 XII 1686 r. Wieś królewska w starostwie mirachowskim. Kościół drewniany, filialny parafii Strzecz, pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Opis świątyni, dobrze utrzymanej. Dzwonnica drewniana, a w niej trzy dzwony. Uposażenie stanowił jeden łan ziemi. Wsie parafialne: Sianowo, Staniszewo, Cieszonko, Głusino, Sianowskahuta, Pomieczyskahuta. Ilość wiernych, tu należących, została wliczona do parafii w Strzecz, Były dobre zabudowania plebańskie. Proboszcz miał prawo połowu ryb w jeziorze. Nauczyciel był utrzymywany przez parafian., k. 22-22v.

S t r z e p c z. Wizytacja 10 XII 1686 r. Wieś królewska w starostwie mirachowskim. Kościół drewniany, niedawno zbudowany, pw. św. Marii Magdaleny. Opis Świątyni. Były organy, czyli pozytyw. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami. Wsie parafialne: Strzecz, Thuczewo, Linia⁴⁷³, Tępcz, Dargolewo, Pobłocie, Smażyno⁴⁷⁴, Łebno⁴⁷⁵, Zęble-

⁴⁶⁵ Nie zidentyfikowano.

⁴⁶⁶ Pewnie obecne Egiwertowo.

⁴⁶⁷ Może obecna Kolańskahuta.

⁴⁶⁸ Nie zidentyfikowano.

⁴⁶⁹ Nie zidentyfikowano.

⁴⁷⁰ Nie zidentyfikowano.

⁴⁷¹ W obecnej parafii Kartuzy.

⁴⁷² W tekście napisano „Świanowo”.

⁴⁷³ Możliwe, że chodzi tu o siedzibę nowej parafii Linia.

⁴⁷⁴ Obecnie w parafii Łebno.

⁴⁷⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

wo⁴⁷⁶, Będargowo⁴⁷⁷, Lewino, Miłoszewo, Lewinko, Huta Miłoszewska⁴⁷⁸, Nowawieś⁴⁷⁹, Mirachowo⁴⁸⁰, Bącz⁴⁸¹. Wiernych w parafii było około 1200 osób. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz inne dochody. Proboszcz miał prawo połowu ryb w jeziorze. Zabudowania plebańskie dobre. Nie podano nazwiska proboszcza. Nauczyciel był opłacany przez parafię. Funkcjonował przytułek, posiadający własne uposażenie i przebywało w nim 5 podopiecznych, k. 22v-23.

L u z i n o. Wizytacja 15 XII 1686 r. Wieś zakonnic z Żukowa. Świątynia drewniana, pw. św. Wawrzyńca. Opis świątyni dobrze utrzymanej. Dzwonnica drewniana, złączona z kościołem, a w niej dwa dzwony. Uposażenia składało się z czterech łanów ziemi. Wsie parafialne: Luzino, Gostyczyn⁴⁸², Kębłowo, Barłomino, Robakowo, Gowino Wielkie i Gowino Małe⁴⁸³, Ustarbowo, Sopieszyno⁴⁸⁴, Częstkowo, Milwino, Wyszecino, Strzebielino, Przytoczyno⁴⁸⁵, Milwińska Huta, Barłomska Huta⁴⁸⁶, Piesak⁴⁸⁷, Kopacz⁴⁸⁸, Koziel⁴⁸⁹, Gołmejda⁴⁹⁰, Pykron⁴⁹¹, Maciuszka⁴⁹², Lesakowski⁴⁹³. Wiernych około 700 osób. Zabudowania plebańskie wystarczające. Był dom dla nauczyciela, utrzymywanego przez parafię. Parafia administrował Jan Zgierzynski, k. 23-23v.

Wizytacja dekanatu bytowskiego

B r u s y. Wizytacja 24 XI 1686 r. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Świątynia drewniana, pw. Wszystkich Świętych. Opis Świątyni. Były organy, czyli pozytyw. Dzwonnica drewniana, złączona ze świątynią, a w niej trzy dzwony. Było bractwo świętego Szkaplerza. Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi z łąkami. Wsie parafialne: Brusy, Kosobudy, Gliśno⁴⁹⁴, Lubnia, Zalesie, Główczewice⁴⁹⁵, Czapiewice, Czarnowo, Chełmy Małe i Chełmy Wielkie⁴⁹⁶, Czyczkowsy, Żabno, Męcikał, Czarnica, Spierwa⁴⁹⁷, Turowiec,

⁴⁷⁶ Obecnie w parafii Łębno.

⁴⁷⁷ Obecnie w parafii Łębno.

⁴⁷⁸ Nie zidentyfikowano. Może to obecna wieś Nowahuta.

⁴⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

⁴⁸⁰ Obecnie w parafii Sianowo.

⁴⁸¹ Obecnie w parafii Sianowo.

⁴⁸² Nie zidentyfikowano.

⁴⁸³ Obecnie w parafii Wejcherowo.

⁴⁸⁴ Obecnie w parafii Wejherowo.

⁴⁸⁵ Obecnie w parafii Szemud.

⁴⁸⁶ Pewnie to obecne Barłomino.

⁴⁸⁷ Nie zidentyfikowano.

⁴⁸⁸ Nie zidentyfikowano.

⁴⁸⁹ Nie zidentyfikowano.

⁴⁹⁰ Nie zidentyfikowano.

⁴⁹¹ Nie zidentyfikowano.

⁴⁹² Nie zidentyfikowano.

⁴⁹³ Nie zidentyfikowano.

⁴⁹⁴ Obecnie Gliśno Małe.

⁴⁹⁵ Obecnie w parafii Leśno.

⁴⁹⁶ Obecnie występują tylko Wielkie Chełmy.

⁴⁹⁷ Wówczas pisano zapewne „Spiorów”.

Dąbrówka, Okręglik⁴⁹⁸, Gieldon, Pokrzywno, Drzewicz⁴⁹⁹, Rublik⁵⁰⁰, Asmus, Tłuczki⁵⁰¹. Wiernych było około 500 osób, k. 15. Proboszcz Marcin Kowaliński. Zabudowania parafialne dobre, plebania nowo wystawiona. Organista miał domek, a utrzymanie pobierał od parafian, 25-26v.k. 15.

L e ś n o⁵⁰². Wizytacja 25 XI 1686 r. Wieś królewska . w starostwie tucholskim., ze świątynią filialną w parafii Brusy, drewniana, pw. Świętego Krzyża. Opis świątyni. Był pozytyw. Dzwonnica drew., z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły 4 łany ziemi. Zabudowa plebańskie zniszczone. Był nauczyciel i miał swój dom oraz utrzymanie od parafian. Wsie parafialne: Leśno, Orlik, Lendy, Wysoka⁵⁰³, Raduń i Trzebuń⁵⁰⁴, Skoczewo, Kaszuba, Parzyn, Kruszyn, Lamk, Werszyn, Laska, Widmo, Peplin, Windorp. Wiernych około 400 osób, k. 26v-27.

S u ł ę c z y n. Wizytacja 20 XI 1686 r. Wieś szlach. Heydensteinów, ze Świątynią drewnianą, ładną, pw. Świętej Trójcy. Opis Świątyni. Był pozytyw. Dzwonnica z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Sulęczyn, Zdunowice, Żakowo, Podjazy, Kistowo, Wężyny⁵⁰⁵ Bigos⁵⁰⁶ Bukowagóra. Wiernych około 1000 osób. Zabudowania plebańskie dobre. Proboszcz miał prawo wolnego połowu ryb w sąsiednim jeziorze oraz pobierał corocznie z dworu 100 florenów. Organista miał swój dom i z dworu dostawał 40 florenów. Było bractwo Różańcowe. Proboszcz Jan Brądwicz, k. 27-28.

P a r c h o w o. Wizytacja 1 XII 1686 r. Wieś królewska W starostwie niegrodowym parchowskim. Świątynia parafialna nowa, drewniana, wystawiona po spaleniu się poprzedniej, pw. św. Mikołaja. Opis Świątyni. Dzwonnica nowa, ale bez dzwonów. Jeden dzwon, stary, uszkodzony podczas pożaru, wisiał na drzewie i tak korzystano z niego. Był pozytyw. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Parchowo, Grabowo, Sielczno, Nakla, Gałczewo, Jamno, Zukówko⁵⁰⁷, Chośnica, Parchowski Młyn, Nowy Dwór⁵⁰⁸, Kłodno⁵⁰⁹, Suminy⁵¹⁰, Jamiński Młyn⁵¹¹, Żukowski Młynek⁵¹². Wiernych było około 500 osób, k. 16v. Zabudowania plebańskie dobre Był dom dla organisty i nauczyciela, a utrzymywali ich parafianie. Proboszcz Jan Czarnowski, k. 28-28v.

⁴⁹⁸ Obecnie w parafii Ryteł.

⁴⁹⁹ Obecnie w parafii Swornegace.

⁵⁰⁰ Nie zidentyfikowano.

⁵⁰¹ Nie zidentyfikowano.

⁵⁰² W tekście napisano „Leszno”.

⁵⁰³ Pewnie obecnie Wysoka Zaborska.

⁵⁰⁴ Nie zidentyfikowano.

⁵⁰⁵ Może to obecne Węsiory.

⁵⁰⁶ Pewnie obecne Bigusewo.

⁵⁰⁷ Zna tę Miejscowości Tomczak. Obecnie nie zidentyfikowano.

⁵⁰⁸ Obecnie w parafii Sulęczyno.

⁵⁰⁹ Obecnie w parafii Sulęczyno.

⁵¹⁰ Pewnie obecnie w parafii Lipusz.

⁵¹¹ Pewnie obecne Jamno.

⁵¹² Nie zidentyfikowano.

U g o s z c z ⁵¹³. Wizytacja 3 XII 1686 r. Wieś w starostwie bytowskim. Wszyscy mieszkańcy byli wyznania luterskiego. Kościół parafialny, drewniany, znajdował się w ruinie. Nosił wezwanie św. Marii Magdaleny. Nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu i nie rezydował tu żaden kapłan. Dzwonnica stara, z trzema dzwonami. Parafia posiadała cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Ugoszcz, Czarna Dąbrowa, Półczno, Ostowa⁵¹⁴, Dąbrowa⁵¹⁵, Sominy, Prondzanka⁵¹⁶, Kłaczno, Przewóz, Studzienice⁵¹⁷. Wiernych około 200 osób, Zabudowania parafialne w ruinie. Nabożeństwa sprawował w co czwartą niedzielę proboszcz z Parchowa, Jan Czarnowski, mający te parafię w zarządzie, k. 28v-29.

N i e z a b y s z e w o ⁵¹⁸. Wizytacja 3 XII 1686 r. Wieś w starostwie bytowskim, ze Świątynią parafialną pw. św. Mikołaja, której nawa główna stawiana w tzw. pruski mur, zaś prezbiterium było z drewna. Była znacznie zniszczona. Dzwonnica z dwoma dzwonami, ponieważ trzeci spadł i uszkodził się. Wsie parafialne: Niezabyszewo, Rekowo⁵¹⁹, Sierzno⁵²⁰. Uposażenie w cztery łany ziemi. Zabudowania parafialne w dobrym stanie. Proboszcz miał prawo połowu ryb w jeziorze. Był nauczyciel, posiadający dom oraz utrzymanie od parafian. Proboszczem był Jerzy Braun, który skarżył się na trudności czynione przez luteran. Wiernych około 165 osób, k. 29-29v.

D a b r ó w k a ⁵²¹. Wizytacja 3 XII 1686 r. Wieś w starostwie bytowskim, w której zamieszkiwali głównie luteranie. Świątynia wystawiona w tzw. pruski mur. pw. Św. Wojciecha, filialna w parafii Niezabyszewo. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami. Należała do niej jedynie wieś parafialna. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Zabudowania parafialne spaliły się. Z uposażenia dla nauczyciela korzystał nauczyciel z Niezabyszewa. W trzecią niedzielę miesiąca odprawiał tu proboszcz z Niezabyszewa, Jerzy Braun, który administrował tą parafią k. 29v-30.

B o r z y t u c h o m. Wizytacja 3 XII 1686 r. Wieś starostwa bytowskiego, opanowana przez luteran. Świątynia, częściowo drewniana, częściowo murowana, pw. św. Jerzego, niedawno odbudowana. Opis Świątyni. Dzwonnica drewniana. Uposażenie stanowiła ziemia, ale nie podano ilości, ponadto pewna ilość ziemi była zamieszkała przez wieśniaka, płacącego czynsz roczny. Wsie parafialne: Boży Tuchom, Mosterno⁵²², Krosnowo, Struszewo, Kotkowo⁵²³. We wsi Kotkowo znajdowała się kaplica, z wieżą, służąca jako dzwonnica, w stanie dobry, Opis kaplicy. Było pewne uposażenie, na ziemi do kaplicy należącej mieszkał zagrodnik, płacący czynsz. Było tu tylko 8 katolików. Zabudowania plebańskie aktualnie były restaurowane. Był domek zamieszkały przez lokatora, płacącego czynsz.

⁵¹³ Obecnie w diecezji pelplińskiej. Niemiecka nazwa Berendorf.

⁵¹⁴ Pewnie obecna Osława Dąbrowa.

⁵¹⁵ Pewnie obecnie złączona z wsią Ostowa i nazywa się Osława Dąbrowa.

⁵¹⁶ Obecnie nie istnieje.

⁵¹⁷ Była tam kaplica św. Trójcy, drewniana, z wieżą spełniająca rolę dzwonnicy.

⁵¹⁸ Na marginesie dopisano ręką późniejszą, że inaczej nazywało się „Damsdorf”.

⁵¹⁹ Obecnie w parafii Niezabyszewo.

⁵²⁰ Obecnie w parafii Niezabyszewo.

⁵²¹ Obecnie Dąbrówka Bytowska, gdzie jest kościół filialny pw. św. Wojciecha w parafii Bytów.

⁵²² Nie zidentyfikowano.

⁵²³ Nie zidentyfikowano. Była tam stara kaplica drewniana, nie wiadomego wezwania.

Nauczyciel, mający domek, był utrzymywany przez parafię. Zarządzał parafią wspomniany wyżej Jerzy Braun z Niezabyszewa, rzadko tu odprawiający, k.30-31.

B y t ó w. Wizytacja 4 XII 1686 r. Miasto (civitas), w dzierżawie książąt Brandenburskich, opanowane przez wyznawców Lutra. Świątynia murowana, o wyglądzie bazyliki, pw. św. Katarzyny. Opis Świątyni. Nie były tu sprawowane sakramenty, a potrzebne paramenty przywoził Proboszcz z Niezabyszewa. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, ale znajdowały się w dzierżawie. Były też zapisy. Do parafii należały: miasto Bytów i wsie: Zabinowice, Gostkowo, Mądrzechowo, Udorpie, Dąbie, Grzmiąca, Niedarzyno⁵²⁴, Osiek⁵²⁵, Mały Pomysk⁵²⁶. Lupawsk⁵²⁷. Wiernych katolików było około 40 osób. Nie było zabudowań parafialnych. Parafią zarządzał Jerzy Braun z Niezabyszewa. Nie miał wikariusza, k. 31-31v.

T u c h o m i e⁵²⁸. Wizytacja 4 XII 1686. Wieś w starostwie bytowskim, w dzierżawie książąt brandenburskich, opanowana przez luteran, którzy mieli tu swego ministra i zbór niedawno wystawiony. Świątynia parafialna katolicka, pw. św. Michała Archanioła, drewniana. Opis Świątyni. Dzwonnica, a w niej cztery dzwony. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz grunt, nazwany Kąt, z którego płacono 36 florenów czynszu. Wsie parafialne: Tuchomie, Modrzejewo, Trzebiałkowy⁵²⁹, Ciemno⁵³⁰, Tagamie⁵³¹, Mały Tuchom⁵³². Wiernych było ok. 25 osób. Zabudowań paraf. nie było. Plebania spaliła się, a administrator zatrzymywał się w małym domku. Nauczyciel mieszkał w osobnym domu i był utrzymywany przez mieszkańców. Parafią administrował proboszcz z Borzyszkowych, Wawrzyniec Ryndwelski, odprawiający tu w drugą niedzielę, k. 31v-32.

Wizytacja dekanatu lęborskiego

L ę b o r k. Wizytacja 12 XII 1686 r. Miasto (civitas) król, w dzierżawie elektora Brandenburskiego, całkowicie opanowane przez innowierców. Świątynia murowana, pw. Św. Jakuba Apostoła, o wyglądzie bazyliki, ale uległa spaleni i nie została odbudowana. Jedynie prezbiterium zostało przykryte dachem i tam odprawiano. Opis urządzenia tej świątyni. Na małym chórze muzycznym nad wejściem do zakrystii dawniej były organy. Wieża spełniała rolę dzwonnicy, z jednym dzwonem, ale nie była nakryta dachem. Uposażeniem była ziemia, nazwana Wort, ale była wydzierżawiona za czynsz. Na przedmieściu były pewne domy, z których także pobierano czynsz. Ponadto magistrat płacił rocznie 80 florenów. Do parafii należała wieś Nowa Wieś⁵³³, gdzie znajdował się kościół filialny i Małoszyce. Wiernych tylko 9 osób, nie licząc rodziny proboszcza. Zabudowania parafialne dobre. Proboszcz posiadał także dwa ogrody, z nich jeden przy szpitalu św. Jerzego.

⁵²⁴ Obecnie w parafii Borzytuchom.

⁵²⁵ Może Osieki Bytomskie w parafii Borzytuchom.

⁵²⁶ Pewnie to obecny Pomysk Wielki, gdzie jest samodzielna parafia.

⁵²⁷ Nie zidentyfikowano.

⁵²⁸ W tekście napisano „Tuchom”.

⁵²⁹ Nie zidentyfikowano.

⁵³⁰ Nie zidentyfikowano.

⁵³¹ Nie zidentyfikowano.

⁵³² Pewnie obecne Tuchomko.

⁵³³ Obecnie parafia Nowa Wieś Leborska

Nauczyciel nie miał własnego domu, ale był opłacany przez prowizorów kościoła. Parafią administrował Franciszek Proust Chambaudiere, k. 34-34v.

N o w a W i e ś. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś królewska w starostwie łębskim. Kościół filialny w parafii łębskiej, częściowo murowany, częściowo wystawiony w tzw. pruski mur, pw. św. Katarzyny. Opis świątyni, w której nie sprawowano sakramentów. Uposażenie stanowiło sześć łanów ziemi, z których był czynsz w wysokości 12 florenów, a także zapisane na hipotecę miejskiej pewne sumy, z których roczny czynsz pobierali witrkusi parafii. Nie było domu dla nauczyciela, a należny dlań dochód pobierał nauczyciel z Łęborka. Wszyscy mieszkańcy wsi byli luteranami. Odprawiano tu jedynie trzy razy w roku, k. 34v-35.

G a r c z e g o r z e⁵³⁴. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś król w starostwie łębskim ze Świątynią parafialną pw. św. Marii Magdaleny, o nawie murowanej i prezbiterium stawianym w tzw. pruski murowana Opis wyglądu Świątyni. Wieża, spełniająca rolę dzwonnicy z trzema dzwonami, stawiana w pruski murowana Wsie parafialne: Garcegorze i Wilkowo⁵³⁵. We wsi Rekowo należało do parafii jedynie trzech mieszkańców. Z innych, wiernymi byli jedynie członkowie rodziny dzierżawcy gruntów plebańskich. Plebania stara. Nie było domu dla nauczyciela, a dochód dla niego przypadający, pobierał nauczyciel z Łęborka. Parafią administrował proboszcz łębski, który odprawiał tu około sześciu razy w roku, k. 35-35v.

B i a ł o g a r d a⁵³⁶. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś królewska, w starostwie łębskim, całkowicie opanowana przez innowierców. Świątynia parafialna, niewiadomego wezwania, tak zniszczona, że pozostał jedynie plac po niej. Była jednak dość duża dzwonnica, w której sprawowano nabożeństwa, a nawet przechowywano Najświętszy Sakrament. Opis tej tymczasowej świątyni. Uposażenie stanowiła ziemia i łąki, bliżej nie opisane oraz pewne sumy zapisane na hipotecę Łęborka, z czego płacono czynsz w sumie 621 florenów rocznie. Wsie parafialne: Białogarda, Labin⁵³⁷, Landechau⁵³⁸, Gęs, Frist Electoralis i Frist Nobilis⁵³⁹, Szarszau⁵⁴⁰, Wicko⁵⁴¹, Kramp⁵⁴², Rausic⁵⁴³ Nieznachowo, Kopaniewo, Zdrzewno, Strzeżewo, Komoszewo Wysokie, Komoszewo Niskie, Maszewko. Parafian naliczono jedynie 5. Zabudowania plebańskie wymagały odnowy. W jednym z domów parafialnych, w pobliżu plebanii, dawniej mieszkał predykant luterski. Nauczycielowi płacił proboszcz. Był proboszcz, ale nie podano jego nazwiska, k. 35v-36.

Ł e b i e ń. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś królewska w starostwie łębskim, a w niej kościół filialny parafii Białogarda, drewniana, pw. św. Michała, ale nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, ani nie sprawowano innych sakramentów. Odprawiano tu

⁵³⁴ Dawniej pisano „Garcigorz”.

⁵³⁵ Nie zidentyfikowano.

⁵³⁶ Dawniej pisano „Belgrad”.

⁵³⁷ Pewnie Łebień.

⁵³⁸ Pewnie Łędziechowo.

⁵³⁹ Nie zidentyfikowano.

⁵⁴⁰ Pewnie Skarszewo.

⁵⁴¹ Obecnie w parafii Chabrowo.

⁵⁴² Pewnie obecna Krempa kaszubska.

⁵⁴³ Pewnie Roszczyce. Zna Tomeczak.

bardzo rzadko. W dzwonnicy były trzy dzwony. Uposażenie stanowiła ziemia, bliżej tu nieokreślona, z której był roczny czynsz w wysokości 6 florenów, a także dochody z zapisanych sum. Nie było zabudowa plebańskich. Nie było w tej wsi katolików, k. 36-36v.

Brzeźno [Lęborski]⁵⁴⁴. Wizytacja 14 XII 1686 r. Wieś królewska w starostwie lęborskim. Kościół parafialny, drewniany, pw. św., Małgorzaty. Opis świątyni, w której jednak nie sprawowano sakramentów i nie przechowywano Sanctissimum. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, ale w dzierżawie, co dawało 50 florenów dochodu. Były także pewne zapisane sumy, ale nie dawały już teraz dochodu. Wsie parafialne: Brzeźno, Kaczkowo, Kisewo, Sfiślin⁵⁴⁵, Pużyce, Łęczyce. Z wsi Rękaw⁵⁴⁶ należało do parafii 5 poddanych. Dwór Strzelęcina Kiszewski i osady młyńskie w Brzeźniu i inne. Wiernych tylko 5 osób. Dom plebański z ogrodem, ale wymagał naprawy. Parafią administrował proboszcz z Lęborka, k. 36v-37.

Rozłazino. Wizytacja 14 XII 1686 r. Wieś w starostwie leborskim, gdzie była dawniej świątynia pw. św. Wojciecha, drewniana, ale teraz tak zniszczona, że nie nadaje się do odbudowy i do odprawiania nabożeństw. Była jeszcze dzwonnica, pod którą niekiedy miewał kazania wikariusz przysyłany przez proboszcza z Lęborka. Uposażenie stanowiła ziemia, bliżej nie opisana, z której oddawano czynsz w wysokości 40 florenów. Wsie parafialne: Rozłazino, Jeżewo, Dąbrowka, Albek⁵⁴⁷, Gojtowo⁵⁴⁸, Wielistowo⁵⁴⁹, Bożepole Małe⁵⁵⁰, Bożepole Wielkie⁵⁵¹, Paraszyno, Osiek, Łówcz, Nawcz, Ketrzyno⁵⁵², Lubowidze⁵⁵³. Wiernych katolików tylko ok. 15 osób. Był dom plebański z przyległym ogrodem. Nie było domu dla nauczyciela, ale był ogród. Parafia administrowana przez proboszcza z Lęborka, k. 37-37v.

Wizytacja dekanatu puckiego

Chwaszczyno⁵⁵⁴. Wizytacja 9 III 1687 r. Wieś biskupa włocł. Świątynia parafialna pw. Apostołów Szymona i Judy, wystawiona w połowie w tzw. pruski murowana, a w połowie drewniana. Opis wnętrza kościoła. Był pozytyw. Dzwonnica z dwoma dużymi dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Plebania stara, w ruinie. Była szkoła. Wsie parafialne: Chwaszczyno, Tuchom, Tuchomek, Borowiec, Borowiec⁵⁵⁵. Wiernych około 100 osób. Parafią administrował proboszcz z Oksywia, Piotr Slesiger, k. 40-40v.

Kac k. Nie podano daty wizytacji. Wieś biskupa włocł. Dawniej była świątynia drewniana, filialna parafii Chwaszczyno, pw. św. Wawrzyńca, teraz pozostająca w ruinie.

⁵⁴⁴ Dawniej pisano tylko „Brzeźno”.

⁵⁴⁵ Może to obecne Świetlino.

⁵⁴⁶ Obecnie nie istnieje.

⁵⁴⁷ Obecnie nie istnieje.

⁵⁴⁸ Obecnie nie istnieje.

⁵⁴⁹ Obecnie w parafii Bożepole Wielkie.

⁵⁵⁰ Obecnie w parafii Bożepole Wielkie.

⁵⁵¹ Obecnie siedziba osobnej parafii.

⁵⁵² Obecnie nie istnieje.

⁵⁵³ Obecnie prawdopodobnie w par. Nowa Wieś Lęborska,.

⁵⁵⁴ Dawniej pisano „Chwasczin”.

⁵⁵⁵ Nie zidentyfikowano.

Jeden mały dzwon przeniesiono do kościoła w Chwaszczynie. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz czynsz 30 florenów. Dom parafialny wystawiony niedawno. Do parafii należały wsie: Kack, Redłowo i Kolibki⁵⁵⁶. Duszpasterstwo sprawowane przez proboszcza z Chwaszczyna i Oksywia. Była szkoła, k. 40v.

K i e l n o. Wizytacja 10 III 1687 r. Wieś królewska będąca w dzierżawie. Świątynia parafialna, pw. Marii Magdaleny, wystawiona w pruski murowana Opis świątyni. Był pozytyw. Dzwonnica z dwoma dzwonami dużymi. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Nie było szkoły. Dom plebański dobry. Wsie parafialne: Kielno, Bojanie⁵⁵⁷, Wiczlino,⁵⁵⁸ Rodowo⁵⁵⁹, Dobrzewino, Koleczkowo, Bieszkowice⁵⁶⁰, Miszewo Małe⁵⁶¹, Warzno, Warzenko, Psale⁵⁶², Nowa Łąka⁵⁶³, Kłosowo (dwie wsie)⁵⁶⁴, Jeleń⁵⁶⁵, Karczemki⁵⁶⁶, Okuniewo⁵⁶⁷. Nie podano ilości wiernych, bo proboszcz niedawno nastał do parafii i ich nie spisał. Parafią administrował Jakub Kościarski, rezydujący na miejscu, odprawiający w co drugą niedzielę, zaś w dni powszednie odprawiał codziennie, k. 41-41v.

P r z o d k o w o. Wizytacja 10 III 1687 r. Wieś królewska, dzierżawiona przez Wysoką. Świątynia parafialna dla parafii Kielno., pw. św. Andrzeja Apostoła. Wnętrze Świątyni zaniedbane. Dzwonnica miała dzwon mały i duży. Szkoły nie było. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Przodkowo⁵⁶⁸, Młynek, Smółdzino, Kobysewo, Kosowo, Załęże⁵⁶⁹, Czarna Huta⁵⁷⁰, Pamięcino⁵⁷¹. Nie było wiadomo, ilu znajdowało się tu wiernych. Administrował Jakub Kościarski, proboszcz z Kielna, odprawiający w co trzecią niedzielę i w trzeci dzień świąt. Dom parafialny mały, k. 41v-42.

S z e n w a ł d. Wizytacja 11 III 1687 r. Wieś królewska, dzierżawiona przez innowiercę Fonderlinda. Świątynia parafialna drewniana, pw. św. Mikołaja. Opis Świątyni. Dzwonnica z dzwonem dużym i małym. Była kaplica na cmentarzu, pw. św. Mikołaja. Uposażenie stanowiły 4 łany, jak to z dawnych wizytacji wynikało, ale aktualnie był mały kawałek ziemi. Wsie parafialne: Szenwald⁵⁷², Donimierz Wielki i Donimierz Mały, Głazicia⁵⁷³,

⁵⁵⁶ Miejscowości te znajdują się obecnie na terenie miasta Gdynia.

⁵⁵⁷ Pewnie Bojano, obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁵⁵⁸ Nie ustalono, do jakiej parafii należy obecnie.

⁵⁵⁹ Nie zidentyfikowano.

⁵⁶⁰ Obecnie w parafii Nowy Dwór Wejherowski.

⁵⁶¹ Obecnie Miszewko w parafii Banin.

⁵⁶² Pewnie w parafii Szemud.

⁵⁶³ Nie zidentyfikowano.

⁵⁶⁴ Obecnie w parafii Cieczewo.

⁵⁶⁵ Nie zidentyfikowano., chyba, że chodzi o Jeleńską Hutę w parafii Szemud.

⁵⁶⁶ Nie zidentyfikowano.

⁵⁶⁷ Pewnie w parafii Szemud.

⁵⁶⁸ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁵⁶⁹ Dawniej pisano „Załęcze”.

⁵⁷⁰ Pewnie też w parafii Przodkowo.

⁵⁷¹ Nie zidentyfikowano.

⁵⁷² Nie zidentyfikowano.

⁵⁷³ Te wsie obecnie w parafii Szemud.

Smolacy⁵⁷⁴, Bukowiec⁵⁷⁵. Nie podano ilu było wiernych. Kościół ten był filią parafii w Kielnie i tamtejszy proboszcz odprowadzał tu, w co trzecią niedzielę. Nie było szkoły, k. 42-42v.

W e j h e r o w o⁵⁷⁶. Wizytacja 12 III 1687 r. Miasto założone przez Jakuba Wejhera, wojewodę malborskiego, obecnie królewska. Świątynia parafialna, wystawiona w tzw. pruski mur, pw. Świętej Trójcy, konsekrowana przez sufragana włocł. Mieszkowskiego⁵⁷⁷, dnia 6 VIII 1645 r. Opis Świątyni. Były organy. Był przytułek, ale nie było podopiecznych. Dom plebański dobry. Uposażenia nie można było dokładnie określić, ponieważ podczas wizytacji nie było proboszcza, ale pewnie było znaczne, przynajmniej w zabudowania. Miejscowości parafialne: miasto Wejherowo i wsie: Kapin, Muza⁵⁷⁸, Nowe Karczmy⁵⁷⁹, Naniec⁵⁸⁰, Śmiechowo⁵⁸¹, Pętkowice. Nie podano ilości wiernych, bo nie było obecnego proboszcza. Proboszczem był Jan Grasiński, którego podczas nieobecności zastępowali zakonnicy franciszkanie z klasztoru w tym mieście się znajdującemu, k. 42v-43v.

G ó r a. Wizytacja 13 III 1687 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Kościół parafialny pw. św. Mateusza, drewniana. Opis świątyni. Dzwonnica wysoka z dwoma dużymi dzwonami i jednym małym. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz łąki. Wsie parafialne: Góra, Żelewo, Kniewo, Rybno, Wawarszkowo⁵⁸², Orle⁵⁸³, Bolszewo⁵⁸⁴, Grabowski⁵⁸⁵. Wiernych 124 osoby. Dom plebański wymagał naprawy. Była szkoła i nauczyciel. Była to filia parafii Wejherowo, administrowana przez Jana Grasińskiego, ale pod jego nieobecność duszpasterstwo sprawował gwardian klasztoru franciszkanów wejherowskich, który odprowadzał tu w niedziele i często w inne dni świąteczne, k. 43v-44.

B o l s z e w o. Wizytacja 13 III 1687 r. Wieś szlachecka należąca do Ludwika Szachman Janowskiego. Była tam dawniej świątynia katolicka, filialna parafii Góra, jak widać to z mapy sporządzonej na polecenie biskupa Rozrażewskiego i w archiwum przechowywanej⁵⁸⁶. Aktualnie została zburzona i zastąpiona zborem luteraniskim, chociaż nie wiadomo czy stanął on dokładnie na miejscu, gdzie ona stała. O dawnym uposażeniu tego kościoła nic nie wiadomo, k. 44.

K n i e w o⁵⁸⁷. Wizytacja 13 III 1687 r. Wieś starostwa puckiego, której mieszkańcami byli częściowo katolicy, częściowo luteranie. Była tam dawniej kaplica pw. św. Marii

⁵⁷⁴ Nie zidentyfikowano.

⁵⁷⁵ Nie zidentyfikowano.

⁵⁷⁶ Wejherowo – obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁵⁷⁷ Biogram tego sufragana włocł. Zob.: S. C h o d y ń s k i, *Biskupi sufragani włocławscy*, Włocławek 1906, s. 64-66.

⁵⁷⁸ Obecnie w parafii Mechowa.

⁵⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

⁵⁸⁰ Pewnie w parafii Wejherowo.

⁵⁸¹ Pewnie w parafii Śmiechowo.

⁵⁸² Obecnie w parafii Tyłowo.

⁵⁸³ Nie zidentyfikowano. Zna Tomczak.

⁵⁸⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁵⁸⁵ Nie zidentyfikowano.

⁵⁸⁶ Mapa ta obecnie nie istnieje.

⁵⁸⁷ Parafia, leżąca w pobliżu Wejherowa, obecnie nie istnieje.

Magdaleny, wystawiona przez mieszkańców jako wotum za ocalenie od zalania wodą. Aktualnie i śladu po niej nie było. Mieszkańcy wiedzieli o niej tylko z opowiadań ojców, k. 44-44v.

L u b o c i n. Wizytacja 11 III 1687 r. Wieś należąca do Piotra Czapskiego, co do którego wyznania była wątpliwość. Była tam kaplica pw. św. Sebastiana M., aktualnie rewindykowana z rąk innowierców przez biskupa włocł. Bonawenturę z Niedzielska Madalińskiego i przywrócona katolikom. Opis kaplicy. Nie była żadnego domu dla kapłana, a ten, który powinien do niego należeć, zajmowany był przez ministra akatolickiego i dziedzic miejscowy, luteranin, nie chce go oddać. Aktualnie nie ma tam kapłana, a jedynie jeden z reformatorów z Wejherowa, około pięciu razy w roku, na zasadzie umowy, tu odprawia, k. 44v.

Z a r n o w i e c. Wizytacja 14 III 1687 r. Wieś z klasztorem Sióstr Benedyktynek, zreformowanych według klasztoru z Chełmna. Była tam Świątynia parafialna, murowana, pw. Zwiastowania NMP. Opis Świątyni. Były organy. Pracowało tu trzech kapłanów diecezjalnych: penitencjarz, Franciszek Buski; kaznodzieja, Tomasz Kostenowicz; i komendarz, zarządzający parafią, czyli administrator, Jan Górski. Dwaj pierwsi byli wynagradzani przez konwent, który też dawał wyżywienie wszystkim trzem. Wsie parafialne: Żarnowiec, Wierzchucin, Słaboszyn⁵⁸⁸, Karlikowo⁵⁸⁹, Sobieńczyce, Opatmo⁵⁹⁰, Kolkowo⁵⁹¹, Kartoszyno, Szymanowo⁵⁹², Odargowo, Młyny Żarnowieckie, Cieśla, Świecino, Lubocino⁵⁹³, Warzewo, Lipkowo, Nadole, Łętowice, Lisewo, Tyłowo⁵⁹⁴. Wiernych około 600 osób, k. 45-45v.

S t a r z y n o, Wizytacja 15 II 1687 r. Wieś opata oliwskiego, z murowanym kościołem parafialnym, odbudowanym od fundamentów przez opata Kęsowskiego, pw. św. Michała Archanioła. Opis Świątyni. Były organy – pozytyw. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi. Wsie parafialne: Starzyno, Wróblino⁵⁹⁵, Pielechowo⁵⁹⁶, Domatowo⁵⁹⁷, Kłanino, Radoszewo, Parszkowo, folwark Starzyno. Wiernych około 500 osób. Dom parafialny w ruinie. Dom dla szkoły i szkoła zniszczone. Nie było też nauczyciela. Kościół administrowany przez proboszcza z parafii Mechowa i uważany jest za filialny tej parafii. Nabożeństwa są odprawiane na przemian z kościołem parafialnym, k. 45v-46.

M e c h o w a⁵⁹⁸. Wizytacja 15 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego ze świątynią parafialną, zbudowaną w tzw. pruski mur, pw. Świętego Krzyża. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły dawniej cztery łany ziemi, ale obecnie uposażenia tego nie było, a tylko świadczenia od wiernych. Wsie parafialne: Mechowa, Darzłubie, Młyn, wieś Nowa Mechowa,

⁵⁸⁸ Pewnie Sławoszyń, w parafii Krokowa.

⁵⁸⁹ Obecnie w parafii Tyłowo, w archid. gdańskiej..

⁵⁹⁰ Nie zidentyfikowano.

⁵⁹¹ Obecnie nie istnieje.

⁵⁹² Nie zidentyfikowano.

⁵⁹³ Obecnie w parafii Tyłowo.

⁵⁹⁴ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁵⁹⁵ Może to obecna Wwerblinia.

⁵⁹⁶ Pewnie obecne Połchówka.

⁵⁹⁷ Obecnie w parafii Leśniewo.

⁵⁹⁸ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

Leśniewo, Piaśnica. Wiernych około 300 osób. Dom plebański dosyć dobry. Była szkoła i nauczyciel opłacany przez mieszkańców. Parafią zarządzał, będący tu od trzech tygodni, Marcin Kwitowicz z diecezji poznańskiej pochodzący, k. 46-47.

P u c k. Wizytacja 16 III 1687 r. Miasto (civitas) królewska . ze świątynią parafialną, pw. św. Piotra i Pawła, murowaną na sposób bazyliki. Opis kościoła. Były przy niej kaplice: Jedna, po stronie południowej, fundowana przez Judyckiego, pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i druga, po przeciwnej stronie, niegdyś przez Jana Weier, wojewodę malborskiego wzniesiona. Wieża, jako dzwonnica z pięcioma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz różne domy i grunta. Także kaplice posiadały osobne uposażenie. Był szpital w mieście, gdzie aktualnie było ośmiu podopiecznych. Posiadał własne uposażenie, a zarządzany był przez miasto, które jednak dawało sprawozdanie z tego proboszczowi. Miejscowości parafialne: Miasto Puck i wsie: wieś Puck, Połczyno, Celbowo, Bruzdowo⁵⁹⁹, Pałchowo, Brzezino, Osłonino, Osłonino, Bładzikowo, Smolna, Żelistrzewo, Sławutowo. Wiernych około 1200 osób. Poza miastem była kaplica św. Jerzego, aktualnie zniszczona z powodu działań wojennych. Chowają się w niej innowiercy, dając za to opłatę parafii i proboszczowi. Zabudowania plebańskie wystarczające. Parafią administrował Jerzy Michał Diring, z Pucka pochodzący, proboszcz i dziekan pucki, od trzech miesięcy tu przebywający, k. 47-48v.

S t r e l n o⁶⁰⁰. Wizytacja 17 III 1687 r. Wieś królewska w starostwie puckim, ze świątynią drewnianą, pw. św. Marii Magdaleny. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi oraz czynsz ze stu florenów zabezpieczony na dobrach mieszczanina z Pucka, imieniem Andrzej Ros. Wsie parafialne: Strzelno, Leśniewo, Cetniewo Dwór i Poczernino⁶⁰¹, Tupadły, Mieroszyno, Młyn, Ostrowo⁶⁰², Karwia Duża i Mała inaczej zwane Błoto⁶⁰³. Wiernych około 400 osób. Zabudowania proboszcza wystarczające. Był dom szkoły i dla nauczyciela, który uczył dzieci., a był utrzymywany przez mieszkańców parafii. Parafią administrował, rezydujący w Swarzewie, Jan Axoltz, odprawiający tu w co trzecią niedzielę, k.48v-49.

L e b c z⁶⁰⁴. Wizytacja 17 III 1687 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Świątynia murowana, pw. św. Marcina. Opis Świątyni. Wieża, służąca jako dzwonnica z dwoma dzwonami dużymi i jednym małym. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi dla proboszcza. Była też pasieka, z której wieśniak, zajmujący się nią, dawał połowę dochodu kościołowi. Wsie parafialne: Łebcz i Chłapowo⁶⁰⁵. Wiernych było około 110 osób. Zabudowań plebańskich nie było, zaś ziemie uprawiał wieśniak, dając czynsz proboszczowi. Parafią administrował Jan Axoltz ze Swarzewa, odprawiający tu w co trzecią niedzielę, k. 49v-50.

S w a r z e w o⁶⁰⁶. Wizytacja 17 III 1687 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Świąt, pw. Narodzenia NMP, której część bliższa sąsiedniemu morzu, czyli prezbiterium,

⁵⁹⁹ Może obecne Brudzewo.

⁶⁰⁰ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁶⁰¹ Obecnie w parafii Władysławowo.

⁶⁰² Obecnie w parafii Karwia.

⁶⁰³ Obecnie samodzielna parafia.

⁶⁰⁴ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁶⁰⁵ Chłapowo obecnie w parafii Władysławowo.

⁶⁰⁶ Obecnie parafia w archidiecezji gdańskiej.

jest murowana, część zaś nawy głównej, od strony północnej, murowana, zaś od strony południowej w tzw. pruski murowana Powiadają, że prezbiterium zostało fundowane przez marynarzy. Opis świątyni. Były organy, czyli pozytyw. Dzwonnica, drewniana, ale na kamiennym fundamencie, a w niej trzy dzwony nierównej wielkości. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Swarzewo, Gnieźdźewo, Wielka Wieś, Hester-nest, Husfeld, Nicponia. Wiernych około 300 osób. Dom dla proboszcza stary i nowy. Proboszczem był Jan Axoltz. Był dom dla organisty, opłacanego przez wiernych. Organista uczył też dzieci, k. 50-51.

R e d a⁶⁰⁷. Wizytacja 18 III 1686 r. Wieś królewska w starostwie puckim, ze świątynią drewnianą, pw. św. Katarzyny. Opis Świątyni. Dzwonnica drewniana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Reda, Ciechocino⁶⁰⁸, Rekowo⁶⁰⁹, Pileszyno, Gniewowo, Wyspów⁶¹⁰Zbychowo, Łasice⁶¹¹, Nowy Dwór⁶¹², Łężyce⁶¹³, Szmol-ta i Zagorze⁶¹⁴. Wiernych około 300 osób. Dom plebański, po niedawnym pożarze, został odbudowany staraniem reformatów wejherowskich, którzy tu sprawowali duszpasterstwo. Nauczyciel, któremu też spalił się dom, sam, kosztem 60 florenów, go odbudował. Utrzymywali go mieszkańcy wsi parafii. Parafią administrował Jan Blang, rezydujący w Rumii i obydwie parafie obsługujący, na przemian odprawiając nabożeństwa, k. 51-51v.

Rumia⁶¹⁵. Wizytacja 18 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego, ze świątynią parafialną, pw. Znalezienia Świętego Krzyża, murowana Opis świątyni. Dzwonnica, drewniana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Do parafii należały też pewne domy. Dom plebański dobry. Należała do niej jedynie wieś parafialna. Wiernych około 150 osób. Był dom dla nauczyciela, utrzymywanego przez mieszkańców. Administrator ten sam, co w paraf. Reda, przemienne odprawiając nabożeństwa, k. 52-52v.

C h y ł o n i a⁶¹⁶. Wizytacja 18 III 1687 r. Wieś królewska, w starostwie puckim, w dzierzawie u Krokowskich. Kościół parafialny pw. św. Mikołaja, którego prezbiterium było murowane, zaś nawa drewniana. Opis świątyni. Dzwonnica murowana, z jednym dzwonem. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Chylonia, Cisowa, Chwarzno⁶¹⁷. Wiernych około 20 osób. Dom parafialny, nowo wystawiony przez jednego z wieśniaków, który przez lat dziesięć będzie go użytkował. Nie było domu dla nauczyciela, chociaż było dlań uposażenie. Była to filia parafii Oksywie i tamtejszy proboszcz, Piotr Slesiger, w większe święta przyjeżdżał tu ze swoim nauczycielem, aby odprawić nabożeństwo, k.53-53v.

⁶⁰⁷ Obecnie w archd. gdańskiej.

⁶⁰⁸ Obecnie siedziba parafii Reda-Ciechocino.

⁶⁰⁹ Dawniej Rakowo.

⁶¹⁰ Nie zidentyfikowano.

⁶¹¹ Pewnie obecne Łężyce w parafii Rumia.

⁶¹² To może Nowy Dwór Wejherowski, obecnie samodzielna parafia.

⁶¹³ Obecnie w parafii Rumia.

⁶¹⁴ Pewnie o obecnej parafii Rumia

⁶¹⁵ Wówczas pisano „Rumla” Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁶¹⁶ Obecnie parafii Gdynia Chylonia w archidiecezji gdańskiej.

⁶¹⁷ Teraz w parafii Gdynia Witomino

O k s y w i e⁶¹⁸. Wizytacja 19 III 1687 r. Wieś zakonnic z Żukowa, z kościołem parafialnym, pw. św. Michała Archanioła, częściowo murowanym, częściowo z pruskiego muru. Opis świątyni. Nie było dzwonnicy, a dwa dzwony zawieszzone na słupach z drewna. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Oksywie, Obłuże⁶¹⁹, Pogórze, Piasek, Pierwoszyn⁶²⁰, Kosakowo⁶²¹, Dębogórze, Mosty, Rewa i Mechalinki⁶²², Gdynia⁶²³, Grabówek, Bytomino⁶²⁴. Dom parafialny dobry. Był dom dla organisty, który był i nauczycielem. Wiernych około 400 osób. Parafią administrował Piotr Slesigier, posiadający pod swoim zarządem jeszcze inne parafie. Kościoła w Oliwie, należącego do zakonników, nie wizytowano, k. 53v-54.

Wizytacja dekanatu gdańskiego

G d a ń s k. Wizytacja 20 III 1687 r. Świątynia murowana, pw. Świętego Ducha, została przed dwoma laty konsekrowana przez biskupa włocł. Bonawenturę Madalińskiego, a fundował ją król Jan III (Sobieskiego), w zamian za świątynię Najświętszej Marii Panny, zawłaszczonej przez luteran. Opis świątyni. Były ładne organy. W dzwonnicy nie było jeszcze dzwonów. Uposażenie stanowiły tylko zapisane sumy pieniężne, dające dochód. Organistę opłacano z dochodów królewskich. Rezydencja proboszcza w dobrym stanie. Proboszczem był Jerzy Rydeliusz, dziekan gdański, tu rezydujący i sprawujący nabożeństwa, k. 56-56v.

M a t a r n i a⁶²⁵. Wizytacja 22 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego, z kościołem, murowana, pw. św. Walentego. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz jeden dom, z którego pobierano czynsz 12 florenów. Wsie parafialne: Matarnia, Klukowo, Kokoszki, Czaple, Smogorzyn, Bysowo, Banino, Wysoko Kiełpin, Mały Kiełpin, Nenkowy, Leśmo Bostenhas⁶²⁶. Dom dla proboszcza i dom dla nauczyciela w stanie dobrym. Nauczyciela opłacali mieszkańcy. Ilości wiernych katolików nie zapisano⁶²⁷. Parafią administrował, nie podany z imienia, zakonnik z Oliwy, na miejscu nie rezydujący, k. 56v-57v.

Ż u k o w o⁶²⁸. Wizytacja 23 III 1687 r. Wieś zakonnic norbertanek, które posiadają tu swój klasztor. Kościół parafialny, niedaleko od klasztoru położony, pw. św. Jana Chrzciciela, cały murowana. Opis świątyni. Wieża – dzwonnica, murowana, niedawno odbudowana, z dwoma dzwonami. Uposażenie w cztery łany ziemi oraz zapis 200 florenów na dobrach Borkowo, przez kanonika warmińskiego Wawrzyńca Borkowskiego. Wsie parafialne: Żukowo, Dzierżążno, Otomino, Rębichowo, Lniska, Borkowo, Małkowo, Sytno, Leżno, Lezienko, Pępowo, Glinicz Szlacecki i Glinicz Klasztorny, Skrzyszewo, Tokary,

⁶¹⁸ Obecnie parafia w archidiecezji gdańskiej.

⁶¹⁹ Obecnie siedziba parafii Rewa Obłuże.

⁶²⁰ Obecnie w parafii Kosakowo.

⁶²¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁶²² Obecnie w parafii Kosakowo.

⁶²³ To obecne miasto Gdynia.

⁶²⁴ Pewnie obecnie parafia Gdynia Witomino.

⁶²⁵ Dawniej pisano „Matarna”. Obecnie parafia Gdańsk Matarnia, w archidiecezji gdańskiej.

⁶²⁶ Miejscowości te obecnie nie występują w parafii, ponieważ zostały wchłonięte przez miasto.

⁶²⁷ Pozostało w rękopisie puste miejsce.

⁶²⁸ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

Miszewo⁶²⁹, Kczewo, Przyjaźń⁶³⁰, Niestępowo⁶³¹, Lichtfeld, Widlino⁶³², Markoszyń⁶³³, Łapino⁶³⁴. Wiernych około 700 osób. Nie było domu parafialnego. Rektor tego kościoła nie miał własnej rezydencji, ale będąc zawsze spowiednikiem zakonnic, przy klasztorze mieszkał. Aktualnie był nim Jan Lejding. Nie było domu dla nauczyciela, a wszyscy służy kościoła byli utrzymywani przez klasztor, k. 57v-58.

P r e g o w o⁶³⁵. Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś klasztoru Sióstr Brygidek z Gdańska, z kościołem paraf, zbudowanym z kamienia, w stanie dobrym, pw. Bożego Ciała. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, a w niej trzy dzwony. Uposażenie stanowiła ziemia zwana „Popówka”, częściowo uprawna, a częściowo zalesiona, w ilości około 18 łanów. Wsie parafialne: Pręgowo, Bielkowo i Bielkówko⁶³⁶, Goszyń, Kleszczewo, Czerniewo, Zaskoczno, Domachowo, dwie wsie Buszkowo, Lisewo, Żuławka, Ciepelsko⁶³⁷, dwie wsie Ząbrcz, Ostróżki, Słęgwald, Warcz, Malencino, Bąkowo, Kałbudy⁶³⁸. Nie zapisano ilości wiernych. Dom plebański obok kościoła, w stanie dobrym. Proboszcz miał własny młyn w Pręgowie, z którego dzierżawy czerpał dochód w ilości 100 florenów rocznie. Dom organisty był, ale zniszczony. Organistę opłacał sam proboszcz. Parafią zarządzał, jako filialną, Jerzy Ridelius, dziekan i proboszcz z Gdańska, który miał tu stale mieszkającego wikariusza, Franciszka Markiewicza, k. 58-59.

C z a p i e l s k – kaplica. Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś ta należała do kolegium Jezuitów z Szotlandu. Kaplica nosiła wezwanie św. Mikołaja⁶³⁹ i była z drewna, dobrze utrzymana, zbudowana w oddaleniu od zabudowań, przy drodze. Nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, ale niekiedy sprawowano tu nabożeństwa dla samych jezuitów, a także i dla mieszkańców wsi, k. 59.

M i e r z e s z y n (po niem. Meysterwald)⁶⁴⁰. Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś król, z kościołem pw. św. Bartłomieja. Filia parafii Świętego Wojciecha, murowana, ale bardzo zrujnowana. Kielich i naczynia liturgiczne przechowywane w parafii. Uposażenie składające się z czterech łanów ziemi było w dzierżawie za 45 florenów rocznie. Wsie parafialne: Mierzyszyn i Przywidz, zwany także „Margense”⁶⁴¹. Wiernych jedynie 9 osób. Rektorem kościoła był proboszcz z Gdańska, k. 59-59v.

Ż u ł a w k a⁶⁴². Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś szlachecka, w której dawniej była świątynia parafialna, a aktualnie znajdowała się mała kaplica, przed paroma laty zbudowana,

⁶²⁹ Dawniej pisano „Mniszewo”.

⁶³⁰ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁶³¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁶³² Pewnie Fidlin.

⁶³³ Może to obecny Mankocin w parafii Niestępowo?

⁶³⁴ Obecnie w parafii Niestępowo.

⁶³⁵ Obecnie w parafii Niestępowo, archidiecezji gdańskiej.

⁶³⁶ Obecnie w parafii tej tylko Bielkówko.

⁶³⁷ Pewnie obecne Czapelsko w parafii Jodłowo.

⁶³⁸ Pewnie obecne Kolbudy, siedziba samodzielnej parafii.

⁶³⁹ Obecnie jest tam kościół filialny w parafii Jodłowo w archidiecezji gdańskiej.

⁶⁴⁰ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁶⁴¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁶⁴² Obecnie parafia Żuławka Wielka w archidiecezji gdańskiej.

pw. św. Małgorzaty, jako filialna parafii Pręgowo. Opis kaplicy. Uposażenie w cztery łany ziemi. Do kościoła tego należy jedynie wieś Zuławka. Nie było domu dla plebana. Duszpasterstwo sprawował proboszcz z Gdańska, za pośrednictwem wikariusza z Pręgowa, który bardzo rzadko tu odprowadzał, k. 59-60.

Ś w i ę t y W o j c i e c h. Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego, ze świątynią parafialną murowana, pod wezwaniem św. Wojciecha. Opis świątyni. Dzwonnica z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Święty Wojciech, Orunia⁶⁴³, Gutarbag, Pruszcz, Kiemlade, Lepcz⁶⁴⁴, Straszyn⁶⁴⁵, Będzieszyn, Reksin, Wojanowo, Tagatowo, Bartlin, Rusocin, Junochowo⁶⁴⁶, Machowo, Ratman, Burchweld, Chudomin, Chudomin, Gołąbkowo. Proboszcz nie podał liczby wiernych. Dom dla proboszcza całkowicie zniszczony. Parafią, a także należącą doń kaplicą, administrował proboszcz z Gdańska, który miał tu wikariusza, niepodanego imienia. Było uposażenie dla organisty, kantora i nauczyciela, którzy w różny jeszcze sposób byli wynagradzani, k. 60-61.

Ł ę g o w o⁶⁴⁷. Wizytacja 25 III 1687 r. Wieś należąca do opata oliwskiego, z kościołem parafialnym pw. św. Mikołaja, w całości murowanym. Opis świątyni. Dzwonnica murowana z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi dla proboszcza oraz zabudowania, z których był pobierany czynsz, a także pewne zapisane sumy. Do parafii należała jedynie wieś Łęgowo. Dawniej należała jeszcze wieś Skowarcz, z parafii Miłobądz⁶⁴⁸, z której proboszcz pobierał meszne. Wiernych było około 400 osób. Dom plebański dosyć dobry, a także la nauczyciela, który wynagradzany był przez mieszkańców. [nie podano żadnych wiad. o proboszczu], k. 61-61v.

R ó ż y n y⁶⁴⁹. Wizytacja 25 III 1687 r. Wieś królewska, z kościołem paraf. murowana, pw. św. Wawrzyńca. Opis Świątyni. Dzwonnica drewniana z dzwonami dużymi, ale nie podano ileich było. Uposażenie w cztery łany ziemi. Parafię tworzyła jedynie wieś parafialna. Wiernych było około 70 osób, bo pozostałe osoby były wyznania luterańskiego. W miejscu gdzie był dom proboszcza, pewien wieśniak wystawił swój dom. Było kilka domów należących do parafii. Nauczyciel posiadał dom i był utrzymywany przez mieszkańców. Tak parafia Łęgowo, jak i Różyny, administrowane były przez zakonnik z Oliwy, Małachiasza Audiana, który tu nie rezydował, ale przysyłał swego wikariusza, także ze swojego klasztoru, który odprowadzał przemiennie nabożeństwa w co drugą niedzielę, ale w Łęgnowie we wszystkie święta, k. 62-62v.

K ł o d a w a [Gdańska]⁶⁵⁰. Wizytacja 26 III 1687 r. Wieś opata z Łądu, z kościołem murowana, pw. św. Jakuba Większego. Opis świątyni. Dzwonnicy nie było, a dwa dzwony zawieszono na słupach drewnianych. Uposażenie w dwa łany ziemi oraz zapis 300 florenów na dobrach niejakiego Stanisławskiego. Wsie parafialne: Kłodawa, Trębki Małe,

⁶⁴³ Obecny Gdańsk Orunia.

⁶⁴⁴ Pewnie Lipce.

⁶⁴⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁶⁴⁶ Może Jszkowo.

⁶⁴⁷ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁶⁴⁸ Obecnie parafia ta jest w diec. pelplińskiej.

⁶⁴⁹ W tekście nazwa brzmi: „Rozemberg”.

⁶⁵⁰ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

Kaczki, Ulkowy⁶⁵¹, Kleszczewko⁶⁵², Żukczyn, Łguszewo, Zakrzewko, Kłobuczewo. Wier-
nych około 300 osób. Dom dla proboszcza znacznie zniszczony. Nie było domu dla orga-
nisty, ani dla szkoły. Parafią administrował Gwilelmus Clamers, zakonnik cysters z Para-
dya, będący tu od kilku tygodni, k. 63-63v.

W o j a n o w o – kaplica⁶⁵³. Wieś szlachecka, z kaplicą całkowicie zrujnowaną, cho-
ciaż murowaną. Żadnych nabożeństw nie było, pewnie z przyczyny, że dziedzic był inno-
wiercą, k. 63v.

Wizytacja dekanatu tczewskiego

T r ą b k i⁶⁵⁴. Wizytacja 26 III 1786 r. Wieś królewska w starostwie sobowidzkim,
z kościołem murowanym, pw. Wniebowzięcia NMP⁶⁵⁵. Opis świątyni. Uposażenie stano-
wiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Trąbki Wielkie, Sobowidz⁶⁵⁶, Postołowo⁶⁵⁷, Kle-
piny⁶⁵⁸. Elganowo. Nie podano ilości wiernych. Dom plebański znacznie zniszczony i sta-
ry. Proboszcz otrzymywał z zamku w Sobowidzu pewne produkty spożywcze. Nie było
szkoły. Parafią administrował Michał Rogaczewski, rezydujący na miejscu, k. 66-66v.

G o d z i s z e w o. Wizytacja 27 III 1687 r. Wieś opata łódzkiego, z kościołem para-
fialnym, murowanym, pw. św. Piotra i Pawła. Było bractwo św. Franciszka, posiadające
autentyczny dokument erekcji. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Godzi-
szewo, Turze Wielkie i Turze Małe, Damaszk, Boroszewko i Boroszewo, Diwel, Zygo-
wice, Trzcina, Gołębiewko Średnie i Wielkie, Rościszewo Małe, Rościszewo Wielkie.
Wiernych około 600 osób. Don plebański dobry. Do proboszcza należało jeszcze kilka
domów oraz jeziora Czarnówko i Kochanka oraz staw rybny zwana Kociołek. Był przytu-
łek z uposażeniem, podzielonym tak, że jeden łan użytkował organista, jeden nauczyciel,
a jeden był dla przytułku. Było sześciu podopiecznych. Organista i nauczyciel mieszkali
w domu należącym do przytułku. Nie podano nazwiska proboszcza, k. 66v-67v.

G i e m l i c e⁶⁵⁹. Wizytacja 28 III 1687 r. Wieś należąca do jezuitów z Gdańska, z koś-
ciołem parafialnym, murowanym, pw. św. Jana Chrzciciela. Dzwonnica stawiana w pruski
murowana Uposażenie w dwa łany ziemi. Parafie tworzyła jedynie wieś Giemlice, a wier-
nych było 158 osób. Wielu wiernych z Wyspy Większej przybywało tu dla przystąpienia
do sakramentów. Dom plebański dobry, niedawno odbudowany w tzw. pruski murowana
Był dom dla organisty. Ten był jednocześnie nauczycielem, a wynagradzali go mieszkań-
cy. Parafią administrował Jakub Szwiگیemberg, tu rezydujący i gorliwie sprawujący nabo-
żeństwa, k. 67v-68v.

⁶⁵¹ Obecnie w parafii Żeliszewki.

⁶⁵² Obecnie w parafii Rożyny.

⁶⁵³ Obecnie w parafii Pruszcz Gdański, w archidiecezji gdańskiej. Jest tam tymczasowa kaplica.

⁶⁵⁴ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

⁶⁵⁵ Wezwanie to zapisano, w miejscu pozostawionym, inną ręką, zapewne w czasie później-
szym.

⁶⁵⁶ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁶⁵⁷ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁶⁵⁸ Obecnie w parafii Sobowidz.

⁶⁵⁹ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

D a l w i n⁶⁶⁰. Wizytacja 1 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie sobowidzkim, z kościołem parafialnym, drewnianym, który był jednak filią parafii w Miłobądz, pw. św. Mikołaja. Od dłuższego czasu świątynia jest znacznie zniszczona. Odbudować powinien ją proboszcz z Miłobądz z pomocą starosty. Nie było ty żadnych wsi, poza parafialną, ani domu dla proboszcza. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, na których były domy, zamieszkałe przez wieśniaków, którzy ziemię dzierżawili, k. 68v-69.

M i ł o b ą d z. Wizytacja 1 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Kościół parafialny murowany i ładny, na wzór bazyliki wystawiony, z wieżą, ale nie zanotowano wezwania. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Miłobądz, Kolink⁶⁶¹, Pszczółki, Żenistawki, Rambielcz⁶⁶², Dalwin, Malenin, Łukocin, Mieścín, Dąbrówka, Zajączkowo. Wiernych około 600 osób. Był dom dla proboszcza, ale niezbyt wygodny. Organista i nauczyciel mieli swoje domy. Parafia administrowana była przez, niepodanego imienia, Korpalewskiego, k. 69-70.

D e m b l i n⁶⁶³. Wiaz. 1 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie skarszewskim. Dawniej była tu kaplica katolicka, ale teraz pozostał tylko cmentarz i dzwonnica drewniana, niedawno przez mieszkańców wystawiona, ale już niszcząca. Były dwa piękne dzwony. Nie było żadnego wyposażenia, k. 70.

S k a r s z e w y. Wizytacja 1 IV 1687 r. Miasto (oppidum) królewska Świątynia parafialna murowana, ale nie wiadano, jakiego była wezwania. Opis świątyni. Były dobre organy. W dzwonnicy znajdowały się cztery dzwony. Bractwo św. Anny, posiadające swoje paramenta liturgiczne, rządzące się swoimi statutami. Uposażenie stanowiło sześć łanów ziemi. Miejscowości parafialne: miasto Skarszewy i wsie: Demblin, Nigut⁶⁶⁴, Mirowo⁶⁶⁵, Boże Pole, Kamierowo, Czarnocin, Czysta Woda. Wiernych około 320 osób. Dom plebański spłonął przed trzema laty, ale został odbudowany. Proboszcz posiadał jeszcze ogrody i łąki, tu wymienione. Poza miastem położona była prepozytura św. Jerzego, przy której dawniej była świątynia, po której pozostały jedynie fundamenty, posiadająca własne uposażenie. Znajdował się także przytułek, a w nim trzech podopiecznych, żyjących z jałmużny. Organistówka spaliła się, tak iż zamieszkał organista w domu nie będącym własnością parafii. ale utrzymywany był z ofiar oraz przez bractwo św. Anny. Nie było szkoły ani nauczyciela. Parafią i prepozyturą administrował Jan Kazimierz Jugowski, k. 70-71v.

S z c z o d r o w o. Wizytacja 2 IV 1687 r. Wieś należąca do starostwa skarszewskiego. Świątynia parafialna drewniana, pw. św. Szymona i Judy. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Szczodrowo, Nowy Wiec, Stary Wiec⁶⁶⁶, Młynek Szczodrowski i sześć osad nazwanych Huta⁶⁶⁷. Wiernych około 250 osób. Nie było plebanii. Z czterech innych domów proboszcz

⁶⁶⁰ Obecnie pewnie wieś Dalwin, wieś na terenie parafii Miłobądz.

⁶⁶¹ Może Kolnik, podany u Tomczaka.

⁶⁶² Obecnie nie istnieje.

⁶⁶³ Obecnie wieś Demlin w parafii Skarszewy.

⁶⁶⁴ Zna tę Miejscowości Tomczak. Obecnie nie istnieje.

⁶⁶⁵ Obecnie w parafii Godziszewo.

⁶⁶⁶ Obecnie w parafii Wysin.

⁶⁶⁷ Teraz tylko Przerebska Huta.

pobierał czynsz. Nie było szkoły, ani uposażenia dla niej. Parafią administrował proboszcz ze Skarszew, odprawiając tu w co trzecią niedzielę i w święta, k. 71v-72.

W y s i n. Wizytacja 3 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego, z kościołem parafialnym drewnianym, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana z dwoma dużymi dzwonami. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi oraz dwa domy, ale aktualnie nie przynosiły dochodu. Wsie parafialne: Wysin, dwie wsie Skrzydłowo, Szatarpy, Szumleś, Łąki, Trzepowo, Piekło Dolne, Stary Wiec, Iłowica. Był dom plebański, a także inny dom, z którego proboszcz pobierał czynsz. Organista miał dom i był wynagradzany przez mieszkańców. Parafią administrował Franciszek Ernest Kossowski, tu rezydujący, k. 72-73.

R e k o w n i c a. Wizytacja 3 IV 1687 r. Wieś szlachecka Klińskich. Kościół parafialny drewniany, z wieżą jako dzwonnica, z dwoma dzwonami, pw. św. Michała. Opis świątyni. Uposażenie w dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Rekowica, Bendomin, Bendomin. Wiernych tylko 12 osób. Nie było domu plebańskiego. Nie było domu dla plebana. Był domek dla nauczyciela, ale spłonął. Był mały fundusz dla utrzymania nauczyciela. Parafią administrował proboszcz z Niedamowa, odprawiając tu w co drugą niedzielę, k. 73-73v.

N i e d a m o w o⁶⁶⁸. Wizytacja 4 IV 1687 r. Wieś szlachecka Klińskich. Kościół parafialny drewniany, pw. św. Mikołaja, niedawno wzniesiony. Opis świątyni. Dzwonnica z jednym dzwonem. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Niedamowo, Podleś Mały, Podleś Wielki, Stawiska, Luboń. Wiernych około 215 osób, bo inni byli luteranami. Nie było plebanii, a proboszcz mieszkał w domku nauczyciela. Nauczyciel mieszkał u swoich teściów i był utrzymywany przez mieszkańców. Parafią administrował Wojciech Złotowicz, na mocy słownego skierowania przez oficjała gdańskiego, k. 73v-74.

G a r c z y n. Wizytacja 4 IV 1687 r. Wieś szlachecka Garczyńskich, z kościołem parafialnym murowanym, pw. św. Andrzeja. Opis kościoła. Na dzwonnicy jeden dzwon. Wsie parafialne: Garczyn, Kitowo, Równe, Orle, Liniewo, Liniewko, Lubieszyn, Płachty. Nie podano ilości wiernych. Dom plebański niezbyt wygodny. Proboszcz miał prawo połowy ryb w pobliskim jeziorze, Dom dla organisty i nauczyciela w jednej osobie. Parafią administrował Jan Szuszkiewicz, rezydujący na miejscu, ale aktualnie dostał już bogatsze beneficjum w parafii Nowa Cerkiew, k. 74-75.

O b o z i n⁶⁶⁹. Wizytacja 5 IV 1687 r. Wieś szlachecka należąca do rodziny Loka. Był tu kościół filialny parafii Godziszewo, murowany, pw. św. Michała Archanioła. Opis kościoła. Dzwonnica drewniana, niedawno zbudowana, z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi, ale dziedzic dał do użytkowania tylko dwa łany. Dawne wizytacje mówią o czterech łanach. Przytoczono dawne wiadomości o poprzednim uposażeniu i o ugodzie z 1653 r. z ówczesnym proboszczem Piotrem Starzyńskim. Nie było domu dla proboszcza i nauczyciela, ani funduszu dla niego. Do parafii należała jedynie wieś Obozin. Nie podano ilości wiernych. Kościołem administrował, jako filialnym, zakonnik Adam Sądecki, cysters z Koronowa, zarządca z Godziszewa, który siedem razy w roku tu odprawiał i sakramenty sprawował. Metryki spisywano w Godziszewie, k. 75-75v.

⁶⁶⁸ Dawna nazwa brzmiała „Jadamowo”.

⁶⁶⁹ Obecnie wieś w parafii Godziszewo.

L u b i s z e w o. Wizytacja 6 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie tczewskim. Kościół parafialny, cały murowany, pw. Świętej Trójcy. Opis kościoła. Dzwonnica z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiło osiem łanów ziemi, oraz jeszcze inne świadczenia. Wsie parafialne: Lubiszewo, Rukosin, Stanisławie, Goszyn⁶⁷⁰, Swarożyn⁶⁷¹, Liniewko i Wędkowy⁶⁷², Zwierzynek⁶⁷³. Wiernych około 440 osób. Dom plebański stary. Proboszcz miał prawo do innych, różnych świadczeń. Domy dla organisty i nauczyciela, których utrzymywała parafia. Proboszcz był Jan Czarliński, kanonik włocławski⁶⁷⁴, zarządzający parafią przez wikariusza, niepodanego imienia, k. 76-76v.

T c z e w⁶⁷⁵. Wizytacja 8 IV 1687 r. Miasto (oppidum) królewska Kościół parafialny niczym bazylika, murowany, pw. Świętego Krzyża i św. Mikołaja. Opis kościoła. Dzwonnica z dwoma dzwonami dużymi. Uposażenie w trzy łany ziemi i inne jeszcze dochody. Miejscowości parafialne: miasto Tczew i wsie: Rokitki⁶⁷⁶, Suchostrzygi, Stangenberg, Czyżykowo, Knybawa, Bałdowo, Śliwiny⁶⁷⁷. Wiernych około 700 osób. Dom plebański dosyć wygodny, ale już zniszczony. Szpital był, ale dla innowierców, utrzymywany przez magistrat. Była szkoła. Nie podano nazwiska proboszcza, k. 76v-77v.

G o r z e d z i e j. Wizytacja 9 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie tczewskim. Kościół murowany, parafialny, pw. św. Wojciecha. Opis świątyni. Były organy. Jednak nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, ponieważ parafianie korzystali z sakramentów w parafii Subkowy. Uposażenie w cztery łany ziemi oraz jedenaście domów, z których należał się czynsz. Do parafii należała jedynie wieś Gorzędziej. Wiernych było około 120 osób. Nie było domu dla proboszcza, ale dawne wizytacje mówią, że taki był. Proboszczem była ta sama osoba, co w Subkowach, k. 77v-78v.

S u b k o w y. Wizytacja 9 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Kościół parafialny murowana, pw. św. Stanisława B. i M. Opis świątyni. Były organy. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Subkowy, Małas Słońca⁶⁷⁸, Wielka Słońca, Niski Garcz⁶⁷⁹, Narkowy, Radostowo, Waćmerek, Waćmierz Wielki, Brzezno⁶⁸⁰, Starzęcin i Czarlin. Wiernych było około 600 osób. Dom dla proboszcza niezbyt wygodny. Organista, i nauczyciel w jednej osobie, miał osobny dom. Był szpital, w połowie którego mieszkał jeden z mieszkańców, płacąc czynsz, a w drugiej połowie było dwóch ubogich, żyjących z jałmużny. Proboszcz Wojciech Józef Korpalewski, mający wikariusza, k. 78v-79v.

⁶⁷⁰ Obecnie w parafii Swarożyn.

⁶⁷¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁶⁷² Obecnie w parafii Swarożyn.

⁶⁷³ Dawniej Zgierzynek, obecnie w paraf. Swarożyn.

⁶⁷⁴ Biogram tego kan. Zob.: S. C h o d y ń s k i, Katalog..., s. 156-157.

⁶⁷⁵ Dawna nazwa brzmiała „Derszewa”.

⁶⁷⁶ Obecnie w parafii Lubiszewo.

⁶⁷⁷ Obecnie w parafii Lubiszewo.

⁶⁷⁸ Obecnie w parafii Gorzędziej.

⁶⁷⁹ Może obecny mały Garc.

⁶⁸⁰ Może obecne Brzusce.

Wizytacja dekanatu gniewskiego

R a j k o w y. Wizytacja 9 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie gniewskim. Kościół parafialny murowany, pw. św. Bartłomieja. Opis kościoła. Wieża z trzema dzwonami. Uposażenie w cztery łany ziemi, a także inne pola oraz cztery domy, z których był pobierany czynsz. Ponadto jeszcze łąki. Parafie tworzyła jedynie wieś Rajkowy. Wiernych było około 300 osób. Dom plebański niezbyt wygodny, i należałoby go odbudować. Nauczyciel miał dom i był utrzymywany przez mieszkańców i uczył dzieci. Parafią administrował Paweł Nurowski, k. 82-83.

P e l p l i n. Wizytacja 10 IV 1687 r. Wieś, w której był klasztor cysterski. Kościół parafialny murowany i dobry, pw. Bożego Ciała. Opis kościoła. Uposażenia żadnego nie było, ponieważ rektorem tej świątyni był zawsze zakonnik, który tylko spełniał rolę zarządcy parafią, z ustanowienia Konsystorza. Do parafii należała tylko wieś Pelplin. Wiernych było około 120 osób. Był szpital, a w nim 6 ubogich, żyjących częściowo z jałmużny, częściowo z darów opata. Organista był wynagradzany z ofiar składanych do skarboxy, k. 83-83v.

G a r c⁶⁸¹. Wizytacja 11 IV 1687 r. Wieś królewska starostwa gniewskiego. Kościół murowany, z wieżą, niewiadomego wezwania. Opis świątyni. Były organy. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz dwa domy, z których pobierano czynsz. Wsie parafialne: Garc, Rudno, Gręblin, Międzyłęż. Nie podano ilości wiernych, ale było dużo luteran, którzy mieli swoją świątynię we wsi Rudno. Dom plebański nie był zbytnio wygodny. Organista i nauczyciel w jednej osobie, posiadał specjalny dom i otrzymywał wynagrodzenie od parafii i mieszkańców, Parafią administrował Andrzej Jan Martini, który tu nie rezydował, ale miał wikariusza, k. 83v-84v.

L i g n o w y. Wizytacja 12 IV 1687 r. Wieś dzierżawiona przez Denhoffów. Kościół parafialny murowany od fundamentów, pw. św. Małgorzaty. Opis świątyni. Dzwonnica murowana, a w niej trzy duże dzwony. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, a ponadto jeszcze 24 morgi oraz pewne czynsze. Wsie parafialne: Lignowy, Kursztyn, Pomyje, Janiszewo. Wiernych około 400 osób. Dom plebański, po spaleniu, odbudowany kosztem parafian. Szkoła także i dom nauczyciela splunęły, ale mieszkańcy przyrzekli, że ją odbudują. Parafią administrował Jakub Piniski, który osobiście i z pomocą wikariusza prowadził duszpasterstwo, k. 84v-86.

U g o d a pomiędzy proboszczem z Lignowych Jakuben Piniskim, a baronem Wilhelmem a Ludinghaus Wolfem, przy pośrednictwie wizytatora Andrzeja Albinowskiego. Chodziło o pretensje proboszcza do właściciela Janiszewa o grunta, a to z tego tytułu, że dawniej w Janiszewie była kaplica. Stanęła ugoda, że obecny dziedzic Janiszewa i jego następcy, będą proboszczowi z Lignowych co roku, na św. Marcina, wypłacać sto złotych polskich. Omówiono jeszcze inne warunki. Dokument ten podpisali obecni w Lignowych, dnia 20 IV 1687 r. świadkowie: Jakub Piniski, proboszcz z Lignowych; Baron Wilhelm Wolf; Andrzej Albinowski, wizytator; Jan Józef Martini, kanonik kruszwicki, i proboszcz i dziekan gniewski, proboszcz z Tymawy i Walichnowych⁶⁸²; Jan Kazimierz Grassiński, kanonik warszawski, dziekan leborski i proboszcz z Lubienia i Bobowa; Wojciech Józef

⁶⁸¹ Obecnie parafia „Wielki Garc”.

⁶⁸² Biogram tego kan. kruszw. Zob. F i u t a k, *Pralaci*, s. 67v.

Korpalewski, dziekan tczewski, proboszcz z Subkowych i Miłobadz; Andrzej Ścipierski, dziekan nowski, proboszcz z Komorska; Jan Chrzyciel Piloni, proboszcz z Piaseczna. Ugodę tę zatwierdził biskup włocławski, Bonawentura [Madaliński], we Włocławku, dnia 21 V 1687 r., k. 86.

S z p r u d o w o⁶⁸³. Wizytacja 12 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie gniewskim. Kościół parafialny murowany, pw. Szymona i Judy Apostołów. Opis świątyni. Nie przechowywano tu Najświętszego sakramentu, ponieważ wierni korzystali z sakramentów w kościele w Lignowych. Uposażenia żadnego nie było. Do parafii należała jedynie wieś Szprudowo. Nie było domu, ani funduszu dla nauczyciela. Duszpasterstwo sprawował proboszcz z Lignowych, który w co trzecią niedzielę tu odprawiał oraz w trzeci dzień świąt, k. 86v.

N o w a C e r k i e w. Wizytacja 13 IV 1687 r. Wieś należąca do opata z Pelplina, z murowaną kościołem parafialnym pw. św. Piotra i Pawła. Opis świątyni. Były duże organy. Wieża i dzwonnica z zegarem i trzema dzwonami. Jako uposażenie były cztery łany ziemi, a także inne dochody. Było bractwo różańcowe, ale bez własnego uposażenia. Wsie parafialne: Nowa Cerkiew, Rożental⁶⁸⁴, Kulice, Gentomie, Morzeszczyna, Rzeżęcín, Borkowo, Rombark, Bielawki, Ropuchy⁶⁸⁵, osada młyńska w Borkowie. Nie podano ilości wiernych. Nie było odpowiedniego domu dla proboszcza, dlatego ten zamieszkiwał mały domek. Był szpital, z jednym podopiecznym. Parafia opłacała tego, który opiekował się zegarem i był jednocześnie kalkancistą. Po odejściu poprzedniego proboszcza, Mateusza Antoniewicza, z prezenty opata naznaczony został proboszcz Jan Suskiewicz, proboszcz z par. Garc, ale parafii jeszcze nie objął. Wspomniano o zapisie na kościół sumy 600 florenów polskich przez Andrzeja Jankowskiego, dającą 7 procent dochodu, z czego każdego tygodnia miała być sprawowana msza za ofiarodawcę, k. 87-89.

P ą c z e w o. Wizytacja 14 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie gniewskim, z kościołem parafialnym, na fundamencie, ale o ścianach częściowo drewnianych, częściowo murowanych, pw. Narodzenia NMP. Opis świątyni. Dzwonnica, jako wieża, częściowo murowana, a częściowo drewniana, z trzema dzwonami. Małe organy, Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz dwa domy. Jeden, zwany Gajdusowka, z fundacji księcia Radziwiłła, dający rocznie 12 florenów czynszu i drugi i drugi dający 7 florenów czynszu. Wsie parafialne: Pączewo i Wolental. Katolików około 350 osób. Opis domu proboszcza i innych doń należących. Przypomniano także o zapisie pewnej sumy i zabezpieczeniu jej na zamku w Gniewie, przez dawnego proboszcz Jana Babeckiego, z czego był roczny dochód 50 florenów, z obowiązkiem odprawiania w każdy piątek mszy o Męce Pańskiej. Nauczyciel był jednocześnie organistą. Parafią administrował Andrzej Kitowski, tu rezydujący, ale co drugą niedzielę odprawiający tu w jedną niedzielę, a w kościele w parafii Czarny Las w drugą, k. 88-89v.

B a r ł o ż n o. Wizytacja 15 IV 1687 r. Wieś w starostwie osieckim. Kościół parafialny, o prezbiterium murowanym, i nawie głównej stawianej w tzw. pruski mur, pw. św. Marcina. Opis świątyni. Były organy. Dzwonnica z drewna, z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz jeden łan użytkowany przez organistę, a także dwa

⁶⁸³ Obecnie wieś w parafii Lignowy.

⁶⁸⁴ Obecnie w parafii Pelplin

⁶⁸⁵ Obecnie w parafii Pelplin.

domy. Dające pewien dochód z czynszu. Wsie parafialne: Barłożno, Mirotki, Piła, Gaścior-ki, Kierwałd, Lipia Góra. Wiernych około 431 osób. Opis domu parafialnego. Organista miał dom oraz pobierał pewne opłaty od parafian. Był szpital z pięcioma ubogimi, ale bez własnego uposażenia i podopieczni żyli z jałmużny. Istniało bractwo św. Izydora, potwierdzone przez Stolicę Apostolską i ordynariusza miejscowego. Parafią administrował Stanisław Herstowski, tu rezydujący, k. 90-91v.

K r ó ł ó w l a s. Wizytacja 16 IV 1687 r. Wieś należąca do konwentu w Pelplinie. Świątynia parafialna wystawiona w pruski mur, pw. św. Mikołaja. Opis świątyni. Dzwonnica złączona ze świątynią, z dwoma dużymi dzwonami. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi dla proboszcza, a trzeci dla parafii, z czego otrzymywano roczny czynsz. Nie było domu dla proboszcza, ani dla szkoły, na którą też nie było żadnego funduszu. Do parafii należała tylko wieś parafialna Królówlas. Wiernych około 90 osób. Administrował tą parafią proboszcz z parafii Nowa Cerkiew, odprawiając tu w co trzecią niedzielę, k. 91v-92.

D z i r ż ą z n o. Wizytacja 16 IV 1687 r. Wieś należąca do kapituły katedralnej włocławskiej. Kościół parafialny murowany, pw. św. Jakuba. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Dzierniążno, Gogolewo i folwark Polskie Brody. Wiernych około 230 oso. Był dom dla nauczyciela, który był wynagradzany z dochodów parafii. Parafią administrował proboszcz z parafii Lignowy, każdej niedzieli i w święta tu odprawiający, k. 92-93.

G n i e w. Wizytacja 17 IV 1687 r. Miasto (civitas) królewska. Kościół parafialny murowany, pw. św. Mikołaja. Opis świątyni. Organy wymagały naprawy. Dzwonnica wymagała spiesznej naprawy. Były w niej trzy dzwony. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz trzy domy dające dochód. Były ponadto ogrody. Miejscowości parafialne: miasto Gniew i wsie: Ciepłe, Gronowo, Bród Niemiecki⁶⁸⁶Cierzpice, Młyn⁶⁸⁷, Druga Strona⁶⁸⁸. Ilości wiernych nie podano. Opis plebanii, stawianej w pruski mur, dobrej i wygodnej, a także innych zabudowań. Był też pewien zapis dany przez księcia Radziwiłła dla proboszcza, z tytułu, że był on promotorem bractwa różańcowego (o tym bractwie brak wiadomości). Za miastem była dawniej kaplica św. Jerzego i szpital. Teraz pozostał jedynie przytułek z pięcioma podopiecznymi, żyjącymi głównie z jałmużny. Była szkoła, w której mieszkał nauczyciel i organista, a także była tam szkoła. Organista, i kantor byli opłacani z dochodów parafii. Parafią administrował Jan Józef Martini, dziekan gniewski, kanonik kruszwicki i brunsbergski, tu rezydujący i mający do pomocy dwóch wikariuszy, k. 93-94v.

W a l i c h n o w y. Wizytacja 14 IV 1687 r. Wieś w starostwie międzyłęzkim. Kościół parafialny, zdaje się, ze stawiany w pruski mur, pw. św. Jana Chrzciciela. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, jak to widać z dawnych zapisów. Ale luteranie, tu zamieszkujący, jeden łan zawłaszczyli. Opis domu parafialnego i innych. Nauczyciel częściowo opłacany przez mieszkańców, częściowo przez parafie. Parafią administrował Jan Józef Martini z Gniewu, sprawując tu duszpasterstwo przez wikariusza, ale w co trzecią niedzielę zapraszał tutejszych wiernych do udziału w nabożeństwie w kościele w Tymawie, k.94v-95v.

⁶⁸⁶ Pewnie obecne Brody Pomorskie.

⁶⁸⁷ Pewnie obecne Gniewskie Młyny.

⁶⁸⁸ Nie zidentyfikowano.

P i a s e c z n o. Wizytacja 18 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie gniewskim. Kościół parafialny murowany, pw. Narodzenia NMP. Opis świątyni. Były dobre organy. Dzwonnica z dwoma dzwonami. Istniało bractwo Szkaplerza, przed sześcioma laty zaprowadzone i przez ordynariusza zatwierdzone. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi z nadania księcia Radziwiłła, co potwierdził król Jan Kazimierz. Były także niektóre domy, kupione z funduszków parafialnych, Mieszkał tam kalkancista. Wsie parafialne: Piaseczno, Jelenie i Bielsk. Wiernych było około 275 osób. Dom plebański dosyć wygodny. Proboszcz miał jeszcze ogrody. Na podstawie nadania przez księcia Radziwiłła, Proboszcz był zobowiązany do śpiewania w soboty oficjum o Matce Bożej. Był przytułek, leżący naprzeciwko plebanii, a w nim pięciu podopiecznych, żyjących z jałmużny. Organista miał osobny dom i użytkował jeden łan ziemi z nadania księcia Radziwiłła, ale miał obowiązek siewania razem z Proboszcz oficjum w soboty. Administrował parafią Jan Piloni, narodowości francuskiej, utrzymując tu wikar., k. 95v-96v.

T y m a w a. Wizytacja 19 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie gniewskim. Kościół parafialny, wystawiony w tzw. pruski mur, pw. św. Michała, konsekrowany w 1665 r. przez biskupa Stanisława Święcickiego. Nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu, a wierni z Tymawy chodzili swe dzieci w Gniewie. Dzwonnica z dwoma dużymi dzwonami. Dawniej parafia ta posiadała własnego proboszcza, ale z zarządzenia biskupa włocławskiego Mikołaja Gniewosza, została inkorporowana do parafii w Gniewie. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Tymawa, Rakowiec⁶⁸⁹, Bielawa⁶⁹⁰, Jazwiska. Katolików około 200 osób. Parafia administrowana przez dziekana z Gniewa, jak to powiedziano przy wyżej, z racji inkorporacji tej parafii. Nabożeństwa były tu odprawiane w co trzecią niedzielę, k. 97-97v.

Wizytacja dekanatu nowskiego

G r a b o w o. Wizytacja 13 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie osieckim. Kościół parafialny, będący filią w parafii Skórcz, zbudowany w tzw. pruski mur, pw. św. Marii Magdaleny. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Do parafii należała jedynie wieś Grabowo. Nie było domu ani dla proboszcza, ani dla nauczyciela, k. 100-101v.

S k ó r c z. Wizytacja 14 IV 1687 r. Wieś król w starostwie osieczkim. Kościół parafialny, cały murowany, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni. Były organy średniej wielkości. Dzwonnica z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiło sześć łanów ziemi i cztery domy, z których pobierano czynsz. Wsie parafialne: Skórcz, Wielbrandowo, Osiek⁶⁹¹, Kocipec, Kasperus, Piecek⁶⁹², Skrzynia⁶⁹³. Wiernych było 711 osób. Zabudowania plebańskie nie były dobre. Z zapisu 2000 florenów, uczynionego przez Błażeja z Labiszyna, zmarłego już proboszcza w Skórczu, a zabezpieczonego na zamku w Gniewie, co dawało rocznie 110 florenów, proboszcz był zobowiązany w każdy piątek odprawiać mszę za zmarłych. Był dom dla nauczyciela i organisty w jednej osobie, który miał odpowiednie uposażenie. Było bractwo wspomagania dusz czyśćcowych, posiadające aprobatę papie-

⁶⁸⁹ Obecnie w parafii Piaseczno.

⁶⁹⁰ Nie zidentyfikowano.

⁶⁹¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁶⁹² Nie zidentyfikowane.

⁶⁹³ Obecnie w parafii Osiek.

ską i biskupa miejscowego. Parafią administrował Jan Pilonio, ale tu nie rezydujący, mając wikariusza w osobie Marcina Tomaszewskiego. Był przytułek, w którym przebywało czterech ubogich, żyjących z jałmużny, k. 100v-101v.

J a n i a⁶⁹⁴. Wizytacja 15 IV 1687 r. Wieś szlach. Wolffów, innowierców. Kościół przed sześćdziesięcioma laty, po zniszczeniu się dawnego drewnianego, zostały odbudowany przez ówczesnego dziedzica Kostkę jako murowany z wieżą i konsekrowany przez biskupa włocł. Macieja Lubieńskiego, pw. Świętej Trójcy. Opis świątyni. Był pozytyw. Na wieży były trzy dzwony. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Leśna Jania, Kościelna Jania, Stara Jania, Kownacki Młyn, Bobrowiec, Słuchacz⁶⁹⁵. Wiernych około 300 oso. Dom plebański w ruinie. Organista był też nauczycielem i miał odpowiednie uposażenie. Parafia administrował Stanisław Herstowski z parafii Barłożno, gdzie też rezydował, tu odprowadzając w co drugą niedzielę, k. 101v-102v.

O p a l e n i e. Wizytacja 19 IV 1687 r. Wieś szlachecka Denhoffów. Kościół wystawiony w tzw. pruski mur, pw. św. Piotra i Pawła, konsekrowany w 1665 r. przez Stanisława Święckiego. Opis świątyni. Dzwonnica nowa, drewniana, z dwoma dzwonami, Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Opalenie i Misterwald. Nie podano ilości wiernych. Szkoły nie było. Przy tym kościele rezydował Jakub Kolmer, dawniej proboszcz w Łalkowych, który był niewidomy. Obowiązki duszpasterskie wypełniał za niego aktualny proboszcz z Łalkowych, zaś Jakub Kolmer, z polecenia Konsystorza Włocławskiego, miał być przyjęty do przytułku we Włocławku, k. 102v-103.

P i e n i a ż k o w o. Wizytacja 21 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Kościół murowany z cegły i kamienia, przez niejakiego Oleskiego, pw. św. Jana Chrzciciela. Był pozytyw. Dzwonnica murowana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi. Podobno, wg dawnych wizytacji były cztery łany. Wsie parafialne: Pieniążkowo, Smarzewo⁶⁹⁶, Ostrowite, Kolmaga⁶⁹⁷, Półwieś, Dąbrówka, Luchowo⁶⁹⁸, Czerwinsk, dwie osady młyńskie⁶⁹⁹, Wiosło⁷⁰⁰, Piła⁷⁰¹, Nowa Wieś⁷⁰². Wiernych było około 350 osób, ale nie wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. . Był szpital, w którym przebywało czterech ubogich żyjących z jałmużny. Bractwo Aniołów Stróżów, istniejące od dawna, ale nie ma odpowiednich dokumentów. Paraf. administr. Od dwóch lat Mateusz Jasiński, z prezenty patronów kościoła Oleskich. Pochodził z archidiecezji gnieźnieńskiej i tu na miejscu rezydował, k. 103-104.

Ł a ł k o w y. Wizytacja 21 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie „Graudentinensis”. Kościół parafialny murowany i ładny, pw. św. Barbary. Opis świątyni. Były organy. Wieża i dzwonnica murowana, z trzema dużymi dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery

⁶⁹⁴ Obecna nazwa parafii brzmi: „Kościelna Jania”.

⁶⁹⁵ Nie zidentyfikowano.

⁶⁹⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁶⁹⁷ Pewnie obecnie w parafii Smętowo.

⁶⁹⁸ Obecnie w parafii Smętowo.

⁶⁹⁹ Może obecny Stary Młyn.

⁷⁰⁰ Pewnie obecne Duże Wiosło.

⁷⁰¹ Pewnie obecnie w parafii Barłożno.

⁷⁰² Nie zidentyfikowano.

łany ziemi oraz trzy domy. Wsie parafialne: Lalkowy, Frąca, Smętowo⁷⁰³, Kopytkowo⁷⁰⁴, Rynkówka, Włosienica, Smętówko, Budzierz⁷⁰⁵, Wiernych było około 400 osób. Opis domu plebańskiego. Proboszcz użytkował też dwie łąki, zwane Rozgardy i Kamionka. Był szpital, ale wymagał odbudowy. Przebywało w nim dwóch ubogich, żyjących tylko z jałmużny. Był dom dla nauczyciela. Zdaje się, że to organista uczył dzieci i był odpowiednio wynagradzany. Od trzech lat administrował tą parafią Andrzej Herstowski i tu rezydował, k. 104-105.

N o w e. Wizytacja 22 IV 1687. Miasto (oppidum) królewska Kościół parafialny wyglądający niczym bazylika, murowany z wieżą, pw. św. Mateusza. Opis świątyni. Były dobre organy. Na wieży trzy dzwony duże. Uposażenie w cztery łany ziemi oraz czynsz 18 florenów, z sumy 300 florenów, na mocy ugody pomiędzy mieszczanami Nowego, a biskupem Wawrzyńcem Gembickim. Miejscowości parafialne: miasto Nowe z zamkiem i wsie: Milewo, Milewko, Kamionka, Kozielec, Bochlin, Tryl, Rychława. Wiernych było 666 osób. Opis zabudowań proboszcza. Poza miastem jest Świątynia murowana, pw. św. Jerzego, ale w niej nie odprawiano. Opis stanu tego kościoła. Nie posiadał aktualnie własnego uposażenia, chociaż dawniej należały do niego trzy łany, o które zawierał swego czasu ugodę z mieszczanami bp Wawrzyniec Gembicki. Przy tej kaplicy znajdował się przytułek, w którym było pięć ubogich kobiet i i jeden mężczyzna, żyjący z jałmużny. Bractwo różańcowe, zaprowadzone przez Proboszcz z Nowego, Piotra Góreckiego, zaaprobowane w 1641 r. przez biskupa włocł. Macieja Łubieńskiego. Posiadało własne uposażenie. Był też cech „mechaników”, zawsze na suche dni zamawiający mszę za zmarłych członków. Parafią administrował Stanisław Cymerman, dawny zakonnik jezuitów, na miejscu rezydujący, k. 105-106v.

P ł o c h o c i n. Wizytacja 23 IV 1687 r. Wieś szlach. Jaśmińskich. Kościół drewn., pw. Św. Wawrzyńca. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi, ale były one uprawiane przez dziedzica uprawiane, bowiem nie było stałego Proboszcz, a dziedzic dobrowolnie zapraszał niekiedy kapłana i go wynagradzał. Wsie parafialne: Płochocin, Płochocinek, Bąkowo, Osady młyńskie nie wymienione z nazwy⁷⁰⁶, Krzewiny. Nie podano ilości wiernych. Nie było domu dla Proboszcz. Od dawna nie było tu duszpasterza i do żadnej parafii sąsiedniej nie była płochocińska parafia przyłączona. Z winy dziedzica nie było prezentowanego kandydata na proboszcza, chociaż on dążył, aby niekiedy w roku, w niedziele i święta, były tu odprawiane nabożeństwa, k. 106v-107v.

K o m o r s k⁷⁰⁷. Wizytacja 23 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Kościół parafialny, cały drewniana, ale bez wieży, niedawno wystawiony, pw. św. Bartłomieja i św. Józefa. Opis świątyni. Organ mały, zwane regalik. Dzwonnica murowana, z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi, ale prawdopodobnie dawniej były wszystkiego cztery łany. Wsie parafialne: Komórsk, Warlubie⁷⁰⁸, Rulewo⁷⁰⁹, Komórsk Ma-

⁷⁰³ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁷⁰⁴ W obecnej parafii Smętowo.

⁷⁰⁵ Może obecny Udzierz.

⁷⁰⁶ Może chodzi o Bakowskimłyn i Borowymłyn.

⁷⁰⁷ Obecnie parafia Komórsk Wielki.

⁷⁰⁸ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁷⁰⁹ Obecnie w parafii Warlubie.

ły. Wiernych około 407 osób. Nie było dobrego mieszkania dla Proboszcz Był dom, zwany wikaryjka, zamieszkały przez rezydującego tu wikariusza. Znajdowała się tu szkoła i był nauczyciel wynagradzany przez parafie i mieszkańców. Był szpital dający schronienie sześciu ubogim, żyjącym z jałmużny oraz bractwo Aniołów Stróżów. Parafią administrował Andrzej Scipierski, jednocześnie dziekan nowski, utrzymując tu wikariusza nazwiskiem Stanisław Stolecki, który uczył się w seminarium wrocławskim, k. 107v-108v.

L u b i e ń⁷¹⁰. Wizytacja 24IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie grudziądzkim, której mieszkańcy wszyscy byli menonitami innowiercami. Kościół paraf. pw. św. Jakuba Większego. Opis świątyni. Nie przechowywano tu Najświętszego Sakramentu. Dzwon jeden zawieszony na drewnianych drągach. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Nie było domu dla Proboszcz Ziemia była wydzierżawiona dwom „Hollandrom”, którzy na niej postawili sobie omy. Byli to memmonici. Wsie parafialne: Lubień Wielki, Lubien Mały, Tragosz⁷¹¹, Zajączkowo Małe i Zajączkowo Wielkie, Maławy. Nie podano ilości wiernych. Nie było domu dla proboszcza i nauczyciela. Po odejściu poprzedniego proboszcza Teofila Grzembskiego, który przeszedł na prepozyturę do Strzelna, w ostatnich dniach przed wizytacją nastał Jan Grasiński, k. 108v-109v.

B z o w o. Wizytacja 25 IV 1687 r. Wieś królewska starostwa „Grandentinensis”. Mieszkańcy tej wsi byli katolikami. Kościół paraf. pw. św. Małgorzaty. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Bzowo, Grupa⁷¹², Fletowo, Osieczek i Piła⁷¹³. Nie podano ilości wiernych. Dom plebański bliski ruiny. Z innych trzech domów Proboszcz pobiera czynsz. Według wizytacji z czasów biskupa Rozrażewskiego, do proboszcza należało jezioro zwane Głowiek. Był szpital z dwoma podopiecznymi, żyjącymi z jałmużny. Proboszcz był ten sam kapłan, co w Lubieniu, k. 109v-110.

Wizytacja dekanatu świeckiego

J e ż e w o. Wizytacja 25 IV 1687 r. Wieś biskupa włocł. Należąca do klucza komor-skiego dóbr biskupich. Kościół mały, o jednym chórze, murowana, pw. Świętej Trójcy. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami dużymi. Uposażenie stanowiło pięć łanów ziemi. Wsie parafialne: Jeżewo, Jaszcz,⁷¹⁴ Kotowka⁷¹⁵ i Taszewko, Legnowo⁷¹⁶, Wężowiec⁷¹⁷, Taszewo, Białe⁷¹⁸, Piskarki, Belno⁷¹⁹, Osłowo, Lipno i Kraplewice⁷²⁰, Lipienki, Laskowice⁷²¹, Buczek, Czersk, Buśnia. Katolików około 250 osób. Dom proboszcza zaniedbany. Nie było funduszu dla nauczyciela i szkoły. Wprawdzie dawniejszy dziedzic Jeżewa (pewnie części), nazwiskiem Konarski, dał na utrzymanie szkoły dwa

⁷¹⁰ Obecnie parafia Lubień Wielki.

⁷¹¹ Nie zidentyfikowano.

⁷¹² Teraz parafia Górna Grupa, a w niej wieś Dolna Grupa.

⁷¹³ Nie zidentyfikowano.

⁷¹⁴ Obecnie Jaszcz Nowy i Jaszcz Stary.

⁷¹⁵ Nie zidentyfikowano.

⁷¹⁶ Nie zidentyfikowano.

⁷¹⁷ Nie zidentyfikowano.

⁷¹⁸ Może obecne Białebłota.

⁷¹⁹ Obecnie w parafii Laskowice.

⁷²⁰ Obecnie w parafii Laskowice.

⁷²¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

kawałki ziemi, jednak następcy to zabrali. Parafią administrował Jakub Sądkowski, k. 112-113.

Ś w i ę t e. Wizytacja 26 IV 1687 r. Wieś szlachecka należąca do Juczyńskich, której mieszkańcy byli Hollendrami i innowiercami. Był tam kościół, który wg wizytacji z czasów biskupa Rozrażewskiego spełniał rolę parafialnego. Nosił wezwanie św. Wojciecha. Była to świątynia wystawiona w tzw. pruski murowana Aktualnie bardzo zaniedbana i opuszczona. Obok, na słupach, jeden dzwon. Dawniej na utrzymanie Proboszcz była ziemia, a teraz nie było nic, nawet schronienia dla kapłana, dlatego była nawet sprawa w sądzie ziemskim. Z tego powodu nabożeństwa odbywały się tu niezwykle rzadko, sprawowane przez proboszcza ze Świecia, Franciszka Doleckiego, k. 113-113v.

S a r t o w i c e⁷²². [Wizytacja 26 IV 1687 r.] Wieś szlach. należąca do Wierchow-skich. Kościół drewniany, na wyspie, blisko Wisły położony, a według wizytacji z czasów biskupa Rozrażewskiego uważany był za filialny parafii Świecie. Opis stanu świątyni. Nie było żadnego uposażenia, ani mieszkania dla kapłana. W przytułku leżącym nad rzeką Wisłą było trzech ubogich, żyjących z jamużny. We wsi Michale też dawniej był kościół, ale pozostał tylko cmentarz i murowany grób. Zabudowania parafialne i uposażenie zabrali mieszkańcy, z nich niejaki Jakub Szelter jeszcze je posiada, ale nie daje żadnego wynagrodzenia. We wsi Stwolno Polskie dawniej był także kościół. Ale teraz stoi jedynie krzyż, wystawiony przez proboszcza ze Świecia, k. 113v-114.

Ś w i e c i e. Wizytacja 26 IV 1687 r. Miasto (oppidum) królewskie, dzierżawione przez wojewodę ruskiego i hetmana Królestwa Polskiego. Kościół parafialny, murowany i wspaniały, pw. św. Stanisława B. Opis świątyni. Organy nowe i dobre. Wieża, służąca za dzwonnice, z trzema dużymi dzwonami. Na cmentarzu kaplica, a w niej obraz Jezusa Ukrzyżowanego zdjętego z Krzyża i złożonego na kolanach Matki Boskiej Bolesnej. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi oraz inne dochody z pewnych zapisów. Przytułek większy, leżący w pobliżu kościoła, dający schronienie dwunastu ubogim, z własnymi dochodami. Przytułek mniejszy, zwany „Chorych Domek”, w którym przebywało pięciu ubogich, także miał własny dochód. Trzeci przytułek znajdował się w pobliżu klasztoru bernardynów, a w nim było także pięciu ubogich i także posiadał własny dochód. Każdy z tych „szpitali” miał własnych prowizorów, którzy zostali wyznaczeni przez magistrat i corocznie przed magistratem, w obecności proboszcza, muszą się rozliczyć z dochodów i rozchodów. Bractwo Literatów, zaprowadzone w 1638 r. i przez biskupa Macieja Lubieńskiego zatwierdzone, z własnym uposażeniem. Bractwo Różańcowe, zaprowadzone przez Augustyna z Imoli, wizytatora apostolskiego dominikanów w Polsce i zatwierdzone przez Konsystorz Generalny Włocławski w 1639 r., także z własnym uposażeniem Bractwo w. Anny, założone przez arcybiskupa lwowskiego, Dymitra Solikowskiego, tu aprobowane przez ordynariusza. Posiadało własne uposażenie. Było ponadto dziesięć bractw rzemieślniczych, czyli cechów, opiekujących się swoimi ołtarzami. Miejscowości Parafialne: Miasto Świecie i wsie: Przechowo⁷²³, Przechówko, Kozłowo, Skarszewo, Sulmówko, Zdzikowy, Wiąg, Caple, Czapelki, Święte Wielkie i Małe⁷²⁴, Marzy Stare

⁷²² Dawniej pisano: „Sartawice”.

⁷²³ Obecnie Świecie Przechowo, siedziba samodzielnej parafii

⁷²⁴ Tam, gdzie dawniej była parafia.

i marzy Nowe⁷²⁵, Michale⁷²⁶, Sartowice⁷²⁷, Sartowice Piaski, Stwolno Wielkie⁷²⁸, Stwolno Małe, Pratin⁷²⁹, Marsk, Przechowski Młyn, Kozłowski Młyn, wieś Mniszek⁷³⁰, Młyn Świecki, Mniszki Młyn. Wiernych było 1167 osób. Były różne zapisy na kaznodzieję, na odmawianie oficjum o Matce Bożej oraz na msze przy ołtarzu Świętego Krzyża. Opis domu proboszcza i innych zabudowań oraz gospodarstwa. Był także dom dla wikariuszy. Organista miał dom i był utrzymywany przez parafię i przez mieszczan. Istniała szkoła i był nauczyciel. Parafia utrzymywała także zakrystianina. Parafią administrował Adam Franciszek Dolecki, posiadający dwóch wikariuszy, a mianowicie Mikołaja Kuklińskiego i Jana Słaboszewskiego, k. 114-117.

G r u c z n o. Wizytacja 27 IV 1687 r. Wieś należąca do kapituły katedralnej gnieźnieńskiej. Kościół paraf. murowana, pw. św. Jana Chrzciciela. Opis świątyni. Były organy. Dzwonnica murowana, z trzema dzwonami dużymi. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi, ale niedawno dzierżawca oddał łan trzeci. Wsie parafialne: Gruczno, Kossowo, Chrystkowo, Luskowo, Luskówko, Małociechowo, Bagniewo, Parlin, Więckowo, Pidinek, Żurowo, Miedzwiedz, Poledno. Nie podano ilości wiernych. Było bractwo Aniołów Stróżów. Opis domu proboszcza i gospodarstwa. Nauczyciel miał swój dom i uczył dzieci za wynagrodzeniem przez parafię. Był szpital dający schronienie pięciu ubogim, żyjącym z jałmużny. Parafia administrował Stanisław Drozdowski, który był jednocześnie dziekanem świeckim i tu na miejscu rezydującym, k. 117-118v.

Ł ą k i e⁷³¹. Wizytacja 28 IV 1687 r. Wieś zakonnica z Chełmna. Kościół paraf., drewniana, pw. Św. Bartłomieja. Opis świątyni. Nie było przechowywanego Najświętszego sakramentu i nie podprawiano tu nabożeństw. Dzwonnica z dwoma dzwonami. Dom parafialny znacznie uszkodzony i mieszka w nim niejaki szewc, płacąc czynsz zakonnikom. Nie ma dokładnych wiadomości o uposażeniu, ale według wizytacji z czasów Rozrażewskiego, miały być dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Łąkie, Więckowo⁷³², Różanna, Gołuszyce⁷³³, Korytowo. Nie podano ilości wiernych, bo parafia nie posiadała własnego proboszcza. Proboszcz z Przysierska, sąsiedniej parafii, stwierdził, że było jedynie sześć osób spowiadających się na Wielkanoc. Widać tu ewidentnie brak opieki duszpasterskiej, k. 118v-119.

P r z y s i e r s k. Wizytacja 28 IV 1687 r. Wieś w starostwie świeckim. Kościół paraf., drewniana, pw. św. Wawrzyńca. Opis świątyni. Był pozytyw. Dzwonnica drewniana, z trzema dzwonami. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Przysiersk,

⁷²⁵ Obecnie nie istnieją.

⁷²⁶ Pewnie to w obecnej parafii Lubień Wielki.

⁷²⁷ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁷²⁸ Obecnie Wielkie Stwolno w parafii Sartowice.

⁷²⁹ Obecnie nie istnieje.

⁷³⁰ Nie zidentyfikowano.

⁷³¹ Obecnie parafia nosi nazwę „Polskie Łąki”.

⁷³² Obecnie w parafii Gruczno.

⁷³³ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

Konopat, Kawieczyn⁷³⁴, Budin⁷³⁵, Bukowiec⁷³⁶, Gawroniec⁷³⁷, Biechówko⁷³⁸, Biechowo, Pniewno⁷³⁹, Drozdowo, Bramka⁷⁴⁰, Jarzembieniec, Olendry Konopackie⁷⁴¹, osada młyńska w Bukowcu. Wiernych katolików około 604 osoby. Opis domu plebańskiego. Organista był jednocześnie nauczycielem, mając swój dom i wynagrodzenie z parafii. Przytułek z pięcioma podopiecznymi żyjącymi z jałmużny. Parafią administrował Wawrzyniec Lachowich, dosyć gorliwy, ale zaznaczono, że nocuje w Konopatach, a nie w swoim domu parafialnym, k. 119-120.

Dr z y c i m. Wizytacja 29 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie świeckim. Kościół paraf., drewniana, pw. Wszystkich Świętych o Oczyszczenia NMP. Stara świątynia nosiła to drugie wezwanie. Obecna świątynia jest nowa. Opis świątyni. Nowe organy. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami. Uposażenie składało się z czterech łąków ziemi oraz domku z ogrodem, z czego był czynsz. Wsie paraf.: Drzycin, Gródek, Lubochiń, Dólsk, Gaski, Dąbrówka, Lubodzież, Wexsie⁷⁴², Siemkowo⁷⁴³, Lniano⁷⁴⁴, Mszano⁷⁴⁵, Brzemiona⁷⁴⁶, Hamer⁷⁴⁷, Zalesie, Jastrzębie, Sierosław, Spławie, Wery, Rowienica, Swinolesie⁷⁴⁸. Wiernych około 800 osób, ale trzech tylko było u spowiedzi wielkanocnej. Opis domu plebańskiego. Była szkoła i nauczyciel uczący dzieci. Nie było domu dla organisty, ale na uposażenie miał łąk ziemi. Przytułek z pięcioma podopiecznymi, żyjącymi z jałmużny. Parafią administrował Walerian Stanisław Sędzicki, rezydujący przy parafii, k. 120-121v.

O s i e⁷⁴⁹. Wizytacja 29 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie świeckim. Kościół paraf. drewniana, pw. św. Bartłomieja, konsekrowany w roku ubiegłym (1686) przez sufr. włocł. Pawła Mieszkowskiego, po odbudowaniu go po pożarze. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łąki ziemi. Wsie parafialne: Osie, Miedzno, Brzeziny, Lipienko⁷⁵⁰, Wierzch, osady młyńskie Żur⁷⁵¹ i Klen⁷⁵². Wiernych około 330 osób i wszystkie spowiadały się na Wielkanoc. Opis domu plebańskiego. Była szkoła i mieszkanie dla nauczyciela, opłacanego przez parafię. Parafią administrował Łukasz Żebkowicz, rezydujący na miejscu, k. 121v-122.

⁷³⁴ Pewnie obecny Kawęczin w parafii Bukowiec Pomorski.

⁷³⁵ Obecny Budyń w parafii Bukowiec Pomorski.

⁷³⁶ Obecnie siedziba parafii Bukowiec Pomorski,

⁷³⁷ Obecnie w parafii Polskie Łąki.

⁷³⁸ Obecnie w parafii Drzycim.

⁷³⁹ Być może Plewno.

⁷⁴⁰ Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski

⁷⁴¹ Może to obecny Polski Konopat.

⁷⁴² Nie zidentyfikowano.

⁷⁴³ Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

⁷⁴⁴ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁷⁴⁵ Obecnie w parafii Lniano.

⁷⁴⁶ Obecnie Brzemienia w parafii Lniano.

⁷⁴⁷ Nie zidentyfikowano.

⁷⁴⁸ Nie zidentyfikowano.

⁷⁴⁹ Dawniej pisano „Ossie”.

⁷⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

⁷⁵¹ Obecnie jest wieś Żur.

⁷⁵² Pewnie to obecna wieś Tleń.

Śliwice. Wizytacja 30 IV 1687 r. Wieś królewska w starostwie świeckim. Kościół paraf., drewniana, pw. św. Katarzyny. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Śliwice, Łązek, Lińsk, Ossówko⁷⁵³, Śliwiczki. Wiernych około 318 osób. Dom parafialny stary. Szkoła była, a nauczyciel opłacany przez parafian. Proboszcz, niepodanego imienia, zmarł przez ośmioma tygodniami przez wizytacją. Z polecenia Konsystorza Bydgoskiego parafią administrował Stanisław Sądecki, zarządca parafii Lubiewo, k. 122v-123.

Cekcyn⁷⁵⁴. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Kościół parafialny, drewniana, pw. Świętego Krzyża, niedawno zbudowany. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana z dwoma dzwonami. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz grunt zwany Kaspustniki. Wsie parafialne: Cekcyn, Suminy, Zamarte, Zalesie, osada młyńska Mokiersk i Nowe, Piece⁷⁵⁵, składające się z części zwanych Krzywogonica, Zielinka i Ostrowy. Wiernych około 160 i wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. Opis domu plebańskiego, znacznie zniszczonego. Nie było domu dla nauczyciela, ale ten zdaje się, że był, skoro pobierał wynagrodzenie. Parafią zarządzał Proboszcz z Bysławia, nie mający dobrej opinii o gorliwości, ale był wikariusz Wojciech Wojciechowski, k. 123-124.

Bysław. Wizytacja 1 V 1687 r. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Kościół parafialny, murowany z kamienia, stary, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni. Dzwonnica drewniana, z dwoma dużymi dzwonami. Uposażenie w pięć łanów ziemi. Wsie parafialne: Bysław, Minikowo, Bysławek, Wępin, Szumiąca⁷⁵⁶, Piła, Szumiąca, Zamrza i Ruda⁷⁵⁷. Wiernych około 300 osób i wszyscy mieli spowiadać się na Wielkanoc. W Bysławku był klasztor sióstr benedyktynek, podlegający klasztorowi w Chełmnie. Opis domu plebańskiego i gospodarstwa. Była szkoła i nauczyciel, ale chociaż pobierał uposażenie, dzieci nie uczył. Parafią administrował Wojciech Beliński, ale ostatnio zrezygnował, ponieważ zaniewidział i parafię powierzono administracji Wojciecha Wojciechowskiego z Cekcyna, k. 124-125.

Lubiewo⁷⁵⁸. Wizytacja 1 V 1687 r. Wieś należąca do dóbr arcybiskupa gnieźnieńskiego. Kościół parafialny drewniana, pw. św. Mikołaja. Opis świątyni. Były organy. Wieża służyła jako dzwonnica z trzema dużymi dzwonami. Na uposażenie były cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Lubiewo, Klonowo, Sucha, Trutnowo oraz osady młyńskie Suski i Ząbrzewski. Wiernych było około 400, i wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. Opis domu plebańskiego. Była szkoła, a nauczyciel opłacany był przez parafię. W przytułku mieszkali cztery osoby, żyjące z jałmużny. Parafią administrował Stanisław Sędzicki, tu rezydujący, k. 125v-126.

Świekatowo. Wizytacja 2 V 1687 r. Wieś należąca do kapituły katedralnej włocławskiej. Kościół paraf. drewniana, pw. św. Marcina. Opis świątyni. Dzwonnica z jednym dzwonem. Jako uposażenie były dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Świekatowo, Zalesie,

⁷⁵³ Pewnie obecne Ossowo.

⁷⁵⁴ Dawniej pisano „Czekcin”.

⁷⁵⁵ Pewnie siedziba obecnej samodzielnej parafii.

⁷⁵⁶ Nie zidentyfikowano.

⁷⁵⁷ Ostatnie cztery Miejscowości Nie zidentyfikowane.

⁷⁵⁸ W tekście nazwa brzmi: „Lubiejewo”.

Błędzin⁷⁵⁹, Ostrowite⁷⁶⁰, Krypocin⁷⁶¹, Branica⁷⁶², Siewno⁷⁶³, Łąkie⁷⁶⁴, Staszki⁷⁶⁵. Wiernych było około 405 osób, i wszyscy mieli spowiadać się na Wielkanoc. Opis domu plebańskiego. Była szkoła, a nauczyciel opłacany był przez parafię. Przytułek bardzo stary, ale było w nim trzech ubogich, żyjących z jałmużny, Parafia administrował Bartłomiej Pawłowski, jednocześnie Proboszcz z Serocka, ale ostatnio przed trzema tygodniami zrezygnował i duszpasterstwo sprawował Mateusz Groniewski, protegowany dziekana ze Świecia, k. 126-127.

Serock. Wizytacja 2 V 1687 r. Wieś królewska w starostwie jasienieńskim. Kościół parafialny, drewniana, pw. św. Szymona i Judy. Opis świątyni. Był pozytywny. Dzwonnica drewniana, z trzema dużymi dzwonami. Było bractwo Różańcowe, roku zeszłego założone przez Andrzeja Sądковского, przeora z Chelmn, aprobowane przez Kandyda Zgorowskiego, przeora krakowskiego i Konssystorz Bydgoski. Posiadało własne uposażenie. Uposażenie parafii stanowiły trzy łany ziemi. Wsie parafialne: Serock, Łowin⁷⁶⁶, Łowinek, Brzeźno, Łaszewo⁷⁶⁷, Nieciszewo⁷⁶⁸, Glinki, Jasiniec, osady młyńskie Lipchorz i Chochołek. Wiernych było około 540 i wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. Opis domu plebańskiego. Szkoła miała swoje pomieszczenie i uposażenie dla nauczyciela. Był przytułek, ostatnio fundowany przez Remigiusza Powalskiego, który dał też zapis stu florenów na dobrach Łaszewo. Aktualnie było pięciu ubogich. Obowiązkiem ubogich, z woli zapisodawcy, były modlitwy w ciągu trzech dni tygodnia. Parafią administrował Bartłomiej Pawłowski, tu rezydujący, k. 127-128v.

Niewieścín. Wizytacja 3 V 1687 r. Wieś szlachecka należąca do Niewieścińskich. Kościół drewniana, pw. św. Jakuba Większego, konsekrowany w 1686 r. przez biskupa włocł. Rozrażewskiego. Opis świątyni. Dwa dzwony zawieszono na słupach, bez dachu. Nie było uposażenia w ziemię, ale był zapis 1000 florenów na dobrach Niewieścín, z czego roczny dochód dzielono dla proboszcza 80 florenów, a na parafię 20 florenów. Wsie parafialne: Niewieścín, Zębów⁷⁶⁹, Suponim, Cieleşzyn, Zbrachlin, Wałdowo⁷⁷⁰, Pruszcz⁷⁷¹, Mruczno⁷⁷², Kozielec⁷⁷³, osada młyńska Grabowo⁷⁷⁴. Wiernych około 500 osób. Opis domu plebańskiego i szkoły. Nauczyciel opłacany był przez parafię. Od dziedzica zależało, kto i jak długo administrował parafią. Ostatnio, od trzech lat, parafią administrował Jakub Dunarski, k. 128v-129v.

⁷⁵⁹ To obecna siedziba parafii Błędzin-Rykowski.

⁷⁶⁰ Obecnie w parafii Błędzin-Rykowski.

⁷⁶¹ Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

⁷⁶² Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

⁷⁶³ Pewnie obecne Szewno.

⁷⁶⁴ Pewnie obecne Małe Łąki.

⁷⁶⁵ Nie zidentyfikowano.

⁷⁶⁶ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

⁷⁶⁷ Obecnie w parafii Polskie Łąki.

⁷⁶⁸ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

⁷⁶⁹ Zna Tomczak. Teraz nie zidentyfikowano.

⁷⁷⁰ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

⁷⁷¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

⁷⁷² Nie zidentyfikowano.

⁷⁷³ Obecnie w parafii Niewieścín.

⁷⁷⁴ Teraz w parafii Topolno.

T o p o l n o. Wizytacja 3 V 1687 r. Wieś szlachecka Konarskiego, podkomorzego pomorskiego. Kościół nowy, murowany, fundowany przez Adama Konarskiego, kanonika warmińskiego, pw. Nawiedzenia NMP. Opis świątyni. Kościół ten, z wsiami parafialnymi i całym funduszem, został oddany w opiekę zakonnikom paulinom. Wsie parafialne: Topolno, Cieleszyn,⁷⁷⁵ Rudki, Grabowo i Grabowsko⁷⁷⁶. W dokumencie erekcyjnym zakonników, określono sposoby wynagrodzenia innych sług kościelnych, k. 129v-130.

Odpis dokumentu: zabezpieczenia praw powiatów leborskiego i bytowskiego, które należą do Rzeczypospolitej. Potwierdzono tam prawa mieszkańców, szlachty, a zwłaszcza Kościoła Katolickiego i jego uposażenia i przywilejów. Pod względem jurysdykcji kościelnej tereny te należą do biskupstwa włocławskiego. Zostało to zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej z dnia 10 VII 1658 r., na podstawie uchwały ze zjazdu w Bydgoszczy z dnia 15 III 1658 r. k134-134v.

Odpis pisma elektora brandenburskiego Fryderyka Vilhelma, z dnia 24 XII 1658 r., wystawionego w „Ripae Holstadia”, w odpowiedzi na pismo biskupa włocławskiego, Kazimierza Floriana Czartoryskiego, wysłanego z Wolborza dnia 14 X [1658 r.], wyrażające wolę zachowania zawartych porozumień, k. 135.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu starogardzkiego wystawione po wizytacji generalnej⁷⁷⁷.

Dla kościoła w S t a r o g a r d z i e, z dnia 15 XI 1687 r., k. 137-138v.

Dla kościoła w K l o n ó w c e, z dnia 13 XI 1686 r., k. 138v.

Dla kościoła w K i s z e w a c h, z dnia 19 XI `1686 r., k. 138v-139.

Dla kościoła w P i n c z y n i e, z dnia 18 XI 1686 r., k. 139-139v.

Dla kościoła w L i b i c h o w i e, z dnia 18 X 1686 r., k. 139v-140.

Dla kościoła w P o g u t k o w i e, z dnia 19 XI 1686 r., k. 140-140v.

Dla kościoła w C z e r s k u, z dnia 21 XI 1686 r., k. 140v-141v.

Dla kościoła w Z b l e w i e, z dnia 18 XI 1686 r., k. 141v

Dla kościoła w B o b o w i e, z dnia 16 XI 1686 r., k. 141v142v

Dekrety reformacyjne dla dekanatu bytowskiego

Dla kościoła w B r u s a c h, z dnia 24 XI 1686 r., k. 145-145v.

Dla Kościoła w S u l ę c z y n i e, z dnia 30 XI 1686 r., k. 145v.

Dla kościoła w P a r c h o w i e, z dnia 1 XII 1686 r., k. 146.

Dla kościoła w N i e z a b z y s z e w i e, z dnia 3 XII 1686 r., 146-146v

Dla kościoła w T u c h o m i u, z dnia 3 XII 1686 r., k. 146v.

⁷⁷⁵ Obecnie w parafii Niewieścín.

⁷⁷⁶ Może obecnie Grabówek.

⁷⁷⁷ Dekrety te, jak to wynika z dat ich wystawienia, sporządzone były przez samego wizytatora w dniu odbywania wizytacji.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu mirachowskiego

Dla kościoła W i e l e, z dnia 23 XI 1686 r., k. 149-149v.
 Dla kościoła L i p u s z, z dnia 26 XI 1686 r., k. 149v-150.
 Dla kościoła K o s c i e r z y n a, z dnia 26 XI 1686 r., k. 150-151v.
 Dla kościoła S i e r a k o w y, z dnia 5 XII 1686 r., k. 151v-152.
 Dla kościoła C h m i e l n o, z dnia 6 XII 1686 r., k. 152.
 Dla kościoła G o r ę c z y n o, z dnia 7 XII 1686 r., 152-152v.
 Dla kościoła L u z i n o, z dnia 15 XII 1686 r., k. 1152v-153.
 Dla kościoła S t r z e p c z, z dnia 10 XII 1686 r., k. 153-153v.
 Dla kościoła L ę b o r k, z dnia 12 XII 1686 r., k. 153v-154.

Dekrety reformacyjne dekanatu puckiego

Dla kościoła C h w a s z c z y n o, z dnia 9 III 1687 r., k. 157-157v.
 Dla kościoła K i e l n o, z dnia 10 III 1687 r., k. 157v-158.
 Dla kościoła P r z o d k o w o, z dnia 10 III 1687 r., k. 158-158v.
 Dla kościoła W e j h e r o w o, z dnia 11 III 1687 r., k. 158v-159.
 Dla kościoła G ó r a, z dnia 11 III 1687 r., k. 159.
 Dla kościoła Ż a r n o w i e c, z dnia 12 III 1687 r., k. 159-159v.
 Dla kościoła S t a r z y n o, z dnia 13 III 1687 r., k. 159v.
 Dla kościoła M e c h o w a, z dnia 13 III 1687 r., k. 159v-160.
 Dla kościoła P u c k, z dnia 13 III 1687 r., k. 160-160v.
 Dla kościoła S t r z e l n o, z dnia 14 III 1687 r., k. 160v-161.
 Dla kościoła Ł e b c z, z dnia 15 III 1687 r., k. 161.
 Dla kościoła S w a r z e w o, z dnia 15 III 1687 r., k. 161.
 Dla kościoła R e d a, z dnia 15 III 1687 r., k. 161v.
 Dla kościoła R u m i a, z dnia 15 III 1687 r., k. 161v-162.
 Dla kościoła O k s y w i e, z dnia 9 III 1687 r., k. 162-162v.
 Dla Kościoła w O l i w i e nie dano żadnego dekretu, a tylko tytuł, k. 162v.

Dekrety reformacyjne dekanatu gniewskiego

Dla kościoła M a t a r n i a, z dnia 16 III 1687 r., k. 164.
 Dla kościoła Ż u k o w o, z dnia 20 III 1687 r., k. 164-164v.
 Dla kościoła G d a Ń s k, z dnia 22 III 1687 r., k. 164v-165v.
 Dla kościoła Ł ę g n o w o, z dnia 23 III 1687 r., k. 165v-166.
 Dla kościoła K ł o d a w a, z dnia 23 III 1687 r., k. 166-166v.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu tczewskiego

Dla kościoła T r ą b k i, z dnia 24 III 1687 r., k. 168.
 Dla kościoła G o d z i s z e w o, z dnia 27 III 1687 r., k. 168-168v.
 Dla kościoła G i e m l i c e, z dnia 27 III 1687 r., k. 169.
 Dla kościoła S k a r s z e w y, z dnia 27 III 1687 r., k. 169-169v.
 Dla kościoła W y s i n o, z dnia 27 III 1687 r., k. 170-170v.
 Dla kościoła R e k o w n i c a, z dnia 3 IV 1687 r., k. 170v.

Dla kościoła N i e d a m o w o, z dnia 3 IV 1687 r., k. 170v-171v.
Dla kościoła G a r c z y n, z dnia 4 IV 1687 r., k. 171v.
Dla kościoła O b o z i n, z dnia 5 IV 1687 r., k. 171v-172.
Dla kościoła T c z e w i L u b i s z e w o, z dnia 6 IV 1687 r., k. 172-172v.
Dla kościoła M i ł o b a d z, S u b k o w y, D a l w i n i G o r z ę d z i e j, z dnia 9 IV 1687 r., k. 172v.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu gniewskiego

Dla kościoła R a j k o w y, z dnia 10 IV 1687 r., k. 155.
Dla kościoła G a r c z, z dnia 10 IV 1687 r., k. 175-175v.
Dla kościoła L i g n o w y, z dnia 11 IV 1687 r., k. 1175v-176v.
Dla kościoła N o w a C e r k i e w, z dnia 12 IV 1687 r., k. 1176v-177.
Dla kościoła P ą c z e w o, z dnia 13 IV 1687 r., k. 1177-177v.
Dla kościoła B a r ł o ż n o, i J a n i a, z dnia 15 IV 1687 r., k. 1177v-178.
Dla kościoła G n i e w, W a l i c h n o w y i T y m a w a, z dnia 17 IV 1687 r., k. 178.
Dla kościoła P i a s e c z n o, z dnia 18 IV 1687 r., k. 178-178v.

Dekrety reformacyjne dekanatu nowskiego

Dla kościoła S k u r c z i G r a b o w o, dnia 14 IV 1687 r., k. 1180-180v.
Dla kościoła P i e n i ą ż k o w o, dnia 21 IV 1687 r., k. 1180v-181.
Dla kościoła L a l k o w y, dnia 21 IV 1687 r., k. 181-181v.
Dla kościoła N o w e, dnia 22 IV 1687 r., k. 1181v-182.
Dla kościoła K o m o r s k, dnia 23 IV 1687 r., k. 182-182v.
Dla kościoła L u b i e ń i B z o w o, dnia 25 IV 1687 r., k. 182v.

Dekrety reformacyjne dekanatu świeckiego

Dla kościoła J e ż e w o, dnia 26 IV 1687 r., k. 184-184v.
Dla kościoła Ś w i e c i e, dnia 27 IV 1687 r., k. 184v-185.
Dla kościoła G r u c z n o, dnia 28 IV 1687 r., k. 1185-186.
Dla kościoła P r z y s i e r s k, dnia 29 IV 1687 r., k. 186-186v.
Dla kościoła D r z y c i m, dnia 29 IV 1687 r., k. 1186v-187.
Dla kościoła O s i e, dnia 30 IV 1687 r., k. 187-187v.
Dla kościoła Ś l i w i c e, dnia 30 IV 1687 r., k. 187v-188.
Dla kościoła C e k c y n, dnia 30 IV 1687 r., k. 188-188v.
Dla kościoła B y s ł a w, dnia 30 IV 1687 r., k. 188v-189.
Dla kościoła L u b i e w o, dnia 1 V 1687 r., k. 189-189v.
Dla kościoła Ś w i e k a t o w o, dnia 2 V 1687 r., k. 189v-190.
Dla kościoła S e r o c k, dnia 2 V 1687 r., k. 190-190v.
Dla kościoła N i e w i e ś c i n, dnia 3 V 1687 r., k. 190v.
Dla kościoła T o p o l n o, dnia 4 V 1687 r., k. 190v-191.

Indeks zwizytowanych parafii, według kolejności odbytej lustracji, k. 192-194v⁷⁷⁸.

⁷⁷⁸ Dla trzech ostatnich dekanatów, a mianowicie gniewskiego, nowskiego i świeckiego, przy

G 20^b

A. OPIS KSIĘGI

[1. Sygn. akt.] G20b.

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio archidiaconatus Pomeraniae, sub felicissimis auspiciis Illustrissimi et Reverendissimi Domini Bonaventurae de Niedzielsko Madaliński⁷⁷⁹, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae, a Perillustri et admodum Reverendo Domino Andrea Albinowski⁷⁸⁰, archidiacono Pomeraniae, cantore Praemisliensi, praeposito Volboriensi, anni domini 1686 et 1687 peracta.*

[3. Daty krańc.] 1686-1687.

[4. Opis zewn.] Łac. 2° (34,8x21,2 cm.) Karta nie foliowana na początku księgi jedna i na końcu księgi jedna, Karta tytułowa oznaczona cyfrą rzymską I, kart foliowanych 122. Karty puste: 119v. Oprawa w skórę, podniszczona. Księga przeszita nicią przez grzbiet oprawy.

[5. Uwagi] Była to wizytacja generalna, jak to wynika z brzmienia zarządzeń powizytacyjnych, czyli z tzw. „dekretów reformacyjnych, wystawionych po zakończeniu lustracji parafii. Dekrety te, nieraz bardzo obszerne. Nie przytaczano ich treści, bo i tak każdy kwerendzista będzie szukał wszystkich szczegółów.

Nie zawsze podawano ilość wiernych.

Identyfikacja miejscowości napotykała nieraz na trudność z tego powodu, że wiele miejscowości w rejonie Gdańska i Gdyni zostało wchłonięte przez te miasta.

Podawano dokładne opisy świątyń i ich uposażenia. To ostatnie było nieraz duże. Z reguły cztery łany ziemi, ale nieraz bywało ich nawet osiem. Nie zawsze zapisano ilość wiernych. O skali rozprzestrzenienia się na tym terenie protestantyzmu świadczy, że nieraz było tylko kilka osób wiernych katolików w parafii. Ciekawe, chociaż nie zawsze podawane, wiadomości o ilości wiernych korzystających ze spowiedzi wielkanocnej. Nieraz było to kilka osób.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI

Strona wewnętrzna okładki pierwszej zawiera napis: Madaliński per Albinowski 1686 et 1687.

Tytuł oryginalny, jak wyżej, k. I.

Uwaga, że ta księga została sporządzona dla Konsystorza Generalnego Gdańskiego, jako odpis z oryginału pozostającego we Włocławku, staraniem Cypriana Kazimierza Wollickiego, oficjała gdańskiego, k. Iv.

Pismo Andrzeja Albinowskiego, z dnia 1 X 1686 r., skierowane do duchowieństwa dekanatów pomorskich, które ma być rozesłane drogą okólnika wszystkim zainteresowanym, zapowiadające wizytację. Przy tej okazji podano też punkta wizytacji, k. 1-2v.

Wizytacja dekanatu starogardzkiego

Starogard. Wizytacja dnia 15 XI 1686 r. Świątynia murowana, pw. św. Mateusza.

indeksie dekretów reformacyjnych poszczególnych parafii, nie podano stron, a jedynie stronę rozpoczęcia indeksu dekanatu.

⁷⁷⁹ Biskup kujawsko-pomorski w latach 1681-1691.

⁷⁸⁰ Biogram tego prafata, a następnie sufragana włocławskiego zob. Chodynski, *Biskupi sufragani*, s. 66-67.

Opis świątyni. Bractwo Różańcowe. Dom parafii częściowo, drewniany, częściowo murowany Proboszcz Kazimierz Wytramowski, ustanowiony w 1658 r. przez oficjała gdańskiego biskupa Stanisława Świecickiego. Miejscowości parafialne: Miasto (civitas) Starogard z przedmieściami, zamkiem i folwarkiem Kotysz⁷⁸¹ i wsie: Sumin⁷⁸², Rakocin, Owidz⁷⁸³, Barchnowy⁷⁸⁴, Kolińcz, Kocborowo. Uposażenie parafii z wykazem odbieranych dziesięcin. Szpital pw. św. Jerzego, za murami miasta, w którym było 6 podopiecznych, k. 1v-3v.

K o k o s z k o w y. Wizytacja 16 XI 1686 r. Wieś należąca do starostwa starogardzkiego. Świątynia murowana, pw. św. Barbary. Opis świątyni. Nie było Proboszcz, a obsługiwali parafii zakonnicy dominikanie z Tczewa. Wsie parafialne: Kokoszkowy, Krag⁷⁸⁵, Orzechówka, inaczej Bączek⁷⁸⁶, Linowiec, Ciecholewy, Żabno i sołectwo w Kokoszkowach. Dominikanie obsługujący te parafię, sprawowali także sakramenty we wsi Szpęgawsk⁷⁸⁷, gdzie była Świątynia pw. Narodzenia NMP. już zniszczona. W Kokoszkowach był szpital, k.3v.

N o w a W i e ś⁷⁸⁸. Wizytacja 16 XI 1686 r. Wieś należąca do starostwa starogardzkiego, z kościołem filialnym parafii Starogard, pw. św. Anny, wystawiony staraniem parafian i przez nich utrzymywany, ale nie sprawowano tu sakramentów, ale wierni udawali się do świątyni Parafialnej. Uposażenie pobierał proboszcz parafii Starogard, k. 4.

J a b ł o w o⁷⁸⁹. Wizytacja 16 XI 1686 r. Wieś królewska, należąca do starostwa gniewskiego. Świątynia murowana, pw. św. Wawrzyńca. Opis świątyni. Nie było własnego Proboszcz, ale obsługiwał ją Proboszcz ze Starogardu. Parafię tworzyła jedynie wieś Jabłowo, a wiernych do sakramentów wielkanocnych było 150, k. 4-4v

D ą b r ó w k a [koło Starogardu]. Wizytacja 17 XI 1686 r. Świątynia murowana, pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Opis świątyni i uposażenia. Do parafii należała sama wieś parafii, a wiernych liczyła ok. 30 osób. Parafią zarządzał proboszcz z Bobowa, k. 4v.

B o b o w o. Wizytacja 17 XI 1686 r. Wieś królewska, należąca do starostwa gniewskiego. Świątynia murowana, pw. św. Wojciecha. Opis świątyni. Przy świątyni szpital, a w nim 6 podopiecznych. Wsie parafialne: Bobowo, Wysoka, Smoląg, Żabianki⁷⁹⁰. Wiernych około 300 osób. Proboszcz Fabian Rotarski, k. 4v-5.

L u b i c h o w o⁷⁹¹. Wizytacja 18 XI 1686 r. Wieś królewska, należąca do starostwa borzechowskiego⁷⁹². Świątynia drewniana, pw. św. Barbary. Opis świątyni, k. 5-5v.

⁷⁸¹ Obecne Koteże w par. Sumin.

⁷⁸² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁷⁸³ Obecnie w parafii Jabłowo.

⁷⁸⁴ Obecnie w parafii Jabłowo.

⁷⁸⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁷⁸⁶ Obecnie w parafii Krag.

⁷⁸⁷ Obecnie w parafii Swarozyn.

⁷⁸⁸ Obecnie nie istnieje, a wieś należy do parafii Starogard Gdański.

⁷⁸⁹ Przez czas pewien nie było tu samodzielnej parafii – zob. Schematyzm z 1928 r.

⁷⁹⁰ Zna ją schematyzm z 1928 r.

⁷⁹¹ W tekście nazwa brzmi „Libichowo”.

⁷⁹² Pewnie od Borzechowa, w .parafii Zblewo, obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

Wsie parafialne: Lubichowo, Zielonagóra, Bietowo, Osowo, Sztekin, Ocypel, Szysz-kowy⁷⁹³ i karczma Pazda⁷⁹⁴. Wiernych prawie 300 osób. Był szpital z trzema podopiecznymi, k. 5v.

Nie było osobnego proboszcza, ale zarządzał parafii proboszcz z Bobowa, k. 5v.

Z b l e w o. Wizytacja 18 XI 1686 r. Wieś król starostwa borzechowskiego. Świątynia drewniany, pw. św. Michała. Opis świątyni, k. 5v-6.

Wsie parafialne: Zblewo, Borzechowo⁷⁹⁵, Radziejewo⁷⁹⁶, Miradowo, Bytonia, Iwicz-no⁷⁹⁷, Piewicki⁷⁹⁸, Młyńsk⁷⁹⁹, Lipy, Błanweld⁸⁰⁰. Nie podano ilości wiernych. Opis uposażenia, k. 6.

Nie było stałego Proboszcz, po rezygnacji poprzedniego, Jana Lwoweckiego, a zrzę-dzał parafią niejaki ks. Andrzej Łęski, k. 6.

P i ń c z y n. Wizytacja 18 XI 1686 r. Wieś królewska w starostwie kiszewskim. Świątynia drewniany, pw. św. Elżbiety. Opis świątyni, k. 6.

Wsie parafialne: Pińczyn, Góra, Semlin⁸⁰¹, Pustkowie⁸⁰². Wiernych około 250 osób. Uposaż. parafii, k. 6v.

Proboszcz Jan Lwowecki, od lat 8, k. 6v.

P o g ó d k i. Wizytacja 19 XI 1686 r. Wieś opata z Pelplina. Świątynia drewniana, pw. św. Piotra i Pawła Ap. Opis świątyni, k. 6v.

Wsie parafialne: Pogódki, Kowalkowy⁸⁰³, Kobyle, Czernikowy⁸⁰⁴, Malikowy⁸⁰⁵, Gło-dowo, Junkrowy⁸⁰⁶, Więckowy⁸⁰⁷, Reszka⁸⁰⁸, Jaroszewy, Wałdówko⁸⁰⁹, Kleszczewo⁸¹⁰, Je-zierce⁸¹¹, Koźmin, Malary, Dek. Wiernych około 300 osób, k. 6v.

Uposażenie proboszcza. Proboszczem był Maciej Władysław Bielowski, k. 7.

W Kleszczewie, posiadłości opata z Pelplina była Świątynia drewniany, ale zniszczo-na, k. 7.

⁷⁹³ Nie zidentyfikowano.

⁷⁹⁴ Nie zidentyfikowano.

⁷⁹⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁷⁹⁶ Obecnie w parafii Borzechowo.

⁷⁹⁷ Pewnie w obecnej parafii Piec.

⁷⁹⁸ Nie zidentyfikowano.

⁷⁹⁹ Pewnie obecna miejscowość Lipski Młyn.

⁸⁰⁰ Pewnie chodzi o Blumfelde – Lipy. Zob. schematyzm 1928 r., s. 582.

⁸⁰¹ Pewnie obecnie w parafii Kleszczewo.

⁸⁰² Nie zidentyfikowano.

⁸⁰³ Nie zidentyfikowano.

⁸⁰⁴ Obecnie Czerniki w parafii Polaszki Stare.

⁸⁰⁵ Pewnie obecne Maliki.

⁸⁰⁶ Obecnie w parafii Starszewy.

⁸⁰⁷ Obecnie w parafii Skarszewy.

⁸⁰⁸ Nie zidentyfikowano.

⁸⁰⁹ Obecnie w parafii Kleszczewo Kościerskie.

⁸¹⁰ Pewnie obecne Kleszczewo Kościerskie.

⁸¹¹ Obecnie w parafii Kleszczewo Kościerskie.

K i s z e w a⁸¹². Wizytacja 19 XI 1686 r. Wieś królewska należąca do starostwa kiszewskiego. Świątynia drewniany, pw. św. Marcina. Opis świątyni, k. 7.

Wsie parafialne: Kiszewa, Konarzyny⁸¹³, Bartoszyłas, Nowa Kiszewa⁸¹⁴, Stary Bukowiec, Nowy Bukowiec, Foshuta, Chwarzcienko⁸¹⁵, Pałubin, Stare Polaszki⁸¹⁶, Polaszki Nowe⁸¹⁷, Bożepole, Turowo⁸¹⁸, Malikowy⁸¹⁹, Dubryk, Strużnik⁸²⁰, Chwarzno, Przedzamcze⁸²¹, Nierabus⁸²², Studzienice⁸²³, Bartel⁸²⁴, Wygonin, Olpuch⁸²⁵, Babie⁸²⁶, Gołun⁸²⁷, Ruda. Wiernych było około 400 osób, k. 7.

Proboszcz Jan Jeliński. Uposażenie parafii. Szkoły nie było, k. 7.

P o l a s z k i. Wizytacja 19 XI 1686 r. Wieś królewska Świąt, drewniany, pw. św. Mikołaja, filia parafii w Kiszewie. Opis świątyni, k. 7v.

C z e r s k⁸²⁸. Wizytacja 21 XI 1686. Wieś królewska starostwa tucholskiego. Świątynia drewniany, pw. św. Marii Magdaleny. Opis świątyni, k. 7v.

Wsie parafialne: Czersk, Łąg⁸²⁹, Mokre, Prusy⁸³⁰, Będźmierowice⁸³¹, Małachyn, Nieżurawa, Legbąd⁸³², Zapędowo⁸³³, Lutom-⁸³⁴, Ryrel⁸³⁵, Pustkowie, Hininy⁸³⁶, Złe mięso⁸³⁷,

⁸¹² Obecnie Kiszewa Stara.

⁸¹³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁸¹⁴ Obecnie w parafii Niedamowo.

⁸¹⁵ Pewnie obecne Chwarzenko,

⁸¹⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii Polaszki Stare.

⁸¹⁷ Obecnie w parafii Polaszki Stare.

⁸¹⁸ Nie zidentyfikowano.

⁸¹⁹ Nie zidentyfikowano.

⁸²⁰ Pewnie obecna Struga.

⁸²¹ Nie zidentyfikowano. Może obecny Zamek Kiszewski.

⁸²² Nie zidentyfikowano.

⁸²³ Pewnie w obecnej parafii Piece.

⁸²⁴ W obecnej parafii Piece.

⁸²⁵ Pewnie w obecnej parafii Konarzyny.

⁸²⁶ Nie zidentyfikowano.

⁸²⁷ Obecnie w parafii Konarzyny.

⁸²⁸ W tekście jest „Czyrsk”.

⁸²⁹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁸³⁰ Obecnie Prusy Stare i Prusy Nowe, w parafii Łąg.

⁸³¹ Obecnie w parafii Łąg.

⁸³² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁸³³ Obecnie w parafii Rytel.

⁸³⁴ Obecnie w parafii Rytel.

⁸³⁵ W tekście napisano, może przez pomyłkę „Pytel”.

⁸³⁶ Nie zidentyfikowano.

⁸³⁷ Obecnie w parafii Łąg.

Wieck⁸³⁸, Zawada⁸³⁹, Kurcze⁸⁴⁰, Kłoczek⁸⁴¹, Twaroznica, Łosiny⁸⁴², Uboga⁸⁴³, Konigort⁸⁴⁴, Ostrowy⁸⁴⁵, Kłodnia, Sienica. Do parafii należało około 1000 osób, k. 7v-8.

Proboszcz Samuel Finck. Opis uposażenia parafii, k. 8.

Łą k. Wizytacja 22 XI 1686 r. Wieś królewska starostwa tucholskiego. Świątynia filialna parafii Czersk, pw. Narodzenia NMP. Opis świątyni. Obowiązki proboszcza spełniał Samuel Finck z Czerska, k. 8.

K l o n ó w k a. Wizytacja 23 XI 1686 r. Wieś królewska Świątynia murowana, pw. św. Katarzyny, Opis świątyni i jej uposażenia, k. 8-8v.

Wsie parafialne: Klonówka, Rywałd, Lipinki, Nowy Dwór [Pelpliński], k. 8v.

Proboszcz Paweł Kurowski, proboszcz z Rajkowych, ponieważ kolator nie prezentował kandydata na proboszcz, 8v.

Wizytacja dekanatu mirachowskiego⁸⁴⁶

W i e l e. 23 XI 1686. Wieś królewska należąca do starostwa tucholskiego. Świątynia drewniany, pw. św. Anny. Opis świątyni i uposażenia, k. 9.

Wsie parafialne: Wiele, Karsin,⁸⁴⁷ Górki, Przytarnia, Dąbrowa, Osowo, Piechowice⁸⁴⁸, Odry⁸⁴⁹ z kaplicą pw. Świętego Krzyża, patronatu szlacheckiego kaplica drewniany, wymagająca naprawy, do czego zobowiązany był dziedzic miejscowy. Posiadała własne paramenta liturgiczne. Do tej kaplicy należały wsie: Wojtal, Wdzydze Tucholskie, Leleko-wiec⁸⁵⁰, Lipa, Zabrody⁸⁵¹, Jankowski⁸⁵², Pustki⁸⁵³, Bąk⁸⁵⁴. Wiernych w parafii było około 600 osób, k. 9v.

Proboszcz Stanisław Jacek Żeromski, k. 9v.

L i p u s z. Wizytacja 26 XI 1686. Wieś królewska należąca do starostwa berneńskiego [kościelżyńskiego]. Świątynia drewniany, pw. św. Michała Archanioła. Opis świątyni, k. 9v-10.

⁸³⁸ Obecnie w parafii Odry.

⁸³⁹ Obecnie w parafii Łąg.

⁸⁴⁰ Pewnie dawna nazwa „Kurcie”.

⁸⁴¹ Obecnie w parafii Legbąd.

⁸⁴² Obecnie w parafii Legbąd.

⁸⁴³ Obecnie w parafii Rytel.

⁸⁴⁴ Obecnie w parafii Rytel.

⁸⁴⁵ Obecnie w parafii Rytel.

⁸⁴⁶ Nazwa od Mirachowa, gdzie był zamek i starostwo, stąd, chociaż nie było tu parafii, to jednak poszła nazwa dekanatu.

⁸⁴⁷ Obecnie siedziba osobnej parafii

⁸⁴⁸ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁸⁴⁹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁸⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

⁸⁵¹ Nie zidentyfikowano.

⁸⁵² Nie zidentyfikowano.

⁸⁵³ Nie zidentyfikowano.

⁸⁵⁴ Obecnie w parafii Karsin.

Wsie parafialne: Lipusz, Kalisz, Juszkowy⁸⁵⁵ Skwierawy, Gostomek, Grzybowo, Piła⁸⁵⁶, Loryniec⁸⁵⁷, Wirówno, Scibor⁸⁵⁸ Trawice, Turzona⁸⁵⁹, Pełk⁸⁶⁰, Dywan⁸⁶¹ Jabłuszko, Śluza, Zdroje, Borówiec. Wiernych ogółem ok. 330 osób, k. 10.

Proboszcz Wojciech Gostomski, k. 10.

B e r n a [Kościerzyna]. Wizytacja 26 XI 1686 r. Miasto (oppidum) król, w starostwie berneńskim. Świątynia murowana, pw. św. Wojciecha i św. Jerzego, zbudowany przed 40 laty. Opis świątyni, k. 10-10v.

Miejscowości parafialne: Miasto Berna i wsie Puc⁸⁶², Grabowo⁸⁶³, Klincz Wielki, Klincz Mały⁸⁶⁴, Wąglikowice, Sarnowy, Częstkowo, Lubiana, Korne, Biebrznica⁸⁶⁵, Owśnice, Sikorzyno, Nowa Wieś, Szembark⁸⁶⁶, Fiszerowa Huta⁸⁶⁷, Barkoczyn Stary⁸⁶⁸, Barkoczyn Nowy⁸⁶⁹, Krusina⁸⁷⁰. Wiernych w parafii było 1173 osoby, k. 10v.

Było bractwo Różańcowe z własnym uposażeniem. Proboszczem zaś był Andrzej Kazimierz Laurynowicz, k. 10v-11.

S t ę ż y c a. Wizytacja 28 XI 1686 r. Wieś szlachecka Jana Łaszewskiego. Świątynia drewniany, pw. św. Jana Chrzciciela. Opis świątyni i uposażenia, k. 11.

Wsie parafialne: Stężycza, Gostomie, Niesiołowice, Mściszewice⁸⁷¹, Borucin⁸⁷², Żurmino, Kamienica⁸⁷³, Zgorzałe, Gołubie, Czaple Stare⁸⁷⁴, Przewóz⁸⁷⁵, Pierszczewo. Wiernych było 250 osób, k. 11.

Proboszcz Marcin Albrechtowicz, k. 11v.

S i e r a k o w i c e. Wizytacja 5 XII 1686 r. Wieś szlachecka Dominika Łaszewskiego. Świątynia drewniana, pw. św. Marcina. Opis świątyni, k. 11v.

Wsie parafialne: Sierakowice, Puzdrowo, Tuchlino, Gowidlino⁸⁷⁶, Lyśniewo⁸⁷⁷, Żała-

⁸⁵⁵ Nie zidentyfikowano.

⁸⁵⁶ Nie zidentyfikowano.

⁸⁵⁷ Dawna nazwa Lorenc.

⁸⁵⁸ Nie zidentyfikowano.

⁸⁵⁹ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁸⁶⁰ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁸⁶¹ Obecnie w parafii Dziemiany.

⁸⁶² Obecnie w par. Rekownica.

⁸⁶³ Pewnie obecne Grabowo Kościerskie, ośrodek samodzielnej parafii.

⁸⁶⁴ Może to obecny Klincz Nowy.

⁸⁶⁵ Nie zidentyfikowano.

⁸⁶⁶ Nie zidentyfikowano.

⁸⁶⁷ Lekcja niepewna. Może to obecna Fingrowahuta.

⁸⁶⁸ Obecnie w parafii Barkoczyn Nowy.

⁸⁶⁹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii

⁸⁷⁰ Nie zidentyfikowano.

⁸⁷¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁸⁷² Nie zidentyfikowano.

⁸⁷³ Nie zidentyfikowano.

⁸⁷⁴ Może w obecnej parafii Brodnica Górna?

⁸⁷⁵ Może w obecnej parafii Brodnica Górna?

⁸⁷⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii

⁸⁷⁷ Obecnie w parafii Gowidlino.

kowo, Dwór Sterzeszewski⁸⁷⁸, Pałubice, Kamienica, Młyny Kamieńskie⁸⁷⁹, Pączewo, Huta Szopska⁸⁸⁰, Mojusz, Huta Mojszewska, Bigosowo⁸⁸¹, Smolnikow⁸⁸², Pałegowski⁸⁸³, Patoki⁸⁸⁴, Sierakowska Huta. Wiernych katolików około 500 osób, k. 11v.

Uposażenie parafii. Proboszcz Wawrzyniec Bepheł, k. 11v-12.

C h m i e l n o, Wizytacja 6 XII 1686 r. Wieś należąca do klasztoru w Żukowie. Świątynia drewniana, pw. św. Piotra i Pawła. Opis świątyni Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, k. 12.

Wsie parafialne: Chmielno, Dwór Chmieliński⁸⁸⁵, Zawory, Ręboszewo⁸⁸⁶, Borzestowo⁸⁸⁷, Miechucino, Łączyno⁸⁸⁸, Borzestowska Huta⁸⁸⁹, Łączyńska Huta⁸⁹⁰, Reskowo, Kozyczkowo, Cieszenie, Garcz, Łapalice, Prokowo⁸⁹¹, Brodnica Dolna⁸⁹², Brodnica Górna⁸⁹³, Grzebieniec⁸⁹⁴, Smetowo⁸⁹⁵, Wilczytyn⁸⁹⁶, Lipowiec⁸⁹⁷. Wiernych około 700 osób, k. 12.

Obowiązki proboszcza spełniał karmelita Stanisław od św. Wojciecha Sowiński, k. 12v.

G o r ę c z y n o., Wizytacja 7 XII 1686 r. Wieś zakonników z Kartuz. Świątynia murowana, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni, k. 12v.

Wsie parafialne: Goręczyno, Ostrzyce, Nowe Czaple⁸⁹⁸, Rąty, Kartuzy⁸⁹⁹, Słomkowy⁹⁰⁰, Somonino, Woyciechowo⁹⁰¹, Borcz⁹⁰², Nowa Wieś⁹⁰³, Egiertowa Huta⁹⁰⁴, Kolano⁹⁰⁵,

⁸⁷⁸ Nie zidentyfikowano.

⁸⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

⁸⁸⁰ Pewnie obecna wieś Szopa.

⁸⁸¹ Nie zidentyfikowano.

⁸⁸² Nie zidentyfikowano.

⁸⁸³ Nie zidentyfikowano.

⁸⁸⁴ Nie zidentyfikowano.

⁸⁸⁵ Obecnie nie wymieniany.

⁸⁸⁶ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁸⁸⁷ Obecnie w parafii Wygoda.

⁸⁸⁸ Obecnie w parafii Wygoda.

⁸⁸⁹ Obecnie nie istnieje.

⁸⁹⁰ Obecnie nie istnieje.

⁸⁹¹ Pewnie obecnie w parafii Kartuzy.

⁸⁹² Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁸⁹³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii

⁸⁹⁴ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁸⁹⁵ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁸⁹⁶ Nie zidentyfikowano.

⁸⁹⁷ Nie zidentyfikowano.

⁸⁹⁸ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

⁸⁹⁹ Pewnie chodzi o dzisiejsze Kartuzy, ośrodek parafii i miasto

⁹⁰⁰ Nie zidentyfikowano.

⁹⁰¹ Pewnie obecne Wyczecowo.

⁹⁰² Obecnie w parafii Kiełpino Kartuzkie.

⁹⁰³ Nie zidentyfikowano.

⁹⁰⁴ Pewnie obecne Egiwertowo.

⁹⁰⁵ Może obecna Kolańskahuta.

Starkowa Huta, Osenkop⁹⁰⁶, Olusino⁹⁰⁷, Kapelowa Huta⁹⁰⁸, Grzybno⁹⁰⁹. Wiernych około 500 osób, oprócz luteran, k. 12v.

Proboszcz Jerzy Wechorowski, 12.

K i e ł p i n o [Kartuskie]. Wizytacja 8 XII 1686 r. Wieś należąca do kartuzów, a w niej świątynia, filialna w parafii Goręcino, murowana, pw. św. Michała, zbudowana przed około 40 laty, nie konsekr. Opis świątyni. Nie należy do tej świątyni żadna wieś. Z sakramentów korzystano w Goręczynie. Nabożeństwa w co trzecią niedzielę sprawował Jerzy Wechorowski, proboszcz z Goręczyna, k. 13.

K a r t u z y. Wizytacja 8 XII 1686 r. Poza klasztorem istniała świątynia pw. św. Katarzyny, filialna parafii Goręczyno. Opis świątyni. W niedzielę odprawiał zakonnik z klasztoru kartuzów, proboszcz zaś tylko kilka razy w roku, k. 13-13v.

S i a n o w o⁹¹⁰. Wizytacja 9 XII 1686 r. Świątynia drewniany, pw. Narodzenia NMP, filialna parafii w Strzeczcu. Opis świątyni, k. 13v.

Wsie parafialne: Sianowe, Staniszewo, Cieszonko, Głusino, Sianowskahuta, Pomieczyskahuta. Ilość wiernych tu należących została wliczona do parafii w Strzeczcu, k. 13v.

S t r z e p c z. Wizytacja 10 XII 1686 r. Wieś królewska w starostwie mirachowskim. Świątynia parafii drewniany, niedawno odbudowana po pożarze, pw. św. Marii Magdaleny. Opis świątyni, k. 14.

Wsie parafialne: Strzecz, Tłuczewo, Linia⁹¹¹, Tępcz, Dargolewo, Poblocie, Smaży-no⁹¹², Łebno⁹¹³, Zęblewo⁹¹⁴, Będargowo⁹¹⁵, Lewino, Miłoszewo, Lewinko, Huta Miłoszewska⁹¹⁶, Nowawieś⁹¹⁷, Mirachowo⁹¹⁸, Bącz⁹¹⁹. Wiernych około 1200 osób, k. 14.

Nie podano nazwiska proboszcza. Był szpital, k. 14.

L u z i n o. Wizytacja 15 XII 1686 r. Wieś zakonnic z Żukowa. Świątynia parafialna drewniany, pw. św. Wawrzyńca. Opis świątyni, k. 14-14v.

Wsie parafialne: Luzino, Gostyczyn⁹²⁰, Kębłowo, Barłomino, Robakowo, Gowino Wielkie i Gowino Małe⁹²¹, Ustarbowo, Sopieszyno⁹²², Częstkowo, Milwino, Wyszecino,

⁹⁰⁶ Nie zidentyfikowano.

⁹⁰⁷ Nie zidentyfikowano.

⁹⁰⁸ Nie zidentyfikowano.

⁹⁰⁹ w obecnej parafii Kartuzy.

⁹¹⁰ Dawniej pisano „Świanowo”.

⁹¹¹ Możliwe, że chodzi tu o siedzibę nowej parafii Linia.

⁹¹² Obecnie w parafii Łebno.

⁹¹³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

⁹¹⁴ Obecnie w parafii Łebno.

⁹¹⁵ Obecnie w parafii Łebno.

⁹¹⁶ Nie zidentyfikowano. Może to obecna wieś Nowahuta.

⁹¹⁷ Nie zidentyfikowano.

⁹¹⁸ Obecnie w parafii Sianowo.

⁹¹⁹ Obecnie w parafii Sianowo.

⁹²⁰ Nie zidentyfikowano.

⁹²¹ Obecnie w parafii Wejcherowo.

⁹²² Obecnie w parafii Wejcherowo.

Strzebielino, Przytoczyna⁹²³, Milwińska Huta, Barłomska Huta⁹²⁴, Piesak⁹²⁵, Kopacz⁹²⁶, Kozieł⁹²⁷, Gołmejda⁹²⁸, Pykron⁹²⁹, Maciuszka⁹³⁰, Lesakowski⁹³¹. Wiernych około 700 osób, k. 14v.

Proboszcz Jan Zgierzyński, k. 14v.

Wizytacja dekanatu bytowskiego

B r u s y. Wizytacja 24 XI. Wieś królewska starostwa tucholskiego. Świątynia paraf. drewniana, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni. Bractwo Szkaplerza Świętego, k. 15.

Wsie parafialne: Brusy, Kosobudy, Gliśno⁹³², Lubnia, Zalesie, Główczewice⁹³³, Czapiewice, Czarnowo, Chełmy Małe i Chełmy Wielkie⁹³⁴, Czyczkowy, Żabno, Męcikał, Czarnica, Spierwa⁹³⁵, Turowiec, Dąbrówka, Okręglik⁹³⁶, Giełdon, Pokrzywno, Drzewicz⁹³⁷, Rublik⁹³⁸, Asmus, Tłuczki⁹³⁹. Wiernych było około 500 osób, k. 15.

Proboszcz Marcin Kowaliński, k. 15.

L e ś n o⁹⁴⁰. Wizytacja 25 XI 1686 r. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Świątynia drewniana, filialna par. Brusy, pw. Świętego Krzyża. Opis świątyni, k. 15.

Wsie parafialne: Lesno, Orlik, Lendy, Wysoka⁹⁴¹, Raduń i Trzebuń⁹⁴², Skoczewo, Kaszuba, Parzyn, Kruszyn, Lamk, Werszyn, Laska, Widmo, Peplin, Windorp. Wiernych około 400 osób, k. 16.

S u ł ę c z y n. Wizytacja 30 XI 1686 r. Wieś szlachecka Heydensteinów. Świątynia drewniana pw. Świętej Trójcy. Opis świątyni i uposażenia, k. 16.

Wsie parafialne: Sulęcżyn, Zdunowice, Żakowo, Podjazy, Kistowo, Wężyny⁹⁴³, Bi-gos⁹⁴⁴, Bukowagóra. Wiernych około 1000 osób.

Było bractwo Różańcowe. Proboszcz Jan Brądwicz, k. 16-16v.

⁹²³ Obecnie w parafii Szemud.

⁹²⁴ Pewnie to obecne Barłomino.

⁹²⁵ Nie zidentyfikowano.

⁹²⁶ Nie zidentyfikowano.

⁹²⁷ Nie zidentyfikowano.

⁹²⁸ Nie zidentyfikowano.

⁹²⁹ Nie zidentyfikowano.

⁹³⁰ Nie zidentyfikowano.

⁹³¹ Nie zidentyfikowano.

⁹³² Obecnie Glisno Małe.

⁹³³ Obecnie w parafii Lesno.

⁹³⁴ Obecnie występuje tylko Wielkie Chełmy.

⁹³⁵ Wówczas pisano zapewne „Sporów”.

⁹³⁶ Obecnie w parafii Ryteł.

⁹³⁷ Obecnie w parafii Swornegace.

⁹³⁸ Nie zidentyfikowano.

⁹³⁹ Nie zidentyfikowano.

⁹⁴⁰ W tekście napisano „Leszno”.

⁹⁴¹ Pewnie obecnie Wysoka Zaborska.

⁹⁴² Nie zidentyfikowano.

⁹⁴³ Może to obecne Węsiory.

⁹⁴⁴ Pewnie obecne Bigusewo.

P a r c h o w o. Wizytacja 1 XII 1686 r. Wieś król, siedziba starostwa niegrodowego parchowskiego. Świątynia parafialna nowa, odbudowana po spaleniu, drewniany, pw. św. Mikołaja, k. 16v.

Wsie parafialne: Parchowo, Grabowo, Sielczno, Nakła, Gałczewo, Jamno, Zukówko⁹⁴⁵, Chośnica, Parchowski Młyn, Nowy Dwór⁹⁴⁶, Kłodno⁹⁴⁷, Suminy⁹⁴⁸, Jamiński Młyn⁹⁴⁹, Żukowski Młynek⁹⁵⁰. Wiernych było około 500 osób, k. 16v.

Proboszcz Jan Czarnowski, k. 16v.

U g o s z c z⁹⁵¹. Wizytacja 3 XIII 1686 r. Wieś w starostwie bytowskim. Mieszkańcy wsi byli wyznania luterńskiego. Świątynia drewniana, w złym stanie, pw. św. Marii Magdaleny, k. 16v-17.

Wsie parafialne: Ugoszcz, Czarna Dąbrowa, Półczno, Ostowa⁹⁵², Dąbrowa⁹⁵³, Sominy, Prondzanka⁹⁵⁴, Kłaczno, Przewóz, Studzienice⁹⁵⁵. Wiernych około 200 osób, k. 17.

Zabudowania parafialne w ruinie. Uposażenie składało się z czterech łąnów ziemi. Nabożeństwa sprawował w co czwartą niedzielę proboszcz z Parchowa, Jan Czarnowski, mający tę parafię w zarządzie, k. 17.

N i e z a b y s z e w o. Wizytacja 3 XII 1686 r. Wieś należąca do starostwa bytowskiego, po niem. nazywająca się Damsdorf. Świątynia pw. Św. Mikołaja, znacznie zniszczona, częściowo drewniany, częściowo murowana, k. 17

Uposażenie składało się z czterech łąnów ziemi. Wsie parafialne: Niezabyszewo, Rekowo⁹⁵⁶, Sierzno⁹⁵⁷. Zabudowania parafialne w dobrym stanie. Proboszczem był Jerzy Braun. Wiernych około 150 osób, k. 17v, k. 17v.

D ą b r ó w k a⁹⁵⁸. Wizytacja 3 XII 1686 r. Świątynia Wystawiona w tzw. pruski murowana, pw. św. Wojciecha. Należała do niej jedynie wieś parafialna. Zamieszkała głównie przez innowierców. Uposażenie stanowiły dwa łąny ziemi. Zabudowania parafii spaliły się. Z uposażenia dla nauczyciela korzystał nauczyciel z Niezabyszewa. W trzecią niedzielę miesiąca odprowadzał tu proboszcz z Niezabyszewa, Jerzy Braun, który administrował tą parafią, k. 17v-18.

B o r z y t u c h o m. Wizytacja 3 XII 1686 r. Wieś starostwa bytowskiego. Świątynia częściowo drewniany częściowo murowana, pw. św. Jerzego. Opis uposażenia. Wsie pa-

---

⁹⁴⁵ Zna tę miejsc. Tomczak. Obecnie nie zidentyfikowano.

⁹⁴⁶ Obecnie w parafii Sulęczyno.

⁹⁴⁷ Obecnie w parafii Sulęczyno.

⁹⁴⁸ Pewnie obecnie w parafii Lipusz.

⁹⁴⁹ Pewnie obecne Jamno.

⁹⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

⁹⁵¹ Obecnie w diecezji pelplińskiej. Nazwa niemiecka Berendorf.

⁹⁵² Pewnie obecna Ośława Dąbrowa.

⁹⁵³ Pewnie obecnie złączona z wsią Ostowa i nazywa się Ośława Dąbrowa.

⁹⁵⁴ Obecnie nie istnieje.

⁹⁵⁵ Była tam kaplica św. Trójcy, drewn., z wieżą spełniającą rolę dzwonnicy.

⁹⁵⁶ Obecnie w parafii Niezabyszewo.

⁹⁵⁷ Obecnie w parafii Niezabyszewo.

⁹⁵⁸ Obecnie Dąbrówka Bytowska, gdzie jest kościół filialny pw. Św. Wojciecha w par. Bytów.

rafialne: Boży Tuchom, Mosterno⁹⁵⁹, Krosnowo, Struszewo, Kotkowo⁹⁶⁰. Było tylko 8 katolików. Zarządzał parafią wspomniany wyżej Jerzy Braun z Niezabyszewa, rzadko tu odprawiający, k. 18-18v.

B y t ó w. Wizytacja 4 XII 1686 r. Mieszkali tu innowiercy. Świątynia murowana, pw. św. Katarzyny. Uposażenie w ziemię i zapisy. Do parafii należały: miasto Bytów i wsie: Żabinowice, Gostkowo, Mądrzechowo, Udorpie, Dąbie, Grzmiąca, Niedarzyno⁹⁶¹, Osiek⁹⁶², Mały Pomysk⁹⁶³, Lupawsk⁹⁶⁴. Wiernych katolików było około 40 osób. Nie było zabudowań parafialnych. Parafią zarządzał Jerzy Braun z Niezabyszewa, k. 18v-19.

T u c h o m i e. Wizytacja 4 XII 1686 r. Wieś starostwa bytowskiego. Luteranie tu mieszkający niedawno zbudowali sobie świątynię. Świątynia katolicka pw. św. Michała Archanioła, drewniana. Opis uposażenia. Wsie parafialne: Tuchomie, Modrzejewo, Trzebiakowy⁹⁶⁵, Ciemno⁹⁶⁶, Tagamie⁹⁶⁷, Mały Tuchom⁹⁶⁸. Wiernych było ok. 25 osób. Zabudowań parafialnych nie było. Parafią administrował proboszcz z Borzyszkowych, Wawrzyniec Ryndwelski, odprawiający tu nieregularnie, k. 19-19v.

Wizytacje dekanatu łęborskiego

L ę b o r k. Wizyt. 12 XII 1686 r. Miasto (civitas) królewska, opanowane przez innowierców. Świątynia parafialna murowana, pw. św. Jakuba, ale po spaleniu bez dachu pozostająca i tylko prezbiterium częściowo przykryte. Do parafii należała wieś Nowa Wieś⁹⁶⁹, gdzie znajdował się kościół filialny i wieś Małoszyce. Wiernych tylko 9 osób. Parafią administrował Franciszek Proust Chambaudiere, k. 20-20v.

N o w a W i e ś⁹⁷⁰. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś królewska, należąca do starostwa leborskiego. Świątynia częściowo murowana, częściowo w tzw. pruski mur stawiana, pw. św. Katarzyny. Opis uposażenia. Wszyscy mieszkańcy byli innowiercami. Proboszcz (nie powiedziano kto), trzy razy w roku odprawiał nabożeństwa w tym kościele, k. 20v.

G a r c z e g o r z e⁹⁷¹. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś królewska Świątynia pw. św. Marii Magdaleny. Prezbiterium murowane, nawa główna stawiana w tzw. Pruski, murowana. Opis uposażenia. Wsie parafialne: Garczegorze, Wilkowo⁹⁷². Było jedynie trzech

⁹⁵⁹ Nie zidentyfikowano.

⁹⁶⁰ Nie zidentyfikowano. Była tam stara kaplica drewn., nie wiadomego wezwania.

⁹⁶¹ Obecnie w parafii Borzytuchom.

⁹⁶² Może Osieki Bytowskie w parafii Bożytuchom.

⁹⁶³ Pewnie to obecny Pomysk Wielki, gdzie jest samodzielna parafia.

⁹⁶⁴ Nie zidentyfikowano.

⁹⁶⁵ Nie zidentyfikowano.

⁹⁶⁶ Nie zidentyfikowano.

⁹⁶⁷ Nie zidentyfikowano.

⁹⁶⁸ Pewnie obecne Tuchomko.

⁹⁶⁹ Obecnie parafii Nowa Wieś Leborska

⁹⁷⁰ Obecnie Nowa Wieś Łęborska.

⁹⁷¹ Dawniej pisano „Garcigorze”.

⁹⁷² Nie zidentyfikowano.

wiernych i rodzina dzierżawcy. Parafią administrował proboszcz z Lęborka, który około sześciu razy tu odprawia, k. 20v-21.

B i a ł o g a r d a⁹⁷³. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wsie królewska, zamieszкана przez innowierców. Dawniej była tu świątynia parafialna, teraz zupełnie zniszczona. Nabożeństwa odprawiano w dzwonnicy. Opis uposażenia. Wsie parafialne: Białogarda, Labin⁹⁷⁴, Landechau⁹⁷⁵, Geś, Frist Electoralis i Frist Nobilis⁹⁷⁶, Szarszau⁹⁷⁷, Wicko⁹⁷⁸, Kramp⁹⁷⁹, Rausie⁹⁸⁰, Nieznachowo, Kopaniewo, Zdrzewno, Strzeżewo, Komoszewo Wysokie, Komoszewo Niskie, Maszewko. Parafian naliczono 5. Był proboszcz, ale nie podano jego nazwiska, k. 21-21v.

Ł e b i e ń. Wizytacja 13 XII 1686 r. Wieś królewska. Świątynia filialna parafii Białogarda, pw. św. św. Michała. Nabożeństwa bardzo rzadko się odprawiają. Opis uposażenia. Katolików we wsi nie było, k. 21v.

B r z e ż n o Lęborskie⁹⁸¹. Wizytacja 14 XII 1686 r. Wieś królewska Świątynia parafialna pw. św. Małgorzaty. Opis uposażenia. Wsie parafialne: Brzeżno, Kaczkowo, Kisewo, Sfiślin⁹⁸², Pużyce, Rękaw⁹⁸³, Strzelęcin Kiszewski, osady młyńskie. Wiernych tylko 5 osób. Parafią administrował proboszcz z Lęborka.

R o z ł a z i n o. Wizytacja 14 XII 1686 r. Wieś należąca do starostwa leborskiego. Świątynia pw. Wojciecha, drewniana. Opis uposażenia. Wsie parafii: Rozłazino, Jeżewo, Dąbrówka, Albek⁹⁸⁴, Gojtowo⁹⁸⁵, Wielistowo⁹⁸⁶, Bożepole Małe⁹⁸⁷, Bożepole Wielkie⁹⁸⁸, Paraszyno, Osiek, Łówcz, Nawcz, Ketrzyno⁹⁸⁹, Lubowidze⁹⁹⁰. Wiernych katolików tylko ok. 15 osób. Parafia administrowana przez proboszcza z Lęborka, k. 22-22v.

⁹⁷³ Dawniej pisano „Belgard”.

⁹⁷⁴ Pewnie Łebień.

⁹⁷⁵ Pewnie Łędziechowo.

⁹⁷⁶ Nie zidentyfikowano.

⁹⁷⁷ Pewnie Skarszewo.

⁹⁷⁸ Obecnie w parafii Chabrowo.

⁹⁷⁹ Pewnie obecna Krempa Kaszubska.

⁹⁸⁰ Pewnie Roszczyce. Zna Tomczak.

⁹⁸¹ Dawniej pisano tylko „Brzeżno”.

⁹⁸² Może to obecne Świetlino.

⁹⁸³ Obecnie nie istnieje.

⁹⁸⁴ Obecnie nie istnieje.

⁹⁸⁵ Obecnie nie istnieje.

⁹⁸⁶ Obecnie w parafii Bożepole Wielkie.

⁹⁸⁷ Obecnie w parafii Bożepole Wielkie.

⁹⁸⁸ Obecnie siedziba osobnej parafii

⁹⁸⁹ Obecnie nie istnieje.

⁹⁹⁰ Obecnie prawd. W par. Nowa Wieś Lęborska.

Dekanat pucki

C h w a s z c z y n o⁹⁹¹. Wizytacja 9 III 1687 r. Wieś biskupa włocł. Świątunia pw. Apost. Szymona i Judy [Tadeusza], częściowo drewniany, częściowo w tzw. pruski mur wystawiona. Opis świątyni i jej uposażenia. Wsie parafialne: Chwaszczyno, Tuchom, Tuchomek, Borowiec, Borowiec⁹⁹². Wiernych około 100 osób. Parafią administrował Piotr Slesiger, proboszcz z Oksywia, odprawiając tu w co drugą niedzielę, k. 22v-23.

K a c k⁹⁹³. Wizytacja pewnie też 9 III 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia drewniany, pw. św. Wawrzyńca, ale w ruinie. Uposażenie parafii. Wsie parafialne: Kack, Redłowo i Kolibli⁹⁹⁴. Duszpasterstwo sprawował proboszcz z Chwaszczyna i Oksywia.

K i e l n o. Wizytacja 10 III 1687 r. Wieś królewska. Świątynia pw. św. Marii Magdaleny, wystawiona w tzw., pruski, murowana. Opis Świątyni i uposażenie parafii. Wsie parafialne: Kielno, Bojanie⁹⁹⁵, Wiczlino⁹⁹⁶, Rodowo⁹⁹⁷, Dobrzewino, Koleczkowo, Bieszkowice⁹⁹⁸, Miszewo Małe⁹⁹⁹, Warzno, Warzenko, Psale¹⁰⁰⁰, Nowa Łąka¹⁰⁰¹, Kłosowo (dwie wsie)¹⁰⁰², Jeleń¹⁰⁰³, Karczemki¹⁰⁰⁴, Okuniewo¹⁰⁰⁵. Nie wiadomo było ilu znajdowało się tu wiernych, bo ich nie spisano. Parafią administrował Jakub Kościarski, rezydujący na miejscu i odprawiający w co drugą niedzielę, k. 23-23v.

P r z o d k o w o. Wizytacja 10 III 1687 r. Wieś królewska. Świątynia filialna w parafii Kielno, drewniany, pw. św. Andrzeja Apost. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Przodkowo¹⁰⁰⁶, Młynek, Smółdzino, Kobysewo, Kosowo, Załęże¹⁰⁰⁷, Czarna Huta¹⁰⁰⁸, Pamięcino¹⁰⁰⁹. Nie było wiadomo, ilu znajdowało się tu wiernych. Administrował Jakub Kościarski, proboszcz z Kielna, k. 23v-24.

S z e n w a ł d. Wizytacja 11 III 1687 r. Świątynia pw. św. Mikołaja, drewniany. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Szenwałd¹⁰¹⁰, Donimierz Wielki i Donimierz Mały,

⁹⁹¹ Dawniej pisano „Chwascin”.

⁹⁹² Nie zidentyfikowano.

⁹⁹³ Obecnie w granicach Gdyni.

⁹⁹⁴ Obecnie te miejscowości na terenie Gdyni.

⁹⁹⁵ Pewnie Bojano, obecnie ośrodek samodzielnej parafii

⁹⁹⁶ Nie ustalono, do jakiej parafii należy obecnie.

⁹⁹⁷ Nie zidentyfikowano.

⁹⁹⁸ Obecnie w parafii Nowy Dwór Wejherowski.

⁹⁹⁹ Obecnie Miszewko w parafii Banin.

¹⁰⁰⁰ Pewnie w parafii Szemud.

¹⁰⁰¹ Nie zidentyfikowano.

¹⁰⁰² Obecnie w parafii Cieczewo.

¹⁰⁰³ Nie zidentyfikowano., chyba, że chodzi o Jeleńska Hutę w parafii Szemud.

¹⁰⁰⁴ Nie zidentyfikowano.

¹⁰⁰⁵ Pewnie w parafii Szemud.

¹⁰⁰⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii

¹⁰⁰⁷ Dawniej pisano „Załęcze”.

¹⁰⁰⁸ Pewnie też w parafii Przodkowo.

¹⁰⁰⁹ Nie zidentyfikowano.

¹⁰¹⁰ Nie zidentyfikowano.

Głazicia¹⁰¹¹, Smolacy¹⁰¹², Bukowiec¹⁰¹³. Nie podano ilu było wiernych. Kościół ten był filią parafii w Kielnie i tamtejszy proboszcz tu odprawiał, w co trzecią niedzielę, k. 24-24v.

W e j h e r o w o¹⁰¹⁴ Wizytacja 12 III 1687 r. Miasto (oppidum) fundowane przez Jakuba Wejhera, wojewodę malborskiego, należące do króla. Świątynia parafialna, stawiana w tzw. pruski mur, pw. Świętej Trójcy, konsekrowana przez biskupa sufragana wrocławskiego, Piotra Mieszkowskiego, dnia 6 VIII 1645 r. Opis świątyni i jej uposażenia. Miejscowości parafialne: miasto Wejherowo i wieś: Kapin, Muza¹⁰¹⁵, Nowe Karczmy¹⁰¹⁶, Naniec¹⁰¹⁷, Śmiechowo¹⁰¹⁸, Pętkowice. Nie podano ilości wiernych. Parafią administrował Jan Grasiński, ale tu nie rezydował, dlatego zastępował go zakonnik, franciszkanin, z klasztoru wejherowskiego, k. 24v-25.

G ó r a¹⁰¹⁹. Wizytacja 13 III 1687 r. Świątynia pw. św. Mateusza Apost., drewniany Opis świątyni i uposażenie parafii. Wsie parafialne: Góra, Żelewo, Kniewo, Rybno, Wawarszkowo¹⁰²⁰, Orle¹⁰²¹, Bolszewo¹⁰²², Grabowski¹⁰²³. Wiernych 124 osoby. Była to filia parafii Wejherowo, administrowana przez Jakuba Grasińskiego, którego zastępował gwardian z klasztoru w Wejherowie, k. 25-25v.

B o ł s z e w o. Wizytacja 13 III 1687 r. Wieś szlachecka Bolszewskich i innych. Była niedgdyś Świątynia katolicka, filia parafii Góra, teraz zniszczona, k. 25v.

K n i e w o¹⁰²⁴, Wizytacja 13 III 1687 r. Wieś należąca do starostwa puckiego. Dawniej była tu świątynia–kaplica, pw. św. Marii Magdaleny, fundowana przez mieszkańców jako wotum dziękczynne. Obecnie nie istnieje, k. 25v-26.

L u b o c i n¹⁰²⁵. Wizytacja 13 III 1667 r. Wieś szlachecka Czapskich. Kaplica św. Wojciecha, odzyskana z rak innowierców. Opis kaplicy. Mieszkańcy byli innowiercami. W kaplicy niekiedy odprawia jeden z ojców franciszkanów z Wejherowa, k... 26.

Ż a r n o w i e c¹⁰²⁶. Wizytacja 14 III 1687 r. Klasztor sióstr benedyktynek, Była też świątynia parafialna, murowana, pw. Zwiastowania NMP. Opis świątyni parafialnej. Przy niej było trzech kapłanów: Kaznodzieja Tomasz Kostenowicz, spowiednik Franciszek

---

¹⁰¹¹ Te wsie obecnie w parafii Szemud.

¹⁰¹² Nie zidentyfikowano.

¹⁰¹³ Nie zidentyfikowano.

¹⁰¹⁴ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰¹⁵ Obecnie w parafii Mechowa.

¹⁰¹⁶ Nie zidentyfikowano.

¹⁰¹⁷ Pewnie w parafii Wejherowo.

¹⁰¹⁸ Pewnie w parafii Śmiechowo.

¹⁰¹⁹ Obecnie parafii Góra pomorska, w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰²⁰ Obecnie w parafii Tyłowo.

¹⁰²¹ Nie zidentyfikowano. Zna Tomczak.

¹⁰²² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii

¹⁰²³ Nie zidentyfikowano.

¹⁰²⁴ Parafia obecnie nie istnieje. Miejscowość w pobliżu Wejherowa.

¹⁰²⁵ Parafia nie istnieje, a wieś w par. Tyłowo.

¹⁰²⁶ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

Burski i administrator parafii Jan Górski. Wsie parafialne: Żarnowiec, Wierzchucin, Słaboszyn¹⁰²⁷, Karlikowo¹⁰²⁸, Sobieńczyce, Opatmo¹⁰²⁹, Kolkowo¹⁰³⁰, Kartoszyno, Szymanowo¹⁰³¹, Odargowo, Młyny Żarnowieckie, Cieśla, Świecino, Lubocino¹⁰³², Warzewo, Lipkowo, Nadole, Lętowice, Lisewo, Tyłowo¹⁰³³. Wiernych około 600 osób, k. 26-26v.

S t a r z y n o¹⁰³⁴. Wizytacja 15 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego. Świątynia murowana, fundowana przez opata oliwskiego Kęsowskiego, pw. św. Jana Chrzciciela. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Starzyno, Werblina, Pelchowo¹⁰³⁵, Domatowo¹⁰³⁶, Kłanino, Radoszewo, Parszkowo, folwark Starzyno. Wiernych około 500 osób. Parafią administrował proboszcz z Mechowej, ponieważ parafia Starzyno uważana była za filię parafii Mechowa, k. 26v-27.

M e c h o w a¹⁰³⁷. Wizytacja 15 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego. Świątynia parafii, wystawiona w tzw. pruski mur, pw. Świętego Krzyża. Opis Świątynia i uposażenia. Wsie parafii: Mechowa, Darzłubie, Młyn, wieś Nowa Mechowa, Leśniewo, Piaśnica. Wiernych około 300 osób. Parafią zarządzał, od trzech tygodni, Marcin Kwitowicz z diecezji poznańskiej, k. 27-27v.

P u c k¹⁰³⁸. Wizytacja 16 III 1687 r. Miasto (civitas) królewskie. Świątynia parafialna, murowana, pw. św. Piotra i Pawła Apostoła. Przy niej kaplica, fundowana przez Judyckiego, pw. Niepokalanego Poczęcia i Zwiastowania NMP, posiadająca własne uposażenie. Druga kaplica fundowana przez Jana Weiher, wojewodę malborskiego, też z uposażeniem. Szpital w mieście. Miejscowości parafialne: Miasto Puck i wsie: wieś Puck, Połczyno, Celbowo, Bruzdowo¹⁰³⁹, Pałchowo, Brzezino, Osłonino, Osłonino, Bładzikowo, Smolna, Żelistrzewo, Sławutowo. Wiernych około 1200 osób. Poza miastem znajdował się kościół prepozyturalny św. Jerzego, zniszczony. Przy nim chowają się innowiercy. Parafia administrowana przez Jerzego Michała Diring, dziekana i proboszcza, k. 28-29.

S t r z e l n o¹⁰⁴⁰. Wizytacja 17 III 1687 r. Wieś królewska. Świątynia drewniana, pw. św. Marii Magdaleny. Opis świątyni i jej uposażenia. Wsie parafialne: Strzelno, Leśniewo, Cetniewo Dwór i Poczernino¹⁰⁴¹, Tupadły, Mieroszyno, Młyn, Ostrowo¹⁰⁴², Karwia Duża

¹⁰²⁷ Pewnie Sławoszyń, w parafii Krokowa.

¹⁰²⁸ Obecnie w parafii Tyłowo.

¹⁰²⁹ Nie zidentyfikowano.

¹⁰³⁰ Obecnie nie istnieje.

¹⁰³¹ Nie zidentyfikowano.

¹⁰³² Obecnie w parafii Tyłowo.

¹⁰³³ Obecnie siedziba samodzielnej parafii

¹⁰³⁴ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰³⁵ Pewnie obecne Półchówko,

¹⁰³⁶ Pewnie obecnie w parafii Mechowa.

¹⁰³⁷ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰³⁸ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰³⁹ Może obecne Brudzewo.

¹⁰⁴⁰ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰⁴¹ Obecnie w parafii Władysławowo.

¹⁰⁴² Obecnie w parafii Karwia.

i Mała inaczej zwane Błoto¹⁰⁴³. Wiernych około 400 osób. Parafią administrował, rezydujący w Swarzewie, Jan Axoltz, k. 29-29v.

Ł e b c z.¹⁰⁴⁴ Wizytacja 17 III 1687 r. Wieś królewska ze świątynią murowaną, pw. św. Marcina. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafii: Łebcz i Chłapowo¹⁰⁴⁵. Wiernych około 110 osób. Parafią administrował Jan Axoltz ze Swarzewa, odprawiający tu w co trzecią niedzielę, k. 29v-30.

S w a r z e w o¹⁰⁴⁶. Wizytacja 17 III 1687 r. Wieś królewska. Świątynia, częściowo murowana, a częściowo w tzw. pruski mur stawiana, pw. Narodzenia NMP. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Swarzewo, Gniezdzewo, Wielka Wieś, Hesternest, Husfeld, Nicponia. Wiernych około 300 osób. Proboszcz Jan Axoltz, k. 30-30v.

R e d a¹⁰⁴⁷. Wizytacja 18 III 1687 r. Wieś król, należąca do starostwa puckiego. Świątynia parafialna, drewniana, pw. św. Katarzyny. Opis świątyni i jej uposażenia. Wsie parafialne: Reda, Ciechocino¹⁰⁴⁸, Rekowo¹⁰⁴⁹, Pileszino, Gniewowo, Wyspow¹⁰⁵⁰, Zbychowo, Łasice¹⁰⁵¹, Nowy Dwór¹⁰⁵², Łężyce¹⁰⁵³, Szmolta i Zagorze¹⁰⁵⁴. Wiernych około 300 osób. Parafią administrował Jan Blang, rezydujący w Rumii i obydwie parafie obsługujący, k. 30v-31v.

R u m i a¹⁰⁵⁵. Wizytacja 16 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego. Świątynia pw. Znalezienia Świętego Krzyża, murowana. Opis świątyni i uposażenia. Należała do niej jedynie wieś parafialna. Wiernych około 150 osób. Administrator ten sam, co w parafii Reda, k. 31v-32.

C h y l o n i a¹⁰⁵⁶. Wizytacja 18 III 1687 r. Wieś królewska. Świątynia pw. św. Mikołaja, której prezbiterium było murowane, nawa zaś główna drewniana. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Chylonia, Cisowa, Chwarzno¹⁰⁵⁷. Wiernych około 20 osób. Parafią, jako filię, administrował Piotr Slesigier z parafii Oksywie, k. 32-32v.

O k s y w i e¹⁰⁵⁸. Wizytacja 19 III 1687 r. Wieś zakonnic z Żukowa. Świątynia pw. św. Michała Arch., częściowo murowana, częściowo stawiana w tzw. pruski mur. Opis świą-

¹⁰⁴³ Obecnie samodzielna parafii

¹⁰⁴⁴ Dawniej pisano Lepcz. Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁴⁵ Chłapowo obecnie w parafii Władysławowo.

¹⁰⁴⁶ Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁴⁷ Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁴⁸ Obecnie siedziba parafii Reda-Ciechocino.

¹⁰⁴⁹ Dawniej Rakowo.

¹⁰⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

¹⁰⁵¹ Pewnie obecne Łężyce w parafii Rumia.

¹⁰⁵² To może Nowy Dwór Wejherowski, obecnie samodzielna parafii

¹⁰⁵³ Obecnie w parafii Rumia.

¹⁰⁵⁴ Pewnie o obecnej parafii Rumia

¹⁰⁵⁵ Wówczas pisano „Rumla”. Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁵⁶ Obecnie parafii Gdynia Chylonia w archidiecezji Gdańskiej..

¹⁰⁵⁷ Teraz w parafii Gdynia Witomino

¹⁰⁵⁸ Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

tyni i uposażenia. Wsie parafialne: Oksywie, Obłuże¹⁰⁵⁹, Pogórze, Piasek, Pierwoszyn¹⁰⁶⁰, Kosakowo¹⁰⁶¹, Dębogórze, Mosty, Rewa i Mechaliniki¹⁰⁶², Gdynia¹⁰⁶³, Grabówek, Bytomino¹⁰⁶⁴. Wiernych około 400 osób. Parafią administrował Piotr Slesigier, posiadający pod swoim zarządem jeszcze inne parafii, k. 32v-33.

Dekanat gdański

G d a ń s k. Wizytacja 20 III 1687 r. Świątynia pw. Świętego Ducha, konsekr. przez biskupa Bonawenturę Madalińskiego, odbudowana przez króla Jana III (Sobieskiego), po odebraniu go luteranom. Murowana i pięknie wyglądający. Opis świątyni. Uposażenie parafii. Proboszcz Jerzy Ridelius, dziekan gdański, przy tej świątyni rezydujący, k. 33v-34.

M a t a r n i a¹⁰⁶⁵. Wizytacja 22 III 1687 r. Wieś opata oliwskiego. Świątynia pw. św. Walentego, murowana. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Matarnia, Klukowo, Kokoszki, Czaple, Smogorzyn, Bysowo, Banino, Wysoko Kiełpin, Mały Kiełpin, Nenkowy, Leśmo Bostenhas¹⁰⁶⁶. Ilości wiernych katolików nie zapisano¹⁰⁶⁷. Parafią administrował, nie podany z imienia, zakonnik z Oliwy, na miejscu nie rezydujący, k. 34-34v.

Ż u k o w o¹⁰⁶⁸. Wizytacja 23 III 1687 r. Wieś zakonnic żukowskich, norbertanek. Świątynia parafialna, na skraju wsi w kierunku Gdańska, pw. św. Jana Chrzyciela, cała murowana. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Żukowo, Dzierżąno, Otomino, Rębichowo, Lniska, Borkowo, Małkowo, Sytno, Leżno, Lezienko, Pępowo, Gliniec Szlachecki i Gliniec Klasztorny, Skrzyszewo, Tokary, Miszewo¹⁰⁶⁹, Kczewo, Przyjaźń¹⁰⁷⁰, Niestępowo¹⁰⁷¹, Lichtfeld, Widlino¹⁰⁷², Markoszyń¹⁰⁷³, Łapino¹⁰⁷⁴. Wiernych około 700 osób. Rektor tego kościoła nie miał własnej rezydencji, ale będąc zawsze spowiednikiem zakonnic, przy klasztorze mieszkał. Aktualnie był nim Jan Lejding, k. 34v-35.

P r ę g o w o¹⁰⁷⁵. 24 III 1687 r. Wieś zakonnic św. Brygidy z Gdańska. Świątynia parafialna z kamienia, pw. Bożego Ciała. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Pręgo-

¹⁰⁵⁹ Obecnie siedziba parafii Rewa Obłuże.

¹⁰⁶⁰ Obecnie w parafii Kosakowo.

Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁶¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii

¹⁰⁶² Obecnie w parafii Kosakowo.

¹⁰⁶³ To obecne miasto Gdynia.

¹⁰⁶⁴ Pewnie obecna parafii Gdynia Witomino.

¹⁰⁶⁵ Dawniej pisano „Matarna”. Obecnie parafia Gdańsk Matarnia w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁶⁶ Miejscowości te obecnie nie występują w parafii, ponieważ zostały wchłonięte przez miasto.

¹⁰⁶⁷ Pozostało w rękopisie puste miejsce.

¹⁰⁶⁸ Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁶⁹ Dawniej pisano „Mniszewo”.

¹⁰⁷⁰ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁰⁷¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁰⁷² Pewnie Fidlin.

¹⁰⁷³ Może to obecny Mankocin w parafii Niestępowo?

¹⁰⁷⁴ Obecnie w parafii Niestępowo.

¹⁰⁷⁵ Dawniej pisano „Pragów”. Parafia w archidiecezji Gdańskiej,

wo, Biolkowo i Bielkówko¹⁰⁷⁶, Goszyno, Kleszczewo, Czerniewo, Zaskoczyno, Domachowo, dwie wsie Buszkowo, Lisewo, Żuławka, Ciepelsko¹⁰⁷⁷, dwie wsie Ząbrcz, Ostróżki, Słęgwald, Warcz, Malencino, Bąkowo, Kałbudy¹⁰⁷⁸. Nie zapisano ilości wiernych. Proboszcz miał własny młyn w Pręgowie, z którego dzierżawy czerpał dochód. Parafią zarządzał, jako filialną, Jerzy Ridelius, dziekan i proboszcz z Gdańska, który miał tu stale mieszkającego wikarego, Franciszka Markiewicza, k. 35-35v.

C z a p i e l s k – kaplica. Wizytacja 24 III 1687 r. Należała do konwentu jezuickiego z Szołtand. Nosiła wezwanie św. Mikołaja¹⁰⁷⁹. Wystawiona w tzw. pruski mur. Opis kaplicy. Niekiedy odprawiał tu zakonnik jezuita, przy udziale wiernych ze wsi, k., 35v.

M i e r z e s z y n (po niem. Meysterwald)¹⁰⁸⁰. Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś królewska. Świątynia pw. św. Bartłomieja, filia parafii Świętego Wojciecha. Murowana, ale aktualnie bardzo zniszczona. Paramenta liturgiczne. przechowywane są w domu parafialnym. Mieszkańcy wsi w większości luteranie. Uposażenia parafii. Wsie parafialne: Mierzeszyn i Przywidz, zwany także „Margense”¹⁰⁸¹. Wiernych jedynie 9 osób. Rektorem kościoła był proboszcz z Gdańska, k. 35v-36.

Ż u ł a w k a¹⁰⁸². Wizytacja 24 III 1687 r. Wieś szlachecka. Dawniej był tu kościół parafialny, teraz kaplica wystawiona przed kilkoma laty, pw. św. Małgorzaty, jako filialna parafii w Pręgowie. Opis kaplicy. Należała do niej jedynie wieś Żuławka. Odprawiał w niej, w imieniu proboszcza i dziekana gdańskiego, wikariusz z Pręgowa, k. 36-36v.

Ś w i ę t y W o j c i e c h. Wizytacja 25 III 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia murowana, pw. św. Wojciecha. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Święty Wojciech, Orunia¹⁰⁸³, Gutarbag, Pruszcz, Kiemlady, Lepcz¹⁰⁸⁴, Straszyn¹⁰⁸⁵, Będzieszyn, Reksin, Wojanowo, Tagatowo, Bartlin, Rusocin, Junochowo¹⁰⁸⁶, Machowo, Ratman, Burchweld, Chudomin, Chudomin, Gołąbkowo. Proboszcz nie podał liczby wiernych. Parafią administrował proboszcz z Gdańska, który miał tu wikarego, niepodanego imienia, k. 36v-37.

Ł ę g o w o. Wizytacja 25 III 1687 r. Świątynia pw. św. Mikołaja, murowana. Opis świątyni i uposażenia. Do parafii należała tylko wieś Łęgowo. Dawniej podobno należała także wieś Skowarcz. Wiernych około 400. Nie podano imienia i nazwiska proboszcza, k. 37-37v.

¹⁰⁷⁶ Obecnie w parafii tej tylko Bielkówko.

¹⁰⁷⁷ Pewnie obecne Czapelsko w parafii Jodłowno?

¹⁰⁷⁸ Pewnie obecne Kolbudy, siedziba samodzielnej parafii

¹⁰⁷⁹ Obecnie kościół filialny w parafii Jodłowo, w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁸⁰ Obecnie w archidiecezji Gdańskiej.

¹⁰⁸¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹⁰⁸² Obecnie parafii Żuława Wielka w arch. Gdańskiej.

¹⁰⁸³ Obecny Gdańsk Orunia.

¹⁰⁸⁴ Pewnie Lipce.

¹⁰⁸⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁰⁸⁶ Może Jszkowo.

R ó z y n y¹⁰⁸⁷. Wizytacja 25 III 1687 r. Wieś królewska Świątynia murowana pw. św. Wawrzyńca. Opis świątyni i uposażenia. Do parafii należała tylko ta jedna wieś. Wiernych było około 70 osób. Parafią administrował, wspólnie z parafią Łęgowo, Malachasz Avianus, zakonnik z klasztoru cystersów z Oliwy, odpowiadając raz w jednej, raz w drugiej parafii, k. 37v-38.

K ł o d a w a [Gdańska]. Wizytacja 26 III 1687 r. Wieś opata z Łądu. Świątynia murowana, pw. św. Jakuba Większego. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Kłodawa, Trębki Małe, Kaczki, Ulkowy¹⁰⁸⁸, Kleszczewko¹⁰⁸⁹, Żukczyn, Łguszewo, Zakrzewko, Kłobuczewo. Wiernych około 300 osób. Parafią administrował Gwilelmus Clamers, zakonnik cysters z Paradyża, k. 38-38v.

W o j a n o w o¹⁰⁹⁰. Wieś szlachecka, a w niej kaplica mur, ale w niej nie było nabożeństw, ponieważ dziedzic wsi był innowiercą, k. 38v-39.

Dekanat tczewski

T r ą b k i. Wizytacja 26 III 1687 r. Wieś królewska Świątynia niepodanego wezwania, murowana. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Trąbki Wielkie, Sobowidz¹⁰⁹¹, Pośtołowo¹⁰⁹², Klepiny¹⁰⁹³. Ełganowo. Nie podano ilości wiernych. Parafią administrował Michał Rogaczewski, rezydujący na miejscu, k. 39-39v.

G o d z i s z e w o. Wizytacja 27 III 1687 r. Świątynia murowana, pw. św. Piotra i Pawła. Opis świątyni i uposażenia. Było bractwo św. Franciszka. Wsie parafialne: Godziszewo, Turze Wielkie i Turze Małe, Damaszk, Boroszewko i Boroszewo, Diwel, Zygowice, Trzcińsk, Gołębiewko Średnie i Wielkie, Rościszewo Małe, Rościszewo Wielkie. Wiernych około 600 osób. Nie podano nazwiska proboszcza, k. 39v-40.

G i e m l i c e¹⁰⁹⁴. Wizytacja 28 III 1687 r. Wieś należąca do jezuitów w Gdańsku. Świątynia murowana, pw. św. Jana Chrzciciela. Prawo patronatu należało do tych zakonników i do biskupa włocławskiego, z tym, że dwa razy prezentował proboszcza biskup, a raz zakon. Opis świątyni i uposażenia. Parafię tworzyła jedna wieś. Wiernych było 158 osób. Parafią administrował Jakub Swigiemberg, tu rezydujący, k. 40-41.

D a l w i n¹⁰⁹⁵. Wizytacja 1 IV 1687 r. Wieś królewska Świątynia drewniana, pw. św. Mikołaja, filialna parafii Miłobądz. Opis świątyni i uposażenia, k. 41.

M i ł o b ą d z. Wizytacja 1 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia muro-

¹⁰⁸⁷ W tekście nazwa brzmi „Rozemberg.

¹⁰⁸⁸ Obecnie w parafii Żeliszawki.

¹⁰⁸⁹ Obecnie w parafii Rożyny.

¹⁰⁹⁰ Obecnie w parafii Pruszcz Gdański.

¹⁰⁹¹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹⁰⁹² Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹⁰⁹³ Obecnie w parafii Sobowidz.

¹⁰⁹⁴ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁰⁹⁵ Obecnie na terenie parafii Miłobądz.

wana, ładna, Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Miłobądz, Kolink¹⁰⁹⁶, Pszczółki, Żeniszawki, Rambielcz¹⁰⁹⁷, Dalwin, Malenin, Łukocin, Mieścin, Dąbrówka, Zajączkowo. Wiernych około 600 osób. Parafia administrowana przez, niepodanego imienia, Korpałewskiego.

Dęblin¹⁰⁹⁸. Wizytacja 1 IV 1687 r. Wieś królewska dawniej była tu kaplica katolicka, teraz w ruinie, tylko dzwonnica, odbudowana przez mieszkańców, z dwoma dzwonami, k. 41v-42.

Skarszewy. Wizytacja 1 IV 1687 r. Miasto (oppidum) królewskie. Świątynia murowana, ale nie podano wezwania. Opis świątyni. Przy niej bractwo św. Anny. Miejscowości parafialne: miasto Skarszewy i wsie: Demblin, Nigut¹⁰⁹⁹, Mirowo¹¹⁰⁰, Boże Pole, Kamierowo, Czarnocin, Czysta Woda. Wiernych około 320 osób. Poza miastem prepozytura św. Jerzego, przy której dawniej była świątynia, po której pozostały jedynie fundamenty, posiadająca własne uposażenie. Znajdował się także przytułek, a w nim trzech podopiecznych, żyjących z jałmużny. Parafią i prepozyturą administrował Jan Kazimierz Jugowski, k. 42-43.

Szczodrowo. Wizytacja 2 IV 1687 r. Wieś należąca do starostwa skarszewskiego, w której znajdowała się drewniana Świątynia parafialna pw. św. Szymona u Judy [Tadeusza]. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Szczodrowo, Nowy Wiec, Stary Wiec¹¹⁰¹, Młynek Szczodrowski i sześć osad Huta¹¹⁰². Wiernych około 250 osób. Parafią administrował proboszcz ze Skarszew, odprowadzając tu w co trzecią niedzielę i w święta, k. 43.

Wysin. Wizytacja 3 IV 1687 r. Wieś biskupa włock. Świątynia parafialna drewniana, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Wysin, dwie wsie Skrzydłowo, Szatarypy, Szumleś, Łąki, Trzepowo, Piekło Dolne, Stary Wiec, Hłowica. Parafią administrował Ernest Kossowski, k. 43v-44.

Rekownica. Wizytacja 3 IV 1687 r. Wieś szlachecka Klińskich. Świątynia paraf., drewniana, pw. św. Michała. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Rekownica, Bendomin, Bendominek. Wiernych tylko 12 osób. Parafią administrował proboszcz z Niedamowa, k. 44-44v.

Niedamowo¹¹⁰³. Wizytacja 4 IV 1687 r. Wieś szlachecka Klińskich. Świątynia drewniana pw. św. Mikołaja. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Niedamowo, Podleś Mały, Podleś Wielki, Stawiska, Luboń. Wiernych około 215 osób. Parafią administrował Wojciech Złotowicz, k. 44v-45.

Garczyń. Wizytacja 4 IV 1687 r. Wieś szlachecka Garczyńskich. Świątynia para-

---

¹⁰⁹⁶ Może Kolnik, podany u Tomczaka.

¹⁰⁹⁷ Obecnie nie istnieje.

¹⁰⁹⁸ Obecnie wieś Demlin w parafii Skarszewy.

¹⁰⁹⁹ Zna tę miejsc. Tomczak. Obecnie nie istnieje.

¹¹⁰⁰ Obecnie w parafii Godziszewo.

¹¹⁰¹ Obecnie w parafii Wysin.

¹¹⁰² Teraz tylko Przerębska Huta.

¹¹⁰³ Dawna nazwa „Jadamowo.

fialna murowana, pw. św. Andrzeja Apostoła. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Garczyn, Kitowo, Równe, Orle, Liniewo, Liniewko, Lubieszyn, Plachty. Nie podano ilości wiernych. Parafią administrował Jan Szuszkiewicz, k. 45-45v.

O b o z i n¹¹⁰⁴. Wizytacja 5 IV 1687 r. Wieś szlachecka Loków. Świątynia filialna parafii Godziszewo, murowana, pw. św. Michała Archanioła. Należała do niej tylko wieś Obozin, ale nie podano ilu było katolików. Był przy niej zakonik cysters z Koronowa, Adam Sadecki, k. 45v-46.

L u b i s z e w o. Wizytacja 6 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia murowana, pw. Świętej Trójcy. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Lubiszewo, Rukosin, Stanisławie, Goszyn¹¹⁰⁵, Swarożyn¹¹⁰⁶, Liniewko i Wędkowy¹¹⁰⁷, Zwierzynek¹¹⁰⁸. Wiernych około 440 osób. Proboszczem był Jan Czarliński, kan. włocł.¹¹⁰⁹, zarządzający parafią przez wikarego, niepodanego imienia, k.46-46v.

T c z e w¹¹¹⁰. Wizytacja 8 IV 1687 r. Miasto (oppidum) królewska Świątynia parafialna wyglądająca jak bazylika, pw. Świętego Krzyża i św. Mikołaja. Opis świątyni i uposażenia. Miejscowości parafialne: miasto Tczew i wsie: Rokitki¹¹¹¹, Suchostrzygi, Stangenberg, Czyżykowo, Knybawa, Bałdowo, Śliwiny¹¹¹². Wiernych około 700 osób. Był szpital, ale prowadzony przez miasto dla innowierców. Nie podano nazwiska proboszcza, k. 46v-47v.

G o r z ę d z i e j. Wizytacja 9 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia murowana, pw. św. Wojciecha. Opis świątyni i uposażenia. Wierni korzystali z sakramentów w parafii Subkowy. Parafię tworzyła tylko wieś Gorzędziej. Wiernych około 400. Administrował nią proboszcz z parafii Subkowy, k. 47v-48.

S u b k o w y. Wizytacja 9 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia murowana, pw. św. Stanisława. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Subkowy, Mała Słońca¹¹¹³, Wielka Słońca, Niski Garcz¹¹¹⁴, Narkowy, Radostowo, Waćmerek, Waćmierz Wielki, Brzezno¹¹¹⁵, Starzęcin i Czarlin. Wiernych około 600 osób. Był szpital. Proboszczem był Józef Korpalewski, mający wikarego, k. 48-49.

¹¹⁰⁴ Obecnie wieś w parafii Godziszewo.

¹¹⁰⁵ Obecnie w parafii Swarożyn.

¹¹⁰⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii

¹¹⁰⁷ Obecnie w parafii Swarożyn.

¹¹⁰⁸ Dawniej Zgierzynek, obecnie w parafii Swarożyn.

¹¹⁰⁹ Biogram tego kan. Zob.: S. C h o d y Ń s k i, Katalog..., s. 156-157.

¹¹¹⁰ Dawniejsza nazwa : "Derszewa".

¹¹¹¹ Obecnie w parafii Lubiszewo.

¹¹¹² Obecnie w parafii Lubiszewo.

¹¹¹³ Obecnie w parafii Gorzędziej.

¹¹¹⁴ Może obecny mały Garc.

¹¹¹⁵ Może obecne Brzusce.

Dekanat gniewski¹¹¹⁶

R a j k o w y. Wizytacja 9 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia murowana, pw. św. Bartłomieja. Opis świątyni i uposażenia. Do parafii należała tylko wieś Rajkowy. Katolików było około 300 osób. Administrował parafią Paweł Kurowski, k. 49-49v.

P e l p l i n. Wizytacja 10 IV 1687 r. Wieś z opactwem cysterskim. Oprócz kościoła klasztornego, znajdowała się świątynia parafialna, murowana, pw. Bożego Ciała. Opis świątyni i jej uposażenie. Do parafii należała tylko wieś Pelplin i było około 120 wiernych. Był szpital, utrzymywany przez klasztor. Rektorem był zawsze jeden z zakonników, k. 49v-50.

Garc¹¹¹⁷. Wizytacja 11 IV 1768 r. Wieś królewska. Świątynia murowana, ale nie podano wezwania. Opis świątyni i uposażenia Wsie parafii: Garc, Rudno, Gręblin, Międzyłęż. Nie podano ilości wiernych, ale było dużo luteran. Parafią administrował Andrzej Jan Martini, k. 49v-51.

L i g n o w y. Wizytacja 12 IV 1668 r. Wieś dzierzawiona przez Denhoffa. Świątynia parafialna murowana, pw. św. Małgorzaty. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Lignowy, Kursztyn, Pomyje, Janiszewo. Wiernych około 400 osób. Parafią administrował Jakub Piniski, k. 51-51v.

U g o d a pomiędzy proboszczem z Lignowych Jakuben Piniskim, a baronem Wilhelmem a Ludinghaus Wolfem, przy pośrednictwie wizytatora Andrzeja Albinowskiego. Chodziło o pretensje proboszcza do właściciela Janiszewa o grunta, a to z tego tytułu, że dawniej w Janiszewie była kaplica. Stanęła ugoda, że obecny dziedzic Janiszewa i jego następcy, będą proboszczowi z Lignowych, co roku na św. Marcina, wypłacać sto złotych polskich. Omówiono jeszcze inne warunki. Dokument ten podpisali obecni w Lignowych, dnia 20 IV 1687 r. świadkowie: Jakub Piniski, proboszcz z Lignowych; Baron Wilhelm Wolf; Andrzej Albinowski, wizytator; Jan Józef Martini, kanonik kruszw, proboszcz i dziekan gniewski, proboszcz z Tymawy i Walichnowych¹¹¹⁸; Jan Kazimierz Grassiński, kanonik warszawski, dziekan leborski i proboszcz z Lubienia i Bobowa; Wojciech Józef Korpalewski, dziekan tczewski, proboszcz z Subkowych i Miłobadz; Andrzej Ścipierski, dziekan nowski, proboszcz z Komorska; Jan Chrzyciel Piloni, proboszcz z Piaseczna. Ugodę tę zatwierdził bp włocławski, Bonawentura [Madaliński], we Włocławku, dnia 21 V 1687 r.

S z p r u d o w o¹¹¹⁹. Wiz, 12 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia parafialna murowana, pw. Szymona i Judy Apost. Wierni z tej wsi korzystali z sakramentów w parafii Lignowy. Uposażenia żadnego nie było. Do parafii należała sama wieś Szprudowo. Opiekował się tą parafią proboszcz z Lignowych, k. 52v-53.

N o w a C e r k i e w. Wizytacja 13 IV 1687 r. Wieś opata pelplińskiego. Świątynia parafialna murowana, pw. św. Piotra i Pawła Apost. Opis świątyni i uposażenia. Było bra-

¹¹¹⁶ Pisano wówczas „Maevensis”.

¹¹¹⁷ Obecnie parafii Wielki Garc.

¹¹¹⁸ Biogram tego kan. Kruszw. Zob. F i u t a k, *Prałaci*, s. 67v.

¹¹¹⁹ Obecnie wieś w parafii Lignowy.

ctwo różańcowe. Był szpital. Wsie parafialne: Nowa Cerkiew, Rożental¹¹²⁰, Kulice, Gentomie, Morzeszczyna, Rzeżęcin, Borkowo, Rombark, Bielawki, Ropuchy¹¹²¹, osada młyńska w Borkowie. Nie podano ilości wiernych. Był szpital. Po odejściu poprzedniego Proboszcz, Mateusza Antoniewicza, z prezenty opata,znaczony został proboszcz Jan Suśkiewicz, proboszcz z parafii Garc, ale parafii jeszcze nie objął, k. 53-53v.

Pą c z e w o. Wizytacja 14 IV 1687 r. Wieś królewska Świątynia parafialna murowana, pw. Narodzenia NMP. Opis Świątynia i uposażenia. Wsie parafialne: Pączewo i Wołental. Katolików około 350 osób. Parafią administrował Andrzej Kitowski, tu rezydujący, ale co drugą niedzielę odprowadzający w kościele w parafii Czarnylas, k. 54-54v.

C z a r n y l a s. Wizytacja 14 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia parafialna, filia parafii w Pączewie. Prezbiterium z kamienia, a nawa z drewna. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Czarnylas, Zelgoszcz, Bukowiec, Krank, Wda, Młyn Wdecki, Marmet. Wiernych około 350 osób. Administrował parafią proboszcz z parafii Pączewo, 54v-55v.

B a r ł o ż n o. Wizytacja 15 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia parafialna pw. św. Marcina, której prezbiterium było murowane, zaś nawa w tzw. pruski mur wystawiona. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Barłożno, Mirotki, Piła, Gąsioriki, Kierwałd, Lipia Góra. Wiernych około 431 osób. Parafią administrował Stanisław Herstowski, k. 55v-56v.

K r ó ł ó w l a s. Wizytacja 16 IV 1687 r. Wieś opactwa w Pelplinie. Świątynia stawiana w tzw. pruski mur, pw. św. Mikołaja. Opis świątyni i uposażenia. Do parafii należała tylko wieś parafialna Królówlas. Wiernych około 90 osób. Administrował tą parafią proboszcz z parafii NowaCerkiew, odprowadzając tu w co trzecią niedzielę, k. 56v.

D z i e r ż ą z n o. Wizytacja 16 IV 1687 r. Wieś kapituły włocławskiej. Świątynia. parafialna, murowana, pw. św. Jakuba. Opis świątyni i uposażenia. Wsie parafialne: Dzierżazno, Gogolewo i folwark Polskie Brody. Wiernych około 230 oso. Parafią administrował proboszcz z parafii Lignowy, k. 57.

G n i e w. Wizytacja 17 IV 1687 r. Miasto (civitas) królewskie. Świątynia parafialna, wspaniała, murowana, pw. św. Mikołaja. Opis świątyni i uposażenia. Miejscowości parafialne: miasto Gniew i wsie: Ciepłe, Gronowo, Bród Niemiecki¹¹²², Cierzpice, Młyn¹¹²³, Druga Strona¹¹²⁴ Wiernych nie podano. Za miastem była dawniej kaplica św. Jerzego i szpital. Parafią administrował Jan Józef Martini, dziekan gniewski, kanonik kruszwicki i brunsbergski¹¹²⁵, k. 57v-58v.

W a l i c h n o w y. Wizytacja 14 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia parafialna pw. św. Jana Chrzciciela, częściowo murowana, częściowo drewniana. Opis świątyni i uposa-

¹¹²⁰ Obecnie w parafii Pelplin

¹¹²¹ Obecnie w parafii Pelplin.

¹¹²² Pewnie obecne Brody Pomorskie.

¹¹²³ Pewnie obecne Gniewskie Młyny.

¹¹²⁴ Nie zidentyfikowano.

¹¹²⁵ Biogram tego kan. kruszwickiego zob. F i u t a k, *Pralaci*, k. 67v. Fiutak nie wie, że był jeszcze kan. w Brunsbergu.

Komórsk, Warlubie¹¹⁴⁵, Rulewo¹¹⁴⁶, Komórsk Mały. Wiernych około 407 osób. Był szpital oraz bractwo Aniołów Stróżów. Parafią administrował Andrzej Scipierski, jednocześnie dziekan nowski, utrzymując tu wikariusza nazwiskiem Stanisław Stolecki, k. 66v-67v.

L u b i e ń¹¹⁴⁷. Wizytacja 24 IV 1687 r. Wieś królewska Mieszkańcy to mennonicy i innowiercy. Świątynia parafialna murowana, pw. św. Jakuba Większego, Apost. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Lubień Wielki, Lubien Mały, Tragosz¹¹⁴⁸, Zajączkowo Małe i Zajączkowo Wielkie, Maławy. Nie podano ilości wiernych. Po odejściu poprzedniego proboszcza, Teofila Grzembskiego, który przeszedł na prepozyturę do Strzelna, w ostatnich dniach przed wizytacją, nastał Jan Grasiński, k. 67v-68.

B z o w o. Wizytacja 25 IV 1687 r. Wieś. Królewska Mieszkańcy tej wsi to katolicy. Świątynia wystawiona w tzw., pruski mur., pw. św. Małgorzaty. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Bzowo, Grupa¹¹⁴⁹, Fletowo, Osieczek i Piła¹¹⁵⁰. Nie podano ilości wiernych. Był szpital z dwoma podopiecznymi, żyjącymi z jałmużny. Proboszczem był ten sam kapłan, co w Lubieniu, k. 68-68v.

Dekanat świecki

J e ż e w o. Wizytacja 25 IV 1687 r. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia parafialna murowana, pw. Świętej Trójcy. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Jeżewo, Jaszcz¹¹⁵¹, Kotowka¹¹⁵² i Taszewko, Legnowo¹¹⁵³, Wężowiec¹¹⁵⁴, Taszewo, Białe¹¹⁵⁵, Piskarki, Belno¹¹⁵⁶, Osłowo, Lipno i Kraplewice¹¹⁵⁷, Lipienki, Laskowice¹¹⁵⁸, Buczek, Czersk, Buśnia. Katolików około 250 osób. Parafią administrował Jakub Sądkowski, k. 68v-69.

Ś w i ę t e.¹¹⁵⁹ Wizytacja 26 IV 1687 r. Wieś szlachecka Juczyńskich, której mieszkańcy byli innowiercami. Świątynia, tu się znajdująca, stawiana w tzw. pruski mur., pw. św. Wojciecha, dawniej była świątynią parafialną. Opis świątyni. Z dawnego uposażenia nie pozostało nic. Bardzo rzadko bywała tu msza sprawowana przez Adama Franciszka Doleckiego, proboszcza ze Świecia, k. 69-69v.

S a r t o w i c e¹¹⁶⁰. Wieś szlachecka Wierzchowskich. Świątynia drewniana, położona

¹¹⁴⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹¹⁴⁶ Obecnie w parafii Warlubie.

¹¹⁴⁷ Obecnie parafii Lubień Wielki.

¹¹⁴⁸ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁴⁹ Teraz parafia Górna Grupa, a w niej wieś Dolna Grupa.

¹¹⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁵¹ Obecnie Jaszcz Nowy i Jaszcz Stary.

¹¹⁵² Nie zidentyfikowano.

¹¹⁵³ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁵⁴ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁵⁵ Może obecne Białeblota.

¹¹⁵⁶ Obecnie w parafii Laskowice.

¹¹⁵⁷ Obecnie w parafii Laskowice.

¹¹⁵⁸ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹¹⁵⁹ Obecnie wieś na terenie parafii Sartowice.

¹¹⁶⁰ Dawniej pisano „Sartawice”.

„na wyspie, w pobliżu rzeki Wisły”, pw. św. Barbary, nazywana dawniej filią parafii Święte. Opis świątyni Nie było uposażenia. Znajdował się przytułek, gdzie mieszkało trzech podopiecznych. We wsi Michale dawniej była parafia, ale teraz pozostał po niej plac – cmentarz. We wsi Stwolno¹¹⁶¹ także dawniej była parafia, ale teraz pozostał po niej cmentarz, a na nim krzyż, k. 69-70.

Ś w i e c i e. Wiz. 26 IV 1687 r. Miasto (oppidum) królewskie. Świątynia murowana, pw. św. Stanisława Biskupa. Opis świątyni i uposażenia. Trzy przytułki dla ubogich. Bractwo literatów zatwierdzone w 1638 r. przez biskupa Macieja Łubieńskiego. Bractwo Różańcowe, założone przez dominikanów, potwierdzone w 1633 r. przez Sebastiana Grotkowskiego, archidiacona i oficjała włocławskiego. Bractwo św. Anny. Były też cechy rzemieślnicze, opiekujące się ołtarzami, przy których odprawiał dla nich msze proboszcz lub jego wikary. Miejscowości parafialne: Miasto Świecie i wsie: Przechowo¹¹⁶², Przechówko, Kozłowo, Skarszewo, Sulmówko, Zdzikowy, Wiąg, Caple, Czapelki, Święte Wielkie i Małe¹¹⁶³, Marzy Stare i marzy Nowe¹¹⁶⁴, Michale¹¹⁶⁵, Sartowice¹¹⁶⁶, Sartowice Piaski, Stwolno Wielkie¹¹⁶⁷, Stwolno Małe, Pratwin¹¹⁶⁸, Marsk, Przechowski Młyn, Kozłowski Młyn, wieś Mniszek¹¹⁶⁹, Młyn Świecki, Mniszki Młyn. Wiernych było 1167 osób. Były różne zapisy na kaznodzieję, na odmawianie oficjum o Matce Bożej i na różne ołtarze. Istniała szkoła. Parafią administrował Adam Franciszek Dolecki, posiadający dwóch wikarych, a mianowicie Mikołaja Kuklińskiego i Jana Słaboszewskiego, k. 70-72.

G r u c z n o. Wizytacja 27 IV 1687 r. Wieś kapituły gnieźnieńskiej. Świątynia murowana, pw. św. Jana Chrzciciela. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Gruczno, Kossowo, Chrystkowo, Luskowo, Luskówko, Małociechowo, Bagniewo, Parlin, Więckowo, Pidinek, Żurowo, Miedzwiedz, Poledno. Nie podano ilości wiernych. Było bractwo Aniołów Stróżów. Był szpital. Parafią administrował Stanisław Drozdowski, który by dziekanem świeckim, k. 73.

Ł ą k i e¹¹⁷⁰. Wizytacja 28 IV 1687 r. Wieś zakonnic z Chełmna. Świątynia parafii drewniana, pw. św. Bartłomieja. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Łąkie, Więckowo¹¹⁷¹, Różanna, Gołuszyce¹¹⁷², Korytowo. Nie podano ilości wiernych, bo parafia nie posiadała własnego Proboszcza. Proboszcz z Przysierska, sąsiedniej parafii, stwierdził, że do parafii należało jedynie sześć osób, k. 73-73v.

P r z y s i e r s k. Wizytacja 28 IV 1687 r. Wieś należąca do starostwa Świecie. Świątynia drewniana pw. św. Wawrzyńca. Jej opis i uposażenie parafii. Wsie parafialne: Przy-

¹¹⁶¹ Wieś teraz nie istnieje. Tomczak zna jako Stwolno Polskie.

¹¹⁶² Obecnie Świecie Przechowo, siedziba samodzielnej parafii

¹¹⁶³ Tam, gdzie dawniej była parafia.

¹¹⁶⁴ Obecnie nie istnieją.

¹¹⁶⁵ Pewnie to w obecnej parafii Lubień Wielki.

¹¹⁶⁶ Obecnie siedziba samodzielnej parafii

¹¹⁶⁷ Obecnie Wielkie Stwolno w parafii Sartowice.

¹¹⁶⁸ Obecnie nie istnieje.

¹¹⁶⁹ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁷⁰ Obecnie parafii Polskie Łąki.

¹¹⁷¹ Obecnie w parafii Gruczno.

¹¹⁷² Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

siersk, Konopat, Kawieczyn¹¹⁷³, Budin¹¹⁷⁴, Bukowiec¹¹⁷⁵, Gawroniec¹¹⁷⁶, Biechówko¹¹⁷⁷, Biechowo, Pniewno¹¹⁷⁸, Drozdowo, Bramka¹¹⁷⁹, Jarzembieniec, Olendry Konopackie¹¹⁸⁰, osada młyńska w Bukowcu. Wiernych katolików około 604 osoby. Był przytułek z pięcioma podopiecznymi. Parafią administrował Wawrzyniec Lachowicz, k. 73v-74.

D r z y c i m. Wizytacja 29 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia parafialna drewniana, pw. Wszystkich Świętych i Oczyszczenia NMP. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Drzycim, Gródek, Lubochiń, Dółsk, Gaski, Dąbrówka, Lubodzież, Wexsie¹¹⁸¹, Siemkowo¹¹⁸², Lniano¹¹⁸³, Mszano¹¹⁸⁴, Brzemiona¹¹⁸⁵, Hamer¹¹⁸⁶, Zalesie, Jastrzębie, Sierosław, Spławie, Wery, Rowienica, Swinolesie¹¹⁸⁷. Wiernych około 800 osób, ale trzech tylko było u spowiedzi wielkanocnej. Przytułek z pięcioma podopiecznymi. Parafią administrował Walerian Stanisław Sędzicki, k. 74-75.

O s i e. Wizytacja 29 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia drewniana, pw. św. Bartłomieja Apost., konsekrowana przez sufragana włocławskiego Piotra Pawła Mieszkowskiego, po pożarze niedawno odbudowana. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Osie, Miedzo, Brzeziny, Lipienko¹¹⁸⁸, Wierch, osady młyńskie Żur¹¹⁸⁹ i Klen¹¹⁹⁰. Wiernych około 330 osób i wszystkie spowiadały się na Wielkanoc. Parafią administrował Łukasz Żebkowicz, rezydujący na miejscu, k. 75-75v.

Ś l i w i c e. Wizytacja 30 IV 1687 r. Wieś należąca do starostwa świeckiego. Świątynia drewniana, pw. św. Katarzyny. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Śliwice, Łązek, Lińsk, Ossówko¹¹⁹¹, Śliwiczki. Wiernych około 318 osób. Proboszcz, niepodanego imienia, zmarł przez ośmioma tygodniami przed wizytacją. Z polecenia Konsystorza Bydgoskiego parafią administrował Stanisław Sądecki, zarządca parafii Lubiewo, k. 76-76v.

C e k c y n. Wizytacja 30 IV 1687 r. Wieś królewska. Świątynia pw. Świętego Krzyża, niedawno zbudowana. Jej opis i uposażenie. Wsie parafialne: Cekcyn, Suminy, Zamarte,

¹¹⁷³ Pewnie obecny Kawęcin w parafii Bukowiec Pomorski.

¹¹⁷⁴ Obecny Budyń w parafii Bukowiec Pomorski.

¹¹⁷⁵ Obecnie siedziba parafii Bukowiec Pomorski,

¹¹⁷⁶ Obecnie w parafii Polskie Łąki.

¹¹⁷⁷ Obecnie w parafii Drzycim.

¹¹⁷⁸ Być może Plewno.

¹¹⁷⁹ Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski

¹¹⁸⁰ Może to obecny Polski Konopat.

¹¹⁸¹ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁸² Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

¹¹⁸³ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹¹⁸⁴ Obecnie w parafii Lniano.

¹¹⁸⁵ Obecnie Brzemiona w parafii Lniano.

¹¹⁸⁶ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁸⁷ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁸⁸ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁸⁹ Obecnie jest wieś Żur.

¹¹⁹⁰ Pewnie to obecna wieś Tleń.

¹¹⁹¹ Pewnie obecne Ossowo.

Zalesie, osada młyńska Mokiersk i Nowe, Piece¹¹⁹², składające się z części zwanych Krzywogonica, Zielinka i Ostrowy. Wiernych około 160 i wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. Parafią zarządzał proboszcz z Bysławia, nie mający dobrej opinii o gorliwości, ale był wikary, Wojciech Wojciechowski, k. 76v-77.

B y s ł a w . Wieś królewska. Świątynia drewniana, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Bysław, Minikowo, Bysławek, Welpin, Szumiąca¹¹⁹³, Piła, Szumiąca, Zamrza i Ruda¹¹⁹⁴. Wiernych około 300 osób i wszyscy mieli spowiadać się na Wielkanoc. W Bysławku był klasztor siostr benedyktynek. Parafią administrował Wojciech Beliński, ale ostatnio zrezygnował, ponieważ zaniewidział i parafię powierzono administracji Wojciecha Wojciechowskiego z Cekcyna, k. 77-78.

L u b i e w o¹¹⁹⁵. Wizytacja 1 V 1687 r. Wieś arcybiskupa gnieźnieńskiego. Świątynia parafialna drewniana, pw. św. Mikołaja. Jej opis i uposażenie. Wsie parafialne: Lubiewo, Klonowo, Sucha, Trutnowo oraz osady młyńskie Suski i Ząbrzewski. Wiernych było około 400, i wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. Parafią administrował Stanisław Sędzicki, tu rezydujący, k. 78-78v.

Ś w i e k a t o w o. Wizytacja 2 V 1687 r. Wieś. kapituły wrocławskiej. Świątynia drewniana, pw. św. Marcina. Jej opis i uposażenie. Wsie parafialne: Świekatowo, Zalesie, Błądzin¹¹⁹⁶, Ostrowite¹¹⁹⁷, Krypocin¹¹⁹⁸, Branica¹¹⁹⁹, Siewno¹²⁰⁰, Łąkie¹²⁰¹, Staszki¹²⁰². Wiernych było około 405, i wszyscy mieli spowiadać się na Wielkanoc. Parafią administrował Bartłomiej Pawłowski, jednocześnie proboszcz z Serocka, ale ostatnio zrezygnował i duszpasterstwo sprawował Mateusz Groniewski, protegowany dziekana ze Świecia, 79-79v.

S e r o c k. Wiz, 2 V 1687 r. Wieś królewska. Świątynia drewniana, pw. św. Szymona i Judy Tadeusza. Opis świątyni i uposażenie. Wsie parafialne: Serock, Łowin¹²⁰³, Łowinek, Brzeźno, Łaszewo¹²⁰⁴, Nieciszewo¹²⁰⁵, Glinki, Jasiniec, osady młyńskie Lipchorz i Chochołek. Wiernych było około 540 i wszyscy spowiadali się na Wielkanoc. Był przytułek, ostatnio fundowany przez Remigiusza Powalskiego. Parafią administrował Bartłomiej Pawłowski, tu rezydujący, k. 79v-80v.

N i e w i e ś c i n. Wizytacja 3 V 1687 r. Wieś szlachecka Niewieścińskich. Świątynia drewniana, pw. św. Jakuba Większego Apostoła. Opis świątyni i uposażenie. Wsie para-

¹¹⁹² Pewnie siedziba obecnej samodzielnej parafii.

¹¹⁹³ Nie zidentyfikowano.

¹¹⁹⁴ Ostatnie cztery miejsc. nie zidentyfikowane.

¹¹⁹⁵ Dawniej pisano „Lubiejewo”.

¹¹⁹⁶ To obecna siedziba parafii Błądzin-Rykwisko,

¹¹⁹⁷ Obecnie w parafii Błądzin-Rykwisko.

¹¹⁹⁸ Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

¹¹⁹⁹ Obecnie w parafii Bukowiec Pomorski.

¹²⁰⁰ Pewnie obecne Szewno.

¹²⁰¹ Pewnie obecne Małe Łąki.

¹²⁰² Nie zidentyfikowano.

¹²⁰³ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

¹²⁰⁴ Obecnie w parafii Polskie Łąki.

¹²⁰⁵ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

fialne: Niewieścín, Zębów¹²⁰⁶, Suponim, Ciesleszyn, Zbrachlin, Wałdów¹²⁰⁷, Pruszcz¹²⁰⁸, Mruczno¹²⁰⁹, Koziół¹²¹⁰, osada młyńska Grabów¹²¹¹. Wiernych około 500 osób. Parafią administrował Jakub Dunarski, k. 80v-81v.

T o p o l n o. Wizytacja 3 V 1687 r. Wieś szlachecka Konarskich. Świąt parafialna nowa, murowana, od fundamentów fundowana przez Adama Konarskiego, kanonika warszawskiego, pw. Nawiedzenia NMP i św. Józefa. Opis świątyni. Parafia ta, a więc jej uposażenie i obowiązki duszpasterskie, przez fundatora zostały oddane zakonnikom paulinom. Wsie parafialne: Topolno, Ciesleszyn,¹²¹² Rudki, Grabów i Grabowsko¹²¹³, k. 81v.

Odpis dokumentu: zabezpieczenie praw powiatów leborskiego i bytowskiego, które należą do Rzeczypospolitej. Potwierdzono tam prawa mieszkańców, szlachty, a zwłaszcza Kościoła Katolickiego i jego uposażenia i przywilejów. Pod względem jurysdykcji kościelnej tereny te należą do biskupstwa włocławskiego. Zostało to zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej z dnia 10 VII 1658 r., na podstawie uchwały ze zjazdu w Bydgoszczy z dnia 15 III 1658 r. i z 5 XI 1658 r., k. 82-82v.

Odpis pisma elektora brandenburskiego Fryderyka Vilhelma, z dnia 24 XII 1658 r., wystawionego w „Ripae Holstadia”, w odpowiedzi na pismo biskupa włocławskiego, z Wolborza, dnia 14 X [1658 r.] wyrażające wolę zachowania zawartych porozumień, k. 82v.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu starogardzkiego wystawione po wizytacji generalnej¹²¹⁴.

Dla kościoła w S t a r o g a r d z i e, z dnia 15 XI 1687 r., k. 83-84.
Dla kościoła w K l o n ó w c e, z dnia 13 XI 1686 r., k. 84.
Dla kościoła w K i s z e w a c h, z dnia 19 XI 1686 r., k. 84-84v.
Dla kościoła w P i n c z y n i e, z dnia 18 XI 1686 r., k. 84v-85.
Dla kościoła w L i b i c h o w i e, z dnia 18 X 1686 r., k. 85-85v.
Dla kościoła w C z e r s k u, z dnia 21 XI 1686 r., k. 85v-86.
Dla kościoła w Z b l e w i e, z dnia 18 XI 1686 r., k. 86-86v.
Dla kościoła w B o b o w i e, z dnia 16 XI 1686 r., k. 86v-87.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu bytowskiego

Dla kościoła w B r u s a c h, z dnia 24 XI 1686 r., k. 87v-88.

¹²⁰⁶ Zna Tomczak. Teraz nie zidentyfikowano.

¹²⁰⁷ Obecnie w parafii Pruszcz Pomorski.

¹²⁰⁸ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹²⁰⁹ Nie zidentyfikowano.

¹²¹⁰ Obecnie w parafii Niewieścín.

¹²¹¹ Teraz w parafii Topolno.

¹²¹² Obecnie w parafii Niewieścín.

¹²¹³ Może obecny Grabówek.

¹²¹⁴ Dekrety te, jak to wynika z dat ich wystawienia, sporządzone były przez samego wizytatora w dniu odbywania wizytacji.

Dla Kościoła w S u l ę c z y n i e, z dnia 30 XI 1686 r., k. 88.
 Dla kościoła w P a r c h o w i e, z dnia 1 XII 1686 r., k. 88-88v.
 Dla kościoła w N i e z a b z y s z e w i e, z dnia 3 XII 1686 r., 88v-89.
 Dla kościoła w T u c h o m i u, z dnia 3 XII 1686 r., k. 89.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu mirachowskiego

Dla kościoła W i e l e, z dnia 23 XI 1686 r., k. 89v.
 Dla kościoła L i p u s z, z dnia 26 XI 1686 r.
 Dla kościoła K o ś c i e r z y n a, z dnia 26 XI 1686 r., k. 90-91v.
 Dla kościoła S i e r a k o w y, z dnia 5 XII 1686 r., k. 91v.
 Dla kościoła C h m i e l n o, z dnia 6 XII 1686 r., k. 91v-92.
 Dla kościoła G o r ę c z y n o, z dnia 7 XII 1686 r.
 Dla kościoła L u z i n o, z dnia 15 XII 1686 r., k. 92v.
 Dla kościoła S t r z e p c z, z dnia 10 XII 1686 r., k. 92v-93.
 Dla kościoła L ę b o r k, z dnia 12 XII 1686 r., k. 93-94.

Dekrety reformacyjne dekanatu puckiego

Dla kościoła C h w a s z c z y n o, z dnia 9 III 1687 r., k. 94v-95.
 Dla kościoła K i e l n o, z dnia 10 III 1687 r., k. 95, k. 95.
 Dla kościoła P r z o d k o w o, z dnia 10 III 1687 r., k. 95v.
 Dla kościoła W e j h e r o w o, z dnia 11 III 1687 r., k. 95v-96.
 Dla kościoła G ó r a, z dnia 11 III 1687 r., k. 96.
 Dla kościoła Ż a r n o w i e c, z dnia 12 III 1687 r., k. 96-96v.
 Dla kościoła S t a r z y n o, z dnia 13 III 1687 r., k. 96v.
 Dla kościoła M e c h o w a, z dnia 13 III 1687 r., k. 97.
 Dla kościoła P u c k, z dnia 13 III 1687 r., k. 97-97v.
 Dla kościoła S t r z e l n o, z dnia 14 III 1687 r., k. 97v.
 Dla kościoła Ł e b c z, z dnia 15 III 1687 r., k. 97v-98.
 Dla kościoła S w a r z e w o, z dnia 15 III 1687 r., k. 98.
 Dla kościoła R e d a, z dnia 15 III 1687 r., k. 98-98v.
 Dla kościoła parafii R u m i a, z dnia 15 III 1687 r., k. 98v-99.
 Dla kościoła parafii O k s y w i e, z dnia 9 III 1687 r., k. 99.

Dekrety reformacyjne dekanatu gniewskiego

Dla kościoła parafii M a t a r n i a, z dnia 16 III 1687 r., k. 99v.
 Dla kościoła parafii Ż u k o w o, z dnia 20 III 1687 r., k. 99v-100.
 Dla kościoła parafii G d a ń s k, z dnia 22 III 1687 r., k. 100-101.
 Dla kościoła parafii Ł ę g n o w o, z dnia 23 III 1687 r., k. 101-101v.
 Dla kościoła parafii K ł o d a w a, z dnia 23 III 1687 r., k. 101v.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu tczewskiego

Dla kościoła parafii T r ą b k i, z dnia 24 III 1687 r., k. 102.

- Dla kościoła parafii G o d z i s z e w o, z dnia 27 III 1687 r., k. 102-102v.
Dla kościoła parafii G i e m l i c e, z dnia 27 III 1687 r., k. 102v-103.
Dla kościoła parafii S k a r s z e w y, z dnia 27 III 1687 r., k. 103-103v.
Dla kościoła parafii W y s i n o, z dnia 27 III 1687 r., k. 103v-104.
Dla kościoła parafii R e k o w n i c a, z dnia 3 IV 1687 r., k. 104.
Dla kościoła parafii N i e d a m o w o, z dnia 3 IV 1687 r., k. 104-104v.
Dla kościoła parafii G a r c z y n, z dnia 4 IV 1687 r., k. 104v-105.
Dla kościoła parafii T c z e w i L u b i s z e w o, z dnia 6 IV 1687 r., k. 105-105v.
Dla kościoła parafii M i ł o b ą d z, Subkowy, Dalwin i Gorzędziej, z dnia 9 IV 1687 r., k. 105v-106.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu gniewskiego

- Dla kościoła parafii R a j k o w y, z dnia 10 IV 1687 r., k. 106.
Dla kościoła parafii G a r c z, z dnia 10 IV 1687 r., k. 106-106v.
Dla kościoła parafii L i g n o w y, z dnia 11 IV 1687 r. k. 106v-107v.
Dla kościoła parafii N o w a C e r k i e w, z dnia 12 IV 1687 r., k. 107v-108.
Dla kościoła parafii P a c z e w o, z dnia 13 IV 1687 r. k. 108-108 v.
Dla kościoła parafii B a r ł o ż n o, i J a n i a, z dnia 15 IV 1687 r., k. 108v-109.
Dla kościoła parafii G n i e w, W a l i c h n o w y i T y m a w a, z dnia 17 IV 1687 r., k. 109.
Dla kościoła parafii P i a s e c z n o, z dnia 18 IV 1687 r., k. 109-109v.

Dekrety reformacyjne dekanatu nowskiego

- Dla kościoła parafii S k u r c z i G r a b o w o, dnia 14 IV 1687 r., k. 110-110v.
Dla kościoła parafii P i e n i ą ż k o w o, dnia 21 IV 1687 r., k. 110v-111.
Dla kościoła parafii L a l k o w y, dnia 21 IV 1687 r., k. 111.
Dla kościoła parafii N o w e, dnia 22 IV 1687 r., k. 111-112.
Dla kościoła parafii K o m o r s k, dnia 23 IV 1687 r., k. 112.
Dla kościoła parafii L u b i e n i B z o w o, dnia 25 IV 1687 r., k. 112-112v,

Dekrety reformacyjne dekanatu świeckiego

- Dla kościoła parafii J e ż e w o, dnia 26 IV 1687 r., k. 113-113v.
Dla kościoła parafii Ś w i e c i e, dnia 27 IV 1687 r., k. 113v-114.
Dla kościoła parafii G r u c z n o, dnia 28 IV 1687 r., k. 114-115.
Dla kościoła parafii P r z y s i e r s k, dnia 29 IV 1687 r., k. 115.
Dla kościoła parafii D r z y c i m, dnia 29 IV 1687 r., k. 115-116.
Dla kościoła parafii O s i e, dnia 30 IV 1687 r., k. 116.
Dla kościoła parafii Ś l i w i c e, dnia 30 IV 1687 r., k. 116-116v.
Dla kościoła parafii C e k c y n, dnia 30 IV 1687 r., k. 116v-117.
Dla kościoła parafii B y s ł a w, dnia 30 IV 1687 r., k. 117-117v.
Dla kościoła parafii L u b i e w o, dnia 1 V 1687 r., k. 117v-118.
Dla kościoła parafii Ś w i e k a t o w o, dnia 2 V 1687 r., k. 118.
Dla kościoła parafii S e r o c k, dnia 2 V 1687 r., k. 118v.

Dla kościoła parafii N i e w i e ś c i n, dnia 3 V 1687 r., k. 118v-119.

Dla kościoła parafii T o p o l n o, dnia 4 V 1687 r., k. 119.

Indeks wizytowanych parafii, według kolejności odbytej lustracji, k. 120-122

G24

A. OPIS KSIĘGI

[1. Sygn. Akt.] G24.

[2. Tytuł oryg.] Acta Visitationis Reverendissimi Christophori Antonii de Slupow Szembek¹²¹⁵, IUD, Archidiaconi Pomeraniae officialis Gedanensis, ac per Pomeraniam Generalis, A, D. 1701 et 1702 expeditae.

[3. Daty krańc.] 1701-1702.

[4. Opis zewn.] Łac. – pol. 2° (33.00x2200 cm.) Stron foliowanych cyframi rzymskimi na początku księgi XVIII. Stron foliowanych cyframi arabskimi 901. Oprawa nowa w płótno. Stan zachowania księgi więcej niż dobry. Niektóre tylko duże litery zniszczone przez korozję spowodowaną atramentem. Pismo różnej ręki, czytelne. Karty puste: II, XIV, 41-44; 46-48, 51, 52, 143, 144, 245-248, 251-252, 352, 353, 395, 396, 423-428, 486-524, 588, 592, 602-604. 610-612, 616-620, 638-640, 644-674, 678, 680, 690, 694, 697, 696, 701, 702, 705, 706, 710-712, 713-717, 724, 725, 736, 737, 740, 741, 747m 748, 752, 766, 767, 772, 773, 775-777, 784, 785, 792, 793, 803-805, 807-809, 812, 826-829, 844, 845, 857, 865, 880, , 881, 886-893, 901.

[5. Uwagi.] W wizytacji tej, przynajmniej w niektórych partiach, poświęcano wyjątkowo dużo uwagi osobom proboszczów, podając wiadomości o ich wykształceniu, kto ich promował, kto święcił i od kiedy objęli beneficjum.

W nazwach miejscowości często posługiwano się nazwami niemieckimi.

Wizytator lubował się w przedstawianiu tytułów szlacheckich i herbów.

Przy wyliczeniu miejscowości parafialnych, podawano także, jakie były ich obciążenia na rzecz parafii.

Ponieważ przy poprzednich wizytacjach podawano dokładnie wiadomości o miejscowościach parafialnych i do jakiej parafii obecnie należą, dlatego przy obecnej wizytacji często opuszczono te informacje. Przy szukaniu informacji na temat, do jakiej parafii należą poszczególne miejscowości, najbardziej dokładny był schematyzm diecezji chełmińskiej z 1963 r., chociaż nie było tam jeszcze nowych parafii, powstałych po tym czasie. Schematyzm z 1995 r. tejże diecezji, chociaż objętościowo większy, w tej dziedzinie jest o wiele mniej dokładny.

Nie ma najmniejszej wątpliwości, że spisujący protokoły wizytacyjne, poczynawszy od dekanatu mirachowskiego, posługiwał się protokołem wizytacji z 1686-1687 r. Stąd zapisy są podobne, zwłaszcza wymienianie miejscowości parafialnych.

Końcowa część księgi ma nieco inny charakter. Wszystko do niej odpisy niektórych dokumentów oraz znalezione luzem lustracje niektórych parafii.

¹²¹⁵ Krzysztof Antoni Szembek, późniejszy biskup inflanckim poznański, kujawski, a wreszcie arcybiskup gnieźnieński, tu jako oficjał i archidiacon pomorski. Oficjałem był w latach 1700-1711. Zob. C h o d y ń s k i, *Katalog prałatów i kanoników włocławskich*, s. 942. Rękopis w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku. Wizytacja ta była za czasów biskupa włocławskiego Stanisława Szembeka (1700-1706).

Czystopis tej księgi został sporządzony na podstawie brulionu, tak samej wizytacji, jak i zarządzeń powizytacyjnych. Świadczą o tym różne daty w kolejnych zapisach.

W drugiej części księgi umieszczone zostały dekrety reformacyjne wystawione po dokonanej wizytacji. Nie streszczono ich, a poprzestano na podaniu stron. Są to zarządzenia bardzo obszerne i bogate w treść. Trudno wyjaśnić dlaczego pozostawiono w księdze, w miejscu gdzie wpisywano dekrety reformacyjne, wiele kart pustych. Czyżby myślano i ich dokładniejszym spisaniu, czy też może o ewentualnym powtórzeniu wizytacji? Często wystawiano dekrety dla kilku parafii razem, zwłaszcza wówczas, gdy jeden kapłan je obsługiwał. W innych przypadkach były dekrety wystawiane osobno, ale nie ma miejsca, lecz w innej miejscowości. W niniejszym repertorium podawano miejscowość wystawienia dekretów reformacyjnych, gdy dekret był dla kilku parafii. Gdy było to w parafii, branej osobno, ponieważ tam zawsze dekret spisywano, dlatego nie podawano nic.

Kolejna część księgi, poczynając od strony 585, podaje inwentarze parafii. Pisane rozmałą ręką, Nasuwa to przypuszczenie, że mogły być one spisane nawet przez proboszczów. Zastanawia jednak, że wygląda na to, iż pisano je na jednakowym papierze. Może to jednak przypadek. Te inwentarze dołączono później do księgi, ale przed jej oprawieniem. W większości inwentarzy podano także wykazy wsi, ale bardziej szczegółowo, aniżeli w samych protokołach wizytacyjnych. Pewnie są to często nazwy przysiółków, teraz nie istniejące. Podano tu także dokładniej wykaz osad młyńskich oraz karczem. Jednakże inwentarze poszczególnych parafii bardzo się różnią, jeżeli chodzi o ich dokładność. Niektóre lakoniczne i zdawkowe, inne zaś bardzo obszerne. W kilku inwentarzach pisano w języku polskim.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI

Tytuł oryginalny, jak wyżej, s. I

Herb rodowy Krzysztofa Szembeka, s. III.

Indeks parafii wizytowanych, ułożony dekanatami, zawierający podane strony wizytacji, spisu inwentarzy i dekretów reformacyjnych, s. IX-XIII.

Zapowiedź wizytacji dekanatu Nowe Miasto, s. XV.

Pismo Marcina Augustyna Szela, dziekana z nowomiejskiego, do archidiacona pomorskiego, s. XVI-XVIII.

Wizytacja dekanatu nowomiejskiego

Opis i historia dekanatu nowomiejskiego. Historia miasta Nowe, które założone zostało w 1185 r. przez Subisława I. Podano wykaz głównych przywilejów, jakimi się miasto cieszyło, s. 1-3.

N o w e. Dużo wiadomości z dziejów miasta i parafii. Kościół stary, murowany, pw. św. Mateusza, Apostoła i Ewangelisty. Prawo patronatu należało do monarchy. Opis świątyni, spis inwentarza i paramentów liturgicznych. Obrazy i epitafia oraz spis ksiąg liturgicznych. Przy niektórych ołtarzach były cechy rzemieślnicze, szewców i rybaków. Opis uposażenia parafii i pobożne zapisy. Bractwo Różańcowe. Zabudowania parafialne. Uposażenie proboszcza. Miejscowości parafialne: Zamek w Nowem, miasto (civitas) Nowe, i wsie: Bochlin i Kozielec, Mielwi, Mielwko, Rychława, Kamionka, Trył, Łabętki. Zabijak, Młyn Zdrojowy, Głodowo, Morgi, Kącice. Uposażenie dla organisty, dzwonnika

i innych sług kościoła. Wiernych zdolnych do sakramentów było 710 osób, luteran 282 i kalwinistów 7 osób, s. 3-20.

K o m ó r s k W i e l k i¹²¹⁶. Prawo patronatu należało do biskupa włocł. Świątynia, od nowa wystawiona w 1684 r. Jej stan dobry, wyjątkiem dachu, który przeciekał. Wyliczono ważniejszych dobroczyńców kościoła. Świątynia pw. św. Bartłomieja i św. Józefa. Konsekwrowana przez biskupa Bonawenturę Madalińskiego. Przy kościele była kaplica bractwa Aniołów Stróżów. Proboszczem był Paweł Malinowski, instalowany tu 19 XI 1701 r. Inwentarz wyposażenia w naczynia liturgiczne srebrne i inne paramenta liturgiczne, obrazy i księgi. Uposażenie kościoła i proboszcza, stan zabudowań parafialnych. Wsie parafialne: Komórsk Wielki, Komórsk Mały, Warlubie¹²¹⁷, Rulewo¹²¹⁸. Uposażenie służby kościelnej. Organista Jan Płockowski. Parafia liczyła 407 katolików. Mieszkało tu też 197 luteran, s. 20-24.

B z o w o. Parafia była filią parafii Komórsk. Świątynia fundowana przez kapitułę włocławską i dziedzica miejscowego Stanisława Głow. Prawo patronatu należało do monarchy. Spis inwentarza i paramentów kościelnych. Kantorem i organistą był Stanisław Kutlejewicz. Wsie parafialne: Bzowo, Osieczek¹²¹⁹, Grupa Wysoka¹²²⁰ i Niska¹²²¹ i Fletnevo. W parafii w roku 1702 było 292 katolików, 230 luteran i 131 menonitów, s. 24-25.

P ł o c h o c i n. Świątynia zbudowana od podstaw za biskupa Stanisława Szembeka w 1700 r. Fundatorem był Aleksander Czapski, podkomorzy malborski. Wewnątrz była z drewna, ale obmurowana. Nie konsekrowana, ale zezwolenie na odprawianie nabożeństw dał archidiakon pomorski i oficjał włocławski Krzysztof Antoni Szembek, aby wierni mogli mieć nabożeństwa. Nosiła wezwanie św. Wawrzyńca i św. Katarzyny. Opis wnętrza. Staraniem wspomnianego Czapskiego świątynia otrzymała odpusty od papieża Klemensa XI. Proboszczem był Mikołaj Franciszek Sienieński, od 1700 r. Spis inwentarza, paramentów liturgicznych oraz uposażenia. Wsie parafialne: Płochocin, Płochocinek, Bąkowo, Krzewiny¹²²², Lipienki¹²²³. Służba kościelna miała dawniej swoje domy oraz była szkoła i szpital, ale obecnie wszystko znajdowało się w ruinie, a kantor mieszkał w małym domku. Parafia w 1702 r. liczyła wiernych zdolnych do sakramentów wielkanocnych 280 osób. Luteran było 30, s. 25-27.

L a l k o w y. Świątynia murowana w dobrym stanie. Fundowana niegdyś przez Krzyżaków. Nosiła wezwanie św. Barbary. Prawo patronatu należało do monarchy. Jako uposażenie parafia posiadała 4 łany ziemi, ale grunt ten był znacznie uszczuplony przez właścicieli wsi. Opis świątyni. Proboszczem był Stanisław Żołądkowski od 1691 r. Spis inwentarza, paramentów liturgicznych, obrazów, ksiąg oraz uposażenia parafii. Wsie para-

¹²¹⁶ Dawniej nazwa brzmiała „Komorsk”. Obecna nazwa brzmi „Wielki Komórsk.

¹²¹⁷ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii,

¹²¹⁸ Obecnie w parafii Warlubie.

¹²¹⁹ To zapewne późniejszy Osiek.

¹²²⁰ Obecna Górna Grupa, ośrodek samodzielnej parafii.

¹²²¹ Obecna Dolna Grupa, w parafii Górna Grupa.

¹²²² Dawniej pisano „Krzywin”.

¹²²³ Miejscowość niezidentyfikowana. Może chodzi o Lipinki w parafii Jeżewo?

fialne: Lalkowy, Frąca, Rynkówka, Kopytkowo¹²²⁴, Włosienica, Smętówko, Smętowo¹²²⁵, Udzierz. Organistą, kantorem i nauczycielem był Stanisław Sikora. Wiernych do sakramentów wielkanocnych było w 1702 r. 600 osób, zaś luteran 26, s. 27-31.

P i e n i ą z k o w o. Kolatorem był Maciej z Burzenina Pstrokoński, herbu Biała Róża. Świątynia murowana, ale wymagała spiesznej naprawy. Nosiła wezwanie św. Jana Chrzciciela, konsekrowana przez biskupa Rozrażewskiego w 1593 r. Proboszczem był Jan Franciszek Latosiewicz, od 1700 r. Spis inwentarza, paramentów liturgicznych, obrazów, ksiąg oraz uposażenia. Wsie parafialne: Pieniążkowo, Ostrowite, Kulmaga¹²²⁶, Dąbrówka, Półwieś, Wiosło¹²²⁷, Potułow (trzy osady młyńskie i karczma)¹²²⁸, Luchowo¹²²⁹, Smarzewo¹²³⁰, Czerwińsk¹²³¹. Nie było służby kościelnej. Wiernych zobowiązanych do spowiedzi wielkanocnej było w 1702 r. 370 osób, zaś luteran 19, s. 31-33.

S k ó r c z. Wśród świątyń dekanatu nowskiego, Skórcz posiadał świątynię szczególną. Murowaną i solidną, fundowaną jeszcze przez krzyżaków. Patronatu monarszego. Świątynia pw. Wszystkich Świętych. Proboszczem był Jakub Stanisław Maniecki, pochodzący z Pomorza, od 1692 r. Spis inwentarza, a więc naczyń liturgicznych, innych paramentów liturgicznych, obrazów, ksiąg. Zapis 2000 florenów uczyniony przez dawnego proboszcza Błażeja z Labiszyna. Opis zabudowań parafialnych i inwentarza plebańskiego oraz dochodu proboszcza. Wsie parafialne: Skórcz, Wielbrandowo i Osiek. Uposażenie dla organisty, s. 34-36.

G r a b o w o. Świątynia nowo wystawiona, pw. św. Marii Magdaleny, nie konsekrowana, ale jedynie poświęcona przez Michała Antoniego Hackiego, opata oliwskiego. Odprawia się tu z pozwolenia Andrzej Albinowski¹²³², archidiacona pomorskiego i wizytatora z 1687 r. Do parafii należała jedynie wieś Grabowo, s. 36. W parafii Skórcz i Grabowo było około 700 osób zobowiązanych do sakramentów wielkanocnych, s. 36.

J a n i a¹²³³. Świątyni piękna i okazała, tak zewnątrz, jak i wewnątrz, murowana, z wysoką wieżą, konsekrowana przez Macieja Łubieńskiego dnia 7 VIII 1633 r. Fundowana przez ówczesnego dziedzica, podkomorzego chełmińskiego. Przy świątyni dwie kaplice. Proboszczem był starszy wiekiem Stanisław Michał Hersztowski od 1673 r. Utrzymywał wikariusza Jakuba Długońskiego. Aprobata do słuchania spowiedzi posiadał od dziekana Stefana Janowicz, jednocześnie surogata gdańskiego. Spis inwentarza, a więc naczyń srebrnych, paramentów liturgicznych i ksiąg. Uposażenie. Zabudowania parafialne i dochód proboszcza. Wsie parafialne: Jania Kościelna, Jania Leśna, Jania Stara, Bobrowiec,

¹²²⁴ Obecnie w parafii Kościelna Jania.

¹²²⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹²²⁶ Obecnie w parafii Smętowo Graniczne,

¹²²⁷ Pewnie obecne Małe Wiosło.

¹²²⁸ Nie zidentyfikowano.

¹²²⁹ Obecnie w parafii Smętowo Graniczne.

¹²³⁰ Obecnie w parafii Smętowo Graniczne.

¹²³¹ Obecnie w parafii Smętowo Graniczne.

¹²³² Biogram tego prałata, a potem biskupa sufragana zob. Chodyski, *Biskupi sufragani*, s. 66-67.

¹²³³ Obecnie „Kościelna Jania”.

osada młyńska Kownatka, osada młyńska Słuchacz¹²³⁴. Uposażenie dla organisty. Wier-
nych było 310, zas luteran 34, s. 37-40.

Opalenie¹²³⁵.
Lubień¹²³⁶.

Protokół kończący wizytację dekanatu nowskiego, dedykowany biskupowi wło-
ckowskiemu, s. 49-50.

Wizytacja dekanatu mirachowskiego¹²³⁷

Luzino. Wizytacja 5 I 1702 r. Wieś zakonnic z Żukowa. Świątynia drewniana, pw.
św. Wawrzyńca. Opis wnętrza świątyni i jej nastarczającego wyposażenia. Uposażenie
w cztery łany ziemi. W niedzielę i święta śpiewano tu różaniec o Matce Bożej. Wsie para-
fialne: Luzino, Gostyczyn¹²³⁸, Kębłowo, Barłomino, Robakowo, Gowino Wielkie i Gowi-
no Małe¹²³⁹, Ustarbowo, Sopieszyno¹²⁴⁰, Częstkowo, Milwino, Wyszecino, Strzebielino,
Przytoczyno¹²⁴¹, Milwińska Huta, Barłomska Huta¹²⁴², Piesak¹²⁴³, Kopacz¹²⁴⁴, Kozieł¹²⁴⁵,
Gołmejda¹²⁴⁶, Pykron¹²⁴⁷, Maciuszka¹²⁴⁸, Lesakowski¹²⁴⁹. Była też karczma zwana Borna.
Wiernych zobowiązanych do spowiedzi wielkanocnej około 800 osób. Innowierców zaś
było około 900 osób. W domu parafialnym mieszkał jeden z mieszkańców wsi. Był dom
dla nauczyciela, ale ten nie uczył. Parafią zarządzał Piotr Bronk, s. 53-58.

Strzecz. Wizytacja 7 I 1702 r. Wieś królewska i starostwie mirachowskim. Świą-
tynia drewniana, pw. św. Marii Magdaleny, nie konsekrowana. Opis świątyni, jej wnętrza
i wyposażenia. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Strzecz, Tłuczewo,
Linia¹²⁵⁰, Tęcz, Dargolewo, Poblocie, Smażyń¹²⁵¹, Łebno¹²⁵², Zęblewo¹²⁵³, Będargo-

¹²³⁴ Nie zidentyfikowano.

¹²³⁵ Nie wpisano protokołu. Pozostały czyste strony 40-44.

¹²³⁶ Nie wpisano protokołu. Pozostawiono czyste karty 45-48.

¹²³⁷ Od tego miejsca wizytacja pisana inną ręką.

¹²³⁸ Nie zidentyfikowano.

¹²³⁹ Obecnie w parafii Wejcherowo.

¹²⁴⁰ Obecnie w parafii Wejcherowo.

¹²⁴¹ Obecnie w parafii Szemud.

¹²⁴² Pewnie to obecne Barłomino.

¹²⁴³ Nie zidentyfikowano.

¹²⁴⁴ Nie zidentyfikowano.

¹²⁴⁵ Nie zidentyfikowano.

¹²⁴⁶ Nie zidentyfikowano.

¹²⁴⁷ Nie zidentyfikowano.

¹²⁴⁸ Nie zidentyfikowano.

¹²⁴⁹ Nie zidentyfikowano.

¹²⁵⁰ Możliwe, że chodzi tu o siedzibę nowej parafii Linia.

¹²⁵¹ Obecnie w parafii Łebno.

¹²⁵² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹²⁵³ Obecnie w parafii Łebno.

wo¹²⁵⁴, Lewino, Miłoszewo, Lewinko, Huta Miłoszewska¹²⁵⁵, Nowawieś¹²⁵⁶, Mirachowo¹²⁵⁷, Bącz¹²⁵⁸. Wiernych było około 1100 osób, zaś innowierców około 300. Uposażenie parafii i zabudowania parafialne i uposażenie proboszcza. Był dom dla nauczyciela. Był szpital z pięcioma podopiecznymi. Miał własne uposażenie. Proboszcz Łukasz Wodecki, dziekan mirachowski i bytowski. Utrzymywał ty wikariusza, Macieja Zieleniewskiego. Kapłana diecezji plockiej, s. 59-64.

S i a n o w o. Wizytacja 7 I 1702 r. Wieś królewska w starostwie mirachowskim, filia parafii Strzecz. Świątynia drewniana pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie stanowił jeden łan ziemi. Wsie parafialne: Sianowo, Staniszewo, Cieszonko, Głusino, Sianowska huta, Pomieczyska huta. Nabożeństwa w co trzecią niedzielę, albo w dzień poprzedzający święto. Parafią zarządzał Łukasz Wodecki, dziekan mirachowski i bytowski, s. 64-68.

S i e r a k o w i c e. Wizytacja 8 I 1702 r. Wieś szlachecka, należąca do Jerzego Bystram. Świątynia pw. św. Marcina. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Sierakowice, Puzdrowo, Tuchlino, Gowidlino^a, Lyśńiewo¹²⁵⁹, Żałakowo, Dwór Sterzewski¹²⁶⁰, Pałubice, Kamienica, Młyny Kamińskie¹²⁶¹, Pączewo, Huta Szopska¹²⁶², Mojusz, Huta Mojszewska, Bigosowo¹²⁶³, Smolnikow¹²⁶⁴. Pałegowski¹²⁶⁵, Patoki¹²⁶⁶, Sierakowska Huta. Zabudowania plebańskie i dla organisty. Parafia zarządzał Henryk Kazimierz Jamborowski, s. 69-72.

C h m i e l n o. Wizytacja 9 I 1702 r. Wieś zakonnica z Żukowa. Kościół pw. św. Piotra i Pawła. Opis świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Chmielno, Dwór Chmieliński¹²⁶⁷, Zawory, Ręboszewo¹²⁶⁸, Borzestowo¹²⁶⁹, Miechucino, Łączyno¹²⁷⁰, Borzestowska Huta¹²⁷¹, Łączyńska Huta¹²⁷², Reskowo, Kożyczkowo, Cie-

¹²⁵⁴ Obecnie w parafii Łębno.

¹²⁵⁵ Nie zidentyfikowano. Może to obecna wieś Nowahuta.

¹²⁵⁶ Nie zidentyfikowano.

¹²⁵⁷ Obecnie w parafii Sianowo.

¹²⁵⁸ Obecnie w parafii Sianowo.

¹²⁵⁹ Obecnie w parafii Gowidlino.

¹²⁶⁰ Nie zidentyfikowano.

¹²⁶¹ Nie zidentyfikowano.

¹²⁶² Pewnie obecna wieś Szopa.

¹²⁶³ Nie zidentyfikowano.

¹²⁶⁴ Nie zidentyfikowano.

¹²⁶⁵ Nie zidentyfikowano.

¹²⁶⁶ Nie zidentyfikowano.

¹²⁶⁷ Obecnie nie wymieniany.

¹²⁶⁸ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

¹²⁶⁹ Obecnie w parafii Wygoda.

¹²⁷⁰ Obecnie w parafii Wygoda.

¹²⁷¹ Obecnie nie istnieje.

¹²⁷² Obecnie nie istnieje.

szenie, Garcz, Łapalice, Prokowo¹²⁷³, Brodnica Dolna¹²⁷⁴, Brodnica Górna¹²⁷⁵, Grzebie-niec¹²⁷⁶, Smętowo¹²⁷⁷, Wilczytyn¹²⁷⁸, Lipowiec¹²⁷⁹. Wiernych około 750 osób. Innowier-ców około 50. Zabudowania dla proboszcza i nauczyciela. Parafia zarządzał Maciej Krę-cki, s. 72-76.

G o r ę c z y n o. Wizytacja 11 I 1702 r. Wieś należąca do zakonników Kartuzów z Kartuz. Kościół pw. Świętej Trójcy, fundowany w 1639 r. przez Kaspra Cochehum, pro-kuratora zakonu, nie konsekrowany. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Goręczyno, Kiełpino, Sławkowy, Ronty, Ostrzyce, Wyczechowo, Borcz, Kartuzy, Eggert, Kamela, Dypendal, Polusin, Chyłowa Huta, Assen-budy, Ekmuca, Kolano, Lešno, Opendorf, Ostrzyce, Nowe Czaple¹²⁸⁰, Rałtry, Kartuzy¹²⁸¹, Słomkowy¹²⁸², Somonino, Woyciechowo¹²⁸³, Borcz¹²⁸⁴, Nowa Wieś¹²⁸⁵, Egiertowa Huta¹²⁸⁶, Kolano¹²⁸⁷, Starkowa Huta, Osenkop¹²⁸⁸, Olusino¹²⁸⁹, Kapelowa Huta¹²⁹⁰, Grzybno¹²⁹¹. Wiernych zobowiązanych do sakramentów wielkanocnych około 700 osób. Innowierców około 80 osób, spośród których w przeciągu ostatnich dwóch lat, tylko 2 się nawróciło. Organista i jednocześnie nauczyciel miał swój dom. Parafią administrował Jerzy Nycz, s. 76-80.

K i ę ł p i n o. Wizytacja 12 I 1702. Ta wieś należała do zakonników kartuzów. Kościół niewielki, ale murowany, będący filią kościoła w Goręczynie, pw. św. Michała Archanioła, nie konsekrowany. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie stanowiły trzy łany ziemi. Nie przechowywano Najświętszego sakramentu. Do kościoła należała tylko wieś Kiełpi-no, a inne przyjmowały sakramenty w Goręczynie. Nie było zabudowań dla plebana i na-uczyciela. Kościołem administrował Jerzy Nycz, który odprawiał tu w co trzecią niedzie-lę, s. 81-82,

G r a b o w o¹²⁹². Wizytacja 13 I 1702 r. Wieś należąca do kartuzów. Była tu świątynia murowana, dawniej w użyciu zakonników, a ostatnie, przez Piotra Beyer, przeora kon-

¹²⁷³ Pewnie obecnie w parafii Kartuzy.

¹²⁷⁴ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

¹²⁷⁵ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹²⁷⁶ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

¹²⁷⁷ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

¹²⁷⁸ Nie zidentyfikowano.

¹²⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

¹²⁸⁰ Obecnie w parafii Brodnica Górna.

¹²⁸¹ Pewnie chodzi o dzisiejsze Kartuzy, ośrodek parafii i miasto.

¹²⁸² Nie zidentyfikowano.

¹²⁸³ Pewnie obecne Wyczechowo.

¹²⁸⁴ Obecnie w parafii Kiełpino Kartuskie.

¹²⁸⁵ Nie zidentyfikowano.

¹²⁸⁶ Pewnie obecne Egiwertowo.

¹²⁸⁷ Może obecna Kolańskahuta.

¹²⁸⁸ Nie zidentyfikowano.

¹²⁸⁹ Nie zidentyfikowano.

¹²⁹⁰ Nie zidentyfikowano.

¹²⁹¹ W obecnej parafii Kartuzy.

¹²⁹² Obecna nazwa „Grabowo Kościerskie”.

wentu i za zgodą zakonników i ordynariusza miejsca, oddana jako kościół parafialny. Opis świątyni. Nie było jeszcze tabernakulum i Najświętszy Sakrament przechowywano w korporale. Wspomniany przeor dał na uposażenie cztery łany ziemi i łąki. Do parafii należały wsie: Grabowo Stare, Grabowo Nowe, Kłobuczyn, Piotrowa Huta¹²⁹³, Szpon, Grabowska Huta, Sztofrowa Huta, Lerka¹²⁹⁴, Jasiowa Huta, Oxenkop¹²⁹⁵. Był dom dla proboszcza i organisty. Parafią administrował Jan Schram, s. 83-86.

Stężyca. Wizytacja 15 I 1702 r. Wieś szlachecka Łaszewskich. Kościół drewniany, pw. św. Jana Chrzciciela i św. Katarzyny. Opis stanu świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Stężyca, Gostomie, Niesiołowice, Mszczyszewice, Boruczyno, Żeromino, Kamienica, Zgorzałe, Golubie, Czaple Stare, Przewóz, Pierszczewo, Pustkowo, Stężycka Huta, Przerowie, Klukowa, Huta, Sznurk, Paręć, Łoszynice. Zbudowania plebańskie dosyć dobre. Także nauczyciel i organista miał swój dom i wynagrodzenia. Parafian było około 850 osób. Proboszcz Jakub Alshult, s. 86-89.

Berna (Kościerzyna). Wizytacja 16 I 1702 r. Miasto królewskie, inaczej zwane Kościerzyną, w starostwie berneńskim. Świątynia zbudowana przed około 60 laty, nie konsekrowana i nie było dokładnie wiadomo jakie nosiła wezwanie, jednak mieszkańcy twierdzili, że św. Wojciecha i św. Jerzego, bo takie nosiła stara świątynia, spalona przez Szwedów. Opis kościoła. Istniało bractwo Różańca Świętego, posiadające dokument erekcji oraz własne uposażenie. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz folwarczek zwany Pierzcowko. Miejscowości parafialne: Miasto (civitas)¹²⁹⁶ Berna i wsie: Puc¹²⁹⁷, Grabowo¹²⁹⁸, Klinec Wielki, Klinec Mały¹²⁹⁹, Wąglikosice, Sarnowy, Częstkowo, Lubiana, Korne, Biebrznica¹³⁰⁰, Owśnice, Sikorzyno, Nowa Wieś, Szembark¹³⁰¹, Fiszerowa Huta¹³⁰², Barkoczin Stary¹³⁰³, Barkoczin Nowy¹³⁰⁴, Krusina¹³⁰⁵. Nie podano ilu było wiernych. Był szpital z ośmioma podopiecznymi. Na terenie parafii znajdowały się zbory protestanckie w Barkoczynie i Szemberku. Parafią administrował Jan Borowski, s. 90-95.

Lipusz. Wizytacja 18 I 1702 r. Wieś królewska w starostwie berneńskim. Kościół drewniany pw. św. Michała Archaniola. Opis świątyni. Było bractwo różańcowe i śpiewano różaniec. Wsie parafialne: Lipusz, Kalisz, Juskowy¹³⁰⁶, Skwierawy, Gostomek, Grzy-

¹²⁹³ To pewnie Fiszerowa Huta.

¹²⁹⁴ Nie zidentyfikowano.

¹²⁹⁵ Nie zidentyfikowano.

¹²⁹⁶ W tym miejscu użyto takiego właśnie określenia.

¹²⁹⁷ Obecnie w parafii Rekownica.

¹²⁹⁸ Pewnie obecne Grabowo Kościerskie, ośrodek samodzielnej parafii.

¹²⁹⁹ Może Obecny Nowy Klinec.

¹³⁰⁰ Nie zidentyfikowano.

¹³⁰¹ Nie zidentyfikowano.

¹³⁰² Lekcja niepewna.

¹³⁰³ Obecnie w parafii Barkoczin Nowy.

¹³⁰⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹³⁰⁵ Nie zidentyfikowano.

¹³⁰⁶ Nie zidentyfikowano.

bowo, Piła¹³⁰⁷, Loryniec¹³⁰⁸, Wirówna, Scibor¹³⁰⁹, Turzona¹³¹⁰, Trawice, Turzona¹³¹¹, Pełk¹³¹², Dywan¹³¹³, jabłuszko, Śluza, Zdroje, Borówiec.. Wiernych około 400 osób. Dawniej był szpital. Parafią administrował Wojciech Gostomski, ale był już stary i z polecenia Konsystorza współpracownikiem był proboszcz z Kościerzyny, który przysyłał tu swojego wikariusza Jana Dewilińskiego, s. 96-99.

W i e l e. Wizytacja 19 Stycznia 1702 r. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Kościół drewniany pw. św. Anny. Opis wyglądu świątyni i wyposażenia. Były dwa bractwa, a mianowicie św. Józefa i św. Anny, obydwaj mające przywileje odpustowe udzielone przez Stolicę Apostolską. Uposażenie stanowiło pięć łanów ziemi. Wsie parafialne: Wiele, Karsin¹³¹⁴, Górki, Przytarnia, Dąbrówka, Osowo, Piechowice¹³¹⁵, Odry¹³¹⁶ z kaplicą św. Krzyża. Dla nauczyciela i organisty był nowy dom. Parafią zarządzał Jerzy Wejchowski, s. 100—103.

O d r y - kaplica we wsi szlacheckiej należącej do Odrowskich. Wizytacja 20 I 1702 r. Nosila wezwanie Świętego Krzyża. Była drewniana. Kilkakrotnie w roku (około pięciu razy) odprawiał tu proboszcz z parafii Wiele, za wynagrodzeniem od dziedzica. Do kaplicy tej należały wsie: Odry, Wojtał, Wdzydze Tucholskie¹³¹⁷, Lelekowiec¹³¹⁸. Lipa¹³¹⁹, Zaborów¹³²⁰, Jankowski¹³²¹, Pustki, Bąk¹³²², s. 104-105.

Wizytacja dekanatu bytowskiego

B r u s y. Wizytacja 21 I 1702 r. Wieś królewska w starostwie tucholskim. Kościół drewniany, pw. Wszystkich Świętych. Opis świątyni. Bractwo Szkaplerza Świętego, posiadające swoje dokumenty. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Brusy, Kosobudy, Gliśno¹³²³, Lubnia, Zalesie, Główczewice¹³²⁴, Czapiewice, Czarnowo, Chełmy Małe i Chełmy Wielkie¹³²⁵, Czyczkowy, Żabno, Męcikał, Czarnica, Spierwa¹³²⁶,

¹³⁰⁷ Nie zidentyfikowano.

¹³⁰⁸ Dawna nazwa Lorenc.

¹³⁰⁹ Nie zidentyfikowano.

¹³¹⁰ Obecnie w parafii Dziemiany.

¹³¹¹ Obecnie w parafii Dziemiany.

¹³¹² Obecnie w parafii Dziemiany.

¹³¹³ Obecnie w parafii Dziemiany.

¹³¹⁴ Obecnie siedziba osobnej parafii.

¹³¹⁵ Obecnie w parafii Dziemiany.

¹³¹⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹³¹⁷ Obecnie Wdzydze Tucholskie w parafii Wiele.

¹³¹⁸ Nie zidentyfikowano.

¹³¹⁹ Pewnie w parafii Wiele.

¹³²⁰ Nie zidentyfikowano.

¹³²¹ Nie zidentyfikowano.

¹³²² Pewnie obecnie w parafii Karsin.

¹³²³ Obecnie Glisno Małe.

¹³²⁴ Obecnie w parafii Leśno.

¹³²⁵ Obecnie występują tylko Wielkie Chełmy.

¹³²⁶ Wówczas pisano zapewne „Spiorów”.

Turowiec, Dąbrówka, Okręglik¹³²⁷, Gieldon, Pokrzywno, Drzewicz¹³²⁸, Rublik¹³²⁹, Asmus, Tłuczki¹³³⁰. Około 700 wiernych. Parafią zarządzał Marcin Kowaliński, s. 106-109.

Leśno. Wizytacja 22 I 1702 r. Wieś królewska w starostwie tucholskim, w dzierżawie Mikołaja Jezierskiego. Kościół filialny w parafii Brusy, pw. Świętego Krzyża Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie paraf.: Leśno, Orlik, Lendy, Wysoka¹³³¹, Raduń i Trzebuń¹³³², Skoczewo, Kaszuba, Parzyn, Kruszyn, Lamk, Werszyn, Łaska, Widmo, Peplin, Windorp. Wiernych było około 600 osób. Dla organisty i nauczyciela był dom. Odprawiał tu proboszcz z Brus w co trzecią niedzielę, s. 109-112.

Studzienice – kaplica. Wizytacja 23 I 1702 r. Wieś w starostwie bytowskim, z drewnianą kaplicą pw. Świętej Trójcy, znajdującej się już złym stanie. Opis jej stanu. Nie było wiadomości co jej uposażenia. W co czwartą niedzielę odprawiał tu proboszcz z Ugoszcza, s. 113-114.

Ugoszcz¹³³³. Wieś w starostwie bytowskim, w dzierżawie Elektora Brandenburskiego, stąd mieszkańcy są w większości innowiercami. Świątynia drewniana, cała w ruinie, nawet na kościół nie wyglądająca, pw. św. Marii Magdaleny. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, Wsie parafialne: Ugoszcz, Czarna Dąbrowa, Półczno, Ostowa¹³³⁴, Dąbrowa¹³³⁵, Sominy, Przondzanka¹³³⁶, Kłaczno, Przewóz, Studzienice¹³³⁷. Wiernych około 350 osób. Nawróciło się około 10 osób. Liczni innowiercy. Parafią administrował Gvihelmus Parchem, s. 115-118.

Niezabyszewo¹³³⁸. Wizytacja 25 I 1702 r. Wieś w starostwie bytowskim, w dzierżawie książąt brandenburskich, z kościołem w stanie znacznego zniszczenia, pw. św. Mikołaja. Opis stanu świątyni. Wsie parafialne: Niezabyszewo, inaczej zwane Damsdorf, Rekowo¹³³⁹, Sierzno¹³⁴⁰. Wiernych około 90 osób, zaś innowierców około 300. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Był dom dla nauczyciela. Parafią administrował Jerzy Braun, s. 118-122.

Tuchomie. Wizytacja 26 I 1702 r. Wieś w starostwie bytowskim, w dzierżawie książąt brandenburskich. Była tu świątynia drewniana, pw. św. Michała, ale przed sześciu laty spłonęła cała. Pozostał jedynie cmentarz, na którym chowają się katolicy i innowiercy. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Tuchomie, Modrzejewo,

¹³²⁷ Obecnie w parafii Ryteł.

¹³²⁸ Obecnie w parafii Swornegace.

¹³²⁹ Nie zidentyfikowano.

¹³³⁰ Nie zidentyfikowano.

¹³³¹ Pewnie obecnie Wysoka Zaborska.

¹³³² Nie zidentyfikowano.

¹³³³ Nie podano daty wizytacji, ale zapewne 24 I 1702 r.

¹³³⁴ Pewnie obecna Ośława Dąbrowa.

¹³³⁵ Pewnie obecnie złączona z wsią Ostowa i nazywa się Ośława Dąbrowa.

¹³³⁶ Obecnie nie istnieje.

¹³³⁷ Była tam kaplica św. Trójcy, drewn., z wieżą spełniającą rolę dzwonnicy.

¹³³⁸ Niekiedy pisano „Niezabyszewo”.

¹³³⁹ Obecnie w parafii Niezabyszewo.

¹³⁴⁰ Obecnie w parafii Niezabyszewo.

Trzebiałkowy¹³⁴¹, Ciemno, Tagamie¹³⁴², Mały Tuchom¹³⁴³, Piaszno. Katolików około 70, innowierców natomiast wielu. Był dom dla nauczyciela. Parafią administrował proboszcz z Ugoszcza, Gwilelmus Parchem, s. 122-123.

K o t k o w y¹³⁴⁴. Wizytacja 27 I 1702 r. Kaplica we wsi leżącej w starostwie bytowskim, w dzierżawie Elektora Brandenburskiego. Była tam kaplica, chociaż nie wiadano jakiego wezwania, a znajdowała się dobrym stanie. Wszyscy prawie mieszkańcy wsi byli innowiercami. Było jedynie sześciu katolików, s. 124-125.

B o r z y t u c h o m. Wizytacja 27 I 1702 r. Wieś w starostwie bytowskim ze świątynią parafialną pw. św. Piotra i Pawła, wystawiona z tzw. pruskiego muru. Był też zbor protestancki. Opis świątyni katolickiej. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Boży Tuchom, Mosterno¹³⁴⁵, Krosnowo, Struszewo, Kotkowo¹³⁴⁶. Katolików było zaledwie 10 osób. Domu plebańskiego praktycznie nie było, ale był dla nauczyciela. Świątynią administrował proboszcz z Ugoszcza, Gwilelmus Parchem. S. 125-129.

D ą b r ó w k a¹³⁴⁷. Wizytacja 28 I 1702 r. Wieś w starostwie bytowskim., w dzierżawie Elektora Brandenburskiego. ,opanowana przez innowierców. Świątynia, stawiana w tzw. pruski mur, pw. św. Wojciecha, filialna dla kościoła w Niezabrzyszewie. Opis stanu świątyni. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Do kościoła tego należała jedynie wieś Dąbrówka. Była jedynie jedna katoliczka, niejaka wdowa, niepodanego nazwiska. Plebania przed kilkanaście laty spaliła się, nie było też mieszkania dla nauczyciela. Świątynią opiekował się Jerzy Braun, proboszcz z Niezabrzyszewa, s. 129-131.

B y t ó w. Wizytacja 28 I 1702 r. Miasto (civitas) Bytów, w dzierżawie Elektora Brandenburskiego. Dawna świątynia spłonęła w pożarze miasta. Na przedmieściu znajdowała się świątynia św. Jerzego, dawna prepozytura szpitalna. Była także świątynia parafialna pw. św. Katarzyny, spalona podczas pożaru, tak iż pozostały jedynie mury i filary. Miejscowości parafialne: Zabiniowice, Gostkowo, Mądrzechowo, Udorpie, Dąbie, Grzmiąca, Niedarzyno¹³⁴⁸, Osiek¹³⁴⁹, Mały Pomysk¹³⁵⁰. Łupawsk¹³⁵¹. Katolików było jedynie około 50 osób. Nie było zabudowań plebańskich, ale były inne zabudowania do parafii prawnie należące. Nauczyciel miał dom i dwa łany ziemi, które jednak, jak mówiono, miały być dla zakrystianina. Świątynią administrował Jerzy Braun, s. 131-135.

P a r c h o w o. Wizytacja 29 I 1702 r. Wieś królewska w starostwie parchowskim. Świątynia drewniana, pw. św. Mikołaja, zbudowana na planie krzyża z dwiema kaplicami.

¹³⁴¹ Nie zidentyfikowano.

¹³⁴² Nie zidentyfikowano.

¹³⁴³ Pewnie obecne Tuchomko.

¹³⁴⁴ Nie zidentyfikowano – miejscowość zapewne nie istnieje. W dawniejszej wizytacji wieś tę i kaplicę umieszczono w parafii Borzy Tuchom. A może to obecne Chotkowo?

¹³⁴⁵ Nie zidentyfikowano.

¹³⁴⁶ Nie zidentyfikowano. Była tam stara kaplica drewn., nie wiadomego wezwania.

¹³⁴⁷ Obecnie Dąbrówka Bytowska z kaplicą filialną pw. św. Wojciecha w parafii Bytów.

¹³⁴⁸ Obecnie w parafii Borzy Tuchom.

¹³⁴⁹ Może Osieki Bytowskie w parafii Boży Tuchom.

¹³⁵⁰ Pewnie to obecny Pomysk Wielki, gdzie jest samodzielna parafia.

¹³⁵¹ Nie zidentyfikowano.

Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz pewne zapisy. Wsie parafialne: Parchowo, Grabowo, Sielczno, Nakła, Gałczewo, Jamno, Żukówko¹³⁵², Chośnica, Parchowski Młyn, Nowy Dwór¹³⁵³, Kłodno¹³⁵⁴, Suminy¹³⁵⁵, Jamiński Młyn¹³⁵⁶, Żukowski Młyn¹³⁵⁷. Katolików było około 400 osób, zaś innowierców 250. Od religii katolickiej odszedł niedawno szlachcic Krzysztof Dąbrowski i Jan Jerzy Kos ze wsi Żukowo. Były zabudowania plebańskie i dom dla nauczyciela. Parafią administrował niewiadomego imienia Prądkzyński, s. 135-138.

S u ł ę c z y n o. Wizytacja 30 I 1702 r. Wieś dziedziczna Melchiora Heydenstein ze świątynią parafialną drewnianą, pw. Świętej Trójcy. Opis kościoła. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Bractwo świętego Różańca. Wsie parafialne: Sulęczyń, Zdunowice, Żakowo, Podjazdy, Kistowo, Wężyny¹³⁵⁸, Bigos¹³⁵⁹, Bukowagóra¹³⁶⁰. Zabudowania plebańskie częściowo zniszczone. Proboszcz miał prawo połowy ryb w sąsiednim jeziorze. Nauczyciel miał swój dom. Parafią administrował Marcin Żeromski, s. 138-142.

Wizytacja dekanatu puckiego

O k s y w i e. Wizytacja 9 II 1702 r. Wieś zakonnic z Żukowa. Świątynia parafialna pw. św. Michała Archanioła, częściowo drewniana, a częściowo murowana. Opis jej wyglądu. Uposażenia stanowiły trzy łany ziemi. Wsie parafialne: Oksywie, Obluże¹³⁶¹, Pogórze, Piasek, Pierwoszyn¹³⁶², Kosakowo¹³⁶³, Dębogórze, Mosty, Rewa i Mechaliniki¹³⁶⁴, Gdynia¹³⁶⁵, Grabówek, Bytomino¹³⁶⁶. Katolików było około 500 osób, zaś innowierców około 30. Opis uposażenia, zabudowań plebańskich i inwentarza. Było mieszkanie dla nauczyciela, który jednocześnie był organistą. Parafią administrował Piotr Schlesiger, s. 145-150.

C h y l o n i a. Wizytacja 10 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Kościół filialny w parafii Oksywie, pw. św. Mikołaja. Prezbiterium murowane, nawa główna drewniana. Opis świątyni, w której jednak nie przechowywano Najświętszego Sakramentu, stąd i wyposażenie w paramenty liturgiczne było skromne. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Chylonia, Cisowa i Swarczyn¹³⁶⁷. Dawniej na górze zwanej Święta Góra znajdowała się kaplica św. Mikołaja z obrazem tego świętego uchodzącym za

¹³⁵² Zna tę miejsc. Tomczak. Obecnie nie zidentyfikowano.

¹³⁵³ Obecnie w parafii Sulęczyń.

¹³⁵⁴ Obecnie w parafii Sulęczyń.

¹³⁵⁵ Pewnie obecnie w parafii Lipusz.

¹³⁵⁶ Pewnie obecne Jamno.

¹³⁵⁷ Nie zidentyfikowano.

¹³⁵⁸ Może to obecne Węsiory.

¹³⁵⁹ Pewnie obecne Bigusewo.

¹³⁶⁰ W tekście napisano „Bulgowa Góra”.

¹³⁶¹ Obecnie siedziba parafii Rewa Obluże.

¹³⁶² Obecnie w parafii Kosakowo.

¹³⁶³ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹³⁶⁴ Obecnie w parafii Kosakowo.

¹³⁶⁵ To obecne miasto Gdynia.

¹³⁶⁶ Pewnie obecna parafia Gdynia Witomino.

¹³⁶⁷ Pewnie Chwarzno, obecnie parafia Gdynia Chwarzno.

łaskami słynący, ale obecnie kaplica w ruinie, zaś obraz zaginał, jednakże nie ustał zupełnie kult tego patrona. Dom plebański niedawno odbudowany. Nie było domu dla nauczyciela, ale był plac i warunki, aby go odbudować. Kościołem tym, jako filialnym, administrował proboszcz z Oksywia, s. 150-154.

R u m i a¹³⁶⁸. Wizytacja 10 II 1702 r. Wieś należąca do opata oliwskiego. Kościół pw. św. Mikołaja i Świętego Krzyża. Prezbiterium murowane, reszta zaś z tzw. pruskiego muru. Opis świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, a także pewne ogrody i zapisy. Zabudowania plebańskie dosyć dobre. Do parafii należała jedynie wieś parafialna. Było mieszkanie dla nauczyciela. Parafią administrował Jan Antoni Kratus, s. 154-159.

R e d a. Wizytacja 11 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie puckim, ze świątynią drewnianą pw. św. Katarzyny. Opis wyglądu i wnętrza. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Reda, Ciechocino¹³⁶⁹, Rekowo¹³⁷⁰, Pileszyno, Gniewowo, Wyssow¹³⁷¹, Zbychowo, Łasice¹³⁷², Nowy Dwór¹³⁷³, Łężyce¹³⁷⁴, Szmolta i Zagorze¹³⁷⁵. Wiernych katolików było około 300 osób, zaś luteran około 100. We wsi Szmolta był nauczyciel innowierca i uczył dzieci. Zabudowania plebańskie dosyć dobre. Było też mieszkanie dla nauczyciela. Parafią administrował Mateusz Praetorius, rezydujący w Wejherowie, s. 159-162.

W e j h e r o w o. Wizytacja 12 II 1702 r. Miasto (oppidum) dziedziczne księcia Aleksandra. Świątynia pw. Świętej Trójcy, konsekrowana dnia 26 VIII 1645 r. Budowana w tzw. pruski mur. Opis jej wyglądu zewnątrz i wewnątrz. Zabudowania plebańskie dosyć dobre. Wyposażenie w paramenty liturgiczne. Proboszcz miał zapisany dochód na zamku rucewskim. Był szpital mający zapisane uposażenie na wsi Bolszewo¹³⁷⁶, a także zapis Wejhera, fundatora kościoła oraz niejkiej szlachcianki Bielickiej. Dawniej kazania miał na przemian proboszcz miejscowy i zakonnikiem franciszkaninem klasztoru reformackiego. Aktualnie nie było należytego porządku, ze szkoda dla wiernych. Fundator kościoła oddał prowadzenie szkoły zakonnikom, ponieważ aktualnie nie było nauczyciela. Przyjęcie tych obowiązków potwierdził Samuel Czosnowski, administrator diecezji w 1650 r., z zastrzeżeniem, że uczniowie w niedziele i święta będą słuchać kazania i uczestniczyć we mszy w kościele parafialnym. Był organista i zakrystianin. Do parafii należały miejscowości: miasto Wejherowo i wsie: Kapin, Buza¹³⁷⁷, Nowe Karczmy¹³⁷⁸, Naniec¹³⁷⁹, Śmiechowo¹³⁸⁰, Pętkowice. Nie było dokładnego spisu wiernych, ale zakładano, że było ich około 500 osób, ale około jedna trzecia z nich była zarażona herezją. Parafią administrował Ma-

¹³⁶⁸ Inna nazwa tej wsi brzmiała „Raamel”.

¹³⁶⁹ Obecnie siedziba parafii Reda-Ciechocino.

¹³⁷⁰ Dawniej Rakowo.

¹³⁷¹ Nie zidentyfikowano.

¹³⁷² Pewnie obecne Łężyce w parafii Rumia.

¹³⁷³ To może Nowy Dwór Wejherowski, obecnie samodzielna parafia.

¹³⁷⁴ Obecnie w parafii Rumia.

¹³⁷⁵ Pewnie o obecnej parafii Rumia

¹³⁷⁶ Wieś ta jest obecnie siedzibą samodzielnej parafii.

¹³⁷⁷ Obecnie w parafii Mechowa.

¹³⁷⁸ Nie zidentyfikowano.

¹³⁷⁹ Pewnie w parafii Wejherowo.

¹³⁸⁰ Pewnie w parafii Śmiechowo.

teusz Praetorius, oświadczając, że wszelkie dokumenty, na mocy których pracuje w tej parafii znajdują się i notariusza konwentu gdańskiego [prawdopodobnie był to zakonnik dominikanin], s. 162-168.

G ó r a. Wizytacja 14 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Kościół drewniany pw. św. Macieja Apostoła. Opis wnętrza świątyni i jej wyposażenia. Potrzebne były naprawy, zwłaszcza w dachu. Było znaczne uposażenie w ziemię, której część była dana w dzierżawę za roczny czynsz. Proboszcz miał dochód z łąk we wsiach zwanych: Popowka, Marchewka, Kepiaste, Okole, Wielka Kepiasta, Włóczka, Prątk, Rogatka, Rowowa, Petkowskie Okole, Koponka, Gociomnka, Brzezionka, Małakoponka. Wsie parafialne: Góra, Żelewo, Kniewo, Rybno, Wawarszkowo¹³⁸¹, Orla¹³⁸², Bolszewo¹³⁸³, Grabowskie¹³⁸⁴. Katolików było około 200 osób, a luteran około 300 osób. Była szkoła, ale znacznie zniszczona i nauczyciel. Szkoła była znacznie zniszczona, ale mieszkał w niej kantor. Parafią administrował Mateusz Praetorius z tytułu tego, że była to filia parafii Wejherowo, s. 168-172.

B o l s z e w o. Wizytacja tego samego dnia, co wyżej. Wieś Bolszewskich ze świątynią, dawniej katolicką, filią parafii Góra, jak to wynikało z mapy z czasów biskupa Rozrażewskiego i akt wizytacyjnych. Aktualnie zupełnie zniszczona, a w jej miejsce powstał zbór protestancki, chociaż nie wiadomo, czy na tym samym dokładnie miejscu. Był on wystawiony w tzw. pruski mur. O dawnym uposażeniu tego kościoła nie było wiadomości, s. 172-173.

K n i e w o. Wieś w starostwie puckim, zamieszkała przez luteran. Dawniej była tu świątynia-kaplica pw. św. Marii Magdaleny, wystawiona jako wotum za ocalenia. Teraz było tylko miejsce po niej z resztkami fundamentów, które oglądał sekretarz tej wizytacji, Borowski, prepozyt z Kościerzyny. Byli jeszcze świadkowie, pamiętający dawny stan tej kaplicy, a mianowicie niejaki Bońka, dzierżawca folwarku parafii Góra. Ostatnio sołtys wsi miał zatrudnić jako nauczyciela podejrzaną osobę, prawdopodobnie z pochodzenia Turka, ale otrzymał nakaz od Konsystorza Gdańskiego, aby go oddalił, s. 173-175.

P u c k. Wizytacja 15 II 1702 r. Miasto (civitas) królewskie Puck z kościołem parafialnym pw. św. Piotra i Pawła. Świątynia z mocnych murów, podzielona na nawy ośmioma kolumnami. Opis świątyni i jej wnętrza. Kaplica, po stronie południowej, z relikwiami św. Germana. Druga kaplica po stronie przeciwnej, fundowana przez nieżyjącego już Jakuba, wojewodę malborskiego, posiadająca własne wyposażenie liturgiczne i uposażenie, które odzyskał obecny proboszcz w 1700 r. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Opis dalszego uposażenia i domów w posiadaniu parafii. Własne uposażenie posiadały także kaplice. Kaplica wejherowska, pięknie zbudowana, posiadała zapis na dobrach Rucewo¹³⁸⁵. Szpital, znajdujący się przy bramie gdańskiej, składający się z dwóch budynków, z sześcioma podopiecznymi. Przytułkiem zajmują się dwaj prowizorzy wyznaczeni przez proboszcza i dziekana w Pucku, w porozumieniu z magistratem miasta. Dla nauczyciela i organisty był dom i uposażenie. Miejsc. paraf.: Miasto Puck i wieś: wieś Puck, Połczyno,

¹³⁸¹ Obecnie w parafii Tyłowo.

¹³⁸² Nie zidentyfikowano. Zna Tomczak.

¹³⁸³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹³⁸⁴ Nie zidentyfikowano.

¹³⁸⁵ Miejscowość w obecnej parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Pucku.

Celbowo, Bruzdowo¹³⁸⁶, Pałchowo, Brzezino, Osłonino, Osłonino, Bładzikowo, Smolna, Żelistrzewo, Sławutowo Duże i Sławutowo Małe, Rucewo¹³⁸⁷, Kruszwica¹³⁸⁸, Beka¹³⁸⁹. Wiernych katolików było około 1000 osób, zaś luteran około 400 osób. Dawniej była prepozytura szpitalna św. Jerzego, z własną świątynią, ale ta została zniszczona podczas wojen i pozostało po niej jedynie uposażenie, a także miejsce, czyli cmentarz, na którym chowają się innowiercy. Tę świątynię proboszcz obecny, wraz z parafianami postanowił odbudować, jeżeli zgodzi się na to ordynariusz miejsca. Inne zabudowania parafialne w stanie dobrym. Proboszczem i dziekanem puckim oraz łęborskim był Maciej Stanisław Gutteter, kanonik płocki. Z własnych funduszy utrzymuje dwóch wikariuszy. W niedzielę bywają kazania, jedno w języku polskim, drugie w języku niemieckim. W większe święta jest odprowadzana jeszcze trzecia msza, s. 175-187.

M e c h o w a. Wizytacja 17 II 1702 r. Wieś opata oliwskiego. Świątynia zbudowana z tzw. pruskiego muru, pw. św. Jakuba Apostoła i św. Mikołaja Wyznawcy. Opis wnętrza świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi. Wsie paraf.: Mechowa, Darzłubie, Młyn Mechowski, wieś Nowa Mechowa, Leśniewo, Piaśnica. Zabudowania plebańskie wystarczające. Nauczyciel, opłacany przez mieszkańców. Miał także niewielki domek. Proboszczem był Baltazar Marquart, s. 187-190.

S t a r z y n o. Wizytacja 128 II 1702 r. Wieś opata oliwskiego. Kościół murowany, ładny, fundowany przez, nieżyjącego już opata oliwskiego, Kęsowskiego, pw. św. Michała Archanioła i św. Jana Chrzciciela. Opis wnętrza świątyni i jej dobrego i ładnego wyposażenia. Uposażenie stanowiła ziemia, którą dzierżawił aktualnie Maciej Kołaczek. Wsie paraf.: Starzyno, Wróblino¹³⁹⁰, Pielechowo¹³⁹¹, Domatowo¹³⁹², Kłanino, Radoszewo, Parszkowo, folwark Starzyno. Wiernych spowiadających się około 450, zaś luteran około 20 osób. Zabudowania plebańskie w ruinie. Był domek dla nauczyciela, ale ten nie rezydował tu, ale podczas obecnej wizytacji zwrócono na to uwagę, że ma mieszkać i uczyć podstaw katechizmu i czytania, za odpowiednim wynagrodzeniem. Parafią opiekował się proboszcz z Mechowej, odprowadzając to na przemian z kościołem parafialnym, s. 191-194.

S w a r z e w o. Wizytacja 18 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, drewniany w części prezbiterium, zaś o murowanej nawie. Opis wnętrza świątyni. Szczegółnej uwadze podano, że niedaleko Swarzewa rozpoczyna się półwysep Hel. Na tym półwyspie leżała wieś zwana Nicponia, w odległości około mili od parafii, której wszyscy mieszkańcy byli katolikami. Dalej jeszcze była wieś Kusfeldt, gdzie też wszyscy byli katolikami. Jeszcze dalej znajdowała się wieś Niastarnia Pucka¹³⁹³, gdzie więcej było katolików niż luteran, zaś w sąsiedniej wsi zwanej Niastarnia Gdańska¹³⁹⁴, gdzie katolicy stanowili połowę mieszkańców. W odległości dwóch mil dalej był kościół zniszczony, dawniej katolicki. O ten kościół był spór, czy

¹³⁸⁶ Może obecne Bruzdewo.

¹³⁸⁷ Pewnie obecne Rucewo.

¹³⁸⁸ Nie zidentyfikowano.

¹³⁸⁹ Obecnie w parafii Mrzezino.

¹³⁹⁰ Może to obecna Wwerblina.

¹³⁹¹ Pewnie obecne Połchówka.

¹³⁹² Obecnie w parafii Leśniewo.

¹³⁹³ Jastarnia Pucka, obecna Jastarnia.

¹³⁹⁴ To też obecna Jastarnia.

nadaje się do naprawy. Leżał on przy końcu półwyspu i za nim powstało miasto Hel, zbudowane przez gdańszczan. Opis uposażenia, na które składały się dwa łany ziemi. Wsie paraf.: Swarzewo, Gnieźdźewo, Wielka Wieś, Hesternest, Husfeld, Nicponia. Wiernych katolików było 364 osoby, luteran 12, z wyjątkiem wsi gdańskich i miasta Helu, gdzie byli innowiercy. Zabudowania plebańskie stare, ale wystarczające. Nauczyciel był jednocześnie organistą. Miał swój domek. Odbierał pewne wynagrodzenia ze Swarzewa, Łebcza i Strzelna. Parafią administrował Stanisław Kolmer, utrzymując przy sobie wikariusza, rodzzonego brata, zakonnika dominikańskiego, Jacka Kolmer, s. 195-200.

Ł e b c z. Wizytacja 19 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Kościół stawiany w tzw. pruski mur, w stanie dobrym, pw. św. Marcina. Opis wnętrza świątyni i wyposażenia. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Łebcz i Chłapowo¹³⁹⁵. Nie było zabudowań plebańskich. Katolików było 102, luteran 3. Była to filia parafii Swarzewo i tam rezydował proboszcz, s. 200-203.

S t r z e l n o. Wizytacja 19 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie puckim. Kościół pw. św. Marii Magdaleny, drewniany. Opis wnętrza świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Wsie parafialne: Strzelno, Leśniewo¹³⁹⁶, Cetniewo¹³⁹⁷ Dwór Tupadły¹³⁹⁸, Mieroszyno, Młyn, Ostrowo¹³⁹⁹, Karwia Duża i Mała inaczej zwane Błoto¹⁴⁰⁰. Katolików spowiadających się było 287. We wsi Kaszenbrug¹⁴⁰¹ było około 200 luteran, ale ci w kościele parafialnym jednak chrzczą się, biorą śluby i odbywają pogrzeby. Zabudowania plebańskie wystarczające, ale stare i będą wymagać odbudowy. Był domek dla nauczyciela, biorącego wynagrodzenie od mieszkańców Strzelna. Parafią administrował Stanisław Kolmer, posiadający wszystkie potrzebne dokumenty oraz spis katolików i luteran, s. 203-106.

Ż a r n o w i e c. Wizytacja 20 II 1702 r. Wieś zakonnice benedyktynek, gdzie znajdował się klasztor, zreformowany przez klasztor z Chełmna. Świątynia parafialna ładna, murowana, pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny. Opis wnętrza i wyposażenia. W parafii pracował zarządca, czyli proboszcz, Jan Górski, penitencjarz Michał Przyburczewski i kaznodzieje Franciszek Ruten. Dwaj ostatni byli wynagradzani przez klasztor, wszyscy zaś mieli stamtąd jedzenie. Zarządca nie pobierał z klasztoru żadnego dochodu, miał tylko akcydens i meszne z niektórych wsi. Wsie parafialne: Żarnowiec, Wierzchucin, Słoboszyn¹⁴⁰², Karlikowo¹⁴⁰³, Sobieńczyce, Opalino, Kolkowo¹⁴⁰⁴, Kartoszyno, Szymanowo¹⁴⁰⁵, Odargowo, Młyny Żarnowieckie, Cieśla, Świeciło, Lubocino¹⁴⁰⁶, Warzewo, Lubkowo,

¹³⁹⁵ Chłapowo obecnie w parafii Władysławowo.

¹³⁹⁶ Obecnie Łyśniewo.

¹³⁹⁷ Obecnie w parafii Władysławowo.

¹³⁹⁸ Obecnie w parafii Jastrzębia Góra.

¹³⁹⁹ Obecnie w parafii Karwia.

¹⁴⁰⁰ Obecnie samodzielna parafia Karwia.

¹⁴⁰¹ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁰² Pewnie Sławoszyno, w parafii Krokowa.

¹⁴⁰³ Obecnie w parafii Tyłowo, w archid. gdańskiej.

¹⁴⁰⁴ Obecnie nie istnieje.

¹⁴⁰⁵ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁰⁶ Obecnie w parafii Tyłowo.

Nadole, Lętowice, Lisewo, Tyłowo¹⁴⁰⁷. Wiernych około 700 osób, zaś innowierców około 100, s. 207-210.

K r o k o w a. Wizytacja 12 II 1702 r. Wieś dziedziczna Ernesta Krokowskiego, sędziego ziemskiego puckiego. Był tu kościół, dawniej katolicki, murowany od fundamentów, fundowany przez zakonnice z Żarnowca i będący filią parafii Żarnowiec. Aktualnie zajęty przez kalwinistów, którzy mieli tu swojego predykanta. Udało się ocalić znajdujące się tam paramenta, obrazy, relikwie, s. 210-211.

L u b o c i n. Wizytacja 12 II 1702 r. Wieś dziedziczna Krzysztofa Czapskiego, gdzie znajdowała się kaplica pw. św. Sebastiana Męczennika, zbudowana z tzw. pruskiego muru, przed dwudziestoma laty odzyskana z rąk innowierców i przywrócona Kościołowi, ale już bardzo zniszczona. Odprawiają w niej pięć razy w roku zakonnicy franciszkanie z Wejherowa. Opis wyglądu kaplicy i jej wnętrza. Nie było żadnego domu plebańskiego. Był wprawdzie domek, gdzie dawniej mieszkał predykant kalwiński, ale dziedzic odmówił oddania go kapłanowi katolickiemu. Zabronił też pobierać należnych kapłanowi opłat, a jedynie dawał od siebie 4 floreny rocznie. Mieszkańcy wsi prawie wszyscy byli luteranami, ale skłaniający się ku katolicyzmowi, s. 211-223.

Wizytacja dekanatu łęborskiego

B r z e ź n o [Łęborskie]. Wizytacja 22 II 1702 r. Wieś królewska w starostwie łęborskim, cała opadowana przez innowierców. W tej wsi kościół parafialny, drewniany, pw. św. Małgorzaty. Opis wyglądu świątyni, zwłaszcza jej wnętrza. Część wyposażenia znajdowało się w kościele w Łęborku. Uposażenie w grunta, a mianowicie cztery łany ziemi, które wydzierżawiono niejakiemu Mateuszowi Schultz. Wsie parafialne: Brzeźno, Kackowo, Kisewo, Sfiślin¹⁴⁰⁸, Pużyce, Łęczyce. Ze wsi Rekowo [Łęborskie]¹⁴⁰⁹ do parafii należało 5 osób. Ponadto z dworu Strzelecin Kiszeski¹⁴¹⁰, młynów Brzeźnickiego, Pużycheńskiego¹⁴¹¹, Mędrzyńskiego i Chmieleńskiego¹⁴¹², a także z wsi Hoenfeldt, czyli Wysokie Pole¹⁴¹³, proboszcz dostawał meszne. Katolików było zaledwie około 20 osób, zaś innowierców dochodziło do około 400 osób. Zabudowania plebańskie wymagały naprawy. Było dwóch nauczycieli. Jeden innowierczy, drugi zaś katolicki. Parafią zarządzał proboszcz z Łęborka na zasadzie inkorporacji parafii Brzeźno do parafii w Łęborku, s. 213-217.

G a r c z e g o r z e. Wizytacja 23 II 1702. Wieś należąca do starostwa Łęborskiego, z kościołem pw. św. Marii Magdaleny. Opis wnętrza świątyni i wyposażenia. Uposażenie w grunta, czyli w cztery łany ziemi i pewne zapisy, z czego parafia otrzymywała czynsz. Wsie parafiane: Garczegorze i Wilkowo¹⁴¹⁴. Z folwarku Obłewice i ze wsi Rekowo, do tej parafii należało sześć osób. W całej parafii katolikiem był jedynie dzierżawca domu i upo-

¹⁴⁰⁷ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹⁴⁰⁸ Może to obecne Świetlino.

¹⁴⁰⁹ Obecnie w parafii Łebień.

¹⁴¹⁰ Nie zidentyfikowano. Wieś ta leżała poprzednio w pobliżu obecnej parafii Garczegorze.

¹⁴¹¹ Od miejscowości Pużyce w par. Brzeźno Łęborskie.

¹⁴¹² Nie zidentyfikowano miejscowości.

¹⁴¹³ Nie zidentyfikowano miejscowości.

¹⁴¹⁴ Nie zidentyfikowano.

sażenia proboszcza. Reszta to innowiercy w liczbie około 300 osób. Z wyżej wymienionych wsi proboszcz jednak dostawał meszne. Predykanctwo innowierczy otrzymał od proboszcza pozwolenie na chrzty, śluby i pogrzeby, za co dawał pewne wynagrodzenie. Zbudowania plebańskie wymagały odbudowania, bo były stare. Nie było domu dla nauczyciela, ale było dla niego uposażenie. Kościołem zarządzał proboszcz z Lęborka z tytułu, że parafia ta była filią parafii w Lęborku. Jednak nabożeństwa były rzadko z powodu niedbalstwa proboszcza. Zwołani parafianie wyrazili gotowość uczestniczenia w nabożeństwach, jeżeli tylko przybędzie odprawiający prepozyt leborski. Podczas wizytacji wybrano czterech prowizorów i dwóch nowych wybranych przez wizytatora, s. 217-222.

B i a ł o g a r d a. Wizytacja 23 II 1702. Wieś w starostwie lęborskim, w całości opasowana przez innowierców. Świątynia, prze4d kilkoma laty wystawiona w tzw. pruski mur, pw. Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny. Opis wyglądu świątyni, jej wnętrza i wyposażenia. Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi. Były też pewne zapisy na mieście Lęborku i inne, dające pewien dochód roczny. Wsie parafialne: Białogarda, Labin¹⁴¹⁵, Landechau¹⁴¹⁶, Gęś, Frist Electoralis i Frist Nobilis¹⁴¹⁷, Szarszau¹⁴¹⁸, Wicko¹⁴¹⁹, Kramp¹⁴²⁰, Rausic¹⁴²¹, Nieznachowo, Kopaniewo, Zdrzewno, Strzeżewo, Komoszewo Wysokie, Komoszewo Niskie, Maszewko, Katoloków było około 20 osób. Akatolików ponad 1000 osób. Zbudowania parafialne złe. Proboszcza, ani nauczyciela aktualnie nie było. Majątkiem parafialnym zawiadywali prowizorowie: dawny nazwiskiem Koloman i nowy, Jan Fett, sołtys z Białogardy, s. 222-226.

Ł e b i e ń. Wizytacja 23 II 1702 r. Wieś należąca do starostwa lęborskiego. Świątynia drewniana, , pw. św. Michała Archanioła. Opis świątyni i wyposażenia. Bardzo rzadko się w niej odprawiały nabożeństwa. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Nie było zabudowań plebańskich. Do parafii należała jedynie wieś Łebień. Nie było nauczyciela. Prowizorami byli: Andrzej Krzak, młynarz z Łebienia, Michał Krzak, sołtys, brat poprzedniego, s. 226-230¹⁴²².

N o w a W i e ś¹⁴²³. Wizytacja 23 II 1702 r. Wieś w starostwie leborskim. Świątynia w części zniszczona, w części z pruskiego muru zbudowana, pw. w. Katarzyny. Opis jej wyglądu. Proboszcz otrzymywał czynsz z sześciu łanów ziemi. Wizytator stwierdził, że proboszcz powinien starać się o odzyskanie tej posiadłości, a nie poprzestawać na pobieraniu samego dochodu. Należały mu się jeszcze czynsze z zapisów na dobrach niektórych mieszczan z Lęborka, tu szczegółowo wyliczone. Nie było zabudowań plebańskich, ani

¹⁴¹⁵ Pewnie Łebień.

¹⁴¹⁶ Pewnie Łędziechowo.

¹⁴¹⁷ Nie zidentyfikowano.

¹⁴¹⁸ Pewnie Skarszewo.

¹⁴¹⁹ Obecnie w parafii Chabrowo.

¹⁴²⁰ Pewnie obecna Krempa Kaszubska.

¹⁴²¹ Pewnie Roszczyce. Zna Tomczak.

¹⁴²² Po protokole wizytacji parafii Łebień znalazła się uwaga, że dalej powinny znajdować się protokoły wizytacji generalnej przeprowadzonej przez komisarzy luterkańskich ze Szczecina. Jednak nie ma dalszego ciągu, jak na to brakuje nie zgadzający się kustosz strony 230 z początkiem strony 231. Ten protokół został umieszczony w księdze G25.

¹⁴²³ W tekście napisano po niemiecku „Neüdorf”. Obecnie to siedziba parafii Nowa Wieś Lęborska.

dla nauczyciela. Wszyscy mieszkańcy wsi byli luteranami. Nie podano imienia i nazwiska proboszcza, s. 231-236.

L ę b o r k. Wizytacja 24 II 1702 r. Miasto (oppidum), całe opanowane przez innowierców. Świątynia cała murowana, pw. św. Jakuba, która niedawno cała spłonęła, a teraz odnowiona została jedynie część, a mianowicie prezbiterium, gdzie odbywały się nabożeństwa. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie proboszcza stanowiły pewne posiadłości ziemskie, kilka domów z których oddawano czynsz, a także pewna opłata z magistratu miasta. Do parafii należała wieś „Nowa Wieś”, o której w poprzednim zapisie, z kościołem filialnym i wieś Małoszyce¹⁴²⁴. Wiernych ogółem, było około 20 osób, oprócz rodziny proboszcza. Do parafii należała także wieś należąca do miasta, zwana Kanlan¹⁴²⁵. Zabudowania plebańskie dosyć wygodne. Nie było mieszkania dla nauczyciela, ale było dla niego uposażenie. Ze wsi Lubowidz¹⁴²⁶ proboszcz dostawał też pewne uposażenie. Parafią zarządzał niepodanego imienia Kisling, doktor świętej teologii, s. 236-241¹⁴²⁷.

Opis statusu prefektury¹⁴²⁸ Lęborka i Bytowa. Miasta te dane były przez króla Zygmunta Augusta w 1526 r. księciu pomorskiemu Jerzemu. Wróciły one do Polski w 1639 r. Wyliczono ważniejsze daty i wydarzenia z tym związane. Wyliczono kościoły katolickie tu się znajdujące, a mianowicie: prepozytura w Lęborku z filią Nowa Wieś; parafie Garcegorze i Białogarda; filia Łebień; parafie Brzeźno [Lęborskie] i Rozłazino. Wyliczono także kaplice innowiercze, s.240^a-240^b.

R o z ł a z i n o. Wieś w starostwie leborskim ze świątynią pw. św. Wojciecha, zbudowana w pruski mur przed około dwudziestoma laty z fundacji biskupa Madalińskiego. Opis świątyni i wyposażenia. Zabudowanie plebańskie wymagało odbudowy od podstaw. Uposażenie stanowiły dwa łany ziemi. Część ziemi została przez proboszcza oddana mieszkańcom za roczny czynsz. Wsie parafialne: Rozłazino, Jeżewo, Dąbrówka, Albek¹⁴²⁹, Gojtowo¹⁴³⁰, Wielistowo¹⁴³¹, Bożepole Małe¹⁴³², Bożepole Wielkie¹⁴³³, Paraszyno, Osiek, Łówcz, Nawcz, Ketrzyno¹⁴³⁴, Lubowidze¹⁴³⁵. Wiernych około 60 osób, zaś innowierców około 70 osób. Dom dla nauczyciela. Prowizorami byli: Jan von Bilen Bożepolski, Jakub Warszawski, Wojciech Warszawski i Michał Borgost. Parafią administrował prepozyt z Lęborka, s. 241-244.

P i s m o Krzysztofa ze Słupów Szembeka, archidiacona pomorskiego, wikariusza in spiritualibus i oficjała gdańskiego, i wizytatora generalnego dla Pomorza, do duchowień-

¹⁴²⁴ Obecnie w parafii św. Maksymiliana Kolbego i Wszystkich Świętych w Lęborku.

¹⁴²⁵ Nie zidentyfikowano.

¹⁴²⁶ Obecnie w parafii Mosty.

¹⁴²⁷ Zaszła pomyłka przy oprawie księgi. Po stronie 240 wstawiono dwie karty z innym zapisem. Przy paginacji dano im numery: 240^a, 240^b, 240^c, 240^d. Pismo innej reki.

¹⁴²⁸ Tak tu nazwano te okręgi.

¹⁴²⁹ Obecnie nie istnieje.

¹⁴³⁰ Obecnie nie istnieje.

¹⁴³¹ Obecnie w parafii Bożepole Wielkie.

¹⁴³² Obecnie w parafii Bożepole Wielkie.

¹⁴³³ Obecnie siedziba osobnej parafii.

¹⁴³⁴ Obecnie nie istnieje.

¹⁴³⁵ Obecnie prawdopodobnie w par. Nowa Wieś Lęborska,.

stwa i wiernych diecezji pomorskiej¹⁴³⁶. Bez podania miejsca i daty dziennej, wystawione w 1703 r., s. 249-250.

Stan kościołów w dekanacie gdańskim¹⁴³⁷

O l i w a – kościół parafialny pw. św. Jakuba. Wizytacja 9 III 1702¹⁴³⁸. Wieś opata cysterskiego z Oliwy. Świątynia zbudowana w pruski mur. Opis świątyni i wyposażenia. Nie było wystarczającej informacji o uposażeniu parafii. Administrował parafią Antoni Rusiecki, przeor konwentu. Przed dwudziestoma laty i dawniej, parafią zarządzali kapłani diecezjalni, s.253-255.

Ś w i ę t y W o j c i e c h. Wieś należała do biskupów włocławskich. Świątynia parafialna murowana, pw. św. Wojciecha. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie w grunta o powierzchni czterech łanów i pewne fundusze, karczma i dwa domy. Na drugim brzegu rzeki Raduni, w lasku, znajdowała się kaplica z wieżą. Według podania, w tej kaplicy miało być złożone ciało św. Wojciecha. Corocznie z Sztotlandu przychodziła liczna procesja wiernych na święto patrona. Wsie parafialne: Straszyn¹⁴³⁹, Swincz¹⁴⁴⁰, Reksin, Wojanowo, Tagatowo, Bartlin, Rusocin, Junochowo¹⁴⁴¹, Machowo, ratman, Burchfeld, Rudomin, Boręczyn, Arciszewo, Gołąbkowo, Szenfeld, Święty Wojciech, Orunia, Pruse, Kimlade i Lebc¹⁴⁴². Parafia i kaplica administrowana przez Ludwika Fantoniego, wysokiego urzędnika Kurii rzymskiej, w Rzymie przebywającego. Z dyspensy papieskiej na miejscu parafią zarządzał Jan Preisz, wykształcony w Rzymie, znający język polski i niemiecki. Odbudował przytułek. Był organista i nauczyciel w jednej osobie, s. 255-260.

Ł ę g o w o. Wieś opata oliwskiego. Kościół murowany, pw. św. Mikołaja. Opis wyglądu i wyposażenia świątyni. Uposażenie proboszcza i parafii składało się z ziemi w ilości dwóch łanów oraz pewnych zapisanych funduszy, a także ogród zwany Ziskiemberk¹⁴⁴³. Zabudowania plebańskie w złym stanie. Do parafii należała jedna tylko wieś Łęgowo. Z zarządzenia biskupa Gembickiego z 1614 r. do parafii tej włączono wieś Skowarcz, która odłączono, ze względu na odległość od parafii Miłobądz. Wiernych było około 300 osób, luteran około 40, zaś nawróconych było 10. Był dom i uposażenie dla nauczyciela. Parafią administrował Wilhelm Tropp, zakonnik cysters, prawnie ustanowiony, po pozbawieniu tego beneficjum Antoniego Rusieckiego. Miał on tu wikariusza zatwierdzonego przez konsystorz. Podano wiadomość, że po pozbawieniu Rusieckiego beneficjum, przez czas pewien administratorem był Grasiński, s. 260-263.

R o z e m b e r k [R ó ż y n y]. Wieś królewska, ze świątynią parafialną, murowaną, częściowo także w pruski mur, znacznie zniszczoną, pw. św. Wawrzyńca. Nie przechowywano Najświętszego Sakramentu, nie było chrzcielnicy i olejów świętych. Opis wyposa-

¹⁴³⁶ Użyto zwrotu „Dioecesis Pomeraniae”.

¹⁴³⁷ Od tego miejsca pisała inna ręka.

¹⁴³⁸ Data 1702, z wyraźnym znakiem poprawienia tekstu. Kłóci się to z wyżej podana datą oraz z późniejszymi zapisami. Powinno być jednak 1703.

¹⁴³⁹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁴⁰ Obecnie w parafii Kłodawa Gdańska.

¹⁴⁴¹ Może obecne Jszkowo?

¹⁴⁴² Trzy ostatnie miejscowości nie zidentyfikowane.

¹⁴⁴³ Nie zidentyfikowano.

zenia i uposażenia, na które składały się cztery łany ziemi. . Do parafii należała jedynie wieś Różyny. Wiernych około 70 osób i tyleż akatolików. Nie było zabudowań plebańskich. Był dom dla nauczyciela, który miał też własny dochód. Parafią administrował Wilhelm Tropp z Łęgowa, s. 264-266,

S k o w a r c z. Wieś opata oliwskiego, przyłączona niegdyś przez biskupa Gembickiego do parafii Łęgowo. Była tam kaplica, zbudowana w pruski mur, fundowana przez opata oliwskiego, teraz zupełnie zniszczoną, ale pozostał po niej plac – cmentarz, na którym dawniej byli chowani mieszkańcy wsi, ale teraz rzadziej, bo zakazano pogrzebów, s. 266.

W o j a n o w o. Wieś szlachecka, której właściciele byli kalwinistami. Kaplica murywana, zniszczona. Nie było wiadomym, od kogo można się dowiedzieć o uposażeniu, które miało wynosić dwa łany ziemi, s. 266-267.

K ł o d a w a [Gdańska]. Wieś opata łądzkiego. Kościół wystawiony z pruskiego muru, pw. św. Jakuba Większego. Opis wnętrza świątyni i wyposażenia. Uposażenie składało się z dwóch łanów ziemi. . Wsie paraf.: Kłodawa, Trębki Małe, Kaczki, Ulkowy¹⁴⁴⁴, Kleszczewko¹⁴⁴⁵, Żukczyn, Łuszczewo, Zakrzewko, Kłobuczewo. Wiernych zobowiązanych do spowiedzi wielkanocnej było około 400 osób. Wielu luteran, ale było sporo osób nawróconych z luteranizmu – ok. 43 osoby, a dawniej jeszcze 10 osób. Zabudowania plebańskie dosyć wygodne. Podano spis inwentarza gospodarskiego. Parafią administrował Michał Rogaczewski, s. 267-269.

Ż u ł a w k a¹⁴⁴⁶. Wieś szlachecka Czarlińskiej, wdowy. Dawniej był tu kościół parafialny i to dosyć duży, teraz jedynie mała kaplica, pw. św. Małgorzaty, filia parafii w Pręgowie. Opis wnętrza kaplicy. Nie sprawowano tu sakramentów. Uposażenie stanowiła ziemia w ilości czterech łanów. Innych dochodów nie było. Do kaplicy należała jedynie wieś Żuławka. Nie było zabudowań plebańskich, ale był plac, gdzie dawniej mieszkał proboszcz. Aktualnie zarządza kaplica proboszcz z Gdańska, którego zastępuje wikariusz z Pręgowa, s. 269-270.

P r ę g o w o. Wizytacja 23 I 1703 r. Wieś należała do klasztoru zakonnic św. Brygidy w Gdańsku. Kościół murowany z kamienia, pw. Bożego Ciała. Opis świątyni i jej wyposażenia. Do uposażenia proboszcza należał folwark zwany „Popówka”. Wsie paraf.: Pręgowo, Bielkówko¹⁴⁴⁷, Goszyno, Kleszczewo, Czerniewo, Zaskoczyno, Domachowo, Buszkowo, Lisewo, Żuławka, Ciepelsko¹⁴⁴⁸, dwie wsie Ząbrcz, Ostróżki, Slegwald, Warcz, Malencino, Bąkowo, Kałbudy¹⁴⁴⁹. Katolików było około 741 osób, zaś luteran około 200. Były zabudowania plebańskie, wygodne, ale stare. Proboszcz miał także karczmę z prawem propinacji i młyn. Inwentarz parafii. Proboszcz sporządził dokument, mocą którego, po jego śmierci, czy też przejścia na inne beneficjum, przekazuje 100 florenów na sprawy gospodarcze. [Niepodano imienia proboszcza], s. 271-273.

¹⁴⁴⁴ Obecnie w parafii Żeliszawki.

¹⁴⁴⁵ Obecnie w parafii Różyny.

¹⁴⁴⁶ Obecnie Żuławka Wielka w archidiecezji gdańskiej.

¹⁴⁴⁷ Obecnie w parafii tej tylko Bielkówko.

¹⁴⁴⁸ Pewnie obecne Czapelsko w parafii Jodłowno.

¹⁴⁴⁹ Pewnie obecne Kolbudy, siedziba samodzielnej parafii.

M i e r z e s z y n [po niem. Meysterwald]. Wizytacja 21 I 1703 r.¹⁴⁵⁰. Meysyterwald, zwany inaczej Mierzyszyn, był wsią królewską. Kościół pw. św. Wojciecha, dawniej solidny murowany, ale po zupełnym zniszczeniu, odbudowany od fundamentów Nie powieździano, czy był to też kościół murowany, Wyposażenie świątyni. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Do parafii należała wieś Mierzyszyn i Przywidz z należącymi doń miejscowościami, których nie wyliczono. Katolików było 18 osób, zaś luteran około 600. Sakramenty przyjmowano w kisiele w parafii Święty Wojciech. Dom dla proboszcza wymagał odbudowania. Parafią opiekował się proboszcz parafii Święty Wojciech, ale z powodu dużej odległości powinna ta parafia zostać odłączona od tej macierzystej, s. 273-275.

P r z y w i d z. Wizytacja 20 I 1703 r. Wieś Przywidz, dawniej w posiadaniu właścicieli wyznania luterskiego, potem przeszła w ręce katolików, a kaplica w tej wsi w 1702 r., staraniem biskupa Madalińskiego, została też oddana katolikom. Rekuncyliowana, nosiła wezwanie św. Franciszka Ksawerego. Była to kaplica drewniana. Wyposażenie bardzo skromne. Jeżeli dawniej luteranie licznie przychodzili tu słuchać kazań, to katolików jest mało. Nie podano kto tam sprawował duszpasterstwo. Pewnie ten, kto odpowiadał za Mierzyszyn, a więc proboszcz od Świętego Wojciecha, s. 275-277.

C z a p i e l s k – kaplica. Wieś należąca do jezuitów z Szotlandu, Kaplica, prawie kościół, w pośrodku wsi usytuowana, pw. św. Mikołaja, wystawiona w pruski mur. Przedstawiała dobry wygląd. Opis wnętrza i wyposażenia. Nie sprawowano tu sakramentów, ani nie przechowywano Sanctissimum. Kaplica ta została odbudowana przez jezuitów. Była też druga kaplica, dla prywatnej modlitwy zakonników, s. 277.

Ż u k o w o. Wizytacja 23 I 1703. Wieś zakonnic norbertanek, które posiadały swój klasztor w tej właśnie wsi. Kościół parafialny, leżący w pośrodku wsi, przy drodze do Gdańska, murowany, pw. św. Jana Chrzyciela. Opis świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie dla proboszcza, który jest też spowiednikiem siostr zakonnych stanowiła ziemia w ilości czterech łanów oraz zapis dwustu florenów na dobrach Borkowo, uczyniony przez Wawrzyńca Borkowskiego, kanonika warmińskiego, z czego połowa miała być dla proboszcza, a połowa na świątynię. Wsie paraf.: Żukowo, Dzierżążno, Otomino, Rębiechowo, Lniska, Borkowo, Małkowo, Sytno, Leżno, Lezienko, Popowo, Glinicz Szlacheckie i Glinicz Klasztorne, Skrzyszewo, Tokary, Miszewo¹⁴⁵¹, Kczewo, Przyjaźń¹⁴⁵², Niestępowo¹⁴⁵³, Lichtfeld, Otominko, Dębowo, Sulmino, Widlino¹⁴⁵⁴, Markoszyń¹⁴⁵⁵, Łapino¹⁴⁵⁶. Z wsi tych płacono meszne proboszczowi z Gdańska. We wsi Przyjaźń znajdował się zbór protestancki, ale tamtejszy predykant sprawuje sakramenty jedynie, gdy ma zezwolenie na piśmie od proboszcza z Żukowa. Katolików w parafii około 7000 osób, zaś innowierców około 400. Nie było zabudowań plebańskich, ponieważ proboszcz, jako spowiednik,

¹⁴⁵⁰ Widać z tych, niesystematycznie podawanych zapisów, że nie zachowano kolejności zapisów, w stosunku do samego aktu wizytacji oraz, że księga powstała później, sporządzona na podstawie protokołów, których nie znamy.

¹⁴⁵¹ Dawniej pisano „Mniszewo”.

¹⁴⁵² Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁵³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁵⁴ Pewnie Fidlino.

¹⁴⁵⁵ Może to obecny Mankocin w parafii Niestępowo?

¹⁴⁵⁶ Obecnie w parafii Niestępowo.

mieszkał w klasztorze. Obowiązki te aktualnie sprawował Jan Leidyng. Nie było domu dla nauczyciela, ponieważ wszyscy słudzy kościoła byli na utrzymaniu klasztoru, s. 278-282.

P r z o d k o w o. Wieś królewska, dzierżawiona przez Piotra Kczewskiego, referendarza koronnego. Był tu kościół drewniany, filialny parafii Kielno, pw. św. Andrzeja. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie stanowiła ziemia w ilości czterech łanów oraz liczne zapisy. Wsie parafialne: Przodkowo¹⁴⁵⁷, Młynek, Smoldzino, Kobysewo, Kosowo, Załęże¹⁴⁵⁸, Czarna Huta¹⁴⁵⁹, Pamięcino¹⁴⁶⁰. Z tych wsi było odbierane meszne. Katolików przystępujących do sakramentów było około 200, zaś luteran około 50. Tym kościołem opiekował się Mateusz Smoczyński z Kielna. Odprawiał tu w co trzecią niedzielę. Zabudowania plebańskie odbudował aktualny proboszcz, s. 281-283.

K i e l n o. Wieś królewska, w dzierżawie sędziego ziemskiego mirachowskiego Jakuba Łebińskiego. Świątynia pw. św. Marii Magdaleny, z pruskiego muru. Opis wnętrza świątyni, dosyć bogato wyposażonego. Uposażenie w ziemię w ilości czterech łanów. Obecny proboszcz zbudował szkołę, w której mieszkał organista. Zabudowania plebańskie zbudowane przez aktualnego proboszcza. Wsie parafialne: Kielno, Bojanie¹⁴⁶¹, Wiczlino,¹⁴⁶² Głodowo¹⁴⁶³, Dobrzewino, Koleczkowo, Bieszkowice¹⁴⁶⁴, Miszewo Małe¹⁴⁶⁵, Warzno, Warzenko, Psale¹⁴⁶⁶, Nowa Łąka¹⁴⁶⁷, Kłosowo (dwie wsie)¹⁴⁶⁸, Jeleń¹⁴⁶⁹, Karczemki¹⁴⁷⁰, Okuniewo¹⁴⁷¹. Wiernych około 300 osób, luteran około 10. Administrował parafią wyżej wspomniany Mateusz Smoczyński, s. 284-286.

S z e n w a l d¹⁴⁷². Wizytacja 24 I 1703 r. Wieś królewska, w dzierżawie u wyżej wspomnianego Jakuba Łebińskiego. Kościół drewniany filialny parafii Kielno. Może był pod wezwaniem św. Mikołaja, jeżeli w głównym ołtarzu był obraz tego patrona. Opis świątyni. Uposażenie w ziemię w ilości czterech łanów, ale aktualnie tylko część jest w posiadaniu proboszcza. Do tego kościoła należały wsie: Szenwald¹⁴⁷³, Donimierz Wielki i Doni-

¹⁴⁵⁷ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁵⁸ Dawniej pisano „Załęcze”.

¹⁴⁵⁹ Pewnie też w parafii Przodkowo.

¹⁴⁶⁰ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁶¹ Pewnie Bojano, obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁶² Nie ustalono, do jakiej parafii należy obecnie.

¹⁴⁶³ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁶⁴ Obecnie w parafii Nowy Dwór Wejherowski.

¹⁴⁶⁵ Obecnie Miszewko w parafii Banin.

¹⁴⁶⁶ Pewnie w parafii Szemud.

¹⁴⁶⁷ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁶⁸ Obecnie w parafii Cieczewo.

¹⁴⁶⁹ Nie zidentyfikowano., chyba, że chodzi o Jeleńską Hutę w parafii Szemud.

¹⁴⁷⁰ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁷¹ Pewnie w parafii Szemud.

¹⁴⁷² Nie zidentyfikowano. Gdzieś w okolicy dzisiejszej parafii Szemud.

¹⁴⁷³ Nie zidentyfikowano.

mierz Mały, Głazica¹⁴⁷⁴, Smolary¹⁴⁷⁵, Rutkowiec¹⁴⁷⁶ Grabowiec¹⁴⁷⁷. Na tym terenie było 200 katolików i 24 luteran. Do parafii dawniej należało jezioro zwane Otałzyno, ale obecnie stanowi własność Łebskiego i Donimirskego. Nie było zabudowań plebańskich, ani szkoły. Duszpasterstwo miał proboszcz z Kielna odprawiając w co trzecią niedzielę i w trzeci dzień świąt, s. 287-288,

C h w a s z c z y n o. Wiz, 23 I 1703 r. Wieś biskupa włocławskiego. Kościół parafialny pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza. Świątynia w przedniej części (nawa główna) z pruskiego muru, reszta drewniana. Opis wnętrza. Kościół w Chwaszczynie miał pewien dochód z kościoła w Lubiewie, ponieważ była to dawniej filia kościoła w Chwaszczynie. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Zabudowania plebańskie odbudowane przed ośmioma laty, na co dał fundusz Andrzej Albinowski, sufragan włocławski¹⁴⁷⁸. Szkoły nie było. Wsie parafialne: Chwaszczyno, Tuchom, Tuchomek, Borowiec, Borowiec¹⁴⁷⁹. Nie podano liczby wiernych. Parafia administrował Jan Czarnowski, s. 289-291.

K a c k. Wieś biskupa włocławskiego. Dawniej była tam świątynia drewniana pw. Św. Wawrzyńca, filia parafii Chwaszczyno, a teraz pozostały ruiny na placu kościelnym. Nie ma wiadomości, co stało się z wyposażeniem. Uposażenie w cztery łany ziemi, którą miał proboszcz z Chwaszczyna. Oddał ją w dzierżawę. Zabudowania plebańskie całkiem dobre, niedawno odbudowane. Wsie parafialne: Kack, Redłowo i Kolibki¹⁴⁸⁰. Zarządca parafii Czarnowski nie znał ilości wiernych. Szkoła niedawno odbudowana, s. 292-293.

M a t a r n i a. Wizytacja 25 I 1703 r. Wieś opata oliwskiego. Kościół parafialny, mury, pw. św. Walentego. Opis wnętrza świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie w ziemię w ilości czterech łanów. Wsie parafialne: Matarnia, Klukowo, Kokoszki, Czaple, Smogorzyn, Bysowo, Banino, Wysoko Kiełpin, Mały Kiełpin, Nenkowy, Leśmo Bostenhas¹⁴⁸¹, z których proboszcz pobiera meszne. Zabudowania plebańskie dosyć dobre. Szkoła wymaga naprawy. Mieszka w niej organista. Parafią administrował zakonnik Szymon Brandt z klasztoru oliwskiego, wprawdzie nie rezydujący, ale każdej niedzieli tu odprawiający, 293-295.

B a n i n o¹⁴⁸². Wieś opata oliwskiego, gdzie dawniej była kaplica, chociaż nie znano już wezwania, teraz w zupełnej ruinie. Była uposażona w cztery łany ziemi. Była jednak możliwość odbudowania i wyposażenia tej kaplicy, s. 295-296.

K a p l i c a K r ó l e w s k a w kościele Najświętszej Marii Panny, parafialnym w Gdańsku. Kaplica parafialna pw. Świętego Ducha, konsekrowana przez biskupa Bonawenturę Madalińskiego w 1685 r., przez Jana III, króla polskiego, w pobliżu kościoła NMP, zajętego przez luteran, zbudowana. Opis wyposażenia kaplicy. Nie posiadała własnego uposa-

¹⁴⁷⁴ Te wsie obecnie w parafii Szemud.

¹⁴⁷⁵ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁷⁶ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁷⁷ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁷⁸ Biogram tego sufragana zob.: S. Chodyski, Biskupi sufragani..., s. 66-67.

¹⁴⁷⁹ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁸⁰ Wsie te znajdują się obecnie na terenie miasta Gdynia.

¹⁴⁸¹ Miejscowości te obecnie nie występują w parafii, ponieważ zostały wchłonięte przez miasto.

¹⁴⁸² Obecnie siedziba samodzielnej parafii w archidiecezji gdańskiej.

zenia. Wyszczególnienie innego uposażenia proboszcza. Proboszcz miał własny dom. Tą kaplicą parafialną administrował Jan Stefan Ignowicz, jednocześnie dziekan gdański, na stałe tu rezydujący, s. 299.

Wizytacja dekanatu tczewskiego

M i ł o b ą d z. Wizytacja 9 II 1703 r. Wieś biskupa włocławskiego. Kościół parafialny murowany, ładny Nie podano wezwania. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie w cztery łany ziemi. Powiadano, że dawniej było siedem łanów. Wsie parafialne: Miłobądz, Kolink¹⁴⁸³. Z tej ostatniej wsi luteranie przybywali do parafii dla przyjęcia sakramentów. Pszczółki, Żenisławki, Rambielcz¹⁴⁸⁴, Dalwin, Malenin, Łukocin, Mieścín, Dąbrówka, Zajączkowo, Pastwisko Subkowskie. Proboszcz pobierał meszne z powyższych wsi, z wyjątkiem ostatniej. Katolików było około 700 osób, zaś luteran tylko 10. zabudowania parafialne dobre. Inwentarz gospodarski. Był dom dla organisty, opłacanego przez proboszcza i parafian. Parafią administrował Jan Grasiński, scholastyk kruszwicki¹⁴⁸⁵, s. 300-303.

D a l w i n. Wieś królewska. Kościół parafialny pw. św. Mikołaja, filialny parafii Miłobądz. Opis świątyni. Korzystali z niej tylko mieszkańcy tej wsi. Było uposażenie w cztery łany ziemi, a także kilka domów, s. 307-308.

G i e m l i c e. Wizytacja 10 II 1703 r. Wieś jezuitów z Szotlandu. Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela, Świątynia murowana. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie w dwa łany ziemi. Do parafii należała jedynie wieś Giemlice. Wspomniano, że pobliskie wsie, a mianowicie Mechien i Grabin¹⁴⁸⁶, własność konwentu oliwskiego oraz Kwardorf¹⁴⁸⁷, należąca do kartuzów, nie były przypisane do żadnej parafii i pozostawały jako owce bez pasterza. Katolików było 300 osób, a luteran nie było. Zabudowania plebańskie niedawno odbudowane. Była szkoła. Parafią administrował Wojciech Bastendorwski, rezydujący na miejscu, s. 305-308¹⁴⁸⁸.

T c z e w. Wizytacja 14 II 1703 r. Kościół pw. Świętego Krzyża i św. Mikołaja, prawa patronatu królewskiego. Świątynia murowana i jej opis. Dawniej, zanim nastał luteranizm, przy kaplicach było wiele cechów. Niektóre z nich posiadały własne wyposażenie w paramenty liturgiczne. Proboszcz miał na uposażenie cztery łany ziemi, co potwierdził monarcha w 1699 r. Miejscowości parafialne: miasto Tczew i wsie: Rokitki¹⁴⁸⁹, Suchostrzygi, Stangenberg, Czyżykowo, Knybawa, Bałdowo, Śliwiny¹⁴⁹⁰. Z wsi tych pobiera proboszcz meszne. Katolików było około 700 osób i tyleż luteran. Zabudowania plebańskie zniszczone. Podano, że dawniej proboszcz pobierał od magistratu spore uposażenie. Szpital dla katolików i innowierców, a opiekowali się nim proboszcz i magistrat. Zauwa-

¹⁴⁸³ Może Kolnik, podany u Tomczaka.

¹⁴⁸⁴ Obecnie nie istnieje.

¹⁴⁸⁵ Biogram tego kanonika kruszwickiego zob.: A. F i u t a k, *Pralaci i kanonicy kruszwicy*, k. 32v. Mnps w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.

¹⁴⁸⁶ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁸⁷ Nie zidentyfikowano.

¹⁴⁸⁸ Strona 307 – część strony 308 pisana inną ręką i pewnie później.

¹⁴⁸⁹ Obecnie w parafii Lubiszewo.

¹⁴⁹⁰ Obecnie w parafii Lubiszewo.

zono, że szczegółowy inwentarz parafii, znajduje się w dawnych wizytacjach. Parafią administrował Jan Ignacy Stęchorowski, s. 308-312.

S u b k o w y. Wieś biskupa włocławskiego. Świątynia parafialna murowana. Pw. św. Stanisława B. i M. Opis wyglądu i wyposażenia. Uposażenie w cztery łany ziemi. Nie podano tu wykazu wsi parafialnych, odwołując się do dawniejszych spisów. Z tych wsi proboszcz pobierał meszne. W parafii katolików było około 1000 osób, luteran tylko 5. Konwertytów 12. Przed dwunastoma laty odbudowano zabudowania plebańskie. Był organista i miał swój dom. Nowo odbudowany przytułek. Parafią administrował Piotr Jerzy Jesionowski. Inwentarz gospodarski, s. 313-314.

R a d o s t o w o. Wieś należąca do konwentu oliwskiego. Kaplica murowana, zbudowana przez opata oliwskiego Antoniego Ptackiego przed 14 laty na użytek zakonników, którzy odprawiają tu nabożeństwa i głoszą kazania, wbrew uprawnieniom parafii Subkowy, na terenie której kaplica ta powstała, s. 315.

G o r z e d z i e j. Wizytacja 12 II 1703 r. Wieś królewska. Kościół częściowo murowany, pw. św. Wojciecha. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Do parafii należała jedynie wieś Gorzędziej, gdzie wszyscy byli katolikami w liczbie około 120 osób. Zabudowania plebańskie niedawno odbudowane. Proboszcz posiadał niedaleko Wisły dom, gdzie miał propinację. Obowiązki proboszcza spełniał Jerzy Jesionowski, proboszcz z Subkowych, odprawiając tu w co trzecią niedzielę i w trzeci dzień świąt, s. 315-316.

L u b i s z e w o¹⁴⁹¹. Wizytacja 14 II 1703 r. Wieś królewska. Świątynia murowana, pw. Świętej Trójcy. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie stanowiło osiem łanów ziemi. Do parafii należały wsie: Lubiszewo, Rukosin, Stanisławie, Goszyn¹⁴⁹², Swarożyn¹⁴⁹³, Liniewko i Wędkowy¹⁴⁹⁴, Zwierzynek¹⁴⁹⁵. Z wsi tych proboszcz pobierał meszne. Katolików było około 60 osób, luteran 10, zaś konwertytów 8. Zabudowania plebańskie przed siedmioma laty własnym kosztem odbudował aktualny proboszcz. Miał on prawo propinacji w niektóre dni świąteczne i targowe. Parafią administrował Ignacy Stęchorowski, dziekan tczewski, s. 316-318.

G o d z i s z e w o. Wizytacja 15 II 1703 r. Wieś opata łądzkiego. Kościół parafialny, cały murowany, pw. św. Apostołów Piotra i Pawła. Opis wnętrza, dobrze urządzonego, z organami niedawno sprawionymi. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne.: Godziszewo, Kobierzyn, Turze Wielkie i Turze Małe, Damaszką, Boroszewko i Boroszewo, Diwel, Zygowice, Trzcińsk, Gołębiewko Średnie i Wielkie, Rościszewo Małe, Rościszewo Wielkie. Z tych wsi pobierał proboszcz meszne. Katolików liczyła parafia 587 osób, luteran 77, nawróconych 8. Zabudowania plebańskie dobre, wystawione przez aktualnego proboszcza. Był przytułek. Organista był wynagradzany co kwartał. Parafią administrował Wilhelm Kędzierski, zakonnik cysters z Łądu, s. 218-319.

¹⁴⁹¹ Od tego miejsca księgę pisała inna ręka.

¹⁴⁹² Obecnie w parafii Swarożyn.

¹⁴⁹³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁴⁹⁴ Obecnie w parafii Swarożyn.

¹⁴⁹⁵ Dawniej Zgierzyniek, obecnie w paraf. Swarożyn.

O b o z i n. Wizytacja 16 II 1703 r. Wieś szlachecka Sartowskich. Kościół filialny parafii Godziszewo, murowany, pw. św. Michała. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie stanowiły trzy łany, chociaż mówiono, że dawniej były cztery. Wspomniano o ugodzie pomiędzy ówczesnym proboszczem w Godziszewie, a braćmi Lokow z 1603 r. co do zamiany posiadłości i o drugiej z 1653 r. z Piotrem Starzyńskim, proboszczem z Godziszewa. Do tej filii należała jedynie wieś Obozin, licząca 60 katolików i żadnego innowiercy. Parafie obsługiwał Wilhelm Kędzierski, s. 319-320.

S k a r s z e w y. Wizytacja 16 II 1703 r. Miasto (civitas) królewskie z kościołem parafialnym murowanym, ale nie podano wezwania. Dokładny opis stanu świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie stanowiło sześć łanów ziemi. Nie podano tu miejscowości należących do parafii, bo odwołano się do wykazu wsi dających meszne parafii, zawartego w okazanym dokumencie. Aktualny proboszcz wystawił nowe zabudowania plebańskie. Dawniej na przedmieściu Chojnickim znajdowała się świątynia prepozyturalna, pw. św. Jerzego, z której pozostało tylko uposażenie, a na placu sam krzyż. Tam też znajdował się przytułek. Parafią administrował Kazimierz Jugowski, kanonik włocławski, s. 320-322.

D ě m b l i n. Wizytacja 16 II 1703 r. Wieś królewska, w której dawniej znajdowała się kaplica katolicka, po której pozostały tylko ruiny, a na placu stała jeszcze dzwonnica z dwoma dzwonami. Co stało się z wyposażeniem, nie wiadano, s. 322-323.

S z c z o d r o w o. Wizytacja 16 II 1703 r. Wieś starostwa skarszewskiego, z drewnianym kościołem parafialnym pw. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza. Opis świątyni i jej wyposażenia. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Szczodrowo, Nowy Wiec, Stary Wiec¹⁴⁹⁶, Młynek Szczodrowski i sześć osad nazwanych Huta¹⁴⁹⁷, z których proboszcz pobierał meszne. Katolików na terenie parafii było około 200 osób, innowierców około 300, nawróconych 11. Na gruntach proboszczowskich znajdowały się cztery domy, z których jeden spełniał rolę plebanii. Z tytułu, że był to kościół filialny, parafią tą zarządzał wyżej wymieniony proboszcz ze Skarszew, s. 323.

W y s i n. Wieś biskupa włocławskiego z drewnianym kościołem parafialnym, pw. Wszystkich Świętych. Opis wnętrza i wyposażenia świątyni. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Wysin Stary Wiec, Skrzydłowo Wielkie i Skrzydłowo Małe, Szatrapy, Szumleś, Łąki, Trzepowo, Piekło Dolne¹⁴⁹⁸, Hłownica. Katolików było około 400 osób. Innowierca jeden w Wysinie, ale bliski był nawrócenia. Zabudowania plebańskie dosyć dobre. Proboszcz wystawił także nowy dom, z którego pobierał czynsz. Nowy dom dla organisty. Parafią administrował Bartłomiej Górka, zawsze tu rezydujący, s. 323-325.

T r ą b k i¹⁴⁹⁹. Kościół pw. Wszystkich Świętych¹⁵⁰⁰ patronatu królewskiego. Częściowo murowany, częściowo z pruskiego muru. Opis wyposażenia wnętrza. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Nie wymieniono wsi parafialnych, podając, że było ich pięć¹⁵⁰¹, w których mieszkało około 300 katolików i 60 innowierców. Zabudowania plebańskie

¹⁴⁹⁶ Obecnie w parafii Wysin.

¹⁴⁹⁷ Teraz tylko Przerębska Huta.

¹⁴⁹⁸ Dwie ostatnie miejscowości leżą obecnie w parafii Przywidz w archidiecezji gdańskiej.

¹⁴⁹⁹ Obecnie w archidiecezji gdańskiej – Trąbki Wielkie.

¹⁵⁰⁰ W poprzedniej wizytacji podano, że wezwanie było Wniebowzięcia NMP.

¹⁵⁰¹ Zgadza się to z poprzednią wizytacją.

dobrze, staraniem proboszcza, a także zarządzającego starostwem sobowidzkim [którego ośrodek, jako starostwa niegrodowego, na terenie parafii leżał]. Proboszczem był Michał Rogaczewski, od 1687 r., na stałe tu rezydujący. Zrobiono uwagę, że wsie Zakrzewko i Kłobuczewo, należące do parafii Kłodawa, powinny zostać przyłączone do parafii Trąbki, ponieważ mają bliżej, s. 325-326.

N i e d a m o w o. Wizytacja 16 III 1703. Wieś dziedziczna Kazimierza Klińskiego. Kościół parafialny, drewniany, pw. św. Mikołaja. Opis wnętrza i wyposażenia. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Niedamowo, Polesie Wielkie i Polesie Małe¹⁵⁰², Stawiska i Lubań¹⁵⁰³, z których proboszcz pobierał meszne, chociaż z trudnością i nie od wszystkich. Katolików było około 231 osób i tyleż innowierców. Nie było zabudowań parafialnych. Nauczyciel mieszkał w domu danym przez dziedzica. Parafią administrował Gabriel Skwirawski, proboszcz z Garczyna, s. 327-328.

G a r c z y n. Wizytacja 17 III 1703 r. Wieś dawniej należała do Garczyńskich, zaś aktualnie do Wacława Stanisławskiego, sędziego warmińskiego. Kościół murowany pw. św. Andrzeja i jego opis i wyposażenie. Uposażenie w cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Garczyn, Krotowo¹⁵⁰⁴, Równe, Orle, Liniewo, Lubieszyn, Płachty¹⁵⁰⁵, Harynkowy Wielkie i Małe¹⁵⁰⁶. Katolików było na terenie parafii 244, luteran 236, zaś nawróconych 7. Zabudowania plebańskie w różnym stanie. Był nauczyciel i miał dom i uposażenie. Parafią administrował Gabriel Sluwierowski, s. 328-329.

Wizytacja dekanatu starogardzkiego

P o g ó d k i. Wizytacja 18 III 1703 r. Wieś opata z Pelplina. Świątynia drewniana, bardzo zniszczona. Niedawno zmarły opat położył już fundament pod nową i to murowaną świątynię. Świątynia nosiła wezwanie św. Piotra i Pawła. Opis tej starej świątyni, a raczej jej inwentarz. Uposażenie w cztery łany ziemi. Do parafii należały wsie: Pogódki¹⁵⁰⁷, Kowalkowy¹⁵⁰⁸, Kobyle, Czernikowy¹⁵⁰⁹, Malikowy¹⁵¹⁰, Głodowo, Junkrowy¹⁵¹¹, Więckowoy¹⁵¹², Reszka¹⁵¹³, Jaroszewy, Wałówko¹⁵¹⁴, Jezierce¹⁵¹⁵, Koźmin, Malary, Deką. Wiernych w parafii było 480, luteran 120, a nawróconych 10. Zabudowania plebańskie i dla nauczyciela. Parafią administrował Benedykt Rogawski, zakonnik cysters z Pelplina. W parafii było bractwo Aniołów Stróżów, zatwierdzone przez biskupa Macieja Łubieńskiego w 1634 roku, s. 329-331.

¹⁵⁰² Z pewnością obecny Podleś Mały i Wielki.

¹⁵⁰³ Lubań obecnie w parafii Rekownica.

¹⁵⁰⁴ Może Kartowo, które zna Tomczak.

¹⁵⁰⁵ Nie zidentyfikowano.

¹⁵⁰⁶ Nie zidentyfikowano..

¹⁵⁰⁷ W tekście napisano „Pogutkowy”.

¹⁵⁰⁸ Nie zidentyfikowano.

¹⁵⁰⁹ Obecnie Czerniki w parafii Połaszki Stare.

¹⁵¹⁰ Pewnie obecne Maliki.

¹⁵¹¹ Obecnie w parafii Skarszewy.

¹⁵¹² Obecnie w parafii Skarszewy.

¹⁵¹³ Nie zidentyfikowano.

¹⁵¹⁴ Obecnie w parafii Kleszczewo Kościerskie.

¹⁵¹⁵ Obecnie w parafii Kleszczewo Kościerskie.

K l e s z c z e w o. Wizytacja 19 III 1703 r. Wieś opata z Pelplina, należąca do klucza pogódkowskiego. Była tu kaplica filialna parafii Pogódki, teraz przedstawiająca jedynie ruinę. Miała być prawdopodobnie pw. św. Stanisława i Apostołów Szymona i Tadeusza, jeżeli dawniej na odpusty z racji tych świętych przybywało tu wielu wiernych. Do tego kościoła należała jedynie wieś Kleszczewo. Duszpasterstwo sprawował proboszcz z Pogódek, s. 331-332.

P o l a s z k i. Wizytacja 19 III 1703 r. Wieś królewska z kościołem drewnianym, pw. św. Mikołaja, należącym do parafii w Kiszewie. Opis świątyni. Na uposażenie był jeden łan ziemi. Przytułek fundowany w 1701 r. przez nieżyjącą już Zofię z Vanholtów Czapską, s. 332-333.

K i s z e w a. Wieś królewska ze świątynią drewnianą, pw. św. Mikołaja. Opis świątyni i wyposażenia. Wsie parafialne: Kiszewa, Konarzyny¹⁵¹⁶, Bartoszyłas, Nowa Kiszewa¹⁵¹⁷, Stary Bukowiec, Nowy Bukowiec, Foshuta, Chwarzcienko¹⁵¹⁸, Paubin, Stare Polaszki¹⁵¹⁹, Polaszki Nowe¹⁵²⁰, Bożepole, Turowo¹⁵²¹. Malikowy¹⁵²², Dubryk, Stróżnik¹⁵²³, Chwarzno, Podzamcze¹⁵²⁴, Nierybus¹⁵²⁵, Studzienice¹⁵²⁶, Bartel¹⁵²⁷, Wygonin, Olpuch¹⁵²⁸, Babie¹⁵²⁹, Gołun¹⁵³⁰, Ruda. S tych wsi proboszcz dostawał meszne. Katolików było około 500 osób, zaś luteran około 50. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Zabudowania plebańskie i szkoła. Nie było dzieci do uczenia. Parafią administrował Jan Jeliński, kapłan dobry, ale prawdopodobnie kiepski administrator, s. 333-334.

C z e r s k. Wizytacja 20 III 1703 r. Świątynia drewniana pw. św. Marii Magdaleny. Opis wyglądu świątyni. Wsie parafialne: Wsie parafialne: Czersk, Łąg¹⁵³¹, Mokre, Prusy¹⁵³², Będźmierowice¹⁵³³, Małachyn, Nieżurawa, Łęgbąd¹⁵³⁴, Zapędowo¹⁵³⁵, Lutom¹⁵³⁶,

¹⁵¹⁶ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁵¹⁷ Obecnie w parafii Niedamowo.

¹⁵¹⁸ Pewnie obecne Chwarzenko.

¹⁵¹⁹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii Polaszki Stare.

¹⁵²⁰ Obecnie w parafii Polaszki Stare.

¹⁵²¹ Nie zidentyfikowano.

¹⁵²² Nie zidentyfikowano. Może to ta sama wieś, co w parafii Pogódki.

¹⁵²³ Pewnie obecna Struga.

¹⁵²⁴ Nie zidentyfikowano. Może obecny Zamek Kiszewski.

¹⁵²⁵ Nie zidentyfikowano.

¹⁵²⁶ Pewnie w obecnej parafii Piec.

¹⁵²⁷ W obecnej parafii Piec.

¹⁵²⁸ Pewnie w obecnej parafii Konarzyny.

¹⁵²⁹ Nie zidentyfikowano.

¹⁵³⁰ Obecnie we parafii Konarzyny.

¹⁵³¹ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁵³² Obecnie Prusy Stare i Prusy Nowe w parafii Łąg.

¹⁵³³ Obecnie w parafii Łąg.

¹⁵³⁴ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁵³⁵ Obecnie w parafii Rytel.

¹⁵³⁶ Obecnie w parafii Rytel.

Rytel¹⁵³⁷, Roznicze¹⁵³⁸, Łosiny¹⁵³⁹, Uboga¹⁵⁴⁰, Konigort¹⁵⁴¹, Ostrowy¹⁵⁴², Kłodnia, Sienica. Z tych wsi pobierano meszne. Nie podano ilości katolików, ponieważ aktualny niedawno proboszcz nastąpił do parafii, Uposażenie w piec łąnów ziemi. Innych dochodów nie było. Jednak proboszcz miał jeszcze łąki zwane Rozgart i Bielawa, a także prawo połowy ryb w pobliskim stawie. Proboszczem był Tomasz Gradzikowski, 335-336.

Łą g. Stan parafii w tak dalece posuniętej ruinie, że nie nadawała się do naprawy, jedynie do całkowitej odbudowy. Inwentarz tego kościoła został spisany w poprzedniej wizytacji, s. 336.

Z b l e w o. Wizytacja 21 III 1703 r. Wieś królewska w starostwie borzechowskim. Kościół parafialny drewniany, pw. św. Michała Archanioła i św. Mikołaja. Ponieważ świątynia była stara i zniszczona, aktualny proboszcz już zaczął przygotowywać drewno na nową świątynię. Opis stanu starej świątyni i jej wyposażenia. Ówczesny proboszcz wystawił także nowe zabudowania plebańskie i organistówkę. Uposażenie stanowiły cztery łąny ziemi. Wsie parafialne: Zblewo, Borzechowo¹⁵⁴³, Radziejewo¹⁵⁴⁴, Miradowo, Bytomia, Iwiczno¹⁵⁴⁵, Piewicki¹⁵⁴⁶, Młyńsk¹⁵⁴⁷, Lipy, Błanweld¹⁵⁴⁸. Z tych wsi dostawał proboszcz meszne. Wiernych było około 450 osób, innowierców natomiast około 20. Parafią administrował Andrzej Łęski, s. 336-338.

L u b i c h o w o¹⁵⁴⁹ Wizytacja 21 III 1703 r. Wieś w starostwie borzechowskim, ze świątynią parafialną drewnianą, pw. św. Barbary. Opis stanu świątyni i wyposażenia. Wsie parafialne: Lubichowo, Zielonagóra, Bietowo, Osowo, Szteklin, Ocypel, Szyszkowy¹⁵⁵⁰, karczma Pazda¹⁵⁵¹. Z tych wsi należy się proboszczowi meszne. Był przytułek dla ubogich, ale aktualnie nie było w nim nikogo. Dom plebański i inne zabudowania odbudował ówczesny proboszcz. Uposażenie stanowiły cztery łąny ziemi i jezioro zwane Malinieć z prawem wolnego połowy ryb tak zimą, jak i latem. Nie było domu, ani uposażenia dla nauczyciela. Parafią administrował Andrzej Łęski, proboszcz ze Zblewa.

P i ł c z y n. Wieś królewska w starostwie kiszewskim, ze świątynią parafialną drewnianą, dobrze utrzymana, ale ubogą, pw. św. Elżbiety. O uposażeniu i wyposażeniu wystarczająco będzie w spisie inwentarza, do tej książki dołączonego. Parafią administrował Stanisław Sokołowski.

¹⁵³⁷ W tekście napisano jednak wyraźnie „Pytel”.

¹⁵³⁸ Nie zidentyfikowani,

¹⁵³⁹ Obecnie w parafii Legbąd.

¹⁵⁴⁰ Obecnie w parafii Rytel.

¹⁵⁴¹ Obecnie w parafii Rytel.

¹⁵⁴² Obecnie w parafii Rytel.

¹⁵⁴³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii. Tam był ośrodek starostwa niegrodowego.

¹⁵⁴⁴ Obecnie w parafii Borzechowo.

¹⁵⁴⁵ Pewnie w obecnej parafii Piecie.

¹⁵⁴⁶ Nie zidentyfikowano.

¹⁵⁴⁷ Pewnie obecnie miejscowość Lipski Młyn.

¹⁵⁴⁸ Pewnie chodzi o Blumfelde – Lipy. Zob. schematyzm c 1928 r., s. 582.

¹⁵⁴⁹ Dawniej pisano „Libichowo”.

¹⁵⁵⁰ Nie zidentyfikowano.

¹⁵⁵¹ Nie zidentyfikowano.

B o b o w o. Wizytacja 23 III 11703 r. We wsi królewskiej Bobowo była świątynia murowana, pw. św. Wojciecha, z wieżą, od dołu murowaną, a u góry w tzw. pruski mur. Opis świątyni i wyposażenia. Przy kościele był przytułek z czterema ubogimi. W drugim pomieszczeniu należącym do przytułku mieszkał niejaki wieśniak. Wsie parafialne: Bobowo, Wysoka, Smoląg, Żabianki¹⁵⁵². Z tych wsi płacono meszne. Wiernych przystępujących do sakramentów było około 530 osób, zaś innowierców we wsi Dąbrówka 30 osób. Zabudowania plebańskie przed kilkoma laty odbudowane oraz aktualny proboszcz założył ogród na wzór ogrodów włoskich. Organistówka wymagała odbudowy. Organista był wynagradzany przez proboszcza i przez parafię. Uposażenie parafii stanowiło piec łąnów ziemi oraz dwa domy, z których pobierano czynsz. Były jeszcze inne dwa domy. Parafią administrował Tomasz Długosiński, dziekan starogardzki, kapłan we wszystkich gorliwy i wzorowy, s. 339-341.

D ą b r ó w k a. Wieś królewska w starostwie gniewskim, ze świątynią parafialną murowaną, pw. Świętego Krzyża. Opis stanu świątyni i wyposażenia. Uposażenie w cztery łąny ziemi. Do parafii należała jedynie wieś Dąbrówka. Wiernych było 104 osoby, zaś luteran 31 osób. Uposażenie stanowiły cztery łąny ziemi. Zabudowania plebańskie w stanie złym. Nie było organistówki, ani placu dla niej. Z fundacji księcia Radziwiłła i z zezwolenia królewskiego, na potrzeby kościoła był jeszcze łąn ziemi. Organistę opłacają mieszkańcy Dąbrówki i parafia. Parafią administrował proboszcz z Bobowa, s. 341-343.

J a b ł o w o. Wizytacja 24 III 1703 r. Wieś w starostwie gniewskim, z murowanym kościołem parafialnym, pw. św. Wawrzyńca. Opis świątyni i wyposażenia. Uposażenie dla proboszcza stanowiły cztery łąny ziemi. Dom dla proboszcza dobry, inne zabudowania, a także dom dla nauczyciela w złym stanie. Do parafii należała jedynie wieś Jabłowo. Katolików było 133, zaś luteran 3. Proboszczem był Stanisław Drzycimski, s. 343-344.

K l o n ó w k a. Wizytacja 24 III 1703 r. Wieś dziedziczna Jerzego Wollf, dziekana katedralnego fromborskiego. Świątynia parafialna pw. św. Katarzyny, murowana, przez wspomnianego Wollfa pięknie przyozdobiona. Opis stanu kościoła i jego wyposażenia. Uposażenie stanowiły cztery łąny ziemi oraz łąka położna nad rzeczką, ale tę użytkował organista. Zabudowania plebańskie wystarczające. Do parafii należały wsie: Klonówka, Rywałd, Lipinki, Nowy Dwór [Pelpliński]. Z tych wsi oddawano proboszczowi meszne. Był dom dla organisty, który aktualnie uczył dzieci, chociaż najczęściej nie ma chętnych do nauki. Proboszczem był Aleksander Nurowski, s. 344-345.

S t a r o g a r d [Gdański]. Wizytacja 25 III 1703 r. Miasto królewskie, ze świątynią parafialną murowaną, pw. św. Mateusza. Opis wyglądu świątyni i jej wyposażenia. Przy parafii było bractwo Różańcowe, ale bez własnego uposażenia. Kościół św. Jerzego był już bardzo zniszczony. Podobnie kościół św. Jana Chrzciciela, znajdujący się w pobliżu wsi Kocborowo, znajdowały się w ruinie. Także kościół św. Ducha, stojący na przedmieściu zwanym Gdańskie, był znacznie zniszczony. Nie ma dokładnych wiadomości o uposażeniu. Był jeden łąn ziemi, położony wśród posiadłości mieszczan, a także jakieś domy, z których był czynsz. Do parafii, poza samym miastem i przedmieściami oraz folwarkiem Kotysz, należały wsie: Sumino (pewnie obecny Sumin?¹⁵⁵³), Rokocin, Owidz¹⁵⁵⁴, Bar-

¹⁵⁵² Nie ma jej obecnie. Notowana przez schematyzm 1928 r.

¹⁵⁵³ Obecnie ośrodek samodzielnej parafii.

¹⁵⁵⁴ Obecnie w parafii Jabłowo.

chnowy¹⁵⁵⁵, Kolincz, Kocborowo. Katolików było 800 osób, luteran 500, a nawróconych 8. Proboszczem był Kazimierz Benedykt Leżyński, biskup sufragan warmiński, a w jego zastępstwie parafią opiekował się Wojciech Cynkowski, s. 345-348.

N o w a W i e ś¹⁵⁵⁶. Był tu kościół filialny parafii Starogard, pw. św. Anny, zbudowany przez 36 laty, cały z drewna. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi oraz domy, ale to wszystko było wydzierżawione za roczny czynsz. Do kościoła tego należała tylko ta jedna wieś, z której proboszcz pobierał meszne. Nabożeństwa były tu bardzo rzadko, s. 348.

K o k o s z k o w y. Wiz, 26 III 1703 r. Wieś w starostwie starogardzkim, ze świątynia parafialną murowaną z kamienia, pw. św. Barbary. Opis stanu świątyni. Do parafii należały wsie: Kokoszkowy z sołectwem, Krag¹⁵⁵⁷, Orzechówka, inaczej Bączek¹⁵⁵⁸, Linowiec, Ciecholewy, Żabno, Szpęgawsk. W tych wsi proboszcz pobierał meszne. Katolików było w parafii 526, luteran 40 oraz 12 nawróconych. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Był przytułek z trzema podopiecznymi. We wsi Szpęgawsk była dawniej świątynia pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny z uposażeniem w trzy łany ziemi, ale obecnie na jej miejscu znajduje się tylko krzyż, zaś uposażenie przejęli miejscowi dziedzice, nic proboszczowi nie oddając. Powiadali, że dawniej także we wsi Linowiec był kościół, na którego miejscu też stoi krzyż, a należące do niej cztery łany ziemi, przejęli starostowie starogardzcy. Parafia była inkorporowana do klasztoru dominikanów z Tczewa, a jej administratorem był zakonnik Ludwik Krzyżownicki, 348-350.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu mirachowskiego¹⁵⁵⁹

L u z i n o. Dnia 6 I 1702 r., s. 353-356

S t r z e p c z. Dnia 7 I 1702 r., s. 356-359.

S i e r a k o w i c e. Dnia 8 I 1702 r., s. 359-362.

C h m i e l n o. Dnia 9 I 1702 r., s. 362-365.

G o r ę c z y n o. **K i e ł p i n**. Dnia 12 I 1702 r. – w – Goreczynie, s. 365-369.

G r a b o w o. Dnia 14 I 1702 r., s. 369-373.

S t ę ż y c a. Dnia 16 I 1702 r., s. 373-376.

B e r n a [Kościerzyna]. Dnia 17 I 1702 r., s. 376-383.

L i p u s z. Dnia 19 I 1702 r., s. 383-389.

W i e l e. Dnia 20 I 1702 r., s. 389-395.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu bytowskiego

B r u s y i L e ś n o. Dnia 22 I 1702 – w Leśnie, s. 397-403.

U g o s z c z, **T u c h o m i e i B o r z y t u c h o m**. Dnia 27 I 1702 r. – we wsi Borzytuchom, s. 403-409.

B y t ó w, **N i e z a b y s z e w o**, **D ą b r ó w k a**. Dnia 28 I 1702 r. – w Bytowie, s. 409-414.

¹⁵⁵⁵ Obecnie w parafii Jabłowo.

¹⁵⁵⁶ Obecnie parafia nie istnieje, a wieś leży w granicach parafii Stargard Gdański.

¹⁵⁵⁷ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹⁵⁵⁸ Obecnie w parafii Krag.

¹⁵⁵⁹ Pisała inna ręka. Pewnie ten sam pisarz, co piszący księgę od s. 53 do s.316.

Parcho wo. Dnia 29 I 1702 r., s. 414-419.

Sulęc z yn, Dnia 30 I 1702 r., s. 419-422.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu puckiego

Oksywie i Chylonia. Dnia 9 II 1702 r. – w Oksywiu, s. 429-434.

Rumia¹⁵⁶⁰. Dnia 10 II 1702 r., s. 434-436.

Reda. Dnia 11 II 1702 r., s. 436-442.

Wejherowo. Dnia 12 II 1702 r., s. 442-450.

Góra. Dnia 14 II 1702 r., s. 450-454.

Puck. Dnia 15 II 1702 r., s. 454-459.

Mechowa. Dnia 14 II 1702 r., s. 460-463.

Starzyno. Dnia 18 II 1702 r., s. 464.

Swarzewo. Dnia 18 II 1702 r., s. 465-469.

Łebcz. Dnia 19 II 1702 r., s. 469-470.

Strzelno. Dnia 19 II 1702 r., s. 470-471.

Żarnowiec. Dnia 20 II 1702 r., s. 472-273.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu leborskiego

Lebork, Nowa Wieś¹⁵⁶¹, Garczegorze, Rozłazino, Brzeźno [Lęborskie], Białogarda, Lebień. Dnia 27 II 1702r. – w Lęborku, s. 474-485.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu gdańskiego

Oliwa – kościół św. Jakuba. Dnia 9 III 1702 r., s. 525-526.

Święty Wojciech. Dnia 18 I 1703 r., s. 526-528.

Łęgowo, s. 528-530.

Różyny¹⁵⁶². Dnia 20 I 1703 r. – w Łęgowie, s. 530-531.

Kłoda wa. Dnia 19 I 1703 r., s. 531-533.

Żukowo. Dnia 123 I 1703 r., s. 533-534.

Kielno, Przodkowo, Szenwald. Dnia 24 I 1703 r. – w Przodkowie, s. 534-537.

Chwaszczyn, Kack. Dnia 25 I 1703 r. – w Chwaszczynie, s. 537-538.

Matarnia. Dnia 26 I 1703 r., s. 539-541.

Kaplica w Gdańsku [Królewska], Pręgowo, Żuława k a. Dnia 29 I 1703 r., – w Gdańsku, s. 541-543.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu tczewskiego

Miłobadz, Dalwin. Dnia 9 II 1703 r. – w Miłobądzu, s. 544-547.

Giemlice. Dnia 10 II 1703 r., s. 547-548.

¹⁵⁶⁰ W tekście napisano „Rhamel”.

¹⁵⁶¹ Nazwa tej wsi podana po niemiecku „Neodorf

¹⁵⁶² Nazwę miejscowości podano w języku niemieckim.

- T c z e w¹⁵⁶³, L u b i s z e w o. Dnia 10 II 1703 r. – w Tczewie, s. 548-551.
 S u b k o w y, G o r z e d z i e j. Dnia 20 II 1703 r. – w Subkowach, s. 551-552.
 G o d z i s z e w o, O b o z i n. Dnia 14 II 1703 r., w Godziszewie, s. 553-555.
 S k a r s z e w y, D ě m b l i n, S z c z o d r o w o. Dnia 17 II 1703 r. w Skarszewach,
 s. 555-557.
 W y s i n. Dnia 18 II 1703 r., s. 557-558.
 T r a b k i. Dnia 12 III 1703 r., s. 558-559.
 G a r c z y n. Dnia 14 III 1703 r., s. 559-560.
 N i e d a m o w o. Dnia 16 III 1703 r., s. 561.

Dekrety reformacyjne dla dekanatu starogardzkiego

- P o g ó d k i, K l e s z c z e w o. Dnia 18 III 1703 r. – w Pogódkach, s. 562-565.
 K i s z e w a, P o l a s z k i. Dnia 19 III 1703 r., w Kiszewie, s. 565-568.
 C z e r s k, Ł ą g. Dnia 20 III 1703 r., s. 568-569.
 Z b l e w o, L u b i c h o w a. Dnia 21 III 1703 r. w Zblewie, s. 570-572.
 P i ń c z y n. Dnia 22 III 1703 r., s. 572-573.
 B o b o w o, D a b r o w k a. Dnia 23 III 1703 r., w Bobowie, s. 574-575.
 J a b l o w o. Dnia 24 III 1703 r., s. 575-576.
 K l o n ó w k o. Dnia 24 III 1703 r., s. 576-57.
 S t a r o g a r d, N o w a W i e ś. Dnia 25 III 1703 r. w Starogardzie, s. 577-582.
 K o k o s z k o w y. Dnia 26 III 1703 r., s. 583-584.

[Inwentarze wizytowanych parafii]

- Inwentarz parafii L u z i n o, s. 585-587.
 Inwentarz parafii S t r z e p c z, s. Podano dokładne wykazy wsi parafialnych i pobierane stąd opłaty, jak również dokładny wykaz ilości mieszkańców poszczególnych wsi. Podano dokładny wykaz innowierców, s. 588a-588h.
 Inwentarz parafii G r a b o w o. Jest tylko wykaz paramentów liturgicznych, s. 589-591.
 Inwentarz parafii B e r n a [Kościerzyna]. Dokładny wykaz paramentów liturgicznych, uposażenia proboszcza i parafii. Uposażenie bractwa. Wiadomości o szpitalu w Kościerzynie, s. 593-601.
 Inwentarz parafii W i e l e. Dokładny spis sprzętów u całego wyposażenia świątyni, także ksiąg brackich i metryk. Uposażenie i wykaz należności, podany według wsi, s. 605-609
 Inwentarz parafii T u c h o m, s. 613, 614a.
 Inwentarz parafii B o r z y t u c h o m, 614, 614b.
 Inwentarz parafii U g o s z c z, s. 615.
 Inwentarz parafii B y t ó w, s. 621-623.
 Inwentarz parafii N i e z a b y s z e w o, inaczej Damsforf, s. 624-628.
 Inwentarz parafii B r u s y, s. 629-633.
 Inwentarz parafii L e ś n o, s. 634-637.
 Inwentarz parafii L i p u s z, s. 641-643.
 Inwentarz parafii Ł ě g o w o, s. 675-677, 681-682.

¹⁵⁶³ W tekście użyto nazwy „Derszewa”.

Inwentarz parafii R ó z y n y, s. 679

Inwentarz parafii K ł o d a w a. Dokładny opis parafii, sporządzony przez Ignacego Rogaczewskiego, proboszcza tej parafii, s. 683-689.

Inwentarz parafii P r ę g o w o, s. 691-693.

Inwentarz parafii Ż u k o w o¹⁵⁶⁴, s. 695-696.

Inwentarz parafii P r z o d k o w o, s. 699-700.

Inwentarz parafii C h w a s z c z y n o, s. 703-704.

Inwentarz parafii k a p l i c y k r ó l e w s k i e j w G d a Ń s k u, s. 707-709.

Inwentarz parafii M a t a r n i a spisany w 1706 r., s. 713-714.

Wyciąg z metryki przywilejów k l a s z t o r u o l i w s k i e g o, dotyczący wsi Banin. Nie podano żadnej daty, s. 714.

Inwentarz parafii M i ł o b ą d z, s. 718-721.

Inwentarz parafii G i e m l i c e, s. 722-723.

Inwentarz parafii T c z e w, s. 726-735, 738-739.

Kopia transakcji zawartej dnia 11 X 1640 r. pomiędzy Ignacym Grąbczewskim, dziekanem i proboszczem z Tczewa, a magistratem miasta Tczewa, a dotyczącej uposażenia proboszcza i parafii. Ugodę tę zatwierdził biskup włocławski Maciej Lubieński, w Szotlandzie, dnia 11 X 1640 r. Dokument ten wpisano do ksiąg grodzkich starogardzkich dnia 5 III 1700 r. i na tej podstawie sporządzono odpis w niniejszej księdze, s. 742-749.

Kopia umowy zawartej pomiędzy Janem Franciszkiem Czarlińskim, kanonikiem włocławskim i prepozytem tczewskim¹⁵⁶⁵, a magistratem miasta Tczewa, z dnia 27 II 1688 r., s. 750-753.

Odpis dokumentu sporządzonego w Tczewie, dnia 23 V 1702 r., a dotyczącego praw parafii Tczew, s. 754-761.

Opis kościoła w S u b k o w a c h i kościoła filialnego G o r z ę d z i e j, pod względem dochodów i korzyści, z podaniem wszystkich miejscowości do tych parafii należących, a także inwentarz sprzętów kościelnych i paramentów liturgicznych, s. 762-775.

Inwentarz parafii L u b i s z e w o. Opis kościoła, wykaz sprzętów i paramentów liturgicznych. Dochody i uposażenie. Odpis przywileju króla Augusta II, wystawionego w Warszawie 23 VII 1699 r., a dotyczącego uposażenia parafii Lubiszewo, s. 778-783.

Inwentarz parafii G o d z i s z e w o, spisany 14 II 1703 r. Zawiera wykaz sprzętów kościelnych i paramentów liturgicznych. Uposażenie kościoła, dokładnie wyliczone, s. 786-790.

Inwentarz parafii O b o z i n, sporządzony 16 II 1703 r. zawiera jedynie wykaz paramentów liturgicznych, s. 791.

Inwentarz parafii S k a r s z e w y. Bardzo dokładny wykaz paramentów, s. 794-802.

Inwentarz bractwa św. Anny przy kościele parafialnym w S k a r s z e w a c h, s. 806.

Jan Kazimierz Jugowski, kanonik włocławski, proboszcz ze S k a r s z e w i proboszcz N o w e g o oraz sekretarz królewski, zapisuje przed urzędem grodzkim w Skarszewach fundusz, aby przez całą dobę paliła się lampa przed Najświętszym Sakramentem w świą-

¹⁵⁶⁴ Nazwa parafii dopisana inną ręką.

¹⁵⁶⁵ Biogram tego kanonika włocławskiego zob. C h o d y Ń s k i, *Katalog*, s. 156-157.

tyni skarszewskiej oraz zapis na uposażenie dla przytułku w tymże mieście. Pieczęć w opłatu, zapewne grodu Skarszewy. Skarszewy, 24 VII 1700 r., s. 810-811.

Jan Kazimierz Jugowski, kanonik włocławski, proboszcz z Nowego i Skarszew, stawiwszy się w grodzie skarszewskim, dał do oblatowania w aktach grodzkich akt darowizny uczynionej na rzecz kościoła w S k a r s z e w a c h. Skarszewy, dnia 24 VII 1700 r. Pieczęć⁸¹⁴⁻⁸²⁵. grodu skarszewskiego w opłatu, s.

Tr ą b k i¹⁵⁶⁶. Wieś w starostwie sobowidzkim, ze świątynią parafialną pw. Wszystkich Świętych, częściowo murowaną, częściowo w tzw. pruski mur wystawioną. Opis wyposażenia świątyni. Obraz Matki Bożej z sukienką srebrną i koroną ze szmaragdem i szafirem, fundowanymi przez starościnę sobowidzką. Proboszczem był Michał Ignacy Rogaczewski. Zabudowania plebańskie dobre. Uposażenie parafii stanowiły cztery łany ziemi. Do parafii należało pięć wsi, w których zamieszkiwało około 300 katolików i około 60 innowierców. wsie parafialne: Sobowidz¹⁵⁶⁷, Kłepiny¹⁵⁶⁸, z osadą młyńską, Trąbki Kościelne, Postołowo¹⁵⁶⁹, Elganowo. Spis wyposażenie w paramenty liturgiczne. Nie podano daty wizytacji, s. 830-833.

Inwentarz kościoła garczyńskiego [G a r c z y n]. w roku 1699 spisany, w obecności kościelnego i sołtysa gaczyńskiego Jakuba Nędzika. Dokładny spis paramentów liturgicznych srebrnych i innych. Opis wyposażenia świątyni w ołtarze, obrazy itp. Kolatorami dawniej byli Garczyńscy, aktualnie zaś Wacław Stanisławski, sędzia warmiński. Kościół pw. Świętej Trójcy i św. Andrzeja. Wsie parafialne: Garczyn, Orle, Krotowa, Równie, Sobacz¹⁵⁷⁰. Proboszcz miał prawo połowu ryb w pobliskim jeziorze. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi, ale nie wszystko nadawało się do obsiania. Opis zabudowań plebańskich, s. 834-839.

Inwentarz kościoła niedamowskiego [N i e d a m o w o], przepisany w 1702 r. przez Grzegorza Trojanowskiego i Jakuba Mathiasa, kościelnego. Spis paramentów liturgicznych srebrnych i innych, sprzętów kościelnych i mebli. Wsie parafialne: Stawiska, Wielkie Polesie i Małe Polesie¹⁵⁷¹, Lubań¹⁵⁷², Denowo¹⁵⁷³, Dębowy¹⁵⁷⁴, Hamerberk. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi¹⁵⁷⁵, s. 840-843.

Inwentarz kościoła w P o g ó d k a c h. Kościół pw. św. Piotra i Pawła, drewniany, w dobrach należących do opata pelplińskiego. Opis świątyni. Istniało bractwo świętych Aniołów Stróżów, prawnie erygowane. Spis wyposażenie w paramenty liturgiczne i inne. Uposażenie w cztery łany ziemi. zabudowania plebańskie zniszczone, z proboszcz mieszka w mieszkaniu dla nauczyciela. Wsie parafialne, skąd powinno być płacone meszne:

¹⁵⁶⁶ Obecnie w archidiecezji gdańskiej.

¹⁵⁶⁷ Obecnie siedziba samodzielnej parafii w archidiecezji gdańskiej.

¹⁵⁶⁸ Obecnie w parafii Sobowidz.

¹⁵⁶⁹ Obecnie siedziba samodzielnej parafii.

¹⁵⁷⁰ Obecnie w parafii Barkoczin Nowy.

¹⁵⁷¹ To prawdopodobnie obecny Poldleś Mały i Podleś Duży,

¹⁵⁷² To pewnie Lubań w parafii Rekownica, z filialnym kościołem pw. św. Apost. Piotra i Pawła.

¹⁵⁷³ Nie zidentyfikowano.

¹⁵⁷⁴ Nie zidentyfikowano.

¹⁵⁷⁵ Najwidoczniej odpis ten nie został dokończony.

Chiroszewy¹⁵⁷⁶, Koźmin, Więckowy, Kleszczewo, Czernikowy, Głodowo, Junkrowy, Wałdówko¹⁵⁷⁷, Bara¹⁵⁷⁸. osada młynarska w Pogórkach, Malary, Malikowy, Deką, Jezierce, Kobyle, Kowalkowy, s. 346-348.

Inwentarz parafii K i s z e w a. Spis paramentów liturgicznych, począwszy od srebrnych i inne. Wsie parafialne: Zaamek kiszewski, Stara Kiszewa, folwark Gołuń, Stare Polaszki, Chwarzno Wielkie, Boże Pole, Bukowiec Stary i Nowy, Malikowo, Turowo, Bartel, wsie zamieszkałe przez luteran: Konarzyny, Bartoszy Las, Nowa Kiszewa i Polaszki Nowe, Konarzyny, część katolicka, Bartoszowy Las, część katolicka, Nowa Kiszewa, część katolicka, Polaszki Nowe, część katolicka, Foshuta, Ruda z osadą młyńską, Chwarzcienko, Uposażenie w cztery łany ziemi leżącej w Starej Kiszewie. Wykaz inwentarza plebańskiego. Dalej podano inwentarz kościoła filialnego parafii Kiszewy w Polaszkach [Starych]. Był tu łan ziemi na uposażenie. Był ponadto w Polaszkach przytułek fundowany przez rodziców obecnego właściciela Czapskiego, ale w nim nie było podopiecznych., s. 850-856.

Inwentarz parafii C z e r s k. Najpierw inwentarz domu parafialnego w Czersku i jego wyposażenie oraz otoczenie. Wykaz uposażenie parafii w cztery łany ziemi i niektóre domy. Wsie należące do parafii, z których należało asie meszne: Czersk, Nieżurawa, Mokre, Małachyn, Rytel, Zapędowo, Lutom, Legbąd z trzema karczmami, Pustkowie zwane Ubo-gą, Konigort, Ostrowy, osady młyńskie Osiny i Kurcze, Kłodnia, Sienica. Dalej inwentarz kościoła filialnego parafii Czersk w Łagu. Opis domu plebańskiego. Do kościoła tego należały wsie: Prusy, Będźmierowice, Pustkowie z młynem Zawada i miejscowością Wieck, Złemięso z dwiema karczmami, Zimnezdroje, Heniny. Inwentarz ten spisał proboszcz z Czerska Michał Stanisław Stolecki, s. 858-867.

Spis inwentarza parafii C z e r s k, sporządzony, ale nie podano przez kogo i kiedy, po śmierci proboszcza Stoleckiego, s. 862, 864.

Inwentarz kościoła w Z b l e w i e, spisany w 1686 r. i przedstawiony Andrzejowi Stanisławowi Łęskiemu, ówczesnemu zarządcy parafią, podczas wizyty generalnej przeprowadzanej przez Andrzeja Albinowskiego, archidiakona pomorskiego. Wykaz paramentów srebrnych i innych oraz sprzętów i mebli kościelnych. Wsie parafialne z których pobierano meszne: Zblewo, Borzechowo, Iwiczno, Bytonia, Młyńsk, Radziejewo, Miradowo, Lipy, Kaliska. Zabudowania plebańskie złe. Regestr różnych wydatków z okresu od 1686 do 1703 r. i wykaz poczynionych prac przy kościele. Drugi w tym spisie wykaz paramentów liturgicznych, nowo sprawionych, czy restaurowanych, s. 866-870.

Inwentarz kościoła L u b i e c h o w s k i e g o, spisany w 1686 r. podczas wizytacji generalnej. Spis paramentów liturgicznych. Wsie parafialne: Lubichowo, Oassowo, Pazda – osada karczemna, Bietowo, Ocypel, Zielonagóra. Regest rzeczy sprawionych do kościoła lubichowskiego przez aktualnego proboszcza, s. 871-873.

Inwentarz kościoła w B o b o w i e. Dokładny wykaz paramentów liturgicznych. Drugi wykaz wyposażenia świątyni, a także paramentów liturgicznych, w które wzbogacił się kościół za czasów proboszcza (nie podano imienia) w latach 1692-1703. inwentarz kościoła filialnego w D a b r ó w c e. Opis dochodów parafii Bobowo. Uposażenie stanowiły

¹⁵⁷⁶ Inaczej Jaroszewy.

¹⁵⁷⁷ Napisano Bałdówko.

¹⁵⁷⁸ Nie zidentyfikowano.

cztery łany ziemi. Miejscowości należące do parafii i oddające meszne: Bobowo, folwark Żabianki, folwark Smoląg, Wysoka i Dąbrówka, w której był kościół, s.874-879.

Opis kościoła w J a b ł o w i e. Opis świątyni murowanej, jej wyglądu i wyposażenia. Wykaz paramentów liturgicznych. Zabudowania plebańskie. Uposażenie w cztery łany ziemi, ale leżących nie w jednym kawale, ale w kilku częściach. Opis położenia tych pól. Do parafii należała jedynie wieś Jabłowo, s. 882-888.

Inwentarz kościoła w K l o n ó w c e. Inwentarz spisany tak, jak w 1703 r., podczas wizytacji przez Antoniego Szembeka, archidiakona pomorskiego i oficjała gdańskiego. Świątynia murowana, jeszcze z czasów krzyżackich, ostatnio gruntownie naprawiana przez właściciela wsi. Kazimierza Wolffa, kanonika warmińskiego. Nosiła ta świątynia wezwanie św. Katarzyny. Opis zewnętrzny i wyposażenia wnętrza. Wykaz paramentów liturgicznych i innych sprzętów. Zabudowania plebańskie w złym stanie. Uposażenie w cztery włóki ziemi. Inwentarz sporządzony przez księdza Aleksandra Nurowskiego, s. 895-897.

Inwentarz kościoła w K o k o s z k o w a c h. Wezwanie kościoła św. Barbary. Dostyć szczegółowy wykaz wyposażenia świątyni i paramentów liturgicznych. Uposażenie stanowiły cztery łany ziemi. Wsie parafialne: Kokoszkowy, Krąg, Orzechówka, inaczej Bączek, Linowiec, Żabno, Ciecholewy, Szpegawsk, gdzie była świątynia parafialna pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny i do której należały trzy łany ziemi, s. 898-900.

G 25

A. OPIS KSIĘGI

[1. Sygn. akt.] G 25

[2. Tytuł oryg.] *Vissitatio Perillustris et Reverendissimi Christophori Antonii Szembek, Archidiakoni Pomeraniae.*

[3. Daty krańc.] 1702.

[4. Opis zewn.] Łac. pol. 2° (32,5x21,0 cm). Kart foliowanych 99. Karty puste: Odwrocie nie liczonej karty tytułowej, k. 34v, dwie karty po k. 39, jedna karta po k. 43, jedna karta po k. 70, 75v, 78v, 86v, 88v, 95v. Oprawa kartonowa z grzbietem ze skóry, nieco zniszczona. Pismo różnej ręki, dobrze czytelne. Stan księgo dobry. Karty 34 i 35, luźne, znacznie uszkodzone, musiały znajdować się czas dłuższy poza właściwym miejscem.

[5. Uwagi] Pierwsza część tej księgi stanowi częściowy odpis księgi wizytacji G 24. Dlatego nie było potrzeby przedstawiania treści zapisów, ponieważ są dosłowne. Dla porównania, ponieważ nie cała księga G 25 jest tu zawarta, dlatego przy poszczególnych parafiach podawano w nawiasach strony odnośnego protokołu z księgi G 24.

Druga część niniejszej księgi zawiera dekrety reformacyjne. Były one wystawiane niekiedy dla jednej parafii, a niekiedy dla kilku. Jeżeli był dla nich wspólny duszpasterz. Gdy był dekret wspólny, podawano miejsce jego wystawienia. Jeżeli dla jednej parafii, i był tam wystawiany, poprzestano tylko na podaniu daty jego wystawienia. Pokrywają się te daty z datami wizytacji.

W trzeciej, poniekąd, części księgi umieszczono inwentarze kilkunastu parafii, głównie dekanatu puckiego, ale i innych.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI

Wizytacja kościołów dekanatu puckiego

O k s y w i e. Wizytacja 9 II 1702 r., k. 1-3. (s. 145-150)
 C h y l o n i a. Wizytacja 110 II 1702 r., k. 3-4v. (s. 150-154)
 R u m i a. Wizytacja 10 II 1702 r., k. 4v-6v. (s. 154-159)
 R e d a. Wizytacja 11 II 1702 r., k. 6v-8. (s. 159-162)
 W e j h e r o w o. Wizytacja 12 II 1702 r., k. 8-10v. (s. 162-168)
 G ó r a. Wizytacja 14 II 1702 r., k. 11-12v. (s. 168-172)
 B o l s z e w o. Wizytacja 14 II 1702 r., k. 12v. (s. 172-173)
 K n i e w o. Nie podano daty, k. 12v13v. (s. 173-175)
 P u c k. Wizytacja 15 II 1702 r., k. 13v-118. (175-187)
 M e c h o w a. Wizytacja 17 II 1702 r., k. 18-19v. (s. 187-190)
 S t a r z y n o. Wizytacja 18 II 1702 r., k. 19v-21. (s. 191-194.
 S w a r z e w o. Wizytacja 18 II 1702 r., k. 21-23. (s. 195-200)
 Ł e b c z. Wizytacja 19 II 1702 r., k. 23-24v. (s. 200-203.
 S t r z e l n o. Wizytacja 19 II 1702 r., k. 24v-25v. (s. 203-206)
 Ż a r n o w i e c. Wizytacja 20 II 1702 r., k. 25v-27. (s. 207-210)
 K r o k o w a. Wizytacja 12 II 1702 r., k. 27-27v. (s. 210-211)
 L u b o c i n. Wizytacja 21 II 1702 r., k. 27v-28. (s. 211-213)

Wizytacja kościołów dekanatu lęborskiego

B r z e ż n o [Lęborskie]. Wizytacja 22 II 1702 r., k. 29 II 1702 r., k. 28v-29v. (s. 213-217)
 G a r c z e g o r z e. Wizytacja 23 II 1702 r., k. 30-31v. (s. 217-222)
 B i a ł o g a r d a. Wizytacja 23 II 1702 r., k. 31v-32v. (s. 222-226)
 Ł e b i e ń. Wizytacja 23 II 1702 r., k. 33-33v. (s. 226-230)

Na kartach 34-39v jest zawarty niemiecki tekst wizytacji generalnej kościołów protestanckich z 1590 r., przeprowadzonej przez komisarzy luteranckich.

N o w a W i e ś. Wizytacja 23 II 1702 r., k. 40-41v. (s. 231-236)
 Ł ę b o r k. Wizytacja 24 II 1702 r., k. 41v-43. (s. 236-241)
 R o z ł a z i n o, k. 43-43v. (s. 241-244)

Dekrety reformacyjne dla dekanatu puckiego

O k s y w i e i C h y l o n i a. Dnia 9 II 1702 w O k s y w i u, k. 44-45v. (s. 429-434)
 R u m i a. Dnia 10 II 1702 r., k. 45v-46. (s. 434-436)
 R e d a. Dnia 11 II 1702 r., 46v-48. (s. 436-442)

W e j h e r o w o. Dnia 12 II 1702 r., k. 48-50v. (s. 442-450)

G ó r a. Dnia 14 II 1702 r., k. 51-52. (s. 450-454)

P u c k. Dnia 15 II 1702 r., k. 52-54v. (s. 454-459)

M e c h o w a. Dnia 17 II 1702 r., k. 54v-56. (s. 460-463)

S t a r z y n o. Dnia 18 II 1702 r., k. 56-56v. (s. 464)

S w a r z e w o. Dnia 18 II 1702 r., k. 56v-58. (s. 465-469)

Ł e b c z. Dnia 19 II 1702 r., k. 58-58v. (s. 469-470)

S t r z e l n o. Dnia 19 II 1702 r., k. 58v-59. (s. 470-471)

Ż a r n o w i e c. Dnia 20 II 1702 r., k. 59. (s. 472-473)

Dekrety reformacyjne dla dekanatu leborskiego

Lębork, Nowa Wieś, Garczegorze, Rozłazino, Brzeźno [Lęborskie], Białogarda, Lebień. Dnia 27 II 11702 r., w Lęborku, k. 59-63v. (s. 474-483)

[Inwentarze różnych parafii]

Inwentarz parafii w O k s y w i u. Spis rzeczy znajdujących się w zabudowaniach parafialnych po śmierci Tomasza Jendrowskiego, poprzedniego proboszcza parafii oraz postanowienie aktualnego proboszcza, Piotra Andrzeja Schlesiger, co do spadku po swojej śmierci. Dokument biskupa Jana [Gruszczyńskiego], wystawiony w Gdańsku, dnia 14 V 1456 r., dla Alberta, proboszcza z Oksywia, potwierdzający postanowienie biskupa Macieja [Gołanczewskiego], wystawiony w Raciążu, 21 V 1352 r., postanawiający, że do parafii Oksywie należeć też będą miejscowości: Oblize, Pogórze, Niemytowo, Kosakowo, Dembogórze, Pierwoszyno, Mosty, Redowo, Wytomino, Gdynia i Chwarzno. Jednocześnie biskup potwierdził, że kościół w Chylonii, wystawiony przez Stanisława, archidiakona pomorskiego, jest świątynią filialną parafii w Oksywiu, k. 64-65v.

Inwentarz parafii R u m i a, k. 66-67v.

Inwentarz parlamentów liturgicznych kościoła w W e j h e r o w i e. Bardzo dokładnie spisany. Wykaz rzeczy, jakie przybyły za czasów proboszcza [Mateusza] Praetoriusza, k. 68-70v.

Opis stanu świątyń, zabudowań oraz dochodów należących do proboszcza wejherowskiego Mateusza Pretoriusza. Opis świątyni w W e j h e r o w i e i jej uposażenia i wyposażenia. Opis świątyni w G ó r z e, parafii filialnej Wejherowa i jej wyglądu. Większość mieszkańców stanowili innowiercy. Zabudowania parafialne były w ruinie. Wykaz uposażenia i miejscowości do niej należących. Opis kościoła w R e d z i e. Jej uposażenie i okręg parafialny, k. 71-73v.

Inwentarz kościoła w R e d z i e, spisany w 1702 r., k. 74-75.

Wykaz „niedostatków” proboszcza parafii W e j h e r o w o i jej zubożenia, spowodowanych głównie obecnością innowierców, a także zakonników w mieście. Ponadto

miasto nie oddaje proboszczowi tego, co powinno. Ogółem wyliczono dwadzieścia powodów „ubóstwa” parafii, k. 76-78.

Inwentarz kościoła parafialnego w P u c k u i kaplicy wejherowskiej w tej świątyni się znajdującej, spisany 16 II 1702 r. Inwentarz bardzo dokładny i przedstawiający bogate wyposażenie tego kościoła. Podano także wykaz miejscowości parafialnych z wykazem należącej od nich dziesięciny, k. 79-85v.

Inwentarz kaplicy wejherowskiej w kościele w Pucku, k. 86.

Inwentarz kościoła w M e c h o w e j, k. 87-87v.

Inwentarz kościoła w S t a r z y n i e, k. 87v-88.

Inwentarz kościoła w S w a r z e w i e i kościołów filialnych we wsiach Ł e b c z i S t r z e l n o.

Inwentarz kościoła w S w a r z e w i e. Parlamenty liturgiczne i inne sprzęty kościelne. Wykaz dochodów parafii. k. 89-91v.

Inwentarz kościoła filialnego we wsi Ł e b c z. Wykaz paramentów liturgicznych, sprzętów kościelnych oraz dochodów parafii, k. 91v-92v

Inwentarz kościoła filialnego w S t r z e l n i e. Wykaz paramentów liturgicznych. Uposażenie parafii, z wyliczeniem wsi i ich wielkości i oddawanych świadczeń, głównie dziesięciny, k. 92v-94v.

Wykaz dochodów parafii w Ż a r n o w c u, k. 95.

Inwentarz kościoła św. Jakuba w L ę b o r k u, k. 96.

Inwentarz kościoła w B i a ł o g a r d z i e, k. 96-96v.

[Roczne dochody niektórych parafii w dekanacie lęborskim]

Dochody roczne prepozytury w L ę b o r k , gdzie był kościół pw. św. Jakuba, pochodziły z miasta oraz z wsi zwanej Kamelau i Małoszyc, k. 97.

N o w a W i e ś z kościołem filialnym pw. św. Katarzyny, k. 97.

G a r c z e g o r z e z kościołem filialnym pw. św. Marii Magdaleny, k. 97-97v.

B r z e ź n o [Lęborskie] z kościołem parafialnym pw. św. Małgorzaty, 97v.

R o z ł a z i n o z kościołem parafialnym pw. św. Wojciecha, k. 97v-98.

B i a ł o g a r d a z kościołem pw. Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny, k. 98v.

[Luźne zapiski, późniejszego pochodzenia, dotyczące L ę b o r k a i okolicy], k. 99.

**DAS REPERTORIUM DER IM DIÖZESANARCHIV
IN PELPLIN AUFBEWAHRTEN KANONISCHEN
VISITATIONSBUCHER DER BISCHÖFE VON KUJAWIEN
UND POMMERN. TEIL I**

Zusammenfassung

Das Repertorium enthält die im Diözesanarchiv in Pelplin befindlichen Bücher mit den Visitationsprotokollen der kujawisch-pommerschen Bischöfe. Dies sind die Bücher des Archidiakonats Pommern, das 1821 der Diözese Kulm (Chełmno) angegliedert wurde. Das Repertorium umfaßt die Visitationsbücher mit den Signaturen G11-G25, die die Jahre 1649-1802 betreffen. Zum Archidiakat Pommern gehörten die Dekanate Schwetz (Świecie), Neuenburg (Nowe), Mewe (Gniew), Dirschau (Tczew), Danzig (Gdańsk), Mirchau (Mirachowo), Berent (Kościerzyna) und Putzig (Puck).

Das Buch mit der Signatur G11 enthält die Visitationen des Archidiakonats Pommern durch Bischof Mikołaj Albert Gniewosz im Jahre 1649 sowie die Inventarverzeichnisse über die Ausstattung der Kirchen in der Diözese Pommern, die während der Schwedenkriege in Danzig hinterlegt wurden.

Das Buch mit der Signatur G20a betrifft die Visitation des Archidiakonats Pommern in den Jahren 1686-1687. Diese Visitation wurde vom kujawisch-pommerschen Bischof Bonawentura Madaliński angeordnet und vom pommerschen Archidiakon Andrzej Albinowski durchgeführt. Das Buch beginnt mit einem Schreiben des Visitators an den Klerus der Dekanate, die visitiert werden sollten. Darüber hinaus enthält es in Punktform die visitierten Kirchen in den Dekanaten des Archidiakonats Pommern betreffende Angelegenheiten. Für jede visitierte Pfarrei wurden Reformationsdekrete ausgestellt.

Das Buch mit der Signatur G20b wurde vom Danziger Official Cyprian Kazimierz Wolicki für das Danziger Generalkonsistorium erstellt. Dies ist eine Kopie des Originals, das sich in Włocławek befindet.

Das nächste Buch mit der Signatur G24 umfaßt die vom pommerschen Archidiakon Antoni Szembek durchgeführte Visitation von 1701-1702. Es enthält ein nach Dekanaten geordnetes Verzeichnis der visitierten Pfarreien sowie ein Verzeichnis des jeweiligen Inventars und der ausgestellten Reformationsdekrete.

Das Buch mit der Signatur G25 enthält die vom pommerschen Archidiakon Antoni Szembek im Jahre 1702 durchgeführte Visitation. Den Anfang dieses Buches bildet eine teilweise Abschrift des Visitationsbuches G24. Der zweite Teil dieses Buches enthält die für die einzelnen Pfarreien ausgestellten Reformationsdekrete, aber es kommen auch Dekrete für mehrere Pfarreien zusammen vor. Im dritten Teil befinden sich die Inventarverzeichnisse von einem guten Dutzend Pfarreien, hauptsächlich aus dem Dekanat Putzig und einige wenige aus anderen Dekanaten.

Artur Hamryszczak

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich